

BANGHA BÉLA S.J.

ÖRÖK IGÉI ÉLET

+
SZENT-
BESZÉDEK

ÉS
OLVAS-
MÁNYOK

+
MAGYAR
KULTURA
KIADÁSA

+

II. KÖTET
"URAM ADD,
HOGY LÁSSAK!"

ÖRÖK ÉLET IGÉI

SZENTBESZÉDEK ÉS OLVASMÁNYOK

Irta: BANGHA BÉLA S. J.

**BUDAPEST, 1934.
MAGYAR KULTÚRA KIADÁSA**

II. KÖTET

„URAM ADD, HOGY LÁSSAK!”

**BUDAPEST, 1934.
MAGYAR KULTÚRA KIADÁSA**

Nr. 25.

Imprimi potest.

Budapestini, die 17. Junii 1933.

Franciscus X. Biró S. J.
Praep. Proo. Hung.

Nihil obstat.

Dr. Julius Czapik
ensor dioecesanus.

Nr. 3073.

Imprimatur.

Strigonii, die 19. Oct. 1933.

Dr. Julius Machovich
vic. gen.

Evangéliumi szakaszok

Jézus és a jerikói vak

„Uram, add, hogy lássak!” Lk. 18, 41.

Olyan megható s egyszerűségében is sokatmondó az az esemény, amelyet az Egyház a farsangvasárnapi, vagyis ötvenedvasárnapi szentmise evangéliumában olvastat: a jerikói vaknak meggyógyulása. Ott áll a szegény világtalan koldus az út szélén és kéreget; kéreget, ki tudja, hány éve már, ki tudja, mennyi fájdalmas nélkülözés és megalázkodás között! Milyen siralmas is egy szegény vak helyzete! Mások látnak s ő nem lát! Mások látják az erdőt és mezőt, szemükbe nézhetnek a gyermeküknek, felpillanthatnak az égre, a felhőre, a csillagokra, míg ő örök éjszakában raboskodik!

Egy napon aztán hirtelen sürgés-forgás támad a jerikói vak körül; lárma, hangos beszéd, lótás-futás. A vak megtudakolja, mit jelent a sürgölődés. Mondják neki, hogy a Názáreti Jézus megyen arra. A vak koldus tudja már, hogy ez az a nagy csodatevő, a Dávid törzséből való, Istentől küldött mester, a szelíd szívé jótevő, s azért bizalomra gerjed és hangos szóval kezd kiáltozni, bizonytalanul, csak úgy maga elé, a világtalan levegőbe: „Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam!” Az elűlmenők pedig, mondja az evangélium, inték őt, hogy hallgasson. De ő annál jobban kiáltozott: „Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam!” Meghallván tehát Jézus, parancsolá, hogy vezessék őt eléje. Mikor azután a vak közel ért hozzá, Jézus szeretettel megkérdezte tőle: „Mit akarsz, hogy cselekedjem veled?”

Milyen biztató, reménykeltő kérdés, mily pazar kínálkozás! A mindenható, a csodatevő szinte felajánlja magát: mit akarsz tőlem, rendelkezél velem, mit kívánsz, hogy cselekedjem neked?

A szegény vaknak e szóra biztonnyal kiült a vágy a világtalan szemébe, az évek óta elborult arcon felvillant a rég elfelejtett remény, a lázas, ujjongó várakozás. Talán térdre roskadt, talán kitérte karját a csodatevő, simogató, isten-emberi hang felé s úgy zokogta kimondhatatlan epedéssel: „Ó, hogy mit akarok, Uram? Mit akarhatnék mást, mint azt: hogy lássak!” *Domine, ut videam!*

A következő pillanatban talán maga is megborzadt már a saját szavától, a kívánságának a vakmerőségétől: hogy ő, aki évek óta nem lát, most egyszerre látni akar, látni ismét az eget s a földet, a dalos madárkákat, az embereket. De a kérő szó elhangzott: „Uram, add, hogy lássak” és a kérelem Jézus irgalmazó Szívébe hullott s ott meghallgattatásra talált. És Jézus mondá neki: „Láss! A te hited megszabadított téged!” *És azonnal láta, aki vak volt, és követé őt, megszítalván az Istent* (Lk. 18, 35—43).

Ennek az evangéliumi vaknak gyógyulása nemcsak Jézus nagyságát, csodatevő erejét, hatalmát s irgalmazó, könyörülő Szívét tárja elénk, hanem eszünkbe juttatja emberi természetünk elesettségének egy fájdalmas, gyötrő vonását is: a mi *lelki vakságunkat*, a hit s a természetfölöttiség realitásaival szemben való beteg érzéketlenségünket.

Ó, jaj, vakok vagyunk mindnyájan, amíg e földön járunk; szomorú világtalanságban élünk, amíg az Isten csodás kegyelme meg nem világosít minket s a lelkünket látóvá nem teszi!

Mennyi a *lelkileg vak ember* ezen a világon! Vak, akinek a nyomorusága nagyobb a jerikói koldusénál. Mert ez legalább tudta, hogy vak és siránkozott miatta s kereste a gyógyulást; míg ezek a szánandó lelki-vakok talán még csak rá sem ébrednek a nyomoruságuk tudatára! Van közte, aki legalább időnkint megérzi siralmas helyzetét s nemes irigységgel tekint azokra, akik a természetfölötti világ boldog bizonyosságában, mint valami el nem árnyékolható verőfényben járnak. „Ó, ha én is hinni tudnék!” kiált fel egyikemásika ilyenkor, „ha hinni tudnék, mint az a napi-áldozó kongreganista, mint az a falusi asszonyka, akihez a kétség árnya sohasem ér fel; hinni mint egy apáca, mint egy vértanu! Ha én is tudnék még imádkozni, az örök életben

reménykedni!“ Van aztán, sajnos, elég olyan hitetlenkedő is, aki még azt sem látja, hogy nem lát; aki jól érzi magát a sötétségben, a semmiben, a légüres térben, a lelki világtalanságban. Büszke rá, hogy vak és megveti azt, aki látónak vallja magát.

De még a hívők közt is van, aki hisz ugyan, de nem úgy, ahogy kellene s ahogy talán maga is szeretné. Hisz, de a hite olyan, mint a fonnyadt virág: sem színe, sem illata. Hisz a világot teremtő Bölcsességben s Erőben, de odáig már nem jut el, hogy higgyen a világot átjáró Szeretetben is, amely megnyilatkoztatta magát és emberi testet öltött, Oltáriszentséget és Anyaszentegyházát szerzett, meghalt értünk a kereszten és viszontvárja a mi szeretetünket. Hisz valahogyan a Jézus Krisztusban, de nem nagyon tudja: vajjon csak bölcs tanító és jóságos beteggyógyító volt-e ez a Jézus, avagy Isten is, azonos azzal a Végtelen Lénnel, aki az eget és földet teremtette? Igaz-e az, hogy ez a Jézus holtakat támasztott fel s maga is feltámadott? Igaz-e, hogy a mennybe felment? Igaz-e, hogy az Egyházat ő kormányozza s láthatatlanul vele van mindennap, világ végezetéig? Igaz-e, hogy ő, a Mindenható, emberek által oktat s vezérel minket? Hogy bűneinket bűnös emberek által bocsátja meg? Igaz-e, hogy a kicsi, fehér ostyának leple alatt Ő van jelen, Ő maga? A Háromszor Szent, akit az egek egei be nem fogadhatnak? S a szentáldozásban ő maga száll le hozzám, ő, a Végtelen, s megölel és megcsókol, és magához forraszt az Eucharisztia csodás misztériumában? És igaz-e, hogy a síron túl is van élet? Igazán, biztosan van? Ha majd meghalok, a lelkem, az egyéniségem igazán tovább fog élni mégis? Csakugyan van-e másvilág s én megjelenek Jézus ítélőszéke előtt, én és a többiek, azok is, akik őt tagadják, gyűlölik, gúnyolják s Egyházát üldözik? Igaz-e, hogy akik ma éjszaka meghaltak, azok is mind ott állanak már az ő ítélőszéke előtt? A fehérek és a sárgák és a feketék? És akik tegnap és tegnapelőtt haltak meg, szintén? És akik száz évvel ezelőtt, és ötezer évvel ezelőtt haltak meg — igaz-e, hogy ezek mind-mind megjelentek már a Jézus Krisztus trónja előtt?

Igen, Uram, igaz! S én hiszem is erősen. És mégis, mintha folyton azon venném magam észre, hogy inog a hitem, hogy valahogy öntudatlanul is kételkedem! Az imádságomba

is belesajog a kétség, a fohászzkodásomba is belesikolt a rettentő „hátha nem!” s megmérgezi a hitem boldog biztonságát . . . Tulságosan érzem azt a homályt, amelybe természetszerűen beleburkolódzik ezen a földön mindaz, ami isteni, ami mennyei kijelentés.

Hát azért kiáltok hozzád, Uram, a jerikói vakkal együtt: Jöjj és *add, hogy lássak!* Adj nekem is — ó, semmi mást, Uram: ne kincset, ne élvezetet, ne dicsőséget, csak egyet: azt, *hogy lássak!* Hogy a hitem erős legyen és eleven, olyan, mintha látnálak, fognálak téged, mintha ma is mindennap itt járnál köztünk!

Ó, ha az én hitem olyan világos és eleven lehetne, aminő Szent Tamás apostolé volt, amikor sebhelyeidet tapinthatta! Ha olyan szikrázóan biztos lehetne a hitem, aminő eleven lesz a látásom, ha majd egyszer összeomlik ennek a világnak egész kártyaalkotmánya és eljön a te országod, az igazi, végnélkül megmaradó élet, a látás: az örökkévalóság!

Miért is oly könnyű a kételkedés minden érv és bizonyosság ellenére? Miért oly ingatag és homályosan pislákoló mécs a mi hitünk? Miért lepik meg helyenkint kínzó hitkértelyek még a legkomolyabb istenkeresőt, a legbuzgóbb hívőt is? Holott ma éppen a hitünk szilárdságára volna nagy szükségünk! Mert csak ha eleven a hitünk, ha vidáman, biztosan lángoló, csak akkor élvezhetjük teljes mértékben áldó hatásait.

Csak akkor kelhetünk kellőképpen a védelmére is. Ma a hit meggyengítésére annyi ellenség fogott össze: áltudomány, felületesség, agitáció, pártérdek, érzékiség, bírvágy, könnyelműség. Mind azon dolgozik, hogy a kereszténység eszméit nevetségesnek tüntesse fel, a hitet aláassa az emberek szívében. Erősen kell tehát hitünkben megállnunk, hogy a hitetlen világ incselkedéseit visszaverhessük.

S végül a hit súlyos kötelességeket is ró az emberre; a becsületes, komoly katolikus élet ma tengernyi áldozattal jár. Sok lemondást kíván, sok önfegyelmezést, nehéz kötelességteljesítést von maga után. Ha a hitünk nem szilárd és eleven, hogyan lesz erőnk ezekre a feladatokra?

Ezért kötelességünk, hogy a hitünknek teljes megerő-

sődését keressük s ezért helyes, ha mi is odafordulunk a világosságot sugározó Megváltóhoz s mi is ezzel a kérés-sel ostromoljuk: „*Uram, add, hogy lássak!*“

Már most a jerikói Csodatevő rajtunk is segíteni akar; látókká, teljes, tiszta fények élvezőivé akar tenni minket. De megkívánja, hogy mi is sóvárogjunk az ő megvilágosító kegyelme után, hogy a lelkünket felkészítsük az ő természetfölötti világosságának befogadására. Hogyan érhetjük el ezt? Mit tehetünk, hogy szemünk az ő világossága előtt megnyíljon, hogy hitünk szilárd és erős legyen s vele biztosabb, virágosabb, boldogítóbb a vallásos életünk?

Először is *el kell távolítanunk lelkünkől a hitetlenség okait*, a hit szabad előrehaladásának, érvényesülésének akadályait. Mik ezek az akadályok? Mindenekelőtt *bizonyos előítéletek*, téves, divatos nézetek, bizonyos felkapott, de üres jelszavak, amelyeket a hitnek ellenségei szuggesztív makacssággal ismételtetnek s amelyek öntudatlanul hatással vannak ránk is.

Ilyen jelszó mindenekelőtt az, hogy a hit *megalázó* dolog. Merthogy az önálló ember nem hinni, hanem tudni akar! Nem hódol meg a tekintélyi érv előtt, hanem csak azt fogadja el, amit lát, amiről maga is megbizonyosodott. Üres és tartalmatlan jelszó, mely földi, emberi dolgokban helyes lehet; de amikor az Úristen elé lép az ember és az ő titkait fürkészi, vagy az ő kinyilatkoztatásait vizsgálja, egyenesen nevetséges pöffeszkedés. Mert az Úristennel szemben nem léphetünk fel gögös önteltséggel s nem mondhatjuk: Úristen, én téled sem vagyok hajlandó semmi olyant elfogadni, amit az én szűkös kis emberi eszemmel fel nem fogok; benned sem lehetnek dolgok, titkok, mélységek, amelyekbe én magam bele nem pillanthatok.

Mit mondanánk egy elemi-iskolás kisdiaákról, aki azzal állítana be az iskolába, hogy: Tanító bácsi, csak az lehet igaz, amit én magamtól is tudok; amit maga tud, az nem ér semmit, az mese és tévedés! Mit mondana erre a tanító? És mit feleljen az Úristen a mi gyermekes dadogásunkra, amikor téveteg, gyermeteg emberi eszecskenket tesszük meg az Isten titkainak zsinórmértékévé! Isten milliószor nagyobb

és csodálatosabb, mint mi emberek; benne bizonyly a titkok óceánjai hullámzanak öröktől-örökké; az ő belső gazdagsága milliószor nagyobb, mint a mi csekélyke felfogóképességünk. Ezt meg nem érteni sokkal megalázóbb az emberre nézve, mint az alázatos, gyermekded hit, a meghajlás a Titkok Tudója, az Igazság Óceánja előtt, aki leereszkedik hozzánk s kijelentéseket tesz nekünk.

A hit egyáltalán nem aláz meg, hanem felemel; nem veszi el a látóképességünket, hanem ellenkezőleg: távcsövet tesz a szemünk elé. A pusztá szememmel is látok, de a távcsövel többet s messzebb látok, és biztosabban látok. Hinni nagy dolog, mert annyi mint felülemelkedni az emberi végeségen, felszállni az Isten szférába, érteni, tudni, megközelíteni az igazságot a legnagyobból, legközelebből, legigazabból, aki van; és pedig megtudni mindezt a legbiztosabb bizonyosság: az Ő szava által.

Vannak, akik azt mondják: a hit nem lehet észszerű, mert a hitnek számos olyan tétele van, amely ellenkezik az emberi tudomány megállapításaival. Érdemes-e még ezzel az elkoptatott, ezerszer megcáfolt ellenvetéssel foglalkozni? Aki ma azt meri mondani, hogy a hit ellentétben áll az emberi tudomány vívmányaival, az rettenetesen elmaradt ember. 40—50 évvel ezelőtt, a liberalizmus konjunkturájában, még talán meg lehetett tévesztetni az embereket ezzel az állítással. Akkor a tudomány fiatal óriásai maguk is azt hitték, hogy minden titok megoldása a birtokukban van. Ma azonban, amikor a tudomány minden ágában a legkimagaslóbbak hajtják meg zászlójukat a hit előtt, a hit és tudomány ellentétességéről csak a tudatlanság agitátorai szavalnak a szocialista népgyűléseken és — igen — Szovjetországban ezen az alapon égetik fel a templomokat és kolostorokat és gyilkolják a papokat. Ezt lehet, de bebizonyítani, hogy a tudomány csak egyetlenegy követ is kímőzített volna a vallás, a hitvédelemtan épületéből: nem lehet.

Ki ne emlékeznék arra a főséges pillanatra, néhány évvel ezelőtt, amikor a pápa Őszentsége először beszélt rádió az egész világhoz? Szimbolikusan szép és sokatmondó jelenség volt, amikor a pápa előtt és után ugyancsak a vatikáni leadón a világnak ma élő egyik legnagyobb természettudományi ékessége, a drótnélküli távirászat igazi felfedezője:

Marconi szolt, a vatikáni rádió berendezője, aki hódolatát mutatta be a pápának. Gyönyörű együttes volt ez: a hit pápája s a tudomány pápája, XI. Pius és Marconi, a vallás és a természettudomány legfőbb képviselői! Ezek igenis összeillenek, ahogy együtt is jártak évszázadokon át mindig. A tudomány valójában mindig lépcső volt a hit felé.

Egyesek azt vetik szembe a vallással, hogy az *nem modern dolog*. Modern embernek lenni, annyi mint nem törődni a vallással. Csakhogy ennek az okoskodásnak első baja mindjárt az, hogy a valóságban nem is olyan nagyon modern dolog vallástalannak lenni: vallástalan emberek minden időben voltak. Nem is előkelő dolog: ma már éppen a legmagasabb műveltségű osztályokban erős vallási ébredést látunk, míg a vallástalanság kezd mindinkább a műveletlenek „felvilágosultsága” lenni. Aztán már miért lenne a modernség ezen a téren oly igen iránytadó? Miért legyen valami azért helyes, mert modern, mert divatos? A jazz-zene is divatos és modern, de senkisé mondja róla, hogy értékesebb a Beethoven- vagy Mozart-zenénél. A modernség szokszor csak a lelki értékek teljes hiányának ügyefogyott kendőzése és épp-azért komoly ember szemében magában véve nincs sok értéke. Sőt ellenkezőleg: a „modern ember”, „modern nő” vagy éppen „modern lány” szónak olyan mellékíze van, hogy szinte már megbélyegzőnek is számíthat. Hát akkor minek imponáljon nekünk ez a jelszó éppen a legfontosabb és legkomolyabb kérdésekben? Azokban, amelyek époly változatlanok mint az egyszeregy s époly örök értékűek mint a gondolkodás törvényei?

A másik azzal áll elő, hogy a vallásosság babona. Ez azonban épolyan beszéd, mintha valaki azt mondaná: a jogtudomány merő csalás és kóklerség. Vagy: az orvostudomány nem egyéb mint kuruzslás. Vagy: a művészet merő szemfényvesztés. Azért mert vannak emberek, akik a vallást babonává torzítják, még nem következik, hogy tehát a vallás azonos a babonával. A tölgyön, a cserfán is lehet élősdi, azért nem vágjuk ki a tölgyfát és nem pusztítjuk el a cserfát. A virág nemcsak a méhet táplálja, hanem a darazsat is, de azért vajjon kiirtjuk-e a virágainkat? A babona téveszmék hordozója, míg a vallás a legmagasabb s legtisztább igazságok és tanítások foglalatja. Bátran elmondhatjuk, hogy éppen a val-

lástalanság a legnagyobb babona. Mert a vallástalan ember a világ nagy rejtvényeinek megoldásában kénytelen valóságos dajkamesékkal beérni s gyermekes dadogással felelni: monizmussal, pantheizmussal, materializmussal. Szépen hangzó szavak ezek, de a mögöttük rejlő világnézetnek egyetlen tétele sincs bebizonyítva, egyetlen elképzelésének sincs semminemű pozitív alapja.

A hitetlen ember kénytelen még a gondolkozás törvényeit, az okság elvének érvényét is tagadni, csak hogy kibújjon az istenhit bizonyossága elől. Hát nem durva és szégyenletes babonaság ez? Annyira ragaszkodni egy bebizonyíthatlan téveszméhez, hogy a legképtelenebb tételeket is vakon elfogadjuk, csak az igazság előtt ne kelljen meghajolnunk?

Más meg azt mondja: Én megvagyok vallás nélkül is; a vallás olyan szomorú, *örömtelen dolog*. Azok szerint, akik így beszélnek, a hívő, a vallásos ember a hit elfogadásával máris lemond mindarról, ami az életben szép és derűs, ami mosoly és napsugár. Szerintük vallásosnak lenni annyi, mint a katakombák mélyére rejtőzni, hátat fordítani mindannak, ami világ, ami kultúra, ami társadalom, ami öröm és jókedv.

Igaz-e ez? Nem igaz. Mert a hit ugyan mindenestre komoly, nagyon komoly dolog, gyakorlása elmélyült életnézetet és emelkedett életstílust követel; de ez a komolyság nem komorság, nem fejlődátás és élhetetlenség. Ellenkezően: lelki derűt hoz magával, lelki megnyugvást, a bennünk lakó Szentléleknek békét sugárzó örömet.

Az igazán vallásos embereknek nem kell kibujdosniok a világból, nem is teszik. Nem kétségbeesők, nem Sanyaru Vendelek, nem nyomott kedélyű életúntak. Talán nem ők az elsők a zajos életörömök hajszolásában, nem mulatoznak és nem élveznek akármilyen áron és akármilyen módon; sőt száz és ezer dologról le kell mondaniok a hitük miatt, Istennért, a lelkük érdekében. És mégis, mit látunk? A kétségbeesők, letörtek, meghasonlottak, öngyilkosok nem a mi táborunkból kerülnek ki; az életben csalódottak, az elsüllyedők, az önmagukkal harcbanállók, a reménytelenek, kiégett szívéiek nem a hívő keresztények köréből rekrutálódnak! Ellenkezően, bármily csodálatos, de így van: a hit minden szigora és komolysága mellett csupa derűt és boldogságot sugároz,

megvigasztal a szenvedésben és még a halálban is mosolyogni tanít. Hogyan lehet azt mondani, hogy a hit örömtelen dolog?

A hívőnek ma mindenekelőtt függetlenül kell magát ezektől a nagyon elterjedt, zavaró, de tartalmatlan balítéletektől.

Ez azonban nem elég. Ha Jézust látni akarom, ha erős akarok lenni az ő hitében, ki kell vetnem lelkemből az *anyagiasságot és érzékiséget*, a gőgöt és a kevélységet, mert ezek a hit érvényesülésének belső akadályozói.

Sokan azért huzódoznak a hittől, mert félnek a keresztény hitrendszer erkölcsi követelményeitől. Ahogy Malebranche szellemesen mondotta: „Ha az embereknek ugyanannyi földi érdekük fűződne hozzá, hogy tagadják e tételt: „a háromszög szögeinek összege két derékszög,‘ mint amennyi földi érdekük fűződik az istentagadáshoz, az emberek éppúgy tagadnák a geometria tételét, mintahogy ma tagadják az Isten létét.“ És ahogy La Bruyère francia bölcselő mondta: „Szeretnék már egyszer egy igazán tisztalelkű, becsületes, jellemes embert látni, aki tagadná az Istent; de ilyet egyetlenegy sem talállok.“ A hitetlenség legtöbbször nem az észből, hanem a szív romlottságából táplálkozik.

Az isteni kegyelem mindenkit hív és mindenkinek szól, de az emberek rosszasága gyakran nem engedi meg, hogy az Isten világossága az ő lelkükbe utat találjon, a kegyelem benne gyökeret fogjon. A szívük rossz hozzá, az életirányuk túlságosan könnyelmű és közömbös. Nincs bennük mélység, amely be tudná fogadni az égből szálló gyöngyöt, a hit kegyelmét. Félnak és futnak a hittől! Menekülnek az Úr színe elől, mint Ádám a paradicsomban a vétek elkövetése után! Nem úgy tesznek mint a jerikói vak; nem azért imádkoznak, ha egyáltalán imádkoznak, hogy „Uram add, hogy lássak“; hanem ellenkezőleg, talán inkább így imádkoznak: „Uram valahogy *ne add, hogy lássak*, valahogy ne szoríts rá a hitre! Hagyj engem élni cél nélkül, iránytű nélkül, magasabb eszmék nélkül; hagyj élnem mint az állatot, hagyj belefulladásom az érzéki élvezetek mocsarába, elkábulva a mámor szédületében; ne engedj magasabbra szállnom és nemesebb dolgokra vágyynom!

Csak hadd pusztuljak el és hadd támolyogjak én is dőrén és vakon a sírgödör felé s az ítélet elé!”

Lehet-e szomorúbb oka a hitetlenségnek, mint ez a lelki tompaság, alacsonyosság? Ez a magasabbra szállni nem tudás, ez a világosság felé nem vágyás, ez a megrekedés a mában, a porban, az érzéki vágyakban, kicsinyes földi kedvtelések bábszínházában?

Gyakran a góg is akadály a hitnek. Nem akarunk hinni, mert nem akarunk szolgálni. Ime, egy fiatalember, aki eddig vallásos volt s egyszercsak nem tűr tekintélyt és féket, mert túlságosan ráébredt a maga függetlenségének a tudatára. Azt hiszi, mert kiszabadult az iskolapadokról, most már korlátlan úr, aki könnyelműen ítélkezhetik dogmák fölött, gyermekes öntúlbecsüléssel, hetyke vállvonogatással elintézhet eget és földet, Istent, lelket, örökkévalóságot. Sok van, aki csak azért nem akarja megvallani bűnös voltát, azért nem akar megalázkodni, bűnét bánni, gyónni, mert rösteli elismerni, hogy ő is felsőbb segítségre szorul. Ez is értelmetlen nagyozolás, mert hiszen az Isten előtt csakugyan mindnyájan kicsinyek, gyermekek, nádszálak vagyunk! Nem az a nagy, aki ezt letagadja, hanem aki beismeri a maga kicsinységét s az Isten karjába kapaszkodva törekszik kiegyenesedni, megszilárdulni, sudár növésbe szökkenni, fölfelé, magasságokba szállni.

Am nem elég a hit akadályait elhárítanunk, egyenesen is munkálkodnunk kell a hitünk *megerősítésén*.

Ennek egyik eszköze a vallási önképzés, a hittan folytonos továbbtanulása, a lelket képző vallásos olvasmány, az Isten igéjének szorgalmas hallgatása, az elmélkedés, főleg pedig Jézus imádandó személyének odaadó figyelése, beható tanulmányozása. Ezen a téren is be sok mulasztás terheli a mai keresztényeket!

Szégyen, ha valaki mindennap ráér az ujságot elolvasni, de sohasem ér rá az evangéliumot áttanulmányozni. Regényt elnyel tizet is, de Jézus életét, nagyszerű tanításait, példaképét, cselekedeteit nem ismeri, azokkal nem törődik. Szégyen és kultúrátlanság, ha valaki minden iránt érdeklődik s mindenben járatos: otthonos a börzén, a sporteseményekben, a természet ismeretében, a technikában, a jogban, az egészség-

tanban, de nem otthonos a legszebb, a legnagyobb tudományban, Jézus tudományában, az evangéliumban. Hogyan legyen erős annak a hite, aki nem táplálja azt magában rendszeresen?

Jobban kellene tanulmányoznunk Krisztust: a hitetleneknek, hogy hinni megtanuljanak és a hívőknek, hogy erősebben higgyenek. Tanulmányoznunk kellene Jézust nemcsak az evangéliumban, hanem ahogy a századokon át itt él közöttünk: Egyházában s annak történetében is, a szentek életében, a liturgiában. Tanulmányoznunk azokban a példátlanul gazdag és felemelő hatásokban, amelyekeken keresztül Jézus évtizedről-évtizedre, évezredről-évezredre folytatja az ő megváltó munkáját a világtörténeten végesvégig!

És nemcsak tanulmányoznunk kellene Jézust, mert még ez sem elég; hanem — ami mindennél fontosabb — személyesen is közelednünk kell hozzá. Közelednünk az ima révén, közelednünk, ahogy a jerikói vak tette, szívből fakadó kiáltozással, a lélek hangos fohászkodásával, forró vágyódással és szomjúhozással a megvilágosíttatás után. Ha hitkételemek szorongatnak, ha fájdalmasan érezzük a sötétséget a lélek nagy kérdéseiben, első legyen, hogy hozzá forduljunk s kiáltsuk: Uram, én vak vagyok; *tedd, hogy lássak!* Vagy ha szent kegyelmed folytán már nem vagyok vak, akkor is arra kérlek: Add, hogy még *jobban lássak*, hogy *minél jobban lássalak*, hogy a hitem sohase legyen gyenge s ingadozó, hanem mindig erősebb és mindig biztosabb! Ahogy az ördögtől megszállott gyermeknek atyja az evangéliumban oly gyönyörűen imádkozott Jézushoz ezzel a mélyen igaz, bár ellenmondásnak látszó szóval: „Hiszek, Uram! segíts az én hitetlenségemen!” (Mk. 9, 23).

Imádság! Csodálatos eszköze a szellemi, a természetfölötti tisztánlátásnak! Több, mint a legmagasabb hittani tanulmány, szárnyalóbb a legmerészebben szálló teológiánál! Napfény, amelynek ragyogásán tehetetlenül és menthetetlenül szétolvad és szétfoszlik minden gőgös, gyermekes, félnék kételkedés. A prior mondja Weber pompás költeményében, a Dreizehnlinden-ben:

„Die Erkenntnis ist die Gabe
Nicht der Weisen, nein! der Frommen!
Nicht im Grübeln, nein! im Beten
Wird die Offenbarung kommen.“

Milyen szép és milyen igaz! Valóban, nem a bölcseké elsősorban a megismerés, hanem az imádságos, vallásos, tiszta lelkeké. És nem a fejtörésben éri el a lelket a megvilágosztatás, a kinyilatkoztatás, hanem az imádságban!

Hiszen a hit nemcsak az értelem dolga, hanem a kegyelemé is; nemcsak merőben emberi, értelmi aktus, elfogadás, aláírás, elismerés, hanem olyan értelmi és akarati igelés, amelyhez mint természetfölötti értékű cselekedethez az a természetfölötti készség és jóindulat is szükséges, az a belső tanulékonyosság az Isten iránt, amely a kegyelemnek ingyen ajándéka. Azért mondjuk nagyon helyesen, hogy a hit nemcsak emberi tény, hanem főként Isten adománya. Keresnünk kell tehát, fáradoznunk érte, de könyörögnünk is érte. Serényen kell lépkednünk s mennünk az égi fény után, de kell, hogy Krisztus is kinyújtsa felénk kezét, mint a jerikói vak felé s kegyelmének mindenható erejével megnyissa a szemünket, és kimondja a nagy, léleknyitó szót: „Láss!” Kegyelmet pedig csak imával szerezhetünk.

Legyen hát mindennapi imánk, mondhatnám: legfőbb mindennapi imánk a jerikói vak könyörgése: „Uram, add, hogy lássak!” *Domine, ut videam!*

Uram, add, hogy lássak! Nézd, éjtszaka borul a lelkemre, ködös sötétségben botorkál körülöttem a világ, hittagadó emberek haladnak el jobbról-balról mellettem, akik gúnyolnak téged, Uram és gúnyolják az én gyermeki hitemet. Ne hagyj sötétségben, Uram, ne engedj engem is beleveszni a körülöttem sötétlő hitetlenségbe! Erősítsd a lelkem látóképességét, oszlasd el vakságomat! Tedd, hogy lássak; tisztán, erősen lássak; hogy szikrázóan, ragyogóan, boldogítóan lássak, és ebben a látásban erőt kapjak a természetfölötti életre és vigaszt az élet gondjaira! Hadd lássam a hit által állandóan magam mellett és fölött a te arcod fényességét, lássam igazságaidat, lássam bölcs szándékaidat s odaát egyszercs, ahol minden vakság megszűnik és minden hályog lehull és minden fátyol szétszakad, lássalak szemtől-szembe, örök világosságod végtelen ragyogásában!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1931 február 15 (rádió).

Az élet értelme

„Keressétek azért először az Isten országát!” Mt. 6, 33.

Az ókori rege szerint a thébai szfinksz egykor régen minden járókelőt megállított s azt a kérdést intézte hozzá: Melyik az a lény, amely reggel négy lábon jár, délben kettőn, este pedig hármón? Aki e kérdésre nem tudott megfelelni, azt a szfinksz szétmarcangolta. Csak Oedipus királyfi felelt meg a talányra helyesen: hogy az a lény az *ember*. Aki csecsemő korában négykézláb mászkál, felnőtt korában két lábon jár, élete alkonyán pedig botra, mankóra támaszkodik.

Vajjon az ókori egyiptomiak e meséje csak tréfás talánynak volt-e szánva? Avagy mélyebb tartalma volt? Azt akarta-e példázni, hogy sok ember önmagát sem ismeri, nem eszmél rá az élete értelmére? s azért nem is érdemi meg, hogy éljen?

Bizonyos, hogy ha ez a találós kérdés veleje, akkor a thébai szfinksznek ma is sok-sok embert kellene széttépnie. Mert rengeteg olyan emberfajta lény lót-fut ma a földön, amelyik önmagát sohasem találja meg; él, de nem tudja, miért; minden iránt érdeklődik, csak annak nem jár soha a végére, hogy hát ki ő s mi az ember? Az élet s a művelődés ezerféle-képen finomul, gazdagodik, fejlődik; rengeteg az, amit mi emberek ma tanulunk, kigondolunk, beszélünk, amit össze-írunk és összeolvasunk. Csak a legelemibb, legemberibb, hozzánk legközelebb fekvő kérdésekre: mi hát az ember célja? mi az élet értelme? mi a létünk rendeltetése? — nem keresünk megnyugtató, biztos és világos választ. A minden-nap torlódó eseményeken, a színek és idomok, a számok és súlyok világán túl is van-e értelme a létnek s mi az a magasabb, felsőbb létrend, amelynek ez a földi vándorlás csak

útja, vetülete, előkészítője? — nem, ez nem érdekelt minket. A saját életünk megoldatlan, szövevényes, értelmetlen probléma előttünk, sőt gyakran nem is probléma, hiszen nem is sokat törődünk vele, nem is izgat minket, nevetéssel üjtük el, s ha valaki az élet értelmét kérdi tőlünk, azt feleljük, hogy miképp lehet ilyen ostobaságot kérdezni! Hiszen ez ugye nem fontos! Fontosak a piaci árak, a káposzta és a kalarabé ára, a politika és gazdaság, a legújabb divat, szindarab és jazz-kuplé, fontos, hogy hol van a legvidámabb társaság. De nem fontos, hogy honnan az élet, hová visz az élet, micsoda az élet.

Milyen szörny az ember, hogy még az sem érdekli, mi ő és miért él? Pedig mi áll hozzánk közelebb, mint önmagunk? Mi lehet fontosabb nekünk, mint a saját mivoltunk? A külső dolgok nem azonosak velünk, nem mi vagyunk azok, az életünkbe csak kívülről lépnek-tolakodnak be, nem tartoznak a lényünkhöz. Ma vannak s holnap nincsenek. Mulandók és hűtlenek hozzánk. Az étel-ital csak a testet táplálja bennünk, azt, ami előbb-utóbb a bomlás martaléka lesz. A legfényesebb lakás, a legelőkelőbb környezet csak előszobája a sírnak. A legbájosabb zene csak prelúdiuma a Circumdedertnek. Legújabb divatú, „utolsó kreációjú” ruhánk a szemfödő lesz . . . S akkor éppen csak ezek a hűtlen és csalárd külsőségek érdekelnek minket? Ez a sok hitvány görögtűz, ez a folyton omló kártyavár? S az, ami *magam* vagyok és *magam* maradok, nem? Életcél és életértelem: üres szavak nekem?

Sok erre azt feleli: Ó, az élet értelme magában véve nagyon is érdekelne, de úgy is tudom, hogy nem kapok rá megnyugtató feleletet!

Erre, testvér, megkülönböztetéssel felelek. Csakugyan: Isten nélkül nem is lehet józan értelmét látni az életnek. Az emberi tudomány nagyszerű eredményekre jutott el az exakt kutatás terén, technikában, csillagászatban, biológiában, de erre a kérdésre: mi az ember, és mi az élet értelme, alig tud magától kielégítő feleletet adni. Az emberi tudomány már ott is csődöt mond, ahol az élet eredetét s a merőben biológiai értelemben vett élet mivoltát kell megmagyarázni.

Meg tudja mondani, milyen elemek vannak a testünkben s az élő szervezetben, a szervek hogyan működnek, de azt már nem tudja megmondani, mi az, ami bennünk él s a testünket élteni, mi az, ami az anyagot élővé teszi és főleg: mi az, ami bennünk gondolkozik, akar, szeret és fél, vágyik és remél. Nem tudja megmondani, honnan az anyag, sőt azt sem, hogy mi az anyag. Nem tudja megmondani, mi van a csillagvilágon, az anyagi és térbeli világon túl; honnan vannak a természeti törvények és azoknak csodálatos, százezerszeres egymásbaillése. Nem tudja megmagyarázni a kezdetet és a véget. A tudomány nem tud megvívásztalni egyetlen drága halottunknak a ravatalánál sem. Nem tud választ adni arra, miért kellett a világháborúban tízmillió embernek elpusztulnia. Magától, hit nélkül, ezekben a legnagyobb kérdésekben az emberi tudomány egyáltalán meg sem tud mozdulni. Ez nem is az ő területe, ebben nem illetékes.

Ötven évvel ezelőtt ugyan éppen a természettudomány leghangosabb képviselői nem győzték hangoztatni, hogy ma-holnap nem lesz már előttük titok, mert a tudomány mindent megmagyaráz és pótol nekik. Az a kor volt ez, amikor a modern természettudomány a kamaszkorát élte s amikor, mint minden kamasz, szeretett hetvenkedni és nagyozni. Bezzeg a mai komoly tudósok nem beszélnek többé így. Ellenkezőleg, ahogy azt néhány éve a Robert de Flers által a francia Természettudományos Akadémia tagjai között kezdeményezett körkérdés eredménye mutatta, elismerik, hogy a természettudomány sem nem ellenezheti, sem nem pótolhatja a vallást. Elismerték ezek a tudósok, hogy bármennyire halad előre a tudomány, bármekkora új területeket sugároz be fényével, még mindig új és új területeket vesz észre, amelyeket nem is ismert eddig és talán soha teljesen megismerni nem fog; hogy az élet végső kérdései előtt teljességgel el kell némulnia.

Amit a tudomány egymaga, Isten nélkül, hit nélkül az élet célját és értelmét illetőleg nem tud megmagyarázni, mindazt oly szépen s logikusan megmagyarázza nekünk a krisztusi világszemlélet, hogy a legmélyebb elmét is megnyugtatta s a legszárnyalóbb értelem sem merítheti ki bölcseségét.

Egy rövidke elmélkedés kereteiben nem fejthetni ki mindazt, amit a hit az élet értelmeként megjelöl és nem

mutathatni rá mindazokra a megerősítésekre, amelyeket e magyarázat megtámasztására maga a tudomány szolgáltat. Csak néhány általános szempontot vegyünk itt figyelembe.

A Krisztus hitén alapuló keresztény világnézet az élet értelmének oly magyarázatot ad, amely *minden fontos életkérdésre kiterjed és mindenre bölcs és megnyugtató választ nyújt.*

Már a katekizmus első kérdése megmagyarázza minde-
nekelőtt a világ *eredetét*. Megfelel arra a hatalmas kérdésre: honnan a világ. Rámutat egy örökkévaló Végtelen Lényre, aki mindig volt és lesz s öröktől fogva végtelenül nagy, gazdag, hatalmas és boldog. Aki senkire a világon rá nem szorul, de aki jó s azért nem akarta egymaga s egyedül élvezni a saját végtelen kincseit, szépségét, gazdagságát. Aki öröktől fogva szerette még akkor nem is létező gyermekeit és életet adott nekik, csak azért, hogy a saját szeretetének és isteni boldogságának részesévé tegye őket. Oly egyszerű s egyben magasztos világmagyarázat ez, hogy talán csak azért nem csodáljuk eléggé, mert gyermekkorunk hittani órái óta hozzászoktunk s már észre sem vesszük, milyen hatalmas elgondolás, milyen mindent megoldó, felséges, isteni és emberi bölcsesség egyszerre.

A hit azonban nemcsak az élet eredetét, hanem *rendel-
tetését* is a legszebb és legmegfelelőbb módon jelöli meg. Lehet-e e kérdésekre szebb választ csak elképzelni is, mint azt, amit a kereszténység a lét végső céljaként megjelöl, amikor arról beszél nekünk, hogy hová is visz hát az élet, mi van utána, a síron túl? Mi az a végső rendeltetés, amely felé a világtörténelem éppúgy mint az egyes kicsiny ember története halad? Erre a mindennél nagyobb, izgatóbb, velőbe-
markolóbb kérdésre a Krisztus hite azt feleli, hogy végső célunk a végtelen Szépség, Jóság, Igazság és Boldogság maga: az Isten elérése és örök bírása. Mi lehet e rendeltetésnél fenségesebb?

Megfelel Krisztus hite a harmadik nagy kérdésre is, hogy *miért ilyen az élet?* Miért van benne öröm és fájdalom? Miért van gond és csalódás, kísértés és bűn, megpróbáltatás, éhség, szegénység, igazságtalanság, kínos betegség

és halál? Megmagyarázza mindennek kapcsolatát az egyetlen céllal, a nagy, örök rendeltetéssel. Mindez szerinte *eszköz* vagy *akadály* csupán: próbáltatás, erkölcsi értékmérés. Milyen fenséges és előkelő ez a koncepció! A föld csak átmeneti terület, vivótér, versenypálya! Gazdagság és szegénység, jósors és balsors, egészség és halál: mindez csak próba, mesterséges akadály a versenypályán, amelyet egy magasabb Gondviselés állított az utunkba csak azért, hogy rajtuk keresztül megmutassuk a lelkünk értékét és erejét! A krisztusi életnézet megfejtí a szenvedés kínzó titkát is, megmagyarázza, miért kell könny és fájdalom. Miért kell éhezünk és fáznak. Miért jövünk sírva a világra és miért távozzunk is onnan sírva. Amióta a világ áll és emberek gondolkodnak a földön, hol akadt bölcsebb, összefoglalóbb, mindenre kiterjedőbb s felemelőbb válasz ezekre a nagy kérdésekre, mint aminő választ a kereszténység, Krisztus hittana nyújt nekünk?

De ez a válasz nemcsak nagystílusú és szép, hanem *igaz* is, logikus és minden körülmény közt helytálló. Lehet meg nem érteni, lehet félre is érteni; de megcáfolni nem lehet. Bizonyos elmeél, tanulás és abszolút igazságszeretetet kell hozzá, hogy megértsük és ne csak megértsük, hanem a rengeteg ellentmondás, téves magyarázat, mesterségesen terjesztett téveszme és balhiedelem közt zavartalanul átérezzük és védelmezni is tudjuk. A felületes vagy éppen rosszakaratú ember a legszébb és legvilágosabb tanrendszer ellen is fel tud hányni bizonyos látszólagos ellenokokat; le tudja rázni Krisztus igazságának kényelmetlen, mert önfegyelményt követelő terhét. Romlott lelkek, alacsonyrendű jellemek, a felületesség és jelszóbölcsetség képviselői nem szeretnek meghódolni a krisztusi világnézet verőfényé előtt. Innen a sok ingadozás a hit kérdéseiben. Viszont tapasztalati igazság, hogy minél becsületesebben, minél őszintébb igazságérzettel és minél mélyebb elmével foglalkoznak az emberek a krisztusi hitnek ezekkel az alapvető eszméivel, annál inkább belátják s érzik ennek a hitnek a verhetetlen, cáfolhatatlan, magávalragadó biztonságát.

Érdekes tünet! Még 30—40 évvel ezelőtt az volt a

divat, hogy a művelt közönség nem törődött a hittel, a templomokban inkább csak az egyszerűbb embereket, munkásokat, földműveseket láttuk. Ma pedig nálunk és a nyugati országokban éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk: az izgatás folytán éppen az alacsony műveltségű osztályok süllyednek le a hitetlenségbe, míg a magasabb értelmiségűek és műveltségűek, sőt éppen a legmagasabbak, lelkes hívőkül szegődnek a tegnapelőtt még tagadott vagy félreismert krisztusi igazságok mellé. Ma a zsenikonverziók korában élünk, ma a legnagyobb tudósok, lángelmék, fölfedezők és feltalálók, költők, írók, sietnek vissza Krisztus lobogói alá. Ennek a lelkek világában végbement változásnak csak egyik jelképes példája az olasz író — Papini —, aki éveken át csakúgy tobzódott az istentagadásban, erkölcstelenségben, majd pedig megtorpant térdrel közeledett a kereszthez és megírta halhatatlan: *Storia di Cristo*-ját, amelynek végén szinte sikoltva imádkozik Krisztushoz (a „Preghiera a Cristo”-ban): Krisztus, jöjj vissza hozzánk, jöjj vissza a mi beteg társadalmunkhoz, mert soha annyira rá nem szorultunk a te világosságodra és segítségedre, mint ma!

Az áltudomány nemcsak tegnap óta küzd a kereszténység ellen, hanem csaknem éppoly hosszú idő óta, mint amióta a kereszténység fennáll. Minden eszközzel megkísérelte, hogy a Krisztus hitét észszerűtlennek tüntesse fel. Ugyan mit ért el e támadásokkal? Az Egyház mindig lábhoz tett fegyverrel várta, mit hoznak fel ellene ellenségei. Sohasem zárkózott el a tudományos harc elől, soha nem felelt az ellenvetésekre kibuvókkal, hanem mindig, minden kérdésre pozitív, határozott, konkrét tételekkel válaszolt. Ezzel természetesen óriási támadófelületet nyitott ellenségei előtt; hiszen mindig könnyebb támadni azt, aki állít, mint azt, aki csak tagad. A kereszténység tanrendszerében, dogmaiban számos olyan pozitívumot tanít, ami belevág a filozófiába, az etikába, az ismeretelméletbe, a történelembe, a régészettanba, természettudományba. Ezenfelül ezeket a tételeket akkor állította fel a kereszténység, amikor még nem volt keresztény bölcsélet és tudományosság, sőt ismeretelmélet egyáltalán nem volt s a modern természettudomány még a csiráiban is alig élt.

Ennyi állítás, ennyi tétel, ennyi dogma közül elég volna,

ha egyetlenegy meg tudna cáfolni a vallásellenes tudomány, mert akkor következképen az egész tanépitménynek romba kellene dőlnie. Mert ha az Egyház csak egyetlenegy dologban borítja rá a tévedésmentesség palástját egy tévedésre, ha egyetlenegy pontban tanít olyat, ami bebizonyítottan hamis, akkor már nem lehet többé az isteni csalatkozhatatlanság birtokában. Elég volna tehát, ha a Krisztus-ellenes tudomány egyetlenegy téglát lazítana meg a keresztény hitrendszer bazilikájában, ha egyetlenegy oszlopot megrendítene, — az egész építmény menthetetlenül utána dőlné. Például elég volna, ha a pápák dogmatikus kijelentéseiből egyetlenegyről kimutatná az ellenfél, hogy az ellentétben áll pl. egy másik pápának másik katedrális kijelentésével, vagy hogy a dogmatika egyetlen állítását akár az ismeretelmélet, akár a logika, akár a régészettan, akár a történelem megcáfolta. Csak egyetlenegy ilyen adat kellene! De nem akadt eddig két évezred óta egyetlen-egy sem! Hozzá ma roppant kutatómunka folyik, a Szentföldön, Szíriában, Egyiptomban és Kisázsziában évről-évre rengeteg régészeti adatot ásnak ki, évezredes királysírok, törvénytárak, följegyzések kerülnek napvilágra; eltemetett papiruszok, hieroglifék titkait fejtették meg az utolsó század folyamán. Hej, hogyan lesték bizonyos oldalról, hogy egy szép napon valahonnan csak előkerül valami emlék — jaj, ha csak egyetlenegy kódarab vagy felirat is! — amely azt mutatná, hogy az ó-, vagy újszövetség sok ezer adata közül csak egy is téves! Hogy a Szentírás és az Egyház valótlan mond! Hogy az ószövetségi zsidó kinyilatkoztatás nem egyéb mint a babiloni vallás utánzata! Hogyan próbálkozott a modern hitelenség mindenféle föltevessel, hogy Jézus feltámadásának lehetetlenségét, történelemellenességét kimutassa: hogy Jézus nem halt meg igazán a kereszten, csak tetszhalott volt! Hogy csodáinak elbeszélése félreértésen, hallucinációkon alapult!

Am mindhiába! Egyetlen egy tényt, egyetlenegy tudományos adatot sem találtak, ami megcáfolta volna az ó- vagy újszövetség egyetlen adatát! Egyetlen komoly érvet nem állíthattak szembe az Egyház által hirdetett tanokkal és tétélekkel! Egyetlenegy téglá nem lazult meg a kereszténység épületében! Sőt, ma már ugyanazok az egyházellenes írók és kutatók, akik tíz év előtt még tele tudóvel fúj-

ták a harci riadót a keresztény hitrendszer ellen, ma már óvatos frazeológiába burkolóznak és bevallják, hogy eddig semmit sem sikerült bizonyítaniok, semmit sem sikerült megcáfolniok . . .

Az Egyház pedig mosolygott ezen a meghátráláson, amint mosolygott az egész harc alatt. Ő tudta, hogy isteni igazságok öre s azokon nem foghat ki semmiféle emberi tudomány. A tudomány igazsága nem állhat szemben a hit igazságával, mert igazság és igazság nem ronthatják le egymást kölcsönösen.

S végül a kereszténység válasza az élet értelmének kérdésére nemcsak elméletben szép és cáfolhatatlan, hanem *gyakorlatilag is csodás erejű*. Ez a válasz országokat és népeket civilizált s a lelkek millió-billentőjű hangszerén eddig mindenütt csak nagyszerű dalokat fakasztott, fenséges összhangu élethimnuszokat termelt. Minden elmélet szürke és minden világfelfogás annyit ér, amennyivel az embereket a valóságban jobba tudja tenni, nemesebbé tudja formálni. Már pedig a kereszténység felfogása az élet értelméről az embereket csakugyan jobba teszi; szeretetteljessé, nemessé, bizóvá, hőiesen tűrővé, becsületessé, tisztává, boldoggá. Az a válasz, amit az élet nagy kérdéseire ad Krisztus, már sok millió embert békített meg az étellel, vigasztalt meg és erősített meg a küzdelemben.

Hiszen ha nem volna Krisztus és kereszténység, mi emberek már talán a züllés mélypontján volnánk s egymást gyilkoltuk volna halomra! Akkor talán régen elpusztította volna már a világot nem is a bolsevizmus, hanem valami ennél is ördögibb örület, a mindenki harca s feneketlen gyűlölete mindenki ellen! Hisz akkor csak logikus volna az önzés, a gyengébbeket eltipró erők zsarnoksága, az erkölcs-telenség minden fajtája. Oly alacsony, gonosz és undorító lenne az élet, hogy talán még az volna a leglogikusabb, amit a német pesszimista bölcsélet hangoztatott, hogy az egész emberiség céltudatos propagandával készítse elő a világmentő, tömeges öngyilkosságot.

A krisztushívő lélek azonban nem az erkölcs-telenségben, az önzés és gyűlölet tobzódásában látja az élet bajainak meg-

oldását. Feltekint Krisztus keresztyére s nem esik kétségbe soha, mert életének legsötétebb felhőin át is az örök élet sugarai ragyognak a szemébe. Nem dobja oda magát a muló pillanatnak, nem alacsonyítja le magát sem haszonért, sem gyönyörőségért, sem hiú dicsőségért. Hősiesen teljesíti kötelességeit a családban, a közéletben, a haza szolgálatában akkor is, amikor senkisémet látja, senkisémet jutalmazza, vagy amikor semmiféle büntetéstől nem kell tartania a földön.

Nem így van-e ez a mindennapi életben? Nézzünk csak körül: amelyik lélekben Krisztus lakik, az szép és nagy tud lenni akkor is, ha koldusrongyokat visel a testén, ha éhezik és betegség rutítja külsejét. Mennyi nagyszerű emberpéldányt, mennyi talpig becsületes férfit és tisztalelkű nőt, mennyi hűséges családapát és családanyát nevelt már ez a krisztusi hit! Milyen hősiességre képesített milliókat! Mennyi finomlelkűségre nevelte fiainkat és leányainkat! Mily csodálatos lelki erősséget termelt ki az apostolkodás, a hírhirdetés, a vértanúság mezején! Nem csak a régmúltban, hanem napjainkban is — gondoljunk csak Mexikóra! A mi hitünk a vértanui hűség és lelki nagyság évezredes termőtalaja!

Es nemcsak szoros értelemben vett vértanui vannak a jézusi világszemléletnek, hanem csendes vértanui is a mindennapi életben, akik az élet keresztyét valóságos vértanui lelkülettel hordozzák. Modern vértanuk ezek, akik a hivatalokban, vállalatokban, műhelyekben gúnyt és bántalmat szenvednek hitükért vagy erkölcsükért, akik a polgári életnek minden fordulatában, a családban, apai gondoskodásban vagy az anyaság szent terhének viselésében tanúsítanak emberfölötti hősiességet. Nagyszerű, élő kisugárzásai a krisztusi életnézetnek, a válasznak arra a kérdésre, hogy mi az élet igazi értelme!

Szomorú, ha valaki átéli az életet, anélkül, hogy tudná, mi a célja; ha szenved és kínlódik, anélkül, hogy tudná, miért; ha kényszerűen támo lyog neki az elmulásnak, anélkül, hogy tudná, hová visz az ut a síron túl! Szomorú, ha valaki ezekre a legnagyobb kérdésekre szószátyárok nál, üresbeszédű szólamhősöknél keresi a választ; ha muló divatok ingó bábjaként hajlik ide-oda; ha semmitmondó szellemeskedésekkel

üti el a legegényibb, legközelebbálló, mindnyájunkat legmélyebbről illető problémákat. Mikor oly szép, okos, felemelő, igaz és lélekerősítő választ találna valamennyi kérdésre Jézus ragyogó tanításában!

Egy radikális hajlandóságú tanító egyszer azzal akart egy kicsiny iskolás leányt a darwinizmusra téríteni, hogy megkérdezte tőle: — Mondd, kislányom, a természetnek melyik országába tartozik a rózsza? — A kisleány megfelelt rá: — A növényországba. — Hát a madár? — Az állatországba. — Hát az arany? — Az ásványországba. — Helyes, kisleány, és most mondd: *te melyik országba tartozol?* — Azt hitte, a kisleány majd elgondolkodik: a növényországba nem, az ásványországba sem, tehát nem marad más hátra: az állatországba. A leányka azonban egy pillanatra nagyot nézett, de aztán felvillant a szeme, s bátran és büszkén kivágta: — Én? Én a mennyországba tartozom! — Gyönyörű felelet! Semmiféle Sokrates vagy Platon nem felelhetett volna helyesebben és szebben erre a kérdésre: hová való és mire van rendeltetve az ember.

Testvérek, fel a fejjel! Ne csüggedjen el a földi élet ezer kicsinysége, nyomorúsága! Mi mindnyájan nagyrahivatottak, mert a mennyország várományosai vagyunk! Ó Jézus, ne csaljon el tőled minket soha a máról holnapra változó, ingatag és magában sem bízó hitetlenség, a világnézetileg bizonytalan és semmitmondó tagadás, a meddő kétely! És ne csaljon el tőled a pillanatnyi gyönyörűséggel kecsegtető könnyelműség se, a ma annyira tobzódó érzékiségnek virágfűzéres, táncos, mámoros és végül mégis csömörtkeltő és lélekfojtó farsangja, a gondolatlanság és testiség kényelmes, földönkúszó közönye! Mi tebenned látjuk az élet igazi értékét! Benned, aki azért alkottál minket, mert szeretsz és azért váltottál meg, mert szeretsz és azért akarsz örökre boldoggá tenni, mert szeretsz! Kinálhatnak nekünk az élet igazi értelmének tagadói kincset és előnyt, káprázatot és élvezetet; mi Szent Péter apostollal hozzád jövünk, Jézus s azt mondjuk neked: „Uram, kihez mennénk? Az örök élet igéi nálad vannak!” (Jn. 6, 69.)

Budapest, Szent István-bazilika,
1929 február 25.

Helyes és helytelen vallásosság

„Eredj előbb megbékélni atyádfiával, és akkor menj és ajánld föl ajándékodat!” Mt. 5, 24.

Ki ne ismerné azt az evangéliumi részletet, ahol Jézus azt mondja, hogy ha valaki ajándékot visz az oltárra s közben eszébe jut, hogy felebarátjával haragban van, hagyja ott inkább az áldozatát, menjen előbb megbékülni felebarátjával s csak azután jöjjön áldozatát bemutatni.

Ez a jézusi mondás nemcsak arra int, hogy gyűlölséget ne tápláljunk szívünkben, hanem tágabb értelmezésben arra is, hogy nem minden fajtája a vallásosságnak kedves az Isten előtt. Oly időszerű tanítás ez, hogy érdemes vele kísé bővebben foglalkozni.

Ma nagyon sokan vannak, akik vallásosnak nevezik s hiszik magukat, de vallásosságuk helytelen és hamis. Egyesek elvként szeretik hangoztatni, hogy minden vallás jó és minden fajta vallásosság helyes, csak egyéni és őszinte legyen; egyébként az egyik annyit ér, mint a másik. Lám, erre a divatos felfogásra az Úr maga rációfól: még ha őszintén s igazán akarsz is imádkozni s áldozni az Úr oltára előtt, nem lehet, nem helyes ez a te imádkozásod, ha nem cselekszel a törvény szerint, ha nem békülsz ki ellenségeddel. Az isteni parancs tudatos elhanyagolása hamissá s tökéletlenné teszi vallásosságunkat.

Nem szólok most azokról, akik a vallás mivoltát magát meghamisítják s olyan vallásfogalmakat állítanak fel, amelyekből a lényegét: az Istenre való vonatkozást szép csendesen kihagyják. Vallás — Isten nélkül! Kereszténység — Krisztus nélkül! Valláson csak valami „felsőbb létrendbe való beilleszkedést”, „a végtelennek megsejtését” értik, valami érzelmi bekapcsolódást egy magasabb egységbe, az emberi-

ség, a kultúra, az ethikai rend egységébe. A darwinista Huxley hasonló alapon még a kutya- és lovaknak is tulajdonított „vallásosságot”; Comte pedig, a francia pozitivizmus megalapítója, az emberiség eszményképét imádta „vallásos” szertartásokkal az ő szerelmes Klotildjának szellemében.

Mindez egyszerű eltévelyedés. Valláson már a józan pogány bölcsélet az élő, személyes Istennel való személyes kapcsolatot értette (religio, religare = összekötni), azt a viszonyt, amelyben az eszes teremtménynek az ő Teremtőjével állania kell, tehát az Isten iránt való hódolatot, tiszteletet, imádatot s engedelmisséget.

Helytelen vallásfogalom az is, amely a vallást egyszerűen a becsületességgel azonosítja. „Az én vallásom az, hogy nem teszek rosszat”, mondja akárhány. Nagyon szép, de ezt erkölcsnek nevezik, nem vallásnak. És másodszor: a becsületességhez nem elég, hogy emberi s társadalmi kötelességeinket teljesítjük, mert az Isten imádata s a neki való engedelmisség szintén becsületbeli s még hozzá legfőbb kötelességünk. Nem lehet becsületes ember az, aki ha egyébként erkölcsösen él is, az Isten iránti kötelességeit, azaz a vallási kötelességeit, nem teljesíti.

De ha vallásosságon Istenhez való vonatkozást értek, még akkor is könnyen belopódzik egyik-másik divatos félreértés a vallásosság fogalmának közelebbi értelmezésébe.

Igy mindenekelőtt sokan vannak, akik valláson és vallásosságon *csak a kedély s az érzelem vallásosságát értik*. Mint a német bölcselő Jacobi mondta: „Egész szívemmel keresztény vagyok, de egész eszemmel pogány” (Mit dem Verstand ein Heide, mit dem ganzen Gemüt ein Christ). Hát ez bizony nem vallásosság. Mert ahol csak a szív, az érzelem, a kedély hódol meg Istennek, az ész és értelem pedig távol marad tőle: ott az ember pogány és hitetlen. A vallás az *egész ember meghódolása az Isten előtt*, tehát az *értelemé* is, és elsősorban az értelemé, mint a legnemesebb emberi képességé. Mit ér a kedély és a merő érzelem „vallásossága”, ha eszünkkel tagadjuk Istent s parancsait és kinyilatkoztatásait visszautasítjuk? Olyan vallásosság ez, mint amilyen

hazafiság volna, ha valaki azt mondaná: én amúgy kedélyileg szeretem a hazámat, de eszemmel tagadom a haza jogosultságát, fölöslegesnek s ámitásnak tartom az államot. Jézus bizony nem érzelegni tanította híveit, hanem hinni, igaznak tartani az Isten kijelentéseit s megtartani a parancsokat, melyeket ő élénk szabott.

Igaztalan s naív beszéd, ha valaki azt mondja, hogy az értelmével nem tud vallásos lenni, mert ezt tiltja a felvilágosodottsága. *Igazságtalan* ez a beszéd, mert a komoly felvilágosodást vagyis a tudományos gondolkodást semmiféle jogcímen nem lehet szembeállítani a vallásossággal, a hittel. Az Isten létét senki meg nem cáfolta. Jézus istenségét, a kat. Egyház krisztusi eredetét senki tudományosan meg nem döntötte. A keresztény hit semmit sem tanít, ami ellen a tudomány nevében a legcsekélyebb komoly ellenvetést lehetne tenni. A hitelenség ugyan mindent elkövetett, hogy kidöntse a vallás értelmi alappilléreit, de ezek a kísérletezések kivétel nélkül csütörtököt mondtak. És *naiv* kísérlet a hitnek és felvilágosodásnak ez a szembeállítása, mert a hittagadás legtöbb esetben nem is az emberek értelmére, hanem inkább a tudatlanságára és hiúságára épít, amikor elhitei velük, hogy a vallási téren a merő tagadás, a hetyke meg nem értés már csupa felvilágosodás és értelmi fölény. Gyermekes elgondolás: lehetsz akármilyen tanulatlan és képzetlen, csak tagadd és káromold az Istent s mosolyogj a kereszténység felséges tanain s akkor már szabadalmazott felvilágosodott vagy, művelt ember, értelmi kapacitás, mégha tán a nevedet sem tudod tisztességesen leírni! Ez az az olcsó filozófia, amivel bizonyos oldalakon a jobb sorsra érdemes munkásokat és kubikusokat okosítják s az u. n. műveltebb osztályok félművelteit is nagyszerűen le tudják venni a lábukról. Azonban mi jogon nevezgetik felvilágosodásnak azt az irányt, amely tagadja a gondolkodási törvényeket, az okság elvét, csak azért, hogy Istent ne kelljen elismernie? Amely tagadja a világmindenségben uralkodó észet és értelmet, rendet és tervet, szándékot és célt? Tagadja a kereszténység nagy történeti értelmét, amely Jézus istenségével áll és bukik? Tagadja az ember magasabb rendeltetését, a lelki ismeret szavának értékét, az életnek a tenyészetben és fajfenntartáson túlmenő értelmét? Ez a hitetlenkedés nem fel-

világosodás, hanem gyermekes hengegés, tudatos tudatlanság, szellemi igénytelenség, a vakságára büszke világtalanság bárgyú hetvenkedése.

Helytelen vallásosság továbbá az is, ha valaki hisz ugyan, de nem az igazságot hiszi, nem az Isten által kijelentett tanrendszert vallja igaznak, hanem *maga állít össze magának valami önkényesen megácsolt hitrendszert*. Ma ez is divatos megtévedés! Hány ember beszél ma így: nekem ne írjanak elő kész tanokat, merev dogmákat és hittételeket; én azt hiszem, amit akarok, magam válogatom össze, amit igaznak tartok és amit vallási gyakorlatként magamra vállalok. Csakhogy az ilyen önkényes dogmájú és etikájú vallásosság csak annyit ér, mint a magam verte pénz, a magam nyomatta bankó. Ahol igazságról, isteni kijelentésről, magasabbrendű adottságról van szó, ott nem elég *akármít* hinni s *akármilyen* vallási gyakorlatokat végezni vagy *akármilyen* vallási elveket követni, hanem: ahhoz kell ragaszkodni, amit a felsőbbbség, az Isten elénk szabott s hogy higgyünk és cselekedjünk, elénk írt.

Ezzel kapcsolatban gyakran felvetődik a kérdés, mit csináljon az az ember, aki meggyőződik arról, hogy eddig nem járt helyes uton, nem követte az igaz, Isten által kijelentett vallást? Sokan erre rövidesen úgy felelnek, hogy akkor is mindegy, maradjon csak mindenki abban a hitben, amelyben született. Sőt vannak, akik hozzáteszik, hogy egyenesen jellemtelenség megtagadni azt a hitet, amelyet az ember szüleitől örökölt. Helyes-e ez az elv?

Ha így mindenestül helyes volna, akkor például a zsidók és a farizeusok joggal utasították volna vissza Jézus vallását, mint amely bizonyos dolgokban bizony túlment az ószövetségen. És akkor Pilátus joggal ítélte az Urat halálra, mint aki a legnagyobb „jellemtelenségre“ tanította az embereket. A pogányok is joggal öldösték le a keresztény hit hirdetőit. Akkor őseinknek s Európa valamennyi népének részén jellemtelenség volt a keresztény hit elfogadása, mert hiszen nem ebbe a hitbe születtek bele. S akkor logikusan következnek az is, hogy éppoly helyes: akár egy Istent imádni, akár egy egész Olimpuszt fogadni el, hinni Jézus

istenségét s a lélek halhatatlanságát vagy nem hinni, megtartani a tizparancsolatot vagy nem tartani meg, követni Krisztus Egyházát vagy nem követni.

Miért volna éppen csak a születés ténye döntő arra nézve, hogy melyik az igaz és melyik a téves vallásrendszer? Hiszen akkor az egyik emberre nézve az egyik vallás volna az „igaz,” a másikra a másik s így az igazság ellenmondásba kerülne önmagával! Nem, a helyes felelet csak az lehet, hogy minden ember *köteles követni az igazságot, még pedig legjobb utánjárása és meggyőződése szerint.* Jellemtelenség megtagadni az *igaznak ismert* hitet, elpártolni az *igaz* vallástól pénz, állás, előbbrejutás, házasság miatt; de éppoly jellemtelenség, vagy legalább is éppoly nagy véték az Isten és az igazság ellen az, ha valaki *jobb meggyőződése ellenére megmarad olyan hiten,* amelynek téves voltáról meggyőződött. Akár bele született, akár nem.

Miért volna bűn és becstelenség rátérni a helyes útra, mihelyt annak ismertük fel s mihelyt az a meggyőződésünk, hogy az eddig járt út helytelen volt? Nem férfias dolog-e belátni, hogy tévedtünk s igyekezni a tévedést kiigazítani? Követ vetünk-e ezzel szüleinkre s őseinkre? Szó sincs róla! Ha ők nem látták be azt, amit mi belátunk, nem hibáztak; nem az ő hibájuk volt, hogy ők nem lettek azokra a mozzanatokra figyelmesek, amelyek itt döntő szerepet játszanak s amelyek minket meggyőztek.

Csak az a becstelenség, ha valaki *meggyőződése ellenére* változtat vallást, ha pl. csak azért tér át erre vagy arra a hitre, mert az anyagi előnyökkel jár, vagy mert ezen az úton valami földi érdeket akar biztosítani. Mihelyt azonban szent meggyőződésből vonzódik valaki Krisztus és a katolicizmus felé, nemcsak, hogy nem bűn a meggyőződését követni, hanem *ellenkezőleg legszentebb kötelessége.*

Mert a vallás — és ezen fordul meg a kérdés lényege — nem érzelmi és családi ügy, hanem *Istennek és a léleknek ügye,* az igazság vagy tévedés kérdése, az Isten kinyilatkoztatásaival szemben való köteles meghódolás és engedelmesség ügye. Nem az a kérdés, hogy mit mondanak hozzá az emberek, még a hozzánk legközelebb állók is. Nem az a kérdés, hogy halálunk után a holttestünk egy másik, bárha mégoly kedves holttest mellett fog-e pihenni vagy

sem. Hanem az a kérdés, mit akar tőlünk az Isten, mi az igazság, hol biztosíthatjuk magunknak Isten kegyelmét s a lelkünk örök üdvösségét!

Helytelen módja a vallásosságnak az is, ha elfogadjuk ugyan Isten kinyilatkoztatásait, tehát az isteni igazságot, de *nem élünk szerinte*. Az Úr Jézus azt mondja: „Ha be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsokat” (Mt. 19, 17). Szent Jakab apostol pedig kijelenti: *Fides sine operibus mortua est*, a hit cselekedetek nélkül halott. Erre céloz Jézus is az evangéliumban: nem ér semmit a te jámborságod s áldozatod, ha ugyanakkor gyűlölséget tartasz felebarátoddal. Menj s előbb békülj meg velem, akkor aztán kedves lesz áldozatod az Úr előtt. De másképp nem. Jézus itt csak a főparancsot, a felebaráti szeretet parancsát hozza fel példának, de nyilván ugyanez áll a többi parancsról is. „Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába, hanem aki Atyám akarátát cselekszi” (Mt. 7, 21). És Szent Pál fel is sorol egy sereg vétket, amely kizár a mennyek országából, nyilván akkor is, ha közben akárhogy hiszünk és akárhogy imádkozunk az Úr előtt.

Ma szinte divat, hogy olyanok is szeretik magukat vallásosaknak tartani, akik életük módjával ugyancsak rációlnak a komoly vallásosságnak még az elemi követelményeire is. Hányszor látni embereket az utcán s a villanyoson, akik buzgón megemelik a kalapjukat vagy keresztet vetnek a templom előtt, de ugyanakkor olyan könyveket vagy ujságokat tartanak a kezükben, amelyek a katolikus vallás és erkölcs elveinek aláásásán, gyakran kigúnyolásán dolgoznak! Hány katolikus tartja magát vallásosnak, aki pl. a vasárnapi misehallgatás súlyos és komoly kötelességén könnyedén túlteszi magát. Nem vesz részt a közös ünnepi tisztelgésen az eucharisztikus Üdvözítő előtt abban a pillanatban, amikor ő az irgalmazó szeretet szárnyán oltárainkra száll, hogy megújítsa értünk az ő világot megváltó, keresztfai áldozatát! Hány van, aki talán sohasem hallgatja az Isten ígését, amelyről pedig Szent Pál azt mondja, hogy nélküle nem lehet hit az emberben! Hány van, ki sohasem veszi igénybe a bűnbocsátnak Krisztus-rendelte eszközét, a töredelem és gyónás szentségét!

Mekkora tudatlanságot tapasztalunk vallási dolgokban, még olyanoknál is, akik magukat vallásos emereknek hiszik! Egy úriasszony a minap azzal akart bőkolni nekem, hogy úgy szereti hallgatni a rádiós szentbeszédeimet, hogy aznap még misére sem megy, nehogy a rádioprédikációt elszalassza! Szép vallásosság!

Vannak aztán, akik a szabadság nevében szeretnének a vallásosságból száműzni minden formaszereűséget, minden törvényt és fegyelmet. Ez a szabadosság, ez a „megkötetlen kereszténység,” bár nem katolikus eredetű, katolikusaink között is sajnos rendkívül elterjedt. Kényelmes, hiszen itt az ember a saját tetszését avatja legfőbb törvénnyé, s mihelyt valamely vallási törvény megtartása nehezeére esik, egyszerűen túlteszi magát rajta azzal, hogy hiszen ez nem fontos, ez nem tartozik a vallás lényegéhez. Jogszabályok, egyházi törvények sürgetése neki túrhetetlen klerikalizmus, aminek az igazi vallásosság-hoz semmi köze.

Ez a felfogás Jézus tanításával szintén semmiképen sem egyeztethető össze. Mert Jézus és utána az apostolok nemcsak hogy soha egy szóval sem fogták pártját ennek a „szabad” és megkötetlen vallásosságnak, hanem ellenkezőleg nyíltan hirdették maguk is a formák és előírások egész sorát. Az a vallásosság, amelyet Jézus és utána apostolai prédikáltak, elejétől fogva határozott tanokra utaló, határozott parancsokat tartalmazó, határozott jogi kereteket felállító vallásosság. Az Úr Jézus nagyon egyértelmű tételeket hirdet az Atyáról és önmagáról, az ő istenségéről, az Atyához való viszonyáról, az ember rendeléséről, a túlvilági életről, örök ítéletről, az isteniűség értékéről; éppúgy pontosan körülírt parancsokat, törvényeket, előírásokat is ad s hangoztatja, hogy nem jött megbontani a törvényt, hanem tőkéletesíteni azt. Egyházának vezetésére, nyájának legeltetésére pásztorokat, apostolokat rendelt, szentségeket írt elő: a keresztiséget, az Oltáriszentséget, a bűnbánat szentségét, az egyházi rendet; Egyháza vezetőinek oldó és kötő hatalmat, vagyis törvényhozói és bírói joghatóságot adott összes hívei felett. Mindezzel határozottan megvetette az egyházszervezetnek és egyházkormányzatnak azokat az alapjait, amelyeken az egész későbbi egyházjog épült.

Nem lehet tehát az egyéni tetszést és egyéni vélekedést

állítani a Jézus rendelkezéseivel szembe, mert akkor ellentétbe kerülünk az Úrral s nem neki szolgálunk, hanem ellenkezőleg forradalmat hirdetünk őellene.

Te azt mondod, testvér: én azt hiszem, amit jónak látok. De Jézus azt mondja, hogy aki nem azt hiszi, amit az apostolok, vagyis az őáltala felállított tanító-egyház előad, az elkárhozik. Te azt mondod: én imádom az Istent, de azt teszem, amit akarok; ám Jézus ezzel szemben azt mondja, hogy csak az megy be mennyek országába, aki megtartja a parancsolatokat. Te azt mondod: elég, ha az ember belsőleg hisz, ha Jézusban elismeri a világ üdvözítőjét; Jézus azonban azt mondja, hogy ha ezenfelül meg nem keresztelkedik s nem él a hit szerint, nem üdvözülhet. Te azt mondod: én hiszek is, meg is tartom a tízparancsolatot, de egyébként szabad vagyok s az Egyházra nem hallgatok; Jézus pedig azt feleli, hogy: aki az Egyházra nem hallgat, legyen neked mint a pogány és a vámos. Te azt mondod: fő a becsületes élet, én nem lopok, nem gyilkolok, jó hazafi vagyok; de minek nekem a mise, az Oltáriszentség, a gyónás és az áldozás? Jézus pedig erre azt feleleli: Aki nem eszi az én testemet és nem issza az én véremet, abban nem lesz élet. Te azt mondod: én a bűneimet az Úristennel magával intézem el, magamba szállok, bánatot ébresztek s vezeklek a bűneimért, nekem ehhez nem kell se pap, se gyónás, se feloldozás; ám Jézus azt mondja: Akiknek ti, apostolok és apostolutódok, nem bocsátjátok meg bűneiket, azoknak meg lesznek tartva. Te azt mondod: szép dolog a házasság egysége s felbonthatatlansága, de amikor nem lehetett kibírni azzal az első férjemmel vagy első feleségemmel s azért elváltunk s aztán meg igazán nem kívánhatja senki, hogy ha jobb alkalom akad, ne lépünk új frigyre, hogy holtig való özvegyiséggel kínozzuk magunkat; amire az Úr Jézus így válaszol: Aki elhagyja urát vagy feleségét s máshoz megy vagy mást vesz el, az paráznaságot és házasságtörést követ el. — Ime, az egyéni vallásosság az Úr szemében nem egyéb, mint önámítás!

Mi következik ebből? Csak az, hogy a mai emberek közül nagyon sokan nem igazi kereszténységet élnek, hanem valamit, amiről szeretnék, hogy kereszténység lenne. Ennek a megkötetlen kereszténységnek a jézusi kereszténységhez éppenséggel semmi köze. Olyan mellette, mint az árny a fény

mellett, mint a torzkép a remekmű mellett, mint a halott az élő s virágzó test mellett.

Testvéreim, ne ámítsuk magunkat. Kereszténység csak egy van: az, amelyet az Úr Jézus alapított és hirdetett. Vallásosság csak egy van, az, amelyet az Isten nyilatkoztatott ki s amelynek szabályait ő maga fektette le.

S ez nem is lehet máskép. Nem mi vagyunk az urak és az Úristen a szolga, hanem fordítva: az Úristen az úr és mi vagyunk a szolgák. Nem mi vagyunk hivatva arra, hogy a jó Istennek megszabjuk, milyen fajta hittel és milyen cselekedetekben megnyilvánuló vallásossággal köteles beérni a mi részünkről. Hanem ő írja elő, hogy mit követel tőlünk. A vallásosság nem egyéni passió, hanem istenszolgálat; nem guszthus és vélemény kérdése, hanem az Isten által felállított rendbe való önkéntes és hódoló beilleszkedés. A kereszténység nem az érzelmek és ötletek szabad sportterülete, hanem az egész embernek, eszének, szívének, szavainak, tetteinek, viselkedésének, áldozatkészségének, önfegyelmzésének és ha kell: önkeresztrefeszítésének engedelmes beállítása az Úr szolgálatába.

Azt mondhatná erre valaki: de hisz akkor kereszténynek lenni annyi, mint rabszolgának lenni! Ezer megkötéssel, ezer gáttal, ezer törvénnyel vétetni magát körül! Folytonosan akadályoztatni az egyéni szabadságunkban! Ez a kifogás annyiban sántikál, amennyiben rabszolgaságról csak ott lehet szó, ahol az ember mások illetéktelen szeszélyének van alávetve. De vajjon a kereszténység szent törvényei esztelen szeszély és önkény diktátumai? Nem végtelenül bölcs és nemes előírások-e azok, amelyeknek legalább annyi komoly és fontos okuk van, mint pl. az állami törvényeknek?

Ki tekinti a normális állam törvényeit rabszolgaintézménynek? Lehet-e rend egy társadalomban, amelyben mindenki tehet, amit akar? Lehet-e szó ott kultúráról, erkölcsről, igazságosságról, jogéletről, társadalmi egyensúlyról, de csak művelt modorról is, ahol az emberek nem fogadnak el bizonyos, mindenkit kötelező törvényeket, előírásokat? Lehet-e egység egy nemzetben, amely nem hódol egységes törvényeknek, célkitűzéseknek, elveknek? Ugyanígy vagyunk az Isten országával, az Egyházzal, a kereszténységgel. Itt is kell törvénynek lenni, alapelveknek, megbonthatatlan célkitűzé-

seknek, szent és bölcs előírásoknak. S ahogy az államban az egyes ember nem teheti túl magát a törvényeken azzal, hogy ő egyénileg nem tudja helyeselni a törvényhozó akaratát, épúgy az Egyházban az egyes alattvalónak nincs joga azzal szegni meg a törvényt, hogy ő azt nem találja helyesnek vagy szükségesnek.

Sőt: míg az állam törvényei merőben emberi alkotások, amelyekben csakugyan lehetnek s többnyire vannak is nagy hibák és mulasztások, addig a kereszténység törvényei vagy egyenesen Istentől származnak, vagy pedig attól az egyházi törvényhozó hatalomtól, amelyet maga az Isten rendelt, amikor Egyházában az oldó és kötő, vagyis törvényhozó hatalmat létesítette.

Valaki azt mondhatná erre: de hiszen Szent Pál nem győzi hangoztatni a Római-levélben, hogy az Újszövetség eltörölte a törvény kényszerét s nem a törvény cselekedetei, hanem a merő hit az, ami által megigazulunk, ami által Isten előtt az Úr Jézusban kedvesek leszünk. Csakhogy aki így beszél, egyet felejt, ami pedig lényeges! Szent Pál tudniillik a Római-levélben bizony nem az újszövetségi, hanem a mózesi törvényről, a *Tóráról* beszél, annak is természetesen csak a szertartási, egészségügyi s theokratikus részéről. Erről mondja, hogy el van törölve. Azt mondja, hogy most már nem a körülméltetés, nem a mózesi áldozatok, nem a farizeusok által túlhajtott betűtisztelet az, ami által az ember üdvözülni, hanem az új hit, a Jézus hite és törvénye által. Ezt hangoztatja szent Pál, semmi mást. De hogy ez az új hit egyszerűen ex-lex állapotot teremtsen, hogy most már szabad legyen tennünk, amit akarunk, élnünk, ahogy jól esik; hogy már most szabad legyen lábbal tapodni a tízparancsolatot s az Evangéliumnak parancsait, sőt szabad legyen akár hinni, amit Jézus az Egyházban tanít, akár nem hinni: ez olyan önkényes és lehetetlen szentírásmagyarázás volna, hogy a hitújítók óta szerencsére komolyan senkisémeri hirdetni.

Valamikor sokat vitatkoztak a hitvitázók azon, vajjon szükségesek-e a hit mellett a jócselekedetek is az üdvösségre. Szerencsére ez a vita ma annyiban teljesen elvesztette jelentőségét, mert ma már senki sincs, aki a hitből fakadó jócselekedeteket akár mint érdemszerzést, akár mint a hitnek

szükségszerű folyományát ne tartaná szükségesnek. „Mit használnál, testvéreim, a hit cselekedetek nélkül?” — kérdezi Szent Jakab apostol. Ám, sajnos, nagyon sok keresztény úgy él, mintha sem a hitet, sem a jócselekedeteket nem tartaná fontosnak az üdvösségre. Mit mondjunk erről? Azt, hogy ez már közönséges pogányság, ennek a jézusi kereszténységhez semmivel sincs több köze, mint a mohamedánizmusnak.

Hát még mit mondjunk azokról, akiknél a vallásosság merő üzlet, merő kenyérkereset és elhelyezkedési lehetőség, vagy merő politika? Es azokról, akik a vallásosság örve alatt közönséges felekezeti gyűlölködést üznek? Az is vallásosság-e, ha bizonyos felekezeti nyomtatványok egyebet sem tesznek, mint történelmet hamisítanak, az igaz Egyház tanait elferdítik és gúny tárgyává teszik, a pápaság, a törvényes püspökök és papok ellen izgatnak? Micsoda megtévelyedés, még hozzá a legszentebb eszme: a vallás nevében!

Talán valamennyi vallási téveszménél bántóbb és kártévőbb az a felfogás, amely ilyféleképpen beszél: Szép a vallásosság, de nem kellene annyit beszélni róla, nem olyan fontos dolog, nem kellene vele annyira nyugtalanítani az embereket!

Szóval: szép, de fölösleges! Meg lehet tűrni, de nem kell fontosnak tartani!

Nem, ennek a beszédnek aztán igazán nincs értelme. A vallás vagy értéktelen önámítás és akkor félre vele! Vagy a legfőbb és legfontosabb igazságok tárháza s akkor a legelső hely illeti mindenben!

A helyesen értelmezett s gyakorolt vallásosság isteni parancs, tehát legfőbb kötelességünk. De azonkívül olyan kincs is, amelyhez semmi a világon nem fogható. Mily gazdag az ember az igazi vallásosság birtokában! És milyen szegény nélküle!

Mi vagyok vallás és igazi vallásosság nélkül? Porszem, amelyet a förgeteg felkap, ide-oda forogat s végül valahol az árok szélére sodor. Virág, amely nyílik, ragyog, illatozik egy darabig, de aztán lekonyul, elhervad s mint alom és szemét hull a porba. Dal, amelyben sok a szomorú akkord, néha rút ríkoltozás is, de annál kevesebb a vidám melódia, s

amely a végén fájdalmas hírszakadással, kínos diszkonttal némul el. Vándorlás egy sötét erdőn át, csillagtalan éjben; sietés, rohanás előre, úgy hogy felvérzik a lábunk és verejték hull a lépteink nyomába; de amelyben nem tudjuk, hová vezet az útunk s mire való, mire szükséges az egész rohanás?

Mi vagyok vallás és vallásosság nélkül? Árva, idegen, rokontalan lény a nagyvilágban, rövidéletű, nevetségesen kicsiny, szűkös rendeltetésű féreg. Vallás nélkül mi a társadalom? Harc és marakodás, osztályok, érdekcsoportok, nemzetek torzsalkodása, véres összetűzések zenefonója! Örökké békétlen emberegyveleg, amelyen teljesedik az izaiási szó: „Non est pax impiis“, nincs békénk az istenteleneknek! Csak ott van béke, ahol Krisztus lakik a lelkekben! Vallás és komoly vallásos élet nélkül az erkölcsnek nincs biztos alapja, a szenvedőnek nincs vigasztalása, az állami törvényeknek nincs szilárdságuk, a tekintélynek nincs szentesítője, az emberi szolidaritásnak nincs összekötő kapcsa.

S főleg nincs vallás nélkül a siron túl remény! Oly sokan halnak meg, oly sokszor mondogatjuk magunkban csodálkozva: ime, megint meghalt egy ismerősöm! Amaz már tavaly, már két éve halt meg, ez már 10 éve, ez a nagynevű politikus már 30 éve halt meg, az a felkapott művész már 50 éve nincs többé . . . Olyan valószínűtlennek látszik szinte, hogy ők valaha éltek! S amíg éltek, szegények azt hitték, hogy ki tudja meddig élnek, hogy náluk nélkül a világ nem is lehet meg . . . A mi életünk, mai embereké, hasonlóképp oly rövid, oly száguldó, hogy szinte valószínűtlen; a mai nap holnap ilyenkor már csak álom lesz, emlék, dátum, kalendáriumi szám az idők végtelen sodrában . . . És egyszer csak minket is odasöpör a mulandóság áradata a sötét kapu elé, amelyen naponta vagy százezer ember lökődik ki az életből . . .

Csakhogy, akiben vallás és vallásosság van, aki hisz az Úr Jézusban és az ő törvényei szerint él, arra nézve ennek a fekete kapunak csak az innenső oldala sötét. Itt gyászdrapériák vannak és temetői pompa, siri gyász és rémület. De a kapu tulsó oldalán új élet vár és új tavasz fogad, új tudás és látás, új szeretet és örvendezés: Jézus, aki elem siet a szentekkel és az üdvözültekkel együtt, jó édesanyám-

mal s mindazokkal együtt, akik a memento mortuorum szép szava szerint „előttünk mentek el a hit jelével s most a béke álmát alusszák.“

Mily ég és föld a különbség hívő s hitetlen ember, buzgó keresztény és vallástalan szabadgondolkozó között: életben, halálban s a halál után!

Ó Jézus, aki azért jöttél a földre, hogy minket az igaz vallásosságra megtaníts: növeld bennünk a te hitedet, a te parancsaid szeretetét, a te ígéreteid reményét! Lelkesítsd a szülőket, hogy gyermekeiket igazi vallásosságra neveljék; a papokat és püspököket, hogy minden lángoló szeretetükkel, tudásukkal, verejtékükkel, ha kell, életük árán és vérük ontásával is óvják, védjék, növeld a vallásos életet a hívek között! Vezess el mindnyájunkat, a tévelygőket és hitetlenségeket is, a lanyhákat és hanyagokat is a te igazságodra! Alázd meg, fékezd meg országodnak ellenségeit s engeddd, hogy egykor minél többen, ha lehet: mindannyian eljussunk hozzád, a tökéletes „religio“, a veled való örök egyesülés teljességére!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1932 jún. 19 (rádió).

Az isteni magvető és az emberek

„Egy magvető kimé-
ne vetni.” Mt. 13, 3.

Egyszer egy olasz tengerparti városkában két vonat között volt néhány üres órám; kiültem tehát a parti sétány egyik padjára s elnéztem a városka nyárreggeli ébredését. Piacra siető asszonyok, munkába induló férfiak haladtak el előttem. Később egyre sűrűbb csoportokban jöttek a nyaralók, a tengeri fürdő felé igyekvők; szabadságukat itt töltő derék és elégedett arcú tisztviselők, labdát, homokásó szerszámot cipelő gyermekek, boldog fiatalok és mosolygó, derűs tekintetű öregek. Csupa napfény volt minden, csupa kacagó, gondtalan életöröm. Alig teltem be nézésükkel. De itt volt az idő, indulnom kellett a pályaudvar felé. Az időközben perzselővé fokozódott júliusi melegben az egyik utcában hirtelen az előbbivel nagyon ellentétes látvány tárult eléem: szuronyos fegyőrök kísérték egy csomó megláncolt kezű, poros ruhájú fegyencet. Szürkés darócuk gyűröttségéhez hasonlóan gyűrött volt a rabok arca is, tekintetük sötét; egész mivoltukon meglátszott a börtönben töltött keserű hónapok és évek sorvasztó, emésztő kórsága. A bűn és bűnhődés rettentő tragédiája . . .

Egyszerre felsikoltott bennem a lélek ekkora ellentét láttára. Ott a mosolygó, szórakozó, kacagó tömeg, itt sötét bűncselekmények és szánandó sorsok szerencsétlen hordozói. Ott boldog szabadság és életöröm, itt bilincscsörgés és börtönlevegő . . . Szinte homlokon ütött a kérdés: *igazán egy-fajta lények vagyunk-e mi emberek mindnyájan?* Ezek is, azok is? Csakugyan elérnek ilyen különbségek, ekkora ellentétek ugyanabban a természetrajzi speciesben, ugyanabban az élettani kategóriában? Nemcsak itt, Civitavecchiá-

ban, és nem is csak az élvezet és szenvedés skáláján, hanem mindenütt a világon és mindenféle vonatkozásban?

Milyen különös dolog: ezek is emberek, azok is! Az egyik jómódban él, várai, kastélyai vannak; a másik a hidak alatt bujik meg vagy talán egy verem, egy düledező öl a lakása. Amott raffinált kényelem, luxus, ragyogás, emitt állati piszok, fagyoskodás és éhezés; pedig hát ez is ember, az is. Az egyik tudós, a másik tudatlan; az egyik a csillagvilág s a mikroszkóp csodás titkaiba hatol be s épügy otthon van a sumer nyelv rejtelseiben mint az egyiptomi hieroglifák olvasásában, mélységes teológiai vagy bölcseleti fogalmak elemzésében vagy a felső mennyiségtan sztratoszféráiban; míg a másik az egyszeregyet sem ismeri s a nevét sem tudná leírni, a tudományos ismereteknek pedig a legelemibb fogalmait is hiába keresné nála. Pedig ez is ember, az is. Az egyik csupa hatalmas erő, parancsoló akarat, lángelméjű vezér, aki egyetlen szavával milliókat villanyoz fel s országok sorsát intézi döntően; a másik oly ügyefogyott, hogy egy szöveget sem tud egyenesen beverni s amihez csak kezd, minden balul sikerül neki. Az egyik ragyogóan szép, elbűvölő, érzékeket igéző jelenség, kész Adonis vagy Afrodite, testbeötlözőtt napsugár, földönjáró tündér; a másik korcs és nyomorék, utálat és szenny, akit mindenki kerül, akire rá nézni iszonyat, akinek a lehelete is fertőz. Pedig ez is ember, az is. Ember a hős és ember a gyáva; ember a zseni és ember a tébolyult; ember a szép és ember a rút; ember a bajnok és ember a nyomorék.

Még mélyebb, mondhatnám: metszőbben, bántóbban éles az ellentét ember és ember közt az *erkölcsiség* terén. Borzasztó, hogy az ember erkölcsileg milyen nagy és milyen kicsiny lehet! Milyen jó lehet és milyen gonosz! Lehet szent, de lehet gonosztevő is. Lehet angyal, szelid, tiszta, alázatos, önzetlen, vigasztelítő és szeretetet sugárzó. De lehet sátán is: kegyetlen, gonoszlelkű, bajthozó és gyilkos.

Az ember oly magasra szállhat, hogy még ezer évvel utóbb is remegő tisztelettel emlegetjük erkölcsi nagytetteit; elég a katolikus Egyház szentjeire feltekintenünk, hogy ilyeneket bőven lássunk. De az ember leszállhat oly mélysé-

gekbe is, hogy az egész emberi társadalomnak szégyenkeznie kell miatta. Szégyenkeznie, hogy az is ember!

Ember volt Jézus, Szűz Mária, az apostolok, a bibliai szentek, — de ember volt Judás is. Ember volt Szent Péter és Szent Pál, de ember volt Néró is. Ember volt Lőrinc a szerpap és Sebestyén a katonavértanu, Cicelle és Ágnes, Pongrác és Tarzicius, — de ember volt Caligula is, Decius, Septimius Severus és Dioklecián. Ember volt Szent Imre királyfi s a hőslelkű castiglionei hercegifjú, Gonzága Alajos, ez a vakítóan fehér liliom a renesszánsz-udvarok tövisei között, de ember volt Cromwell Olivér és Robespierre is. Ember volt Lisieux bájos lemondója, de ember az a szerencsétlen leány is, aki a züllött nők kórágányán haldoklik és még az örökkévalóság küszöbén is trágár álmokat kerget. Emberek a jótékonyág és irgalmazó szeretet hősnői, akik testben élő kerubként nesztelen léptekkel járnak éjjel-nappal a kórházak termeit s puha kézzel simítják le a haldoklók homlokáról a halálverejtéket; ám emberek a nagystilű kalandorok, a csalók és vérszopók is, akik a mások koldusbotra juttatásából gyűjtik a maguk aranyát. Emberek a hithirdetők, akik Jézus szeretetéért itthagynak apát, anyát, európai kényelmet és kultúrát, az édes haza levegőjét s az otthoni élet meghitt csendjét, s mennek ki Kína éhínségverte, árvíz-sújtotta, földrengésrázta népe közé, mennek Afrika tüzes homokjára s Alaszka 60 fokos hidegeibe, mennek bélpoklos-telepekre elevenen elrothadni Krisztusért; mennek emberevő vadak és mérges kigyók közé s boldogok, ha Jézusért vértanui halált szenvedhetnek. És emberek azok a poltrón kéjencek és kiélt aszfalt-utonállók, akik életükben egyetlen egyszer sem tudják megtagadni romlott vágyaikat, egyetlen egyszer sem tudnak uralkodni a legalsóbb ösztöneik csábításain, egyetlen egyszer sem tudnak hősök és keresztények lenni, egyetlen egyszer sem tesznek jót egy hosszú életem át . . .

Mily roppant különbség ember és ember között! Emez csodálatos lelki finomságra tesz szert s hihetetlen aszkétikus erőfeszítéseket tesz, hogy Isten színe előtt járván a legkisebb hibától is szennytelenül őrizze meg szívét! Amannak meg még a szempillája sem rezdül, amikor embereket gyilkol halomra, mint a szovjet tömeghóhérai, vagy ha nyakig fetreng méltatlan, lealacsonyító szenvedélyek szennyárjában . . .

Az egyik halálosan elpirul egyetlen kétesértelmű szóra, a másik előtt nincs szó, sem tett, sem viselkedés, amin még pirulni tudna. Az egyiknek minden gondja az, hogy Istent szeresse és szolgálja, a másik cinikusan hitetlen s mint a vásott iskolás gyermek a tanárja távollétében, abban látja az erőt és a nagyságot, hogy fitymálja az Istent, akiről azt hiszi, hogy — egyelőre legalább — távol van tőle.

Mégis legmélyebbreható ez az ellentét ember és ember között a *vallási* téren. Van, akit a vallási kérdés egyáltalán nem érdekel és nem nyugtalanít; sohasem jut eszébe, hogy Isten is van s hogy a vallás a legszebb és legfontosabb kérdése az életnek. Sohasem gondol arra, hogy odatúl, a síron túl, valami nagyon komoly dolgok várhatnak ránk, kemény számadás minden percről, amit itt a földön éltünk. Sőt van, akit még az is izgat és bosszant, ha mások vallásosak s a vallás nevében állandó önfegyelmezést sürgetnek s követelnek tőle; ő ezt a világot szereti s zavartalanul akarja élvezni s kellemetlen nyűgöt lát a vallási kinyilatkoztatásokban és az Egyházban, amely szerinte csak gátol, fékez, int és akadékoskodik. A természetfölötti világ szempontjai az ő szemében fakók és értelmetlenek, az evangéliumi kijelentések valószínűtlenek és irreálisak. Nem tudja megérteni, hogyan lehet a vallást minden fölé helyezni, hogyan lehet lemondani szexuális tombolásról, vagyoni előnyökről, evilági presztizsről és hatalomról olyan fogalmak kedvéért, hogy Isten, lélek és túlvilág.

Az az embertípus ez, amely vagy soha komolyan nem foglalkozott vallási stúdiumokkal, vagy ha foglalkozott, hamis vezérekre bízta magát, egészségtelen irányok büvkörébe került. Vak lévén világtalanokra hallgatott, akik aztán egyik téves elméletből a másikba kergették. Vagy pedig hangzatos jelszavakkal vélte elintézhetni a legnagyobb kérdéseket, mint azok a szovjetbölcsek, akik olyan elkéseredetten s fanatikusan küzdenek az istenhít ellen s minden vallás ellen, mintha csakugyan meg volnának győződve róla, hogy az egész istenhít örület, a vallás ópium, az Egyház nagyarányú világámitás s a kereszténység hittételei semmiben sem különböznek a vasorrú bábák, manók és kísértetek meséitől.

Van aztán harmadik típus is: az a keresztény, aki hisz, de egyelőre nem óhajt a hit szerint élni, mert ez kényelmetlen neki. Ennek a típusnak szinte iskolapéldái azok a multszázadbeli olasz politikusok, akik egyházüldözéseket rendeztek, a pápaság ellen szövöttek, a szerzeteseket kiűzték, az egyházi vagyont elrabolták, a katolikus iskolákat bezűntették, betegségükben azonban lóhalálban hozattak magukhoz papot, lehetőleg szerzetest, akinél meggyónhasanak, mielőtt az Örök Bíró ítélőszéke elé lépnének.

Viszont ezekkel a többé-kevésbé vallástalan típusokkal szemben állanak azok, akiket a vallásos gondolat hőiseinek, tipikus hordozóinak nevezhetnénk. Ő, nemcsak rózsafüzéres nénikék s jámbor tudatlanok, hanem a társadalom s a kultúra minden fokának képviselői, akiknek egyetlen s legfőbb gondolatuk az Isten, az örökkévalóság és a természetfölöttség. Papok, szerzetesek, világiak, nők és férfiak. Prohászka Ottokárok és Apponyi Albertek, hogy a szentekről ne is szóljunk. Emberek, akik ezen a világon élnek ugyan s ennek a megjobbításán fáradoznak, de ugyanakkor minden gondolatuk, mint végső célpontban, az Istenben fut össze. Akik szolgálják a családjukat, a hazájukat, az emberiséget, de végső elemzésben minden igyekezetükben istenszolgálatot látnak és akarnak. Vagy hát a szentek: a Szent Pálok és Ágostonok, az Assiszi Ferencek és Loyolai Ignácok, a boldog Margitok és Lisieux-i Terézek. Virágok, amelyek csak az örök Nap felé tárják ki szomjas, szűzi kelyhüket. Gyertyaszálak, amelyek csak az oltár deszkáin lobognak fel örömmel s emésztődnek túlvilági ragyogássá. Sasok, amelyek csak a legfelsőbb, éthertiszta légkörökben érzik magukat otthonosan. Hegyóriások, amelyek az örökkévalóság végtelenébe nyulnak. Tengerszemek, amelyek csak az eget szeretik tükrözni. Csobogó hegyi források, amelyeknek minden csordulása szeráfi ének s minden habja kristályos tisztaság . . .

Emberek, akik nem is emberek már, annyira felette állnak mindannak, ami nyomoruságot, emberi alacsonyságot, önzést, érzékiséget, kényelemszeretetet, tunyaságot s földhözragadottságot jelent. Emberek, akik Krisztust öltötték magukra; akiknek minden szempillantása: örök eszmék visszénye, minden érzése: égi vágy, minden mosolya: paradi-

csomi ígéret, minden szava: zengő Glória-ének, minden mozdulása: példaadás, minden lépte: szeretet és minden törekvése: apostolság. Emberek, akiknek lélekzetvételük az imádság, ételük az Oltáriszentség, italuk a jótevés, álmuk a mennyország, szerelmük Jézus és az égiek . . .

Ha már most kérdem: *honnan ezek a roppant különbségek az emberek között*, főleg erkölcsi és vallási értékek dolgában, e kérdésre meglepően világos választ találok a magvetőről szóló evangéliumban. Azt mondja az Úr Jézus, hogy az Isten, az örök magvető, lényegében mindenféle egyenlően szórja az ő igazságainak s kegyelmeinek magvait. Ám az emberek különböző fogékonysággal fogadják magukba a felülről jövő, természetfölötti értékeket; s ez a különbözőségük főoka.

Nem mintha a kegyelem nem juthatna az egyes embereknek különböző fokban részül s mintha nem volna mélyreható különbség az emberek közt már a neveletésükben, esetleg átöröklött belső alkatukban s a környezet rájukhatásában. Hiszen látjuk, milyen más e tekintetben egy ázsiai pogány helyzete s egy keresztényé, vagy akár egy vallásilag félnevelt, gyermekkorától egyházgyűlöletre szoktatott külvárosi proletár lelki állapota, vagy azé, akit vallásos szülők és mondjuk, szerzetesek neveltek. De a kinyilatkoztatás szava szerint Isten lényegileg mégis minden egyes felnőtt emberben ugyanolyan magvető munkát végez: valamennyit meghívja az igazság felismerésére s az örök üdvösségre. S lényegében nem a kegyelem ilyen vagy olyan foka, nem az isteni magvető ilyen vagy olyan tevékenysége dönti el a nagy kérdést: ki lép az üdvösség és ki a kárhozott útjára, hanem maga az egyes ember.

Az isteni magvető tele kézzel szórja a magot: az igazság igéjét s a kegyelmet; szórja fáradatlanul, szórja minden irányban. Csakhogy, azt mondja Jézus, egyik helyen a mag az út szélére esik, nem a termőföldre s ott a járókelők eltáposzák, vagy az ég madarai elhordják. Másik helyen a mag köves, sekély humuszú földre hull s ha kikel is, hamarosan elszárad. Harmadik helyen a talaj nem volna rossz, a növény fel is nőne, ámde jobbra-balra sok körüle a bojtortján s tö-

vis és ennek túlburjánzása elfojtja az értékes ifjú hajtásokat. S az Úr Jézus maga meg is magyarázza ezt a példabeszédet: Akiknél a vetőmag az út szélére esett, ott jön az ördög s elviszi a magot az illetők szívéből, nehogy higgyenek és üdvözüljenek. Akiknél a mag köves földre hull, azok örömmel fogadják ugyan az Isten ígését s kegyelmét és egy ideig hisznek is és a hit szerint élnek, de aztán, gyökértelenek lévén, a kísértések idején eltávolodnak a hittől. A bojtorján közé hulló mag azokról szól, akik befogadták ugyan az Isten kegyelmét, de aztán az élet gondjai, kincsei és gyönyörűségei elfojtják azt bennük. Csak akiknél a mag jó talajra hull, vagyis akik jó szívvel fogadják és tökéletes törekvéssel megőrzik a lelkükben a kegyelem magvát s türelmes munkával érlelik annak gyümölcseit, csak ott terem százszoros aratás. S az evangélista szerint Jézus „kiáltva” tette hozzá: „Akinek füle van a hallásra, hallja meg!”

Csakugyan vannak emberek, akik szinte félreütik a magszórá Isten kezét; akik nem engedik, hogy az igazság a lelkükbe hatoljon, vagy hogy a lélekmentésre figyelmeztető szózat a szívükben visszhangot keltsen. Azok a szánandó emberek ezek, akik megvetően lökik félre maguktól a legdrágább kincset, az Isten legszebb ajándékait. Akiknek nem kell Isten és lélek, nem kell az örök boldogság ígérete!

Az emberi lélek borzalmasan titokszérű valami. A legsötétebb mélységekből ki tud emelkedni, erkölcsi halálból új életre tud támadni, korhadt ágon is tud Isten kegyelmével zöldelő rügyet fakasztani, virágot és gyümölcst teremni. Ám fordítva: hóhér is tud lenni, a saját maga hóhérja s a legszebb belső készséget és a legerősebb külső indítást is eredménytelené tudja magában fojtani.

Van, aki egy-két jó szóra, egy megrázó prédikáció hallatára lelke egész mélyéből Istenhez fordul, lehántja lelkéről a bűnös élet bilincseit, új életet kezd; de van olyan is, aki még a haldokló édesanyja utolsó intelmét vagy üzenetét is ridegen, kegyetlenül elutasítja magától.

Szegények, mi lesz velük az utolsó napon, ha majd Krisztus Urunk eljön itélni eleveneket és holtakat? Hogyan fognak szegyenkezni, hogyan bánkódni, hogyan fogják kívánni, bár ne bíztak volna annyira a múló pillanat kábulatában, az Isten elleni lázadás vélt diadalaiban, a vallástalanság divat-

jában! Ha még akkor is lehetne gyónni, bűneiket báni, a feloldozás édes vigasztalásában részesülni! De akkor már késő lesz, a magvetés és magérlelés ideje rég elmúlt s a gyümölcstelen földre az örök Bíró átka száll, mint az evangéliumban a gyümölcstelen fügefára!

Vannak azután emberek, akik nincsenek minden fogékonyság híján, akik érdeklődést mutatnak a vallási dolgok iránt, sőt pillanatnyilag lelkesednek is a jóért; ámde sekély lelkek, minden mélység s gyökér nélkül valók. Akikben hiába kél ki az Isten magvetése, mert már az első komoly kísértés leteríti őket, kitépi szívékből a jó feltételeket, elmosza az üdvös hatásokat, lelohasztja jóra való készségüket. Nem találkozunk-e mindennap ilyen szánandó emberekkel? Egy-egy misszió, lelkigyakorlat, lelki olvasmány, vallásos ünnepély hatása alatt fellángolnak, de aztán az első szélvihar eloltja lelkesedésük tűzét. Az első szexuális inger egyszerre elveszi eszüket; az első vasárnap már megint nem tudják, hogy a keresztény katolikus embernek lélekvesztés terhe alatt kötelessége szentmisét hallgatni; a legelső alkalommal, hogy hitükért helyt kellene állniok, Júdásként elárulják az Urat s az ő Egyházát.

És vannak végül olyanok, akiknek lelkébe be is hull a mag, meg is fogamzik benne s a kellő mélység sem hiányoznék belőlük, csak éppen arra nem vigyáznak, hogy a sarjadó vetést őrizni s védeni is kell, mert különben az ellentétes külső hatások, a tövis és a bojtorján csakhamar elfojtják azokat. S ilyen tövis és bojtorján, jaj, ugyancsak sok leselkedik körülöttünk!

Maga az Údvözítő három csoportját jelöli meg ezeknek az elfojtó hatásoknak: az élet gondjait, a gazdagságot és az élvezeteket. S valóban: nehéz eldönteni, ezek közül melyik a lélekre a veszélyesebb. Az egyik embernek a szegénység, az anyagi gondok és a szenvedések ingatják meg lelki egyensúlyát; a másiknak éppen ellenkezőleg: a jólét s a jóléttel járó önkényeztetés, az örömök, szórakozások, bűnalkalmak. Az egyik annyira kiábrándult az életből, hogy nem hisz már sem Istenben, sem emberben, nem érdekli más mint a primitív életszükségletek, a dörömbölő éhség, a kegyetlen és rideg létharc, amely szinte képtelenné teszi arra, hogy önmagában még Isten képzmását s az örök király-

ság várományosát ismerje fel. A másik ellenkezőleg: annyira szerelmes az életbe, de nem a felsőbbrendű, lelki igényű életbe, hanem a színek és fények, vonalak és idomok világába, az érzékek alá eső anyagi javak ígészetébe, hogy nem tudja megérezni az el nem múltó kincsek szépségét és szükségességét.

Hánynak lett már örök veszte a szegénység, mint kísértés, hánynak a gazdagság, mint kísértés! Hánynak a nyomor és kétségbeesés és hánynak a duskálkodás és bővelkedés! Hány van, aki a gondok özöne miatt nem tud már az Isten szabad égének sem örülni, a napsugárnak, az evangéliumnak! S hány, aki oly fékezetlenül hajszolja az érzéki gyönyöröket, hogy a tiszta örömszomrok iránt érzéke sincs, sőt meghamisít művészetet, szerelmet, barátságot, költészetet, irodalmat, szociológiát, eltorzítja Isten legszebb gondolatait, csakhogy minél alacsonyabbra szállhasson s minél inkább hozzáidomítsa a lelket a testhez, a valóságot az ábrándhoz, az igazságot az álomhoz, amelynek rabja, s amiből pedig tudhatná, hogy egyszer mégis fel kell ébrednie!

Szerencsére van aztán vigasztalóbb kép is: azoké a lelkeké, akikben az Úr ígéjének magvetése nemcsak megfogamzik, hanem meg is marad, fel is nő, ki is terebélyesedik s aratásra százszoros gyümölcsöt hoz. Mily öröm látni embereket a földön, akik szinte eleven vetületei az Úr Jézus tanításának, másolatai az ő példájának, élő hordozói az ő csodálatos ígéreteinek! Emberek, akiket élő hitvédelemnek nevezhetnénk, a szentek élete egy kései fejezetének, vagy ha tetszik: modern illusztrációjának, példán bemutatott erkölcstannak, járó és mozgó, élő és beszélő templomoknak.

Vannak emberek, akiket valóságos dómokkal hasonlíthatni össze, égbetörő, karcsu, gótikus tornyokkal, bástyaszerűen szilárd, erődítményszerű román székesegyházakkal, impozáns reneszánsz templomokkal, túlcsondulóan gazdag, pazar-szín pompás barokk szentélyekkel. Vagy néha inkább csendes és szerény erdei kápolnákkal, amelyeket örökké beárnyékozik a magasságok felé nyújtózkodó fenyők sudár oszlopzata s amelyek harangszava nem hangzik bár messzire, de tiszta csengésű mint az ezüst és gazdag ígértű mint az arany.

S ha ezeknek a tartalmas, jézusi lelkeknek csodálatos

pantheonját szemlélem, például a szentekét, de a mindennapi élet kiváló katolikusaiét is, arra a meglepő megállapításra jutok, hogy ezek sem fejlődtek mind egyenlőképen. Nem olyan fák ezek, mint aminőket a faiskolában látunk, hogy szinte szányi pontosságra egyeznek. Ellenkezőleg: egyik kezdettől fogva, az első évektől fogva nyílegyenesen szökött a magasba és fejlődését sohasem akadályozta káros elhajlás. A másik viszont kezdetben törekeny volt és sokszor közeljárt az elpusztuláshoz. A harmadik elsőbben kegyetlenül csomósodott, gáncsoskodott, jobbra-balra hajlott, mindenképen ki akart bujni az isteni kertész keze alól, de aztán megadta magát neki s époly pompás termésre jutott, mint az, amelyikre sohasem hatott ellenséges erő. A kegyelem napfényében kibontakozott s kivirágzott az is, ez is; az Úr útjai csodálatosak voltak egyiknél is, másiknál is. De ahol e kettő találkozott: a magvető maghíntése és a talaj befogadó termékenységé, ott végül is százszoros termés örvendeztette meg a Magvetőt és a befogadót egyaránt.

Ó, boldogok ezek a százszoros termést hozók! Az Úr Jézus egyszer még saját szüzi, szentséges Édesanyjának is fölébe állította őket. „Boldog a méh, mely téged hordozott, és az emlők, amelyeket szoptál”, kiáltott fel az asszony Jézus hallgatóinak sorában; mire Jézus így felelt: „Sőt inkább boldogok, kik az Isten ígését hallgatják, és megőrzik azt” (Lk. 11, 27. 28).

Kérdezzük már most összefoglalóan: miért mondotta el Jézus ezt a magvetői példázatot s *mire akar figyelmeztetni vele?*

Először arra, hogy vigyázzunk, amikor a lelkünkben az isteni szózatot, a kegyelem szavát halljuk, mert életbevágó, kimondhatatlanul fontos dologról van akkor szó. „Ma, ha az Úr szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!” (Zsolt. 94, 8). Mert lehet, hogy ennek, éppen ennek a kegyelmi szózatnak befogadásán vagy be nem fogadásán dől el örök sorsunk. Az Úr állhatatosan kopogtat a lelkünk ajtaján; kopogtat talán éveken, évtizedeken át. Időnkint erősebb ez a kopogtatás, zajosabb, sürgetőbb; időnkint halkabb, ritkulóbb, elnémulóbb. De ha elhalkul, ha

kihagy, ha csaknem végleg elhallgat, ennek főképp az az oka, hogy az előző kopogtatások válasz nélkül maradtak.

Ó, csodálatos várakozása, virrasztása, dörömbölése az Istennek a lélek kapuján! Titokzatos béketűrése a Szentléleknek! A zörgetés újra meg újra elkezdése, a kegyelem új meg új kísérletezése . . . De egyuttal félelmetesen végzetes eltompulása s elcsittulása az égi hívásnak ott, ahol a kegyelmet nem eresztik be a lélekbe, ahol ajtót mutatnak az Úrnak! Ó, sorsdöntő párviadal Isten és ember között, drámai küzdelem a lélekért, titokzatos ostrom, amelyben Isten a saját teremtménye szívébe kér, sürget, követel bebozsáttatást, de ugyanakkor csodálatosan, félelmetesen tiszteletben tartja az ember szabad akaratát is! Ezek a nagyszerű fellendülések és tragikus visszazuhanások! Ezek a csendes, titkos, de végtelenbe ható guerilla-harcok a Világosság Lelke s a sötétség hatalmasságai között a lelkiismeret sáncaiban! Isten ví a lélekért, de nem kényszeríti őt semmire. Hív, csalogat, édesget, kér, esd, int, fedd, korhol, bűnbánatot ébreszt s vágyat kelt a javulás és megtérés felé, de nem tesz erőszakot soha. A döntés mindenkinek a saját kezében marad: tőlem függ az élet s a halál! Az Isten nőgat, hajt, hívogat, szinte sír és nyög bennem, hogy az élet felé csalogasson, hogy odahajoljak, odafonódjam a karjai közé s vezettessem magam tőle. De ha nem akarok vele menni, ha nélküle akarok boldogulni, ő meghagy a szabadságomban és én azt tehetem, amit akarok.

Csak aztán magamra kell vetnem, ha boldogság helyett boldogtalanságot aratok, élet helyett halált, üdvösség helyett kárhozatot! Ha majd az évek gyorsan pergő során ez a rövidke élet elmúlik s eljön a nagy leszámolás ideje, nem mondhatom majd, hogy nem volt, aki figyelmeztetett. Hogy nem volt Egyház és evangélium, nem volt lelkiismeret és felelősségérzet, nem voltak példák és útmutatók, nem volt idő és alkalom a magambaszállásra, nem voltak kegyelmi eszközök és indítások. „Hittalak és vonakodtatok!” (Péld. 1, 24.) — Ne engedd, Úr Jézus, hogy az utolsó napon azok közé tartozzam, akik felé ez a te megszégyenítő, leálcázó s büntető szemrehányásod irányulni fog!

A másik összefoglaló tanulság pedig az, hogy nekünk embereknek egymást is támogatnunk kell az üdvösség útján.

Közre kell működnünk abban, hogy az isteni magvetés az emberek szívében minél mélyebb s minél fogékonyabb talajra találjon. Ennek két eszköze van: a *lelkipásztorkodás* a papság részén s az *actio catholica* a világi hívek részén. Ki kell építenünk a lelkipásztori intézményeket, mert bizonyos, hogy mennél több a pap, a templom, a prédikáció, a lelkigyakorlat, a gyóntatószék s főleg az oltáráldozat, annál többet gondolnak az emberek Istenre, a lelkükre, az örökkévalóságra. Hiszen azért robbantják fel az Isten ellenségei is a templomokat s azért rendeznek sorozatos egyházüldözéseket, mert tudják, hogy az istenhitet s a vallásosságot csak a lelkipásztori intézmények megszüntetése révén lehet elhomályosítani a lelkekben. Ennek a lelkipásztorkodásnak korszerűnek kell lenni: ma nem szabad várni, míg az amúgyis jámbor lelkek maguktól jönnek hozzánk, hanem oda kell menni, ahol a vallástól elidegenedett lelkek vannak. Hogy így mondjam: ki kell vinni az Űristent a kültelkekre, a gyárakba, a tanyákra, a nyomortelepekre.

És mivel ez sem lesz elegendő s papokban úgyis nagy a hiány, hát be kell állni az apostoli lélekmentő munkába a világiaknak is, és ez a *katolikus akció*. A világiaknak kell olyan szociális és közéleti állapotokat biztosítani, hogy a vallásos, erkölcsös, keresztény élet csakugyan kivirágozhasson az emberek lelkében. Nekik kell azt a vallásos atmoszférát megteremtetniük, amelyben az isteni mag kikelhet s erőteljesen fejlődhetik. Mert enélkül az atmoszféra nélkül a legszebb lelkipásztori erőfeszítések meddők maradnak. Mit használ pl. a legszebb prédikáció a templomban, ha aztán az emberek héthosszat olyan sajtót s irodalmat olvasnak, amely kiöli lelkükből a hitet? Mit érne a katekizálás, ha gyermekeink kénytelenek volnának, mint egyes országokban, olyan iskolákba járni, olyan tanítókat, tanárokat s egyetemi professzorokat hallgatni, akik épp az ellenkezőjét hirdetnék annak, amit a fiatalság a templomban hall? S mit ér minden lelkipásztorkodás, ha a társadalmi s gazdasági téren olyan viszonyok fejlődnek ki, amelyek millió és millió embert taszítanak a kétségbeesés szélére s kiölik a lelkükből a hitet a felebaráti szeretet s a kereszténység társadalommentő erejében, ha elfojtják bennük a fogékonyágnak utolsó szikráját is a természetfölötti javak irányában?

Ezért kell korszerű lelkipásztorkodás és kell katolikus akció!

Ó örök magvető, Jézus! Fölséges mennyei termések isteni áhítója! Nemes buzdulások, szent vágyak, életjavító elhatározások égi keltegetője: ne hagyd abba a magvetést köztünk! Akkor se, ha sokszor oly késedelmes a mi közreműködésünk s oly siralmas az a vetés, amely magvető munkád nyomán kisarjad! Csak hintsd tovább, szórd, mélyeszd belénk hited, szereteted, éltető erőd magvait! Engedd szomjazó lélekkel fogadnunk igazságaidat s kegyelmeidet, hogy százszoros aratás koronázza fáradozásodat, neked örök dicsőségül, árva lelkünknek pedig örök boldogságul!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1933 február 19 (rádió).

Jézus és az inaszakadt

*„Fiam! megbocsáttatnak
neked bűneid!” Mt. 9, 2.*

Az az evangéliumi részlet, mely az inaszakadt, vagy ahogy ma mondanók, benukt ember gyógyulását beszéli el, az Úr Jézus egyéniségét többféle kép tanulságos oldalról mutatja be.

Odahozzák az Úr elé a szegény inaszakadtat. A ház tetejét bontják szét, hogy a tömeg által körülvevtt Údvözítő elé leboocsássák a bizakodó beteget. Jézus meggyógyítja a beteg ember testét, előbb azonban megbocsátja a bűneit s ezzel meggyógyítja a lelkét, e kettős tettével isteni öntudatának s hatalmának adván csodás tanujelét. Ez a rövidke jelenet Jézus egész életének valóságos összefoglalója. Egész életében ezt tette Jézus: gyógyította a testeket, gyógyította a lelkeket s ezzel Isten Fiaként igazolta magát.

Milyen megkapó kép ez a beteggyógyító, lelkeket megváltó Jézus! Milyen gazdag élet, milyen pazar fényárasztás! Ez a másokról való folytonos gondoskodás, ez a körüljáró, fáradhatatlan jótevés, ez a szakadatlan könnyek-szárítása, éhezők táplálása, gondok enyhítése, betegek talpraállítása, halottak támasztása! És ez a pihenésnélküli prédikálás, a lelkek felemelése a porból, a bűnből, vétkek megbocsátása, emberek kiengesztelése az Istennel s az örök élet reményének felcsillogtatása ezek előtt! Ez a szinte fogható, kézzel tapintható beállítás az Istennek a földi világba, a természetfölöttinek ez a nyilvánvalóvátétele, a kételkedés és kishitűség fátyolának letévése a szemekről, ez a hitet sugározató és hitet erősítő bizonyágtétel arról, hogy Isten van, és az Isten jó, és az Isten közel van, s hogy Ő az Isten!

Mennyivel szegényebb lenne az emberiség története Jézus nélkül! Ha hiányoznék belőle az ő szereplése: ez a

bölcsesség, ez a jellem, ez a jóság, ez a ragyogó példa, ez az egész fensőséges világ! Milyen kincstől fosztja meg magát az az ember, aki nem ismeri Jézust, nem hisz benne és nem akar tanulni tőle! S mennyivel szebb, boldogabb és bajtalanabb lenne az élet, valamennyiünk élete, ha mi is megtanulnók, amire Jézus ebben az evangéliumi epizódban tanít!

Mire is tanít benne Jézus? Mindenelőtt *szeretetre*. Segítő, gyógyító, bajt enyhítő szeretetre.

Nem az az emberiség baja, hogy kevés a földön az arany és az ezüst, a kenyér és a ruháraláló, hanem az a mi nagy bajunk, hogy kevés bennünk a szeretet. Nem a szegénység a bajok végső gyökere s nem a munkanélküliség, nem a felfordult társadalmi rend, nem a kapitalizmus és nem a kommunizmus. Ez már mind csak folyomány, csak megnyilatkozás és következés. A baj gyökere az, hogy mi emberek nem tudjuk igazán szeretni egymást, hanem mindegyikünk csak magára gondol s a humanisztikus jelszavakat, sőt a felebaráti szeretetet csak akkor hangoztatja, amikor másokat akar áldozatkészségre kényszeríteni; maga pedig, ahol csak teheti, kibúvik a szeretet feladatai alól.

Innen van a nemzetek örökös gyűlölködése és háborúskodása egymás ellen, hol gyilkoló fegyverekkel, hol a gazdasági érdekharc taktikáival. Kevés az olyan ember, akinek igazán szíve ügye lenne a felebarát békéje és jóléte. Akinek szent szenvedélye volna a jótézés, a másokon segítség, a társadalom megmentésén való önzetlen dolgozás. Kevés az olyan ember, aki nem tud elakadt szekeret látni, hogy oda ne ugorjék és ne segítsen a szekeret kitolni a kátyuból; aki nem tud siránkozó embert látni, hogy ne sírjon együtt vele; aki szívesen lemond a maga kényelméről, kedvteléseiről, passzióiról, hogy a keresztény karitás és szociális gondoskodás munkáinak szentelje minden fölös pénzét, idejét, gondját és szeretetét.

Ó, ha mindenikünkben csak egy szikrája égne annak a lángnak, amely az Úr szent Szívét eltöltötte! Annak a nyughatatlan gondoskodásnak, amelynek önkéntelen kitérése volt Jézusnak az a szava, hogy: „Szánom a sereget!” (Mt. 15, 32) Ha mindenikünk élete programjává tenné, hogy soha

senkit meg nem bánt, senkinek fájdalmat nem okoz, senki-
nek gondját és szenvedését ok nélkül nem tetézi! Ha ellen-
kezőleg mindenikünk feltenné magában, hogy nem mulaszt
el egyetlen napot, anélkül hogy legalább egy embertársával
valami jót ne tegyen, akár anyagilag, akár ha erre nem te-
lik, legalább jó szóval és szívvel, vigasztaló, biztató, tanács-
adó, résztvevő gondoskodással!

Miért oly kevés a felebaráti szeretet a világon? Azért,
mert az emberekben ritka az élő hit és a mély és igaz vallá-
sosság. Pusztán humanizmusból szeretetet gyakorolni nem le-
het soká. Pusztán szép szavakból, kenetes vezércikkekből,
szavaló szólamokból a szeretet meg nem él. Az emberek
talán soha annyit nem beszéltek szeretetről, mint ma, és
talán soha oly kevés szeretet nem volt köztük, mint ma.
Miért? Mert az igazi szeretet több, mint szép szavak árada-
ta, ideális elképzelések s hangzatos elméletek szövődéke. Az
életerős szeretetnek mély és erős gyökérszövedésként kell táplál-
koznia. Olyan hitből s olyan meggyőződésekből, amelyek
az egész embert átjárják, mindenestül hatalmukba ejtik, minden
cselekedetükben befolyásolják.

Ezt a hitet, ezeket a meggyőződéseket csak a Krisztus
lelke s az élő istenszeretet adja meg. Ahol az emberek igazán
minden idegrostjukkal az örök Istenbe kapaszkodnak, ahol
minden gondolatuk s tettük végső rugója a Jézussal egyesült
természettőlöttség, ott nem kell a felebaráti szeretetet külön
sürgetni és prédikálni, ott az önként megterem és elemi erővel
megnyilatkozik. Ott az emberek szükségképpen s ösztönösen
karitativok is, ott a „Krisztus szeretete újí őket”, ahogy Szent
Pál mondja önmagáról, ott az emberek élete egyetlen testi-
lelki irgalmasságtévés. De ahol nem Isten ül a szívek trón-
ján, hanem az élvezet, a haszonlesés, a gazdagság vágya,
a test gyönyörei: hogyan teremhet meg ott az önfeláldozó
szeretet rózsája? Hogyan, milyen alapon, milyen lélektani
megokolással szánja ott rá magát az ember arra, hogy inkább
maga fáradjon és talán nélkülözzön is, de jusson a szegé-
nyebbnek is, az ügyefogyottabbnak és tehetetlenebbnek?

Ahol hit és hitből fakadó istenszeretet nincs, ott az
emberek lerázzák magukról a karitás gondját, a jótékony-
ság kellemetlen kötelességét egy-egy odavetett fillérrel vagy
pengővel; esetleg résztvesznek egy u. n. jótékonyági bálon

vagy szüreti mulatságon. Ezzel a szenvedő társadalom testi-lelki kínjai nem sokat enyhülnek, legkevésbé akkor, ha a jótékonykodó ugyanakkor esetleg olyan gazdasági tevékenykedést folytat, amely merő nyereszkezdésből az odadobott fillérek ellenében ezreket von el az embertársak zsebéből. Nem, ez az áljótékony humanizmus nem segít semmit, csak rombol és port hint a szemekbe s a szegény bénult ember, a szenvedő társadalom, ez az újkori inaszakadt, csak még mélyebbre süllyed a maga nyomorúságában.

Több hitet, több vallásosságot, több feltekintést az örök célok s a közelgő számadás felé! Több magunkbaszállást, lelkiismeretvizsgálat, több önvádat, több lelki megtisztulást! Több vágyódást a Krisztus követése, érdemek gyűjtése, Isten kegyelmének megnyerése után! Több hitéletet, nagyobb megbecsülését a templomnak, több misére és szentbeszédre járást, több együttélést az Egyházzal! Akkor majd lesz több szeretet is.

Jézusnál azonban a szenvedő testnek gyógyítása maga még nem végcél, nem a lényeg. Bizonytalán meglepte a szegény inaszakadtat, meg a négy hordozóját s a körülállókat is mind: ők testi gyógyulást kértek és vártak, és Jézusnak első szava s első gondja egészen másra céloz. Nem azt mondja: Kelj fel, fiam, meggyógyultál! Hanem azt mondja: „Bízzál fiam! *megbocsáttatnak neked bűneid*“ (Mt. 9, 2). Tehát első gondja a lélek betegsége. A nagyobb baj, a sürgetőbb veszély, ahol legelőbb van segítségre szükség. Amire mint legelső teendőre nyomatékosan ráirányítja az emberek figyelmét: az a bűn s annak az eltörlése.

Jézus ezzel is tanít, a lélek felsőbbrendűségét hangoztatja. A természetfölötti javak elsőségét a testiek fölött.

„Szükség van-e erre a tanításra? De mennyire!

Az ember testből és lélekből áll, de csak a teste látható, míg a lelke, az értékesebbik fele, nem. A test sebeit azonnal fájdalmasan érezzük. Az éhség, a hideg, a ruhátlanság, a hajléktalanság, a betegség s a testi halál veszedelmei azonnal tudatunkba ötlenek. Míg a lélek elgyengülése, elsatnyulása, talán lassu elhalása érzéki tudatunkat nem hatja át s nem ejti lázba. Érzéki mivoltunknál fogva az élet külső

javit látjuk, tapintjuk s azért szenvedelmesen kívánjuk és keressük is azokat: megnyerésükön örvendünk, elvesztésükön búslakodunk. A lelki értékek kevésbé tesznek ránk hatást s azért sokan szellemi színvakságba esnek velük szemben. Azt hiszik, mert nem látják, hát nincsenek is lelki értékek. Mert hiányuk nem jelentkezik érezhetően, mint az éhség vagy a testi kín, azért hát elvesztésük nem is nagy baj. Boldogtalanok, ha elvesztik a pénztárcájukat vagy a fekvő birtokukat, házukat vagy egészségüket, de szemrebbenés nélkül térnek napirendre azon, hogy a lelküket vesztik el, Istent, kegyelmet, hitet, reményt, örök boldogságot. Semmi! Nem lehet látni, legalább e pillanatban nem, tehát nem érték, nem vezett el semmi, nincs ok szomorúságra, aggodalomra, nyugtalanságra!

Mily dőre ez a felfogás Jézus örökértékű kijelentéseinek mérlegén! Nála éppen fordítva áll a dolog. „Mit használ, mondja ő, ha valaki az egész világot megnyeri is, lelkének azonban kárát vallja?” „Ne olyan kincseket gyűjtsetek magatoknak, amelyeket a tolvaj s a rabló elvehet, vagy amelyeket megemész a moly s a rozsdá!” „Ne féljétek azokat, akik a testeteket megölik, lelketeket azonban nem tudják megölni, hanem féljétek Azt, aki a testet és a lelket a kárhozatra vetheti, . . . Ahol az ő férgük meg nem hal s az ő tüzük ki nem alszik!”

Ezeknek az isteni szavaknak világánál mily ijesztőnek kell tartanunk azt a színvakságot, azt az egyoldalúan evilági elgondolást, azt a merőben földi és érzéki világszemléletet, amely oly messzemenőleg jellemzi a mai világot, annak sajtóját, irodalmát, közéletét, társadalmi szokásait és felfogásait! Hiszen akkor ezek a szegény emberek itt körülöttünk jórészt szánandó alvajárók, akik egy szakadék szélén táncolnak! Feledik, elhanyagolják az „egyetlen szükségest” és nevetséges kicsinyességekkel, nagyképű gyerekségekkel ámítják önmagukat és egymást. Veszedelmes, öngyilkos kábulatban élnek s talán majd csak akkor ébrednek rá egyszer a vézetes tévedésükre, amikor már megfordulni s megtérni késő lesz!

Igaz, a lélek nem látszik s értékei kézzel nem foghatók. De vajjon csak az van-e, ami közvetlenül látható? Az egyszeregy sem látható, a becsület sem látható, az ész sem látható, a gondolkodási törvények sem láthatók és Isten maga sem

látható; de azért a tudománytalan anyagelvűség fanatikusain kívül mégsem kételkedik senki okos ember ezeknek a dolgoknak a valóságában. Ha pedig lélek van s ez a lélek szellemi, tehát halhatatlan valami s ha erről a lélekről az Isten Fia oly félreérthetetlen világossággal hangoztatja, hogy örök életű lesz s vagy örök boldogságban vagy örök büntetésben lesz része, akkor ennek a léleknek a felsőbbrendűsége, a testi dolgok fölött való primátusa kiáltóan szembeötlő. Akkor a lélek ezerszer értékesebb mint a test. Értékesebb; mint ahogy egy hőskötemény értékesebb egy ízes falatnál, egy nemes elhatározás, a hűség, a szeretet, a hazafiság, a tisztaság szebb és értékesebb mint egy zsíros ebéd, egy duhaj mulatozásban töltött éjszaka.

A lélek nem a porba híz, hanem a felhők fölé emel; nem alacsony célokat kerget, hanem Istent, a végtelen szépet, jót és igazat szomjúhozza; nem az állatok kategóriáiba nyom le bennünket, hanem a kegyelem sztratoszféráiba emel fel, Jézus családjába nemesít, fejedelmesít, Isten udvartartásának tagjaivá iktat. S nemcsak értékesebb a lélek, hanem maradandóbb is. A testünk elhull s elporlad mint a virág, mely ma van és holnap alommá hitványul. Az élet rohan, elsuhan mint az árnyék. „Gestern noch auf stolzen Rossen, heute durch die Brust geschossen, morgen in das kühle Grab“: ma még pompás lovakon hetykélkedünk, ma ki tudja, nem terít-e le egy golyó s holnap már a sírban porladunk.

Ez a világ csak kártyavár: dőre, aki ebbe a várba horgonyozza bele összes reményeit, vágyait, törekvéseit s nem gondol arra, hogy az élet csak azért adatott nekünk, hogy rajta keresztül örök hazánkba biztosítsuk magunknak a belépti jogot. Minden nap egy halál, egy darab elmúlás, meghalás; lassú, részenkénti elmúlása az életerőnknek. És jaj, ezek a napok oly gyorsan peregnek! Tegnap még tavasz volt és nyár és kánikula, s most itt az ősz s itt lesz hamarosan a tél s ez a körforgás talán (de csak talán!) még ismétlődni fog nehányszor a fejünk fölött . . . Aztán egy szép napon a mi nevünket is olvasni fogják az ujságolvasók a „Halálozás” rovatában s akkor vége mindennek, amit itt a földön bírtunk és szerettünk vagy imádtunk, és nem marad az életünkől semmi, semmi, épenséggel semmi . . . Csak az, amit a lelkünk számára szereztünk, az érdem vagy a bűn, a kegyelem vagy

a kárhozat. De ez aztán megmarad örökké. Ez fogja eldönteni örök sorsunkat odatúl. Ott, ahol a végtelen napok kezdődnek, a soha el nem múlás, soha többé meg nem fordulás. A mennyország, Jézus otthona s örök ölelése. Vagy pedig a pokol, a bűnhődés, az elhibázott életért való keserű vezeklés, a tűz és kétségbeesés, a „külső sötétség,” a „sírás és fogak csikorgatása,” ahogy Jézus mondja.

Hát nem szomorú és véresen siratnivaló tévedés-e, ha ebben az életben mindenre gondolunk: vagyonra és rangra, élvezetre és ragyogásra, politikára és karrierre, csak arra nem, ami egyedül fontos és egyedül maradandó kincsünk: a lelkünkre?

Még egyre tanít Jézus az inaszakadt meggyógyításának eseményében: *az ő istenségének hitére*. Bűnöket megbocsátani, önhatalmúlag és teljhatalmúlag, csak az Istennek van joga. Betegeket pillanat alatt meggyógyítani csak Isten képes. Ha Jézus bűnöket bocsát meg, akkor ezzel Istennek vallja magát, s ha ezt az önnyilatkozatát csodás, pillanatalatti gyógyításokkal erősíti, nyílt nappal, sokak jelenlétében, kétségbevonhatatlan isteni erővel, akkor csakugyan Isten tesz benne s mellette tanubizonyosságot. S akkor Jézus csakugyan az, akinek vallja magát: Isten. S akkor hinnünk kell benne, hinnünk kell, hogy ő nemcsak jó ember és bölcs ember és csodálatos mester, hanem valóban Istenünk és Üdvözítőnk.

Ne becsüljük alá Jézusnak ezt a csodálatosan egyértelmű tanuságtételét. Nemcsak az őbenne való hitnek, hanem az istenhitnek általában, az egész természetfölötti világrendnek páratlanul értékes megszilárdulását nyerjük benne.

Isten létét megismeri a természetes emberi elme, csoda és kinyilatkoztatás nélkül is; felismerték a pogányok is. A csillagos ég, a természet ezermilliónyi rejtelme, bámulatos célszerűsége, rendje, összhangja, a lelkiismeret kifürkészhetetlen törvénye, a bölcséleti megfontolások és metafizikai istenérvek: mindez tökéletes bizonyosságot tesz az Isten mellett. Egyetlen fűszál csodáit nem tudjuk megérteni Isten nélkül. És mégis: ez a természetes Isten-ismerés bizonyos fokig halvány marad s könnyen meginog, mihelyt a minden logikában és következtetésben elakadó emberi kételkedés döngeti hitünket.

Milyen páratlan megbizonyosodást jelent azonban, ha mindezek mellett az érvek mellett itt van még ráadásul s megkoronázásul Jézus, ez a csodálatosan eleven és letagadhatatlan történeti jelenség, ez a szinte foghatóan isteni tünemény, ez a közöttünk járó, hozzánk szóló, hallható és szemlélhető isteni valóság!

A hitetlenség Jézussal és az ő tanubizonyosságaival nem tud mit kezdeni. Ha Ő nem volna, az atheizmusnak könnyebb volna a játéka. Így azonban, ha valaki az istenhit alól ki akar bujni, annak nemcsak a logikát s a metafizikát kell félrelöknie, hanem tagadnia kell a világtörténet legbiztosabb, legszebb és legszilárdabb tanuságát, Jézust, az ő nyilatkozatait és az ő csodatetteit.

Köszönjük azért neked, Úr Jézus, hogy önkinyilatkoztatásoddal nemcsak magadról, hatalmadról s jóságodról adtál kétségbevonhatatlan bizonyosságot, hanem az istenbizonyosságot, a természetfölötti rend valóságát is új, verőfényes ragyogásban állítottad eléink!

Erre a hitre pedig és erre a hitbizonyosságra oly nagy szükségünk van ma is! Hit nélkül hogyan viseljük el az élet szenvedéseit? Élő hit nélkül hogyan tartjuk meg az erkölcsiség, a becsület, az önfegyelmezés törvényeit? Hit nélkül hogyan tekintünk egymást testvérnek, hogyan áldozzuk oda magunkat, ha kell, életünket is, a szenvedő felebarátnak, a hazának, a társadalomnak?

Ha eleven volna a hitünk, nemesnénk oly hamar kétségbe mégoly szomorú gondjaink között sem! Ha eleven volna a hitük azoknak, akik a társadalom, az államok élén állanak, ha nemcsak emberi, hanem Isten előtti felelősséget éreznének azért, amit tesznek s azért, amit nem tesznek, bizonynyal hamarosan jobbra fordulna a nemzetek sorsa! Ha eleven volna a hit azokban, akik hívatra volnának eszükkel, gondolkozásukkal, találékonyságukkal, tudományukkal a nyomasztó társadalmi kérdéseket az evangélium szellemében megoldani, be hamar visszatérne a béke, az egyensúly, az igazság és szeretet a megbomlott emberi társadalomba, az egymást gyilkoló, gyűlölő, tépő, fosztogató nemzetek s osztályok közé! Ha élő volna bennünk a hit, egyszerre tisztább lenne a családi élet is, nemesebb az emberi együttélés stílusa, gondosabb a gyermekek nevelése! Ha élő volna bennünk a hit, nem halogatnók el vallási kötelességeinket semmis okok

miatt, nem hanyagolnók el a bűnbánat s a megigazulás gyakorlatait, nem maradnánk távol Krisztus legnagyobb ajándékaitól, a bűnbánat szentségétől és az Oltáriszentségtől! Nem kötnénk merőben világi szempontok szerint és Isten szent törvényeinek félrevetésével házasságokat, nem esnék annyi ember a hűtlenség és érzékiség bűneibe, sem a kétségbeesésbe és gyakorlati istentagadásba!

Jöjj el, Jézus, ebbe a mi beteg világunkba, ebbe a mai bénultlelkű, inaszakadt társadalomba! Gyógyítsd meg testi sebeit, szenvedéseit, de gyógyítsd meg főleg a lelkét! Vezess igazi bűnbánatra, élő, cselekvő hitre s azon keresztül a te békéd és kegyelmed boldog birtokába!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1932 szeptember 18 (rádió).

Az ima-meghallgatás feltételei

*„Menj, és amint hittél, úgy
legyen neked!” Mt. 8, 13.*

Bélpoklos jön Jézus elé és kéri, hogy tisztítsa meg. Jézus meghallgatja s meggyógyítja őt. Majd a kafarnaumi százados jön Jézus elé és kedvenc szolgájának gyógyulásáért könyörög. Jézus meghallgatja s meggyógyítja a szolgát is. Azután Szent Péter napáért esedeznek hozzá s ő meghallgatja a könyörgőket s meggyógyítja a beteg asszonyt. Majd egyéb betegeket és ördöngösöket hoznak eléje s esedeznek értük. S ő valamennyiöket meghallgatja, valamennyinek nyomorúságát megenyhíti s valamennyi betegüket meggyógyítja. Így teljesedik rajta, amit Izaiás mondott előre a Messiásról: „Ő elvette betegségeinket és nyavalyáinkat hordozta” (Mt. 8, 17).

Amikor az evangéliumban ezeket a sorozatos gyógyulásokat olvasom s aztán tekintetem a megváltói kor csodás verőfényéből visszaszáll a borús jelenbe, ahol nyomor és állástalanság gyötör százezreket és a mindennapi kenyér gondja milliókat sodor a kétségbeesés szélére, szomorúan szólok: De jó lenne, Uram Jézus, ha most is köztünk járnál! Ha ma is elég lenne elébed állni, lábadoz borulni, ruhádat érinteni, irgalmazó szemedbe feltekinteni s te meggyógyítanál mindeneket! Kenyeret adnál az éhezőknek, lakást a hajléktalannak, visszaadnál a reménytelennek a vigaszt, a porbasujtottnak az életerőt! Kimeríthetetlen gazdagságú Csodatevő, ha most is itt volnál köztünk s megsegítenéd azt a sok száz és ezer szerencsétlent, aki azt sem tudja már a gondja, baja közt, hogy hová forduljon!

Pedig hiszen a hit szava szerint Jézus bizony itt van köztünk ma is. Nincsen messze egyikünkötől sem. Bárha

láthatatlanul, de époly igazán itt van, mint amikor láthatóan járt a földön. S arra is a hit tanít, hogy sem a hatalma, sem a jósága nem fogyatkozott meg egy hajszálnyival sem! Jézus, amikor a földön járt, azt mondta, hogy amit csak kérni fognak az ő hívei az Atyától az ő nevében, azt ő megadja nekik. Ó, igézetes szavak, biztató, gyönyörűséges, álomszerűen kedves ígéretek, simogató, felemelő bátorítások! Tehát csak kérni kell s Jézus máris kiragad minden bajból? Csak imádkozni s az Úr akár csoda árán is megenyhít minden szenvedőt? A kétségbeesőket is? Az igazságtalanságok átka alatt görnyedőket is? Hiszen akkor az imádság valóságos varázsvessző: ahova csak érünk vele, minden csupa rózsává s arannyá válik!

De igaz-e ez csakugyan? Ezt ígérte-e Jézus valóban? Csakugyan ezt, testvéreim, de bizonyos feltételek mellett. És csak ahol ezeket a feltételeket teljesítik, ott válik az imádság és a Jézus segítségére biztossá, ha kell: csodatevővé. E feltételekről szeretnék ezuttal szólni, nehogy félreértés legyen s meginogjon a bizalmunk az imádság hasznos voltában.

Mik hát ezek a feltételek?

Mindenekelőtt az, hogy *Jézusnak odaadó, igazi hívei legyünk.*

Az imádság meghallgatására vonatkozó csodálatos ígérte Jézus nem mindenkinek tette, hanem csakis a *híveinek*. S hogy kik az ő igazi hívei, erre a kérdésre ő maga megfelel, amikor mindenelőtt kiemeli az *élő hit* érdemét azokban, akik hozzá fordulnak.

Az *élő hit!* Nem az a vak bizakodás, hogy akármit kérek, azt az Úr menten és azon mód és azon alakban, ahogy kérem, megadja nekem. Lehetnek okok, amelyek miatt Isten egyszer-egyszer még a szentjeinek a kéréseit sem teljesíti olyan formában, ahogy azok a kérelmek elhangzottak. Hanem az a meggyőződés, amely a bélpoklost s a kafarnaumi századost eltöltötte, hogy Jézus a mi hatalmas Megváltónk, aki elég *erős* arra, hogy mindent megtehet és elég *jó* is, hogy akarjon segíteni és elég *bölcs* is, hogy tudja és jobban tudja mint mi, mi válik igazán a hasznunkra. Az a hit, hogy Jézus a mi Istenünk és végcélunk, akihez igazodunk,

akiben legfőbb javunkat, kincsünket kell felismernünk, akit elősorban kell elérnünk és bírunk, ha igazán boldogulni akarunk.

Bizony már ezen az egy ponton elhull és értéktelennek bizonyul nagyon sok mai kereszténynek az imádsága. Nem a hitből fakadó imádság az, hanem merő szorultság-érzetből, földimádatból, majdnem azt mondanám: materializmusból eredő. Mert nem az igazi hit az alapja annak az imádságnak, amely nem irányul legelső sorban lelki javakra, a hitben, reményben, szeretetben, kegyelemben való megerősítésre. Aki soha Istenre nem gondol, csak amikor valami földi dologban megszorul, aki csak akkor jár templomba, amikor valami külső baj éri, vagy valami külső jót akar elérni, abban nincs élő hit s arra bajosan vonatkozik az Úr ígérete.

S nem látjuk-e ma lépten-nyomon az igaz hitnek ezt a hiányát? Nem merülnek-e el az emberek nyakig a földi dolgokba, nem hanyagolják-e el pl. az Isten ígéjének hallgatását vagy a vallásos olvasmányt, ami által a hitben megerősödhetnének és fejlődhetnének? S mikor aztán hébe-hóba, mikor már minden egyéb kötél elszakadt, mint valami utolsó szalmaszálba, az imádkozásba kapaszkodnak, vajjon igazán a hit szellemében teszik-e ezt? Vagy csak megszeppe-nésből, haszonlesésből, azt mondhatnám: babonából? Mintahogy esetleg még a javasasszonyhoz is elmennek egyesek, mert hogy hátha, talán, nem lehessen tudni, esetleg még az is segít?

Az ilyen hit nélkül való, merőben haszonleső és földies imádság meghallgatására vonatkozólag semmiféle jézusi ígéretet nem találok az evangéliumban.

Éppúgy az elméleti hit sem elég ahhoz, hogy Jézusnak igazi tanítványai legyünk, akiknek az imameghallgatás ígérete szól. Még valami kell: a gyakorlati vallásos élet. Jézus maga mondja, hogy nem mindenki az ő híve s nem mindenki tagja az Isten országának, aki őt „Uram, Uram”-nak szólítgatja, vagyis aki hódol ugyan neki, hisz benne és tiszteli őt; hanem csak az, aki meg is tartja az ő *parancsait*. „Ha ti megmaradtok az én ígéimben, valóban tanítványaim vagytok” (Jn. 8, 31). „Aki parancsaimat ismeri és azokat megtartja, az szeret engem. Aki pedig engem szeret, Atyám

is szeretni fogja azt, és én is szeretni fogom és kijelentem neki magamat" (Jn. 14, 21). Ezt Jézus ugyanabban az utolsó-vacsorai fejtegetésben mondja, amelyben az imádság meghallgatásáról szól. Tehát ő csak azt tekinti hívének s csak annak jelenti ki mindenható erejét és pazar segítségét, aki az ő parancsait megtartja.

Ami természetes is. Különös volna, ha akárki, még az is, aki az Istent állandóan tudatosan megbántja, minden pillanatban jogot tarthatna arra, hogy Isten az ő összes kívánságait kielégíteni siessen. Ha valaki engem megsértett s mihelyt találkozik velem, ahelyett, hogy mindenekelőtt bocsánatot kérne tőlem s jóvá tenné a bűnét, egyszerűen azzal állana elé, hogy „kérlek, adj nekem 1000 pengőt,” vagy „kérlek végezd el számomra ezt vagy azt a munkát”, az ilyen kérést joggal tekinteném kihívó gúnynak és vakmerőségnek. Hány modern ember panaszkodik, hogy ő hiába próbálkozott imádkozni, az Isten nem hallgatta meg. De vajjon megvizsgálta-e magát, hogy tiszta szívvvel, mint Isten hűséges gyermeke állt-e az Úr elé? Vajjon joga volt-e egyáltalán mást kérni, mint mindenekelőtt bűnbocsánatot és a megtérés kegyelmét?

Egy derék úriasszony panaszkolta nemrég, hogy teljesen elvesztette a hitét, mert hogy ő hiába imádkozik, az Isten sohasem hallgatja meg. Iparkodtam megnyugtani s csakugy mellesleg megkérdeztem, hogy ugyan mikor is gyónt utoljára? — Lehet már 25 éve, felelte. — Nos Asszonyom, mondtam erre neki, akkor Ön még csodálja, hogy az Úristen nem hozza Önnek tálcán a kívánságai teljesülését? Hiszen Önnek mindenekelőtt csak egyért volna szabad imádkoznia: hogy jó gyónást végezhesen és méltóképen megvezekelhessen a bűneiért és jóvátehesse azokat!

„Az Isten nem segít rajtam!” így panaszkodnak sokan. Ezeknek sokszor azzal válaszolhatnánk, hogy az emberek bizony akárhányszor nem is nagyon érdemlik meg, hogy az Isten segítsen rajtuk. Hiszen abban a pillanatban, mihelyt választaniok kell Isten és a bűn között, gondolkodás nélkül a bűnt választják. Ha aztán bajba jutnak, akkor persze egyszerre jó lenne az isteni segítség. De hogy arra előbb magukat valamiképpen méltókká is tegyék, arra bezzeg nem szeretnek gondolni.

Szeretnek az Úristennek előírásokat adni, de nem utasításokat venni tőle. Egészen különös újfajta vallásfogalmakat hoztak divatba, amelyeknek semmi néven nevezendő alapjuk a kinyilatkoztatás forrásaiban nincsen. Még az Úristent magát is ezekhez az ő önkényes és hamis vallási felfogásaikhoz, önalkotta erkölcsstanukhoz szeretnék hozzáidomítani. Mi más ez, mint gúny és vakmerőség a Mindenek Urával szemben?

Aki nem éli *azt* a kereszténységet, amelyet Jézus hirdetett és parancsolt, az természetesen önmagát rekeszti ki a jézusi ígéretek közül, épúgy mintha pogány vagy hittagadó volna. Az ilyen hiába nevezi magát jó katolikusnak s hivatkozik arra, hogy ő is „imádkozott” s nem talált meghallgattatást. Az ő imádsága nem imádság volt, hanem játék a szavakkal, komolytalan tréfa a legszentebb fogalmakkal.

Ugyanezt a megszorítást joggal alkalmazzuk nemcsak az egyes emberre, hanem a *társadalomra* is, egy-egy egész népre, *nemzetre*. Szép az a nemzeti reménység, amely az ország talpraállását, mint mondani szokás: „feltámadását” az „isteni igazságosságtól” várja, sőt egyként hisz az isteni, örök igazságban s a saját felmagasztaltatásában; de ennek a reménykedésnek csak akkor van meg a komoly hittani alapja, ha a nemzet összessége vagy legalább túlnyomó többsége csakugyan teljesíti is az Isten akaratát, ha mint nemzet is úgy él, hogy a jó Isten örömmel és meglelégedéssel tekinthet le reá.

Másképen bizony túrhetetlen s az Isten szemében semmikép sem kedves önámítás és öntetszelgés lenne az egész; amolyan kollektív önszenttéavatás, ha nem farizeusi képmutatás. Ha azt akarja egy nemzet, hogy Isten különös gondjába vegye s nemzeti imáját meghallgassa, akkor a nemzetnek is teljesítenie kell a feltételeket, melyekhez Jézus az ő ígéreiteit általában kötötte. Akkor tehát az igaz hitnek s a tisztá erkölcsnek, a szeretetnek és igazságosságnak érvényesülnie kell az egész vonalon, fent és lent, a kormányzatban és a népéletben. Hogyan szeressen az Úristen egy nemzetet, ha abban esetleg több a káromló beszéd, mint az imádság? Ha talán három lépésnyire a legszívettépből em-

beri nyomortól szívtelen dőzsölés, fényüzés és haramiaerkölcs járja? Ha a duhaj élvezetvágy túlteszi magát az Isten parancsolatain, sárba tapos férfiúi erényt és női tisztaságot, gyilkolja vagy bűnös módon az életbe be sem eresztí a gyermeket, ha törvénykönyvében megtűri az evangéliumi házasságtörvény megtagadását, ha a párbajkényszer fenntartásával egyenesen tüntet az Úr 5-ik parancsa ellen?

Hiszünk az isteni örök igazságban? Helyes, de jaj nekünk, ha éppen az isteni, örök igazság mérlegén találunk könnyűeknek! Jaj, ha bűneinkkel, vallástalanságunkkal, mulasztásainkkal és önhittségünkkel ugyanakkor Isten haragját vonjuk magunkra, amikor imánkkal az ő igazságosságához appellálunk! Akarjuk, hogy Isten hallgassa meg a mi nemzeti imádságunkat? Akkor mindenekelőtt térjünk meg hozzá, bánjuk meg bűneinket, állítsuk vissza az evangélium törvényét társadalmi életünkben, nem utolsó helyen a családi életünkben is, legyünk vallásos, tisztalelkű, istenfélő nemzet s akkor bizvást remélhetjük, hogy majd az Úr kegye is felénk fordul.

Mindezekre tán azt mondd, felebarátom, hogy hiszen akkor neked kár is imádkoznod, mert te sem az erős hitet, sem azt a természetfölötti szellemet nem találod magadban, amely ebben az értelemben Jézus igazi hívének bizonyítana téged. Így hát te úgysem számíthatsz meghallgatásra?

Nem egészen így van, testvér. Ha gyenge is a hited s ha talán messze vagy is attól, hogy Jézusnak igazi tanítványai közé számíthasd magad, az imádságod még akkor sem érték nélkül való. Sőt neked az imádságra éppen komoly szükséged van. Tudniillik akkor első sorban a hitben való megerősödésért s az igazán vallásos élet kegyelméért kell könyörögnöd.

Ennek az imának hatása, ha nem is éppen a szóbanforgó evangéliumi ígéretek, de a kinyilatkoztatás számos más ígérete alapján, szintén kétségtelen. Azt mondja pl. az Úr: „Térjetek hozzám és hozzátok térek“ (Zak. 1, 3) s másutt azt mondja az Írás: „Isten az alázatosoknak kegyelmet ad“ (Jak. 4, 6). Imádkoznod kell tehát neked, a bűnösnek is, a hanyagnak, a hitben erőtlennek, s ez az imád szintén célt fog érni.

Csak ne felejtsd a helyes sorrendet: első kérelmed a hitre s a kegyelem elérésére célozzon, csak azután jöjjön minden más. Nem megfordítva. Első az alap, aztán jöhet csak a tető. Első a lényeg s csak aztán jöhet a járulék. Első a természetfölötti élet s aztán jön ennek a kidíszítése. Első az Isten barátságának a megszerzése s aztán az igények bejelentése ennek a barátságnak alapján.

Másfelől az imádság a bűnös szempontjából épp ezen az alapon még fontosabb, mint az Isten gyermekeinek imádkozása. Mert ezek már csak a tökéletesedésért imádkoznak, neki meg a lényegért kell imádkoznia. Azoknak a jóban való állhatatosságért kell könyörögniök, neki meg azért, hogy egyáltalán rátaláljon a helyes útra, hogy el ne pusztuljon és el ne kárhozzék. Bűnben élő ember, te nagyobb veszélyben vagy, mint azok, akik csak éheznek vagy fáznak, vagy akiket akár a legnagyobb földi baj fenyeget. Mert ezek csak a földi jólétüket vagy az egészségüket, esetleg az életüket veszthetik el, te pedig mindent elveszthetsz: testedet, lelkedet, boldogságodat s reményedet, még pedig örökre. Te jobban rászorulsz az Úr kegyére, mint a koldus, aki éhen fagy a téli éjszakában; nagyobb veszélyben vagy, mint akit vesztőhelyre visznek.

S te ne imádkoznál, hogy az irgalmas Isten mentse meg a lelkedet az örök haláltól?

Másik feltétele az imádság meghallgatásának az, hogy Jézus *nevében* könyörögjünk.

Mi az, hogy Jézus nevében? Csak annyi-e, hogy az ő nevét vegyük ajkunkra, amolyan merő szólás-mondásként, mintahogy a koldus az Isten nevét emlegetve kéreget? Nem, Jézus nevében kérni annyi, mint *azoknak a szent szándékoknak s törekvéseknek keretében kérni, amelyekre Jézus tanított minket*, amelyeket ő a legfontosabbaknak és legszükségesebbeknek jelentett ki.

Jézus nevében kérni annyi, mint a Miatyánk szellemében kérni, ahol első helyen vannak a lelki és természetfölötti javak s csak valahol negyedik helyen kerül elő a kenyérrre vonatkozó kérelem. Jézus nevében kérni annyi, mint a lélek értékeit állítani a legelső sorba, azért imádkozni mindenképp, hogy jöjjön el az Isten országa, hogy teljesejék az

Isten akarata, hogy szenteltessék meg az ő neve, aztán pedig hogy bocsáttassanak meg a bűneink s ne vitessünk a kísértésbe.

Akit a Miatyánkból csak az egy mindennapi kenyérré vonatkozó kérdés érdekel, az meghamisítja a Miatyánkot, az nem imádkozik a Miatyánk szellemében, nem imádkozik az Úr Jézus nevében. Jézusnál első a lélek üdvössége s minden csak ez után jön és ennek van alárendelve. A mindennapi kenyér is, az egészség is, sőt az élet is. Sőt! Ha a lélek üdvösségének árt a vagyon, a jólét, az egészség, a siker, a rang, a dicsőség, akkor nem szabad, nem lehet érte imádkozni, sőt azért kellene imádkozni, hogy inkább mindezt vegye el tőlünk a jó Isten. Valamit nagyon megszeretnénk nyerni, egy betegnek a felgyógyulását, egy elveszett tárgynak a megtalálását, egy állás, egy megbízatás vagy kitüntetés elérését. De ha a jó Isten úgy látja előre, hogy ennek a kegynek megnyerése ártana a lelkünknek vagy mások lelkének, vagy valamely nagyobb lelki jónak útjában állana, akkor kívánságunkról előre le kell mondanunk, sőt kívánnunk kell, hogy az ne is teljesejék. Ezt nevezzük a Jézus nevében való imádkozásnak.

Erre azt mondhatja valaki: nos, ez is amolyan teológiai szörszálhasogatás, amolyan „nesze semmi, fogd meg jól!” Szóval, hiába imádkozom, mert soha sem tudhatom, hogy a kért jó nem ütközik-e bele Istennek valami magasabb, természetfölötti gondviselésébe! Erre azt felelem: testvér, már ez az ellenvetés is mutatja, hogy nem értetted meg igazában az Úr Jézus szándékait. Hogy t. i. egy kicsit „semminnek,” vagy legalább is mellékesnek tekinted a természetfölötti javakat. Valld meg: neked ugye nem nagyon fontos, hogy az Isten több vagy kevesebb kegyelmet ad neked? hogy biztossabbá vagy kevésbé biztossá teszi az üdvösséged elérését? hogy megbocsátja-e a vétkeidet vagy nem? több vagy kevesebb erőt ad-e azoknak elkerülésére? Neked csak az a fontos, hogy minél jobb állásod és kereseted legyen, hogy minél kövérebben ússzon a zsír a leveseden, hogy csilloghass a világ előtt, hogy szeszélyeid teljesejjenek. Hát nézd, amíg így gondolkozol, amíg neked a lelki dolgok nem értékek, addig csakugyan kevés jogod van arra, hogy éppen az Úr Jézus ígéreteire hivatkozzál. Mert az ő elve örökké ez:

Keressétek elsősorban az Isten országát s a többi majd hozzá-
adatik nektek!

Ne mondd, hogy ezek bizony erős megszorítások, úgy-
hogy azt lehet kérdezni: hát akkor mi marad az ígéretekből?
Nem zsugorodnak-e a gyakorlatban semmivé?

Nem, sőt éppen a gyakorlat az, ami ezt az elméleti
igazságot megerősíti. Azok, akik csakugyan teljes lélekkel
törekednek krisztusi életet élni s gondolkozásukban Krisztus
gondolatait és tanításait élő kifejezésre juttatni, azok sohasem
panaszkodnak arról, hogy az ő imájukat Isten nem hallgatná
meg. Ellenkezőleg, ezekben a körökben épp azért imádkoz-
nak az emberek szívesen és sokat, mert állandóan érzik,
néha szinte foghatóan tapasztalják az ima meghallgattatásá-
nak tényeit.

Egy derék kongreganista iparos ismerősöm, 8 gyermek
atyja, mondotta nekem, hogy bármily nehéz próbára teszi az
élet, nem panaszkodhatik, mert a jó Isten minden válságos
pillanatban meghallgatta imáit. S nehogy azt mondd, kedves
lélek, hogy ilyen csak egy van; ilyen van száz meg száz.
Nem frázis, hanem a hívő, becsületes, istenfélő katolikus nép
közmegegyőződése, tapasztalaton alapuló hitvallása a mondás,
hogy „ki Istenben bíz, nem csalatkozik” s az az imaszerű
tétel, amellyel a Bold. Szűzhöz fordulunk: „Emlékezzél, ó
legkegyesebb Szűzanya Mária, hogy hallatlan dolog, hogy te
valakit elhagytál volna, aki pártfogásodért hozzád folyamo-
dott.” Erre vall az a határtalan bizodalom, amellyel a hívő
nép pl. a Szent Szűz kegyhelyeit látogatja, amellyel a szentek-
hez, pl. Páduai szent Antalhoz és Liziói szent Terézhez
esedezik. Erre vall az a rengeteg hálanyilatkozat, mely az
imameghallgatásokat kíséri, az a tömérdek hálaajándék és
„exvoto,” a Lourdesban s más szentélyek falán felüggesztett
mankók, kötők, gerinctartók s hasonlók. Ha nem volnának
csodás és feltűnő imameghallgatások, mi értelmű volna mind-
ennek? Talán önmaguk megcsalásában telik-e öröme a meg-
nem hallgatottaknak és meg nem segítetteknek?

Persze, a hitetlen világ csúfolódik vagy irigyelve boszan-
kodik az imameghallgattatások s a csodás gyógyulások hallatára.
Mert hogy ő ilyen feltűnő meghallgatásokat önmagán nem

igen tapasztalt. De épp ez a gúnyolódás nem ugyanazt bizonyítja-e, amit az előbb mondtunk, hogy a meghallgattatásnak egyik előfeltétele a krisztusi élet? Hogy Krisztus a híveire ismerjen a kérelmezőkben s hogy a kérelem Jézus nevében, Jézus szellemében történjék?

Ott az a tapasztalás, hogy az ima hiábavaló volt; itt meg az a tapasztalás, hogy éppen nem volt hiábavaló. Mit bizonyít ez az ellentét egyebet, mint azt, hogy az imák meghallgatása szabály az egyik oldalon és a megnehallgatása szabály a másikon. Mert Jézus csak az ő buzgó híveinek, az ő nevében kérelmezőknek ígért meghallgattatást.

Természetesen meg kell engedni, hogy a buzgó hívek imája sem teljesül mindig, még az sem, amely nem látszik ellentétben lenni a lélek és az Isten-országá szempontjával. Nem teljesül t. i. mindig abban a formában s azon a módon, ahogy azt az imádkozó magának elképzelte. Haldoklik egy derék édesanya, egy buzgó pap, egy Prohászka s buzgó hívek egész hadserege ostromolja az eget a haldokló meggyógyulásáért. S a beteg bizony meghal. Mi történt itt? Hiábavaló volt-e az ima? Szó sincs róla. Mert a Jézus nevében való kérés mindig magában foglalja ezt a magától értetődő feltételt, mintegy záradékot: *mindazonáltal ne az én akaratom legyen, ne az én gyarló s rövidlátó emberi elképzelésem teljesüljön, hanem a te szent akaratom, Uram, a te bölcsőbb, jobb, messzebbrelátó gondviselésed!*

A jó Isten előreláthatja, hogy ez a haláleset, ez a szenvedés, ez a tömegnyomor nagy lelki javakkal fog járnival. Akár magára a szenvedőre, akár a hozzátartozókra, akár a közre. Talán éppen azért engedi meg pl. a mai tömegnyomort, hogy megmutassa az embereknek, hová s mire vezet az a gazdasági és közéleti rendszer, amely kilökte maga alól az evangéliumi elvek talapzatát. Isten milliószor többet lát meg, több körülményt, több következményt, mint mi és éppen azért, mert a javunkat akarja, talán éppen az imáink fejében nem azt adja meg, amit mi óhajtottunk, hanem a jobbat, a hasznosabbat. Vagyis látszólag éppen az ellenkezőjét annak, amit mi kértünk, amit a mi fogyatékos elképzelésünkkel a jobbiknak ítéltünk.

Komoly, hívő katolikusnak nem kell hosszasan magyarázni, hogy Isten szemében a szenvedésnek is van értéke s a megpróbáltatás az igazra nézve sokszor hasznosabb, mint a tejbe-vajba fürösztés, a nyárspolgári, kényeztető jólét. S imáinknak ilyenkor már az a hatása is kimondhatatlanul áldásos, hogy a próbáltatást nagy lélekkel, hősieen és érdemszerző módon tudjuk elviselni. Mennyi csendes hőse, mennyi névtelen és vértelen vértanúja van az Úristennek épp ezért az ő egyszerű hívei között! Mennyi csodálatosan nagy és heroikus lélek, aki küzd és nyomorog, éhezik és fázik és mégsem csügged, hanem mint Árpádházi sz. Erzsébet, örvendő lélekkel Tedeumot zeng a szenvedései között!

Nem imameghallgattatás-e ez is? Kenyeret kértem s az Úristen vigaszt, örömet adott helyette! Állást kértem s az Úr csodálatosan felfokozta s megedzette a lelki energiámat, hogy zokszó nélkül tudom viselni a kínt, a gondot! Egy betegem meggyógyulásáért imádkoztam; az Úr őt magához vette. De a frissen hantolt sírdomb fölött eddig sohasem ismert zamattal izleltette meg velem a feltámadás és örök élet tudatának édességét! Mi emberek gyermekek vagyunk, nagy gyermekek; minket csak a csilingelő csecsebecse, az örökös evés és játék érdekel; még tán azt is kérnök néha a mi mennyei Atyánktól, hogy hozza le nekünk játékszerűen a holdat az égről és adjon a kezünkbe szórakozó eszközül mérget és gyilkot . . . A mi mennyei Atyánk pedig nem a mi csacskaságainkra hallgat, hanem helyette jobb, igazibb, kincsesebb javakkal halmoz el minket. Azonban a hit világánál utóbb mi magunk is belátjuk, hogy ez jól van így s azért belenyugszunk az Úr végzésébe és boldogok vagyunk és minden imánkhoz, kérésünkhöz öntudatosan hozzáfűzzük ezt a gyönyörű, megvilágosult, felsőbbrendű és krisztusi könyörgést: *Legyen meg, Úram, a te akaratod!* Én ugyan ezt és ezt szeretném, *mindazonáltal, Úram, ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied!*

Micsoda lelki kincs már az is, ha valaki így tud imádkozni! Ha ennyire felül tud emelkedni mindenben, ami földi, ami kicsinyes, ami por és hamu! Ha ennyire emancipálni tudja magát minden alól, ami csak tér és idő, ami csak az érzékség szemszögéből kincs és csak a mulandóság satnya és torz mérlegén kívánatos!

Valaki azt kérdezhethné: helyes-e, hogy mi katolikusok imádság közben annyiszor ismételjük ugyanazokat a fohászokat, pl. a litániában, vagy a rózsafüzérben? Hiszen az van a Szentírásban: „Imádkozván pedig ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok; mert azt vélik, hogy sok beszédükért nyernek meghallgatást” (Mt. 6, 7). Egyes protestáns vitairatok még ma is azzal vádolnak minket katolikusokat, hogy gépies szószaporitással, olvasóimával, litániákkal imádkozunk.

Mi erre a válasz?

Mindenekelőtt az, hogy a Szentírásban megrótt „szószaporítás” nyilván nem a *hosszas* imádkozást jelenti, s nem is azt, hogy ugyanezt az imát ne volna szabad többször ismételni, hanem csak annyit, hogy az imádság igazi értéke nem a bőbeszédűségen, nem a cifra és kenettel csöpögő szavakon múlik. Tehát pl. nem azokon az álpáthosszal előadott retorikai szölamokon, amelyeket bizonyos felekezeti prédikátorok annyira szeretnek. Az imádságban nem a frázis és nem a cifra beszéd a fő!

Hogy ugyanannak az imádságnak vagy dicsőítő szónak *többszörös ismétlése* nem lehet helytelen s nem lehet az Úr szemében visszatetsző, legvilágosabban mutatja magának az Úr Jézusnak példája, akiről az evangélium azt mondja, hogy háromszor egymásután megismételte imádságát az Olajfák-hegyén, „ugyanazon szavakat mondván.” A két Jerikói vaknak Jézus akkor adta vissza a szemevilágát, amikor ezek megismételték imádságukat (Mt. 20, 31); bizonynyal nem annak jeléül, mintha az ima megismétlése gépiesség volna s nem lehetne kedves az Úr előtt. A litániáknak őse szintén a Szentírásban található, még pedig a 135-ik zsoltárban, amelynek minden verse ezzel az imaszerű fohással végződik: „Mert irgalma örökkévaló.” Hasonlóképp ismétlés az angyalok éneke Izaiásnál (6, 3) és a Titkos Jelenések könyvében (4, 8), akik állandóan ezt zengik: „Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene.” Eszerint nem minden imaismétlés „gépies szajkózás,” ahogy a protestáns vitázók szeretik ellenünk hangoztatni; máskülönben magát az Úr Jézust és a Szentírást is „gépies ismétlésekkel” kellene vádolnunk.

Mi legyen hát a gyakorlati következés ezekből a meg-

fontolásokból? A *bizalom*, testvéreim, de egyuttal az *üdvös magunkbaszállás!*

Az Úr hatalma ma sem rövidült meg, az ő jósága és irgalma ma sem merült ki. Ő ma is itt van; a csodatevő, gyógyító, segítő Jézus itt jár ma is közöttünk. Akar is segíteni, mindössze azt kívánja tőlünk, hogy kérjük, de helyesen kérjük; hogy imádkozzunk, de helyesen imádkozzunk hozzá. Az ima ma is csodatevő eszköz, de kevesen értenek hozzá igazán. Az emberek, mint az Irás mondja, felhőt emelnek önmaguk s az Isten közé, *ne transeat oratio*, úgyhogy az ima nem tud áthatolni ezen a sötét felhőn. Felhőt: a hitetlenség, a bűn, a mulasztások, a Krisztus iránt való hűtlenségek felhőjét. Oszlassuk el ezt a felhőt s fel fog ragyogni előttünk Jézus jóságos arca, az ő szerető Szívének segítő készsége.

Azért, Úr Jézus, ez a mi első és legfőbb imádságunk: *doce nos orare*, taníts meg minket mindenelőtt imádkozni! Imádkozni élő hittel, tiszta szívvel, bűnbánó lélekkel, jobbulni vágyó készséggel; imádkozni a te nevedben, a te szent szándékaid, örök, nagy, természetfölötti gondolataid szerint, a te bölcseségedre s jóságodra bízva a meghallgatás módját és pillanatát! Taníts meg imádkozni előbb a lélek és csak aztán a test igényeiért, előbb az örök értékű és csak aztán a mulandó jellegű javakért! Taníts meg imádkozni mindenelőtt azért, hogy jók legyünk és tiszták, hozzád hasonlók és téged szeretők; imádkozni azért, hogy te is szerethess minket és méltóknak találhass minket a te szeretetedre és áldásaidra!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1933 január 22 (rádió).

A szeretet gátlásai

„Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből és teljes elmédből!” Mt. 23, 37.

Valahányszor az evangélium olvasása közben erre a szeretetparancsra bukkanok: Szeresd a te Uradat Istenedet, és: Szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat, — szinte kihull az evangéliumos könyv a kezemből, lezáródnak a szempilláim s valami fájón édes sóvárgás üli meg a lelkemet. Micsoda álom, micsoda varázslatosan szép, szinte elképzelhetetlenül s valószínűtlenül gyönyörű tündérország rejlik ezekben a parancsokban! Mintha nem is ezen a földön hangzottak volna el, mintha valahonnan nagyon messziről, valami tündöklő meseszigetről, túlvilági paradicsomkertből jönne e szózat, ez a mindeneget egybeölelő szeretetparancs s mintha nem is nekünk szólna, evilági, nyomorult, önző és marakodó embereknek! Szeretet Isten és ember iránt! Mindeneget átkaroló, átható, átfűtő, meleg és jótékony szeretet! Lángoló jóindulat, áldozatkész, könyörülő, segíteni akaró, a más javáért epedező buzgólkodás! Csakugyan nekünk való program ez? Képesek vagyunk mi emberek, mi farkasok és sakálok, ekkora nemességre, ilyen isteni életstílusra? Hiszen mi csak önzést ismerünk, vad, gyűlölködő harcot a koncert, álláshalmozást, trószót, osztályharcot, világháborút, nemzetközi gyűlölködést, cselvetést és irigykedést . . .

Szeretet az Isten iránt? Szeretni Istent teljes szívünk-ből, teljes elménkből, minden erőnk-ből? Hát lehetséges ez? Hiszen a legtöbb ember még csak gondolni sem szeret az Istenre! Még a legcsekélyebb hódolatot is sajnálja tőle! Nem is hisz benne! Vagy, ami még rosszabb: hisz benne, de gyűlöli az Istent s toporzékol dühében, ha Istent csak említik is előtte. Egy francia képviselő a párisi parlamentben egyszer az egyházpolitikai harcok idején az „Isten jogait” emle-

gette, mire egy radikális képviselőtársa dühösen rákiáltott: *De quel Dieu parlez-vous?* „Mifajta Istent emleget ön?” Alig van Európában ország, amelyben az utóbbi száz év folyamán ne követtek volna el gyalázatos erőszakoskodásokat a vallás ellen. Mi ez más, mint gyűlölet az Isten és az ő országa ellen?

És szeretet a felebarát iránt? Ha szeretetnek lehetne nevezni a rablást, gyilkolást, vérengző háborúkat s még kegyetlenebb forradalmakat, az irigységet és önzést, a rágalom és befekettetés, gyűlölet és gyűlöletszítás minden ördögi garázdálkodását, akkor csakugyan szeretetországoknak lehetne nevezni ezt a földet. Igazi szeretet azonban annál kevesebb van rajta. Még ott is, ahol legelsőül volna helyénvaló a szeretet: a házasságban s a családban, mily gyér virág ez a tökéletes, krisztusi szeretet!

A modern elvtelenség a házasságban s a családban is az önzést tette meg a legfőbb törvényül: a házasság csak addig érvényes, amíg a szerelem s az érdek megtalálja benne a maga számítását; mihelyt ennek vége van, jöjjön a veszekedés, a válás, a gyermekek kitesztítása az utcára, a családi szentély felrobbantása. Lemondás, önfegyelmzés, türelem, hűség és áldozat — ismeretlen fogalmak a modern házasságok szótárában. A gyermek nyűg, el kell kerülni; nem a fajfenntartás a cél, hanem a vér mámora, az egyéni, érzéki szenvedély kiélése. Azon túl aztán fel is út, alá is; minden szabad és senki sincs kötve . . . Utálat, fürtelem, az emberi önzésnek és alacsonyyságnak tobzódása ott, ahol legelső sorban kellene otthon lennie a szép, nemes, tiszta és halálíg hűséges szeretetnek!

Menschenliebe, Gottesliebe,
O, wie quillt der Born so trübe!

Emberszeretet, istenszeretet, mily zavaros vizű kis patak vagy te! — sóhajt fel joggal a Dreizehnlinden költője.

A modern emberiség a szeretetnek éppen ellenkezőjét, a harcot s az elvi önzést írta egész gazdasági berendezkedésének a homlokára. A kapitalizmus alapelve: a korlátlan szabadverseny, az erősebbnek joga a gyöngébbel szemben, éppúgy kerek megtagadása a szeretet elvének, mint az a bolsevizmus és szocializmus, amely a késhegyig menő osztály-

harcot hirdeti. Ez a mai világ odáig jutott, hogy egyenesen hadat izent az evangéliumnak. Jézus szeretetet hirdet és parancsol, sőt a szeretet elvét teszi meg az ő egész országának s társadalmának alappillérévé; a mai világ pedig azt mondja, hogy ez örültség és téboly, éppen ellenkezőleg a harcot s a fékevesztett versengést kell a társadalmi élet alapelvévé tenni. Itt tehát nem alkalmi megtévedésről van szó csupán, hanem elvi szembehelyezkedésről az evangélium legelső alaptörvényével.

Hasonlóképp a felekezeti életben. Ez a világ főleg a protestantizmus hatása alatt már egészen megszokta, hogy kereszténységen ne szeretetközösséget értsen, ne a Jézusban hívő s örök üdvösségre vágyó emberek édes, jézusi testvériségét, hanem ellenkezőleg: felekezetekre szakadást, egyenetlenséget, szétoszlást, szembehelyezkedést, örökös vitát, harcot és vetélkedést. Kereszténység, amelynek jókora részét a gyűlölet és széthúzás jellemzi! Kereszténység, amely felekezetekre, egymástól hitben, tanításban, egyházszervezetben s érzelemben tökéletesen ellenkező és szembenálló pártokra szakad! Hát ez az, amit Krisztus Urunk akart, amikor oly megható szavakkal könyörgött az utolsó vacsorán az Atyához az ő híveinek egységéért?

Miért nincs a világon szeretet?

Mindenelőtt azért nincs, mert kevés az emberekben a hit. Hogyan szeressen az, aki nem hisz? Hogyan szeresse Istent, aki nem hisz benne? Vagy az, aki csak immel-ámmal hisz benne, de fogalma sincs az Isten szépségéről, jóságáról, szeretetreméltóságáról? Soha nem gondol rá, soha nem elmélkedik róla, nem hallgat szentbeszédet, nem olvas sem evangéliumot, sem szentek életét, sem más olyan olvasmányt, amely Istent s az ő világát közel hozná a lelkéhez?

Hogyan szeresse az Istent az, aki úgy elmerül a földi dolgok szeretetében, hogy az Isten számára már nem marad hely a szívében? Aki annyira rabszolgája a pénznek, vagy az érzéki élvezeteknek, vagy a mindennapi élet gondjainak, hogy egyetlen gondolata sem marad a természetfölötti javak áhítására? Akinek más célja, vágya, öröme s kielégülése nincs, mint a testiség? Aki hódítónak képzei magát akkor,

amikor álattá alacsonyul s a saját alantas ösztöneinek posványába süllyed? A nemiség kápráztató, vakító, de aztán lelket-testet sorvasztó örületébe, amely elveszi látását, hallását, józan eszét, akaraterejét s mint a megszállottat ragadja áldozatát a fertő s a kárhozat felé?

Szomorú megtévelyedés, öngyilkos és önámító csere! Istent dobni oda a föld szeretetéért! Napot cserélni be árnyért, fényes eget ólmos ködért, aranyat porért, gyémántot hitvány rongyokért! Szeretni, imádni azt, ami elhull, amin szinte máris érzik az enyészet rothadása, a temető lehelete! S megvetően elutasítani magunktól Azt, aki örök tavaszt jelent, örök szépséget, soha meg nem haló, soha el nem fogyó kincseket!

Szerencsétlenek! Miközben oly magukfeledten szürcsölik a test s a világ gyönyöreinek serlegét, dehogyan gondolkodik arra, hogy méreg az, amit oly boldogan isznak! Hogy az a serleg egy szép napon szétpattan a kezükben és cserepekre törve hull alá, s nemcsak a serleg hull ki a kezükből, hanem a kezük is bénultan hull utána, s nemcsak megbénul a kezük, hanem el is szárad s nemcsak elszárad, hanem el is porlad, és nemcsak a kezük porlad el, hanem a testük is, és nemcsak az ő testük, hanem azoké is, akikkel együtt daloltak, mulattak, dorbézoltak, szeretkeztek és vétkeztek! Haláltánc az életük és mulatozásuk! Kacagó ajak, nevető szem, kipirult arcok, lihegő keblek, lebegő termetek, suhogó bársony és selyem, zajló tánc és részegítő muzsika — jaj, mi marad meg mindebből néhány évtized múltán egyéb, mint gyász és rothadás, temető és kétségbeesés! . . .

De azért szegények még büszkéek is arra, hogy ők milyen boldogok és milyen szilárd talajon állnak, s még minket sajnálnak, hogy mi milyen üres ködképek után futunk. Szerintük mi, az Istent hívők, vagyunk a tévelygők, a megcsalottak, a képzelgők és rajongók. Ők, ők állnak a valóságok talaján, a realitások mezején. Az Isten világa merő álmkép, ködös és valóság nélküli fantóm; Istent szeretni annyi mint valami képzeleti világ rabjának lenni. — Szegény álombanjárók, önámítók! Hát nem éppen fordítva van-e? Hát reális világ-e ez a szemfényvesztő görögtűz-élet, ez az elomló kártyavár-dicsőség? Az-e a reális, ami biztosan elmúlik? Ami legkésőbb a halálban okvetlenül s menthetetlen-

nül semmivé foszlik a számunkra? Az-e a valóság, ami merő illúziók délibábja, árnyak s ködök hullámozása, füst és enyészet? S nem az-e inkább a valóság és realitás birodalma, ami soha meg nem dől és el nem enyészik, ami akkor is szikrázó, tündöklő, győzedelmes és halhatatlan élet marad, amikor összedől és a semmibe hull mindaz, amiben ezek a szegény alvajárók és holdkórosok oly eszükmenten bíztak?

Akkor aztán még azon csodálkoznak az emberek, hogy nincs a világon jóság és emberszeretet. Különös! Hogyan is legyen gyümölcs a fán, amelyen virág nincsen? Hogyan teremjen zöld gally az ágon, amelynek elszáradt a törzse?

„Menschenliebe, Gottesliebe, o wie quillt der Born so trübe!“ Ez a kettő: a Menschenliebe és a Gottesliebe csakugyan összetartozik. Ahol nincs istenszeretet, ott emberszeretetet is bajosan találni. Jézus csodálatosan mély és igaz filozófiát tanít, amikor az isten- és emberszeretetet így szorosan összefűzi. Az egyik nem lehet meg a másik nélkül. A két legfőbb parancs voltaképpen egy: legbensőbb mivoltában összefügg, egybenőtt, összekapcsolódott. Nem lehet az Istent igazán szeretni, ha nem szeretjük miatta s benne az embert is. És nem lehet igazán és önzetlenül és maradandóan szeretni az embertársakat, hacsak nem szeretjük mindenelőtt az Istent.

Istenszeretet nélkül az emberszeretet pusztán humanisztikus jelszó, csak jelszó. Elvont és vértelen ideál, amelynek nincs sem íze, sem színe, sem illata, sem ereje. Nincs gyökere, nincs támasza, nincs létalapja. Mert ahol az embertársban nem Isten gyermekét látom, ott szerethetem az ember szemét, száját, termetét, szépségét, mosolyát, kellemességét, de nem magát az embert. Szerethetem érzéki szerelemmel, esztétikai kedvveléssel, pajtási érdekből, szerethetem benne önmagamat; de nem szerethetem az egyéniségét, nem áldozhatom föl magamat érte akkor is, ha nem rokonszenves nekem, ha öreg és vézna, beteg és rút. A pusztán logikai hasonlóság, az egyazon természetrajzi osztályba tartozás még nem hoz magával szeretetet. Ellenkezőleg, ezen az alapon ember az embernek farkasa: vetélytárs, született ellenfél, főka-

fogyasztó, aki ellen védekeznem kell. Akit kihasználok, amíg szükségem van rá s mihelyt nincs, ellököm magamtól.

Hányszor igazolódik be ez a tétel a modern barátságokban, sőt szerelmekben! Hányszor a mai társadalmi, állami és nemzetközi életben! Mily hazug frázisnak bizonyul minden testvériség és emberiség ott, ahol az emberek s a nemzetek a minden komoly és reális szeretetnek egyetlen maradandó alapját: az istenszeretet elvét kilökték a lábuk alól!

Szerelem, az van elég, de ez még nem szeretet! A szerelem a lelket nézi, az egyéniséget keresi, annak akar jót, a maga feláldozásával is. A szerelem a testet keresi, az érzéket, az önkielégülést. A szeretet akkor is megmarad, ha a test bájai elhervadnak; a szerelem megszűnik, mihelyt a vér indulata lelohad s az érzékek gyönyörködése nem talál többé táplálékot. A szeretet székhelye a szív s az akarat; a szerelemé a vér s az érzékek. A szeretet adni akar s nem kapni; a szerelem az élvezetet hajszoja s mihelyt szerelmének tárgya megszűnik élvezet forrása lenni, eltaszítja magától mint a kifacsart citromot. Becsülete a magyar nyelvnek, hogy ezt a két fogalmat élesen elválasztja s nem használ azonos szót két ennyire különböző fogalom jelölésére!

Azt mondod talán, testvér, hogy hiszen mindez szép és igaz, de hát hogyan lehet szeretni az Istent? Az Istent, aki merő szellem s oly szörnyű magasan fölöttünk áll s akit sohasem látunk?

Itt mindenelőtt figyelmeznit kell a szeretet mivoltára. Senkisémet kívánja tőled, hogy Istent azzal az érzelmi és érezhető szeretettel szeresd, aminővel látható dolgokat, szülőt, gyermeket, hitvest, jóbarátot szokás szeretni. Erre is törekedned kell, de nem ez a lényeg. A lényeg az, hogy a hit által megismerve az Istent, az ő végtelen jóságát, szépségét, nemességét, tökéletességét, könyörületét, iparkodjál őt a szívedben minden fölé helyezni, nemcsak értelemmel, hanem akarattal is; igyekezzél lelkesedni érte, örömmel s boldogan gondolni rá, örvendeni az ő nagyságának, dicsőségének, országa terjedésének a földön, kívánczolni utána, az ő szeretete, kegyelme s barátsága után; kedvvel és lelkesen imád-

kozni hozzá s megtartani az ő parancsait. Nem érzélgős lángolást kíván tőled az istenszeretet parancsa, hanem szívbeli megbecsülést, akarati odahajlást, komoly és elszánt lelki fölemelkedést a mennyei Atyához, az ő jóságának átértésését s őszinte, gyermeki viszonzását. Erről pedig csak nem mondhatod, hogy nem vagy reá képes?

Kit szerethetsz jobban s igazabban mint az Istent? Kiben találsz több indítékot a lelkes odaadásra, szívbeli hódolatra? Ki szeretett jobban, mint ő s ki érdemli meg szeretetedet inkább mint ő? Szereted édesanyádat? Az Isten szebb és jobb mint az édesanyád, és jobban is szeretett téged. Szereted a hitvesedet, a gyermekedet, a jóbarátodat, a jótevődöt? Melyik veheti fel a versenyt az Istennel szépségben, jóságban, jótéteményekben, szeretetben?

Ne mondd, hogy rád nem hat az Isten végtelen tökéletessége, mert hogy ez amolyan elvont, filozófiai, foghatatlan indítóok. Mert az csak hat reád, ha tudod, hogy Isten minden szépségnek és jóságnak forrása? Hogy csak általa jó mindaz, ami jó, és csak általa szép mindaz, ami szép? Hogy mindazt a jót, amit kaptál, tőle kaptad? Hogy napsütés, madárdal, levegő, kenyér, bútor, ház, család, haza: mindez az ő alkotása, az ő ajándéka, szerető Szívének kedves gondoskodása. Vagy ha mindez nem hatna rád, lehetetlen, hogy fel ne ismerd az Isten szeretetreméltóságát Jézus Krisztusban, az Istenember felséges egyéniségében. Ha valaki ismeri Jézust, nem lehet, hogy ne szeresse. S nem lehet nem ismerni őt, ha valakiben van őszinteség és jóakarát, ha valaki nem vak és elfogult.

Tudod-e, hogy Jézus a jóság és a szépség maga? Az Isten megtestesült, megkristályosodott, földreszállt irgalma? A rajtunk könyörülő, értünk aggódó, azt mondhatnám: értünk siránkozó Isten könnye, amelyet a földre hullatott, mint ahogy valami drágagyöngy hull le az égből? Jézus az Isten lehajlása hozzánk, az ölelés, mellyel Szívéhez szorít, a csók, amelyet a mennyei Atya a tékozló fiúnak, a bűnös emberiségnek homlokára nyomott. S te nem tudnád szeretni a *megbocsátás és irgalom Istenét?*

Tudod-e kicsoda Jézus? Jézus az ész, a bölcsesség, a jellem, a lelki nemesség maga. Nézd, milyen fölséges tanokat hirdet, milyen mély igazságokat tár fel az emberek előtt,

úgyhogy két évezrednek minden bölcse sem tudta kimerítően felérteni eszméinek bőségét s ha még tízezer évig él az emberiség, bizonynal akkor sem fogja kimeríteni senki mindazt a szellemi kincset, amit ő ezekben a hatalmas, ég felé emelő tanításokban számunkra felhalmozott. Milyen felséges tanító volt ő! Hogyan megszegyenyítette a képmutatást, a hamisságot, a kishitúséget! Hogyan érvelt, hogyan buzdított és biztatott, hogyan győzedelmeskedett mint az igazság ragyogó királya és bajnoka! Ó hajolj meg előtte s szeresd benne az *igazság Istenét!*

Vagy ha ez jobban szól a szívedhez — és hogyan szólna jobban, — nézd inkább, nagysága mellett mily kicsiny tud lenni értünk! Nézd, miként száll le az emberek kicsiségéhez, milyen jól érzi magát a gyermekek, a betegek, a bűnösök, a tudatlanok között! Nézd, amint mezitláb, verejtékesen, porosan rója az országutakat s elvegyül a nép között; hogyan vigasztal, int, korhol, felemel, hogyan gyógyít, hogyan támaszt fel halottakat, hogyan megy végig az életen, csupa jót tévén . . . És senkit el nem űz magától, senkit meg nem vet és mindenkinek atyja, orvosa, mestere s barátja akar lenni. Ismerd fel testvér, ebben az önként vállalt kicsiségben is az Isten szívének nagyságát; szeresd benne a *szeretet Istenét!*

Am nézd, ő nemcsak tett érted és nemcsak adott neked, hanem szenvedett is érted! Már a világbalépése milyen megalázó körülmények között történt! Nincs az a proletár, amelyik ily szegényen születnék, ily kidobottan, kitagadottan, istállóban, barmok között! S ez az ő szegényes születése mégis kimondhatatlan kincseket hozott a világnak, békeséget, karácsonyt az emberiségnek . . . Óh, szeressük a jászol kisdedét, szeressük a *karácsony Istenét!*

És ahogy született, úgy is halt meg: szegényen, szenvedően. Abban a háromórai égő kínban, mikor lehulló, megtört teste már szinte leszakadt a keresztről, amikor szegényt, gyalázkodást, testi gyötrelmet s lelki sötétséget szenvedett, s amellet állandóan maga előtt látta édesanyját, aki vele együtt gyöttrődött, sőt minden kínját kétszeresen átszenvedte: Jézus ebben a kimondhatatlan gyötrelemben is rád gondolt és szívesen tűrt mindent, mert téged szeretett és téged akart megváltani. Mit hirdet minden kereszt, minden feszület, ha

nem ezt: Ember, ha van benned szikrányi hála, szeretet és jóindulat, szeresd a *Golgota Istenét!*

Másnak a halála az élete befejezése; Jézusnál a halál az ő igazi életének szinte csak eleje volt. Jézus tovább él, a földön is, végig! Mindenekelőtt itt folytatja titokzatos életét az ő Egyházában. Itt hat az ő Szentlelke által; óv, int, vigasztal, tanít, nemesít, bűnöket bocsát, tisztaságra képesít, szenteket nevel. Te is ennek a nagy Jézus-családnak a tagja vagy, testvér, amint tagjai voltak apáid 900 éven át; az ő keresztyének ölelésében szállt el végső sóhajuk s az ő keresztye alatt alusszák százados álmukat. Ennek a családnak tagjai lesznek gyermekeid is, unokáid, életed folytatói, talán száz és száz évek multán. Azoknak is egyetlen reménye, egyetlen eligazítója az életben, legfőbb vigaszuk s egyetlen üdvösségük ő lesz, a nagy Egyház-család feje, Jézus. Ó, szeresd hát *atyáid s gyermekeid Istenét!*

De itt maradt Jézus az Oltáriszentségben is; nemcsak hatóerőképen, hanem valóságban is. Sorsosa akart lenni vándorlásunknak, osztályosa számkivettetésünknek; közről akarta megosztani velünk a földi zarándoklás terhét. Áldozat akart lenni, hogy necsak a Golgotán, hanem oltárainkon is mindennap részesülhessünk az ő áldozati halálának kegyelmi esőjében. Eledel akart lenni, hogy erősek legyünk és bírjuk a harcot s az ő teste váljék a lelkünk izmává s az ő vére nemesítse át a mi vérünket. A néphit szerint a pelikánmadár saját mellét sebzi fel, hogy a vérének cseppjeivel táplálja fiókaait. Jézus az a pelikánmadár, aki annyira szeretett minket, hogy önmellét tépette fel, hogy minket testével s vérével tápláljon. Ez sem indítana viszonszeretetre? Ó, ne légy kőszívű, szeresd viszont az *Eucharisztia Istenét!*

Egyszer majd elmegyünk innen s a halál érintésére búcsút mondunk mindennek, amit szerettünk e földön. Abban a rettenetes órában, amikor cserbenhagy minden s nem segít rajtunk többé se földi kincs, se barátság, se szerelem, se orvostudomány: egyedül Jézus lesz az, aki meg fogja édesíteni az elválást a földtől. Ó az, aki akkor majd vár minket a túlvilág küszöbén s magához ölel és befogad országába, választottainak társaságába s ott szeretetének és gazdagságának kimondhatatlan bőségét ontja mireánk, ha az életben hűek voltunk hozzá és szerettük őt. Ó, szeressük hát

őt, s benne és miatta a felebarátot is, akiben ő akarja, hogy az ő testvérét ismerjük fel; szeressük azt, aki mindnyájunkat végtelenül boldoggá akar egykor tenni: szeressük a *mennyország Istenét!*

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1931 szeptember 20 (rádió).

Az irgalmas szívé Jézus

*Jézus „látván a várost,
megsiratá.” Lk. 19, 41.*

Az evangélium beszéli, hogy amikor Jézus kinszenvedése előtt utoljára közeledett Jeruzsálemhez, meglátván a várost, sírva fakadt miatta. Ez a feljegyzés rendkívül meglepő. Jézus máskor is kifejezést ad erős érzelmeknek s indulatoknak: örül, szomorkodik, szent haragra gyúl, csodálkozik. De csak két ízben olvassuk róla, hogy sírt. Egyszer Lázár sírjánál, másszor meg itt, Jeruzsálem láttán.

Csodálatos, Jézus sohasem sírt önmagán. Kinszenvedésének hosszú és részletes leírásában sehosem találkozunk azzal, hogy fájdalmában sírt volna. Az evangélium kiemeli, hogy Jézus az Olajfák-hegyén „szomorú volt mindhalálig”, megremegett, undort érzett, félt, vérrel verejtékezett; de nem mondja róla, hogy sírt. Mindkét ízben csak az embereken sírt.

Az Isten-Fia sírt az embereken! A mindentudó, a jövőbe látó siratja népét! Mi mindent nem jelent ez!

Térdeljünk oda az Olajfák-hegyén Jézus elé s tekintsünk fel az ő városán könnyező szemébe. Kérdezzük: Uram, *mit jelentenek ezek a könnyek a szemedben?*

Mit jelentenek?

Ezek a könnyek mindenekelőtt azt jelentik, hogy tehát rajtunk, embereken, nemcsak Jeruzsálemen, hanem mindnyájunkon, *van sirni és siratni való!*

Amikor Jézus abban a szomorú órában, kinszenvedése előtt, Jeruzsálemen végigtekintett és nemcsak Jeruzsálemen és annak népén, hanem az összes népeken és az összes századokon, bizony bőven talált okot arra, hogy sirassa

népét és sirassa az embereket. Hiszen szomorú és sajnál-
való népség vagyunk mi emberek; rengeteg bajnak, szenvedésnek, nyomorúságnak hordozói! Ehség, nélkülözés, hajlék-
talanság, fázás, betegség, haldoklás, gyász, testi szenvedés,
amerre csak nézünk! És lelki szenvedések: gyötörődés, tanács-
talanság, aggodás, küzdelem, üldöztetés, háborúság! És
tengernyi megkísértetés! Egyszer jól megy a dolgunk s akkor
a jólét ragad a bünre: gögre, érzékiségre, tobzódásra, isten-
feledésre, az embertárs iránti szívtelenségre. Másszor meg
rosszul megy a dolgunk s akkor éppen innen erednek
lélekrontó kísértéseink: csüggedés, kishitűség, hitetlenség,
forradalmi láz, rombolnivágyás, kétségbeesés.

Az Úr látja mindezt s bizonytalannal ma is végtelen szána-
kozással tekint le a népre, melyet ő teremtett. Vajjon mi
lesz velünk? Mi lesz annyi millió emberrel itt és főleg
odatúl, az örök életben? Jézus látja, hányan vétkeznek
súlyosan mindennap, hány ártatlan lilium vesztí el himporát,
hány bűnös vájja bele magát mind mélyebben a bűn
mocsarába. S látja azt is, mi lesz ennek a vége a túlvilágon!
Hányat lesz kénytelen igazságossága alapján örökre elkárhoz-
tatni, akiket pedig azért teremtett, hogy üdvözljenek!

Ő örök mosolyra teremtette az embereket s hány
százezer arcon torzul el majd ez a mosoly örök vonaglássá!
Szíveket teremtett, hogy szeressenek és szeressék főleg őt,
a végtelen szépet s ezek a szívek őt gyűlölni fogják örökre!
Testeket teremtett örök virágzásra s ezek a testek örök
tűzhalálra jutnak! Lelkeket teremtett örök megdicsőülésre
s ezek a lelkek örök szégyenbe s elvettetésbe buknak. Jézus
mindegyiket szerette, mindegyiknek üdvösségéért meghalt a
keresztben, de az emberek nem akarták elfogadni az ő
szerető Szívének adományait! Hogy fájt ez neki! Hogy
szakadhat fel a szívéből minden egyes veszendő emberrel
szemben az evangéliumi panasz: „Vajha te is megismerted
volna, legalább ezen a te napodon, amik békességedre
szolgálnak, most pedig el vannak rejtve szemeid előtt!” (Lk.
19, 42) Hogy gyötörte őt magát az elkerülhetetlen bűnhődés
előérzete: „Mert rád jönnek a napok, és körülvesznek ellen-
ségeid sáncokkal, bekerítenek és megszorogatnak téged
mindenfelől; és földre tipornak téged és gyermekeidet, kik

benned vannak; és nem hagynak benned követ kövön, mivel-hogy nem ismerted meg látogatásod idejét!" (Lk. 19, 43 k.)

Valóban rettenetes az ezerfejű rossznak az a démoni hatalma, amely az emberek elpusztítására mintegy összeküldött! Mennyi áldozatot követel a modern hitetlenség, az istentelen irányzatok, a felforgató, vallásellenes szövetségek örült agitációja, ezer cselvetése, a vallástalan sajtó és irodalom, az érzékiség fékevesztett tombolása, ezer ravaszsággal dolgozó csábítása, a lélekgyilkolás irtózatosszerű szervezetsége! S a másik oldalon azok hanyagsága, gyengesége, elégtelensége, akiknek segíteni kellene a tévelygőkön s akik munka helyett lomhán szundikálnak, egyéni hiúságokat kergetnek, veszni engedik a rájuk bízott népet! Csakugyan nem csoda, Jézus, ha sirva fakadsz a te néped láttán, ha könnyeket ontasz gyermekeid, teremtményeid, nyájad siralmas helyzetén, a bűn, a tévedés, a gyűlölet s a hazugság milliányi szomorú győzelmén, a fojtogató testiség végzetes hódításán!

Sirass minket Jézus, mert rászolgáltunk! Sirass, mert testben, lélekben oly leírhatatlanul nyomorultak, gyámoltalanok, esendők vagyunk!

Am ez a könny az Úr Jézus szemében egyben végtelenül vigasztaló jelenség is. Azt bizonyítja, hogy Jézus mégis csak *szeret és szán minket*. Szomorú, hogy Jézusnak sírnia kell rajtunk, de boldog szomorúság, amikor legalább azt látjuk, hogy az Isten-Fia nem lök el magától a nyomorúságaink miatt, hanem megkönyörül rajtunk és sír fölöttünk! Amíg ő sír fölöttünk, addig nem veszünk el végleg!

Ezek a könnyörülő könnyek Jézus szemében az Istenember szent Szívének legbensőbb érzéseiből fakadnak. Ez ő: a könnyörülő, a jóságos szívű, az értünk aggódó, rajtunk siránkozó Jézus! Álljunk meg pillanatra ennél a felemelő, reménynyújtó képnél s merengjünk el rajta: miért is szeret minket Jézus?

Azért, mert ez az ő egész lényege, ez az ő mivolta, ez a megtestesülés egyetlen, mindent megoldó magyarázata. Ő azért jött, azért lett emberré, hogy sirjon rajtunk. Az Istenember: az Isten könnye, amelyet az örök Irgalom a bűnös emberiségén sirt. Jézus ennek az isteni könnyezésnek ki-

kristályosodása, megszemélyesítése. Miért jött ő a földre? Hogy megkeresse Izrael elveszett nyáját. Miért jött a földre? Hogy életünk legyen és bőségesen legyen! Miért jött a földre? Nem azért, hogy az igazakat meghívja, hanem hogy a bűnösöket megmentse. Miért jött a földre? Nem azért, hogy szolgáltasson magának, hanem hogy szolgáljon és életét adja sokakért!

Mennyi vígasz és mennyi remény rejlik ezekben az evangéliumi igazságokban!

Hogyan hangoztatta ő maga mindig és újra, mindig elevenebb, mindig meglepőbb s mindig foghatóbb fordulatokban, hogy az ő Szívének legalján, legmélyén, lelkének legbensőbb kincsházaiban más sincs, mint irgalom és szeretet és könyörület! Emlékezzünk az irgalom példabeszédeire! A drachmára, amelyet a szegény asszony elvesztett s aztán keresi, lázasan és nyughatatlanul, felforgatja egész házát, míg megtalálja! A bárányra, amely tévutakra került, mire a pásztor otthagya a pusztában a kilencvenkilenc juhot s megy az elveszett egy után, míg meg nem találja s vállára véve vissza nem hozza! S főleg a tékozló fiúra, akít az atya úgy les a háza előtt s mihelyt messziről meglátja, elébe fut, összecsókolja, hazavezeti, új ruhába öltözteti!

Ó ezek a példabeszédek oly édes reménységgel töltik el a szívet! Hát akkor mégsem lehet, hogy mi mind elveszünk, hogy a gonoszság végleg győz a lelkeken, hogy a pokol színültig fog megtelni áldozatokkal. Nem, nem lehet, Jézus! A te gyengéd könyörületed valami csodát fog kiszelni, a te örök irgalmadnak valami páratlan nagytettét s te valahogy mégis meg fogod menteni, akiket csak valamikép lehet!

S te nemcsak hangoztattad, hogy jó vagy és irgalmas szívd, hanem egész földi vándorlásoddal, egész életeddel s viselkedéseddal ezt meg is bizonyítottad! Mi volt egész földönjárásod egyéb mint irgalmazó szeretet, könyörülő jószág, tevékeny, segítő irgalom? Annyi beteget gyógyítottál, hogy az emberek szinte már összenyomtak! A háztetőt bontották ki, hogy onnan bocsássák le eléd az inaszakadtat, mert annyian rajongtak körül! Végül is menekülnöd kellett a tömeg elől, amely az út szélén eléd rakta betegeit,

nyomorodottjait s boldog volt, ha csak ruhád szélét is érintette!

Mily sokatmondó kép: ahogy nem tudsz ellenállni a könnyeknek, a kérelmeknek, a panaszoknak! Együtt sírsz a sírókkal, együtt örvendesz az örvendezőkkel. Nem tudod nézni a naimi özvegy zokogását elvesztett fia fölött s fel-támasztod a fiút. Nem tudod hallgatni a kafarnaumi zsinagóga főnökének kesergését halott, 12 éves lánykáján s visszaadod a gyermeket az életnek. Nem tudod látni az éhező tömeget a pusztában s egyszer négyezret, egyszer ötezret vendégelsz meg csodálatosan. Sőt még nem is éppen főbenjáró dolgokban is hogyan segítesz a bajbajutottakon: a kánaí menyegzőn nem életről-halálról volt szó, hanem csak arról a megszégyenülésről, amelybe a szegény násznép jutott, amikor idő előtt kifogyott a bora. S te csodálatosan gondoskodtál róla, hogy szegények szegyenben ne maradjanak. Jézus, aki még lakomára való borról is tudsz gondoskodni névtelen, alacsonyorsú, jelentéktelen embereknek: te nem hagyhatod magukra azokat, akik élet és halál közt lebegnek, vagy éppen akik örök élet s örök halál közt vívódnak!

Irgalmas voltál Jézus a jókkal, irgalmas tanítványaiddal, irgalmas a betegekkel és szenvedőkkel, de senkivel szemben nem ragyogott irgalmasságod oly túláradó bőségben mint a *bűnösökkel* szemben. A bűnösökkel, tehát a te ellenségeiddel, megbántóiddal. „Megbocsáttatnak a te bűneid!” Ez a te kedvenc szavadjárása, ez a legjellemzőbb, leggazdagabb jézusi mondás, amely az evangélium lapjain minduntalan vissza-visszatér. Megbocsátasz az inaszakadtnak, megbocsátasz a házasságtörésen ért asszonynak, megbocsátasz Magdolnának s nyilvánosan védelmedbe veszed Simon farizeussal szemben, megbocsátasz Péternek, aki a legnagyobb halátlanságot követte el veled szemben, megbocsátasz a latornak a kereszten, aki talán egész életén át egyebet sem tett, mint rabolt, lopott, gyilkolt és paráználkodott . . . És nemcsak azoknak bocsátasz meg, akikkel földi életedben találkoztál, hanem mielőtt eltávoztál, gondoskodtál róla, hogy nevedben mások is megbocsáthassák a bűnöket, amíg csak bűnös lesz a földön. És nemcsak megbocsátasz nekik, hanem az Oltáriszentségben önmagadat nyújtod nekik erősítőül, gyógyszerül a bűn ellen, táplálékul a jóban való megszilárdulásra. És

édes örökségül a te Szűzanyádat hagyta nekünk, még utolsó óráiban, amikor a keresztről öhozzá utasítottál mindnyájunkat, bűnösöket, hogyha félnénk egyenesen hozzád jönni, az Irgalmasság Anyján s a Bűnösök Menedékén keresztül találjuk meg az utat hozzád, a te megbocsátó irgalmas, atyai Szívedhez!

Valaki azt kérdezhetné: hát ha Jézus csakugyan anynyira tele van könyörülettel irántunk, miért nem segít meg rövidesen és egyszerűen mindenkit, aki bajban van? De jó lenne, ha a bajbajutott ember csak egy rövid imát mondana hozzá s ő ma is azonnal megsegítené! S mindenki kapna, amire rászorul: az éhező kenyeret, az állástalan állást, a hajléktalan lakást, a szegény pénzt, a beteg egészséget. Minden szegény leány egyszerre férjhez mehetne, minden reszkető diák azonnal fényesen letenné a vizsgát . . .

Már ezeken a példákön meglátszik, hogy ez naiv elgondolás volna és *nem lenne az Isten bölcsességéhez méltó*. Csakugyan, az Úr Jézus könyörülő szeretete nem jelent annyit, hogy az Úr nem akar harcot, küzdelmet, próbáltást. Ő igenis akarja, hogy az élet harc legyen, a föld bojtortját s tövist teremjen. Nekünk jó ez, máskülönbén az életünknek elveszne minden komolysága s minden erkölcsi és természetfölötti értéke. Akarja, hogy bizzunk benne, ami addig nem nehéz, amíg nem vagyunk bajban, de hősiesség, ha bajban vagyunk. Akarja azt is, hogy imádkozzunk, ne csak pillanatig, ne csak a gyors meghallgatásig, hanem állandóan, sokáig, esetleg éveken át. Neki gyönyörúsége telik abban, hogy nem vagyunk puhányok, elkényeztetett s elbizakodott ingyenélők; erős, kipróbált, izmosodott lelkek kellene neki . . .

Mi több, az Úr akarja, hogy a bajokat *magunk is segítsünk legyőzni*. Nem igaz, hogy a kereszténység tehetetlen türelemre s tétlenségre tanít. Ellenkezőleg arra ínt, hogy küzdjük le a rosszat, teremtsünk minél tökéletesebb jogrendet, társadalmi s gazdasági egyensúlyt. Furcsa volna: az emberek maguk okozzák bajuk kilentized részét s aztán ahelyett, hogy okulnának s a bajokat megszüntetnék és többé elő nem idéznék, egyszerűen az Úristenhez szaladnának,

hogy most már ő segítsen, ő tegye jóvá, amit ők elrontottak és szüntesse meg az emberi cselekvések természetes következményeit.

Isten a józan ész és a lelkiismeret által, de még sokkal inkább az evangélium, az egyházi tanító-hivatal által s a kegyelem által megmutatta s állandóan mutatja az utat, hogyan lehetne rendeznünk a bajokat s boldog és aránylag zavartalan társadalmi életet élnünk. Miért nem tesszük? Miért nem követjük az ő útmutatását? Miért akarunk mindenáron okosabbak lenni a Mindentudónál? Miért nem hallgatunk az ő helytartójának szavára?

A keresztény társadalmi reform ezer igazságtalanságnak és nyomornak dugaszolná el a forrását. De hát nem lehet, mert mihelyt ezt a reformot sürgetjük, sokfelől az a válasz, hogy ez klerikalizmus, félre vele, meg kell maradni a rossznál. Hát hogyan segítsen a jó Isten az ilyen elvakultságon? Nem, itt magunknak is dolgoznunk kell, erősen és következetesen, hogy az evangélium szellemében s a pápák útmutatása nyomán megújuljon ez a fenékgig megromlott társadalmi szervezet.

Végül még egy nagy értelmét látom annak, hogy a könyörülő Jézus meghagyja az embereket a földi élet ezer nyomorúságában; s ez az, hogy ezzel a nyomorúsággal az *egymás megsegítésére*, az irgalmazó szeretet tevékeny gyakorlására ösztönöz bennünket.

Ha nem volna a földön szenvedő, akkor nem volna emberi s keresztényi irgalom sem, s akkor az emberiség végtelenül szegényebb és értéktelenebb lenne, mint ma. A legszegényebb, amit az ember a földön tehet, az irgalmazó szeretet gyakorlása, a testi-lelki karitás: a jótékonyosság sürgőldése a betegek, szegények, árvák körül, a szociális gondoskodás a rászorultakról, a testi-lelki sebeket gyógyító szamaritánusmunka, a szomorúak vigasztalása, a bűnösök megtérítése, a betegek s haldoklók gondozása, a hitetlenek rávezetése az igaz hitre.

Mindezekben az irgalmassági cselekedetekben, az emberi könyörület mindeme megnyilatkozásában voltaképen Jézus könyörülő szeretete folytatódik köztünk s működik tovább

a századokon át. Ő tanított minket erre s ő ösztönzi a testi-lelki karitász apostolait a bajenyhítő munkára . . . Az irgalmas nővér kezével ő simítja el a fájdalom szaggatását, ő törli fel a szenvedő könnyeit; a karitász szervezeteiben ő siet ki a nyomortelepekre s visz oda szenet, fát, lisztet, burgonyát; a haldoklóhoz a papban ő hajol oda; a bűnös-höz a gyóntatószékben ő intézi a feloldozás ígét. Ami igazi vigasz van a földön, ami enyhülés, ami könnyörület, mindaz Jézus műve, Jézus hatása, Jézus ihletése. Így válnak Jézus könnyei a vigasz igazgyöngyeivé, melyek nem szűnnek meg az emberek szívébe permetezni, amíg csak baj és nyomorúság jár a földön . . .

Sirass hát minket, Úr Jézus, mert nagyon rászolgálunk és nagyon rá is szorulunk a te könnyeid vigaszára! Sirass, de add, hogy mi is együtt sírjunk veled: sirassuk önmagunkat a bűnbánat könnyeivel és sirassuk felebarátunkat az irgalmazó karitász könnyező buzgalmával! Sirass minket, Jézus, de mi ezekre a te könnyeidre fogadjuk, hogy nem adunk többé önhibánkból okot neked arra, hogy siratnod kelljen minket! Sirass minket, Jézus, de könnyeid mögül derengjen ránk a megbocsátás, a kegyelem s a béke mosolya, az örök remények szivárványa, a te segítő és örökre vigasztaló szereteted mennyországi ragyogása!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1932 július 17 (rádió).

Testünk a Szenflélek temploma

„Dicsőítsétek meg és hordozzátok az Istent testetekben!” Kor. I. 6, 20.

Prédikációinkban majdnem mindig csak a *lélekről* tárgyalunk. Azonban a test is megérdemli, hogy egyszer a hit s a keresztény életnézet szempontjából vizsgálat tárgyává tegyük és szerepét az üdvözülés rendjében megvilágítsuk. Hiszen testben járunk, testben élünk, sőt közvetlenül nem is látjuk másképp a saját emberi mivoltunkat, mint csak a testen keresztül. Testünk táplálása és ápolása ad legtöbb gondot, vele törődünk a legtöbbet; foglalkozásaink nagyobb része a test fenntartására, gondozására, edzésére, gyönyörködtetésére vonatkozik. A felebarátot is közvetlenül csak a teste: a szeme, hangja, szava, külseje, külső tettei szerint ismerjük meg. Az emberek egymást vajmi sokszor csak a testi kiválóságaik vagy testi hátrányos tulajdonságaik szerint értékelik. Akinek a teste szép, erős, fiatal, arányos, rugalmas, azt általában nagyrabecsülik; a csúnya és nyomorult testüket lenézik.

Mi a keresztény életfelfogás a test és a lélek kérdésében? Az, hogy a kettő közül kétségtelenül a *test a kevésbé fontos*, az emberi természetnek, a compositum humanumnak ez a másodrangú, alárendelt összetevője. Jézus is nagyon határozottan mondja, hogy „ne féljete azoktól, kik megölik a testet, de nem tudják megölni a lelket, hanem inkább attól féljete, aki mind a lelket mind a testet elvesztheti a gehennában” (Mt. 10, 28). Sőt az apostol szerint a testet egyenesen fel kell feszíteni Krisztusért és a lélekért: „Aki pedig Krisztuséi, megfeszítették testüket a vétkekkel és kívánságokkal együtt” (Gal. 5, 24). Ugyancsak az apostol

a test romlott ösztöneit az elkárkozás főokának mondja s egész lajstromát sorolja fel a test bűneinek: „Nyilvánvalók pedig a test cselekedetei, úgymond, melyek: paráznaság, tisztátalanság, szemérmelenség, bujaság, bálványozás, bűbájosság, ellenségeskedések, viszálykodások, versengések, harag, veszekedések, visszavonások, szakadások, irigykedések, gyilkosságok, részegeskedések, tobzódások és ilyesmik . . . Akik ily dolgokat cselekszenek, nem nyerik el az Isten országát” (u. o. 19—21).

Észerint úgy látszhatnék, hogy a test valóságos bűntarisznya, minden gonoszságnak és bajnak forrása, amelyből minden rossz származik. A keleti dualista vallások éppen ezért szerették a testet az ördög teremtményének tüntetni fel. A keresztény aszkétikus írók s erkölcstantudósok maguk is ugyancsak sötét képet festenek arról a rengeteg romlásról és bűnről, ami a test kívánságaiból, bűnrehajló ösztöneiből fakad. Kétségtelenül igazuk van; a leggyakoribb, leghevesebb, legvégzetesebb kísértések az Isten törvényei s a lélek tisztasága ellen rendszerint a test zabolátlan ösztöneiből erednek. Meg kell reszketnünk Liguori Szent Alfonznak ama mondásától, hogy száz kárhozott közül a pokolban talán 95 a testiség bűnei miatt került az örök büntetés malomkerekei közé . . .

Hát akkor csakugyan teljesen és végzetesen rossz a mi testünk? Talán egyenesen a kikristályosodott rosszaság maga? ahogy a manicheusok vallották s utánuk számos más középkori enetnecség, majd Luther Márton is?

Nem, szó sincs róla, ez nemcsak túlzás, hanem teljességgel evangéliumellenes felfogás volna. Hiszen a Szentírás maga más helyen nem győzi magasztalni az emberi testet, az igazaknak a kegyelemben megszentelt testét. Szent Pál az első Korinthusi-levélben nem átalítja a testet *templomnak* nevezni s ezt az intelmet intézi a hívekhez: „Nem tudjátok-e, hogy az Istennek temploma vagytok, és az Isten lelke lakik bennetek?” (3, 16). Ezt nemcsak a lélekről mondja, hanem az emberről általában. A test maga is szent, ha szent célok szolgálatában áll: „A test nem a paráznaságért van, hanem az Úrért, és az Úr a testért. Mert Isten az Urat is feltámasztotta és minket is fel fog támasztani hatalmával. Nem tudjátok-e, hogy *testetek Krisztusnak tagja*? Elszakítsam-e tehát Krisztus

tagját és parázna nő tagjává tegyem? Isten ments! . . . Fussatok a paráznaságtól! . . . Aki azonban paráznalkodik, az a saját teste ellen vétkezik. Vagy nem tudjátok-e hogy tagjaitok a Szentlélek temploma, ki bennetek vagyon? . . . Dicsőítsétek meg és hordozzátok az Istent testetekben!" (6, 13—20).

Ebből tehát az következik, hogy a test magában véve tele van ugyan bűnös hajlamokkal, de Krisztus kegyelme által megszentelhető és meg is szentelendő s akkor templom lesz, az élő Isten temploma, eleven tabernákulum, felszentelt hajlék, tiszteletre, megbecsülésre méltó edénye a Szentlélek kegyelmének. Kétségkívül felemelő, bátorító, vigasztaló gondolat.

Miért szent a mi testünk és miért kell megbecsülnünk? Mindene előtt azért, mert maga is az *Isten alkotása, adománya*, az ő szerető gondoskodásának tárgya, teremői elgondolásának, így is mondhatnók: öröktőlvaló, szeretetteljes, atyai tervezetésének remeke. Isten szemében minden földi dolgok közül az ember a legértékesebb: ő a teremtés koronája s azért szánta neki Isten anyagi mivoltában is a legszebbet és legjobbat. A Szentírás első oldalain azt olvassuk, hogy az Úristen az emberi testet közvetlenül alakította, agyagból formálta s úgy lehelte belé az élet lehelletét. Mit jelent ez egyebet, mint annak hangsúlyozását, hogy az embernek nemcsak a lelke, hanem a teste is az Úristen különös teremői gondoskodásának volt a tárgya, hogy az Úr, emberileg szólva, féltékeny gondot fordított a megalkotására?

Az emberi test csakugyan legszebb és legkiválóbb anyagi teremtménye az Úrnak: főleg romlatlan állapotában, ahogy az Úr kezéből kikerült, lehetett csodálatos remekmű. Sőt nagy fokban az maradt a bűnbeesés után is. Igaz, hogy a test csak anyag, por és hamu, elemek és molekulák vegyülete; de nem éppen az-e a csodálatos, hogy az Isten porból és agyagból ilyen finomműví, remekszerkezetű, élő testet tudott alkotni? Igaz, hogy a test a bűnbeesés óta szintén hordozója lett a bűnnek s magán viseli az elesettség és lesüllyedettség bélyegét, úgy-hogy szégyeljük rütságait s testünk nagy részét takargatnunk kell, befednünk a magunk és mások szeme előtt. De nem

éppen az-e a nagyszerű a Teremtő intézkedésében, hogy még ez a romlatlansággal, rútsággal s bűnökkel sujtott test is visszfénye lehet az Isten szépségének?

A természettudomány és az ábrázoló művészet nem jut végére az emberi test csodáinak. Milyen bámulatos és bonyolult építmény is a mi testünk! A csontrendszer, izomrendszer, idegrendszer, érrendszer: mind egy-egy világa a célszerűség és szépség titkainak. Milyen bámulatos munkát végez az emberi agy, a szív, a gyomor, a tüdő! Milyen finom műhely és bonyolult labirintus minden egyes érzékszervünk! Mennyi ámulatbaejtő célszerűség és célirányosság érvényesül a test egyes tagjaiban: a kézben, ujjban, lábban, szemben, fülben s a testnek hiányokat pótló, sebeket gyógyító képességében! És mennyi kellem és szépség ömlik el rajta: az arcon, a termeten, az ajkak, a szemek játékában, az idomok és vonalak összhangjában!

A legtöbb ember nem is gondol rá, milyen páratlanul gazdag adománya a jó Istennek a saját teste. Nem gondol rá, hogy ezt is meg kellene köszönnie. Hányan vannak közöttünk, akik talán sohasem köszönték meg az Úristennek, hogy ép, erős, egészséges, ruganyos és szép testet adott nekik! Akik sohasem hálálkodtak még neki, hogy szemük van a látásra, fülük a hallásra, hogy nem születtek sántának, bénának, nyomoréknak. Pedig mennyire tudunk örülni a testünk erejének, ügyességének, kellemeinek! S mennyire megrémülünk, ha a testünket valami baj éri! Ha sohasem felednők, hogy testünk és annak minden értéke ajándék, a mennyei Atya jóságának, kényeztető szeretetének emlékjele, bizonytalán úgy is élnénk a testünkkel, annak minden tagjával, minden erejével és szépségével, ahogy azt a testünk alkotója és ajándékozója akarta.

Megbecsülésre méltó ez a mi testünk azért is, mert a *lelkünknek élettársa* s vele valósággal egy lényeggé egyesül. A keresztény bölcselet szerint az emberi test a léleknek nem szerve, eszköze, lakása, támasza, hanem valósággal egy szubsztancia vele, a léleknek benső kiegészítője, lényegtársa. A szellemünk nem alkothatna nagyot, ha nem volna egyesülve a testtel, amelynek érzékei révén szerzi valamennyi fogalmát. Ami remekművet az emberi elme kitermel, nem termelhetné ki az emberi testnek, az agynak, az idegeknek,

a szemnek, az észnek folytonos bensőséges közreműködése nélkül. Ami nagyot csak alkotunk, az nemcsak a léleknek, hanem a testből és lélekből álló embernek a műve.

És a test nemcsak a természetes rendben társa a léleknek, hanem segítője a *természetfölöttiben* is. Már a saját csapongó ösztöneinek fékentartása által is közreműködhetik a test a léleknek fölfelé-szárnyalásában, Istenhez való fölemelkedésében. Még az életszentség elérésében is szerep jut neki. Test nélkül nem volna tisztaság, szüzesség, önmegtagadás, karítasz, jócselekedetekben való fáradozás, apostolkodás, vértanuság. A test tehát nemcsak élvezetre, evésre-ivásra, kéjlegésekre és bűnre alkalmas, hanem arra is, hogy hősiességre szoktassuk, Istennek áldozzuk, kemény munkába fogjuk a lélek életéért. Ez magában is méltó életcélja lehet az emberi testnek. Az a testi szépség pl., amelyet a birtokosa soha életében nem használ fel testi gyönyörökre, hanem az Úr szentélyének a szolgálatában sorvaszt el lassan égő áldozat gyanánt, nem mondható hiábavalónak, nem élt és virágzott hiába, mihelyt a lélek heroikus lemondásainak vált mindennapi eszközévé. S az a testi erő és épség, amelyet vezeklő önmegtagadás hervaszt el vagy éppen vértanui halál marcangol össze, szintén nem veszett kárba, mihelyt a lélek hősiessége diadalmaskodott általa. Felőrlődni a lélek uralma alatt, elfonnyadni a legnemesebb célok szolgálatában szintén fontos rendeltetése a testnek, gyönyörű kifejezése a lélek fensőbbiségének az anyag fölött.

Meg kell becsülnünk a testünket továbbá azért is, mert a jó Isten nemcsak a lelkünket, hanem a testünket is *örök életre és megdicsőülésre szemelte ki*. Hiszen az örök boldogságban nemcsak a lelkünk, hanem a testünk is részes lesz. A „testnek feltámadása” dogma, amelyet már az Apostoli Hitvallás is említ: „*Carnis resurrectionem!*” Mégis csak nagy és szent dolognak kell tehát lennie az Úr kegyelme által megszentelt emberi testnek, ha még az Apostoli Hitvallás is akkora súlyt helyez rá, hogy ez a mi testünk egykor fel fog támadni s részt vesz a lélek örök üdvösségében!

Szent Pál hosszasan felsorolja a feltámadásban megdicsőült emberi testnek tulajdonságait s kiváltságait: „Elvettetik romlandóságban, feltámad romolhatatlanságban. Elvettetik nemtelenségben, feltámad dicsőségben. Elvettetik gyen-

geségben, feltámad erőben. Elvettetik érzéki test, feltámad szellemi test . . . Amint hordtuk a földi ember képét, úgy hordani fogjuk a mennyeknek képét is . . . Mert ennek a romlandó testnek romolhatatlanságba kell öltöznie, és ennek a halandó testnek halhatatlanságba kell öltöznie" (Kor. I. 15, 42—53). Főlemelő ígéretek, biztató remények! Testünk tehát nem lesz mindig ilyen szegényes és nyomorult, ennyi gyarlóságnak, bajnak, betegségnek, szenvedésnek alávetett, hanem egyszer makulátlanul tiszta lesz, hiánytalanul szép, elragadóan, étherien tiszta, mihelyt az örökkévalóság verőfénye özönli körül és éget ki belőle minden salakot, alacsonyságot, rútságot és bünt. Akkor lesz csak ez a mi szegényes porhüvelyünk igazán „templom”, a Szentlélek hajléka.

Bizonytalán e nagyszerű rendeltetésre való tekintettel gondoskodott az Úr arról is, hogy az ő kegyelme és szentségei ne csak a lelkünket szenteljék meg, hanem a maga módján a testünket is. Tanulságos dolog, hogy a *szentség* maga mindig anyagi, látható, tehát testi jel, amely közvetlenül a testet érinti s csak ezen keresztül jelöli s munkálja a láthatatlan adományt, a kegyelem áradását! A keresztség közvetlenül a testre ömlik, a bérmálásban a szent krizma, az Oltáriszentségben az Úr szent teste, a szent kenet, az egyházi rendben pedig a kézzel való érintés közvetlenül szintén a testet éri; a házasság szentségében a beleegyezés külső, testi kifejezése a szentségi jel. Hasonlóképp a szentelmények hosszú sorában; az Anyaszentegyház itt is kifejezi magasztos felfogását az emberi testre vonatkozóan. Hiszen az áldások s egyéb szentelmények közvetlenül mind a testre s testi dolgokra vonatkoznak. A szenteltvíz, a tömjén: anyagi dolog. Az Egyház megáldja anyagi életszükségeink kielégítésének eszközeit: a házakat, földeket, állatokat, eledelt stb., sőt megáldja újabban a gépeinket, autóinkat is. Az Egyház szemében még a lélektől elhagyott, kihűlt emberi test is szent: a hívők testét templomban ravataloztatja fel vagy legalább is megszentelt földben temeti el, mélyen megható imák és szertartások, szenteltvízhintés és tömjénezés keretében. Úgy bánik az Egyház a holttesttel, mint szent és tiszteletreméltó dologgal, és kegyeletből az emberi test iránt, amelynek egykor fel kell támadni, szigorúan tiltja a holttestek elégetését. A katolikus hívek kegyelme a meghalt hívek testi maradványai

íránt, a temetők s a sírok tiszteletbentartása szintén az Egyház felfogását tükrözi a megszentelt emberi testtel szemben.

Ha már most ennek a szinte meglepően nagy egyházi test-tiszteletnek legmélyebb okát keressük, tekintetünk ráesik a második isteni Személyre, aki értünk szintén testet öltött. A *megtestesülés*, az incarnatio az a fölséges titok, amelyből végeredményben az emberi testre is minden fény és tisztesség árad. Ha Isten nem átalotta testet öltetni, akkor a test e perctől szent dolog: az Isten élő oltárszekerénye, az Ige sátra az emberek között. S nemcsak sátra, hanem megváltásunk eszköze. Mert hiszen az Isten Igéje nemcsak amúgy mellékesen, járulékosan vett fel emberi testet, hanem: egyenesen ezt a testet tekintette a megváltói kinszenvedés organumának. Jézus összetört teste lett az a végtelen értékű áldozat, amelyből minden üdvösségünk, minden megengeszteltetésünk származott, aminthogy Jézusnak a testben való feltámadása szerepelt az Úr megdicsőülésének legfőbb bizonyítékául is az emberek előtt. Jézus ezt az ő emberi testét felvitte a mennybe is s ott ez a megdicsőült istenemeri test elérte a legfőbb felmagasztaltatást: „ott ül az Atya Istennek jobbjára felül”. Ennél már nem lehet magasabbra szállni, itt már betelt minden mérték és elképzelés, itt a test, a mi nyomorult, emberi testünk, oly szédítő magasságba emelkedett, amelyhez szemlélődésünknek legmerészebb szárnyalása is alig tudja követni. Nem különös-e, nem bámulatbaejtő-e, hogy egy igazi, anyagból való emberi test ül az Atya jobbján, mint a legnagyobb dicsőség részese, a győzelmes Megváltó emberi mivoltának alkatrésze!

Talán ezért, a Jézus testének magasztos megdicsőülése alapján nevezi az apostol az Egyházat is Krisztus titokzatos „testének”. A test fogalma Jézuson át, íme, mennyire átment a merő anyagiságból a szellemiség világába, mennyire felemelkedett a szentség és a természetfölöttiség vonalába!

A test megdicsőülésének van aztán még egy páratlanul fenséges fejezete. A Megváltó szent teste nemcsak a keresztfán lett megváltásunk áldozati eszköze, hanem egyenkint való megszenteltetésünknek is legfőbb közvetítője az *Oltáriszentségben*. Az Oltáriszentség: Jézus élő teste s vére, mint érettünk folyton égő áldozat s mint lelkünknek titokzatos táplálója az örök életre . . . Az úrnapi körmenetek egész

fénye, az eucharasztikus vilákkongresszusok minden káprázata, dómjaink s kicsiny kápolnáink minden művészete ennek a nagy titoknak szól: a szent Test és Vér örök grál-kincsének. *Pange lingua gloriosi corporis mysterium . . .* Testnek titka, az Istenember dicsőséges testének titka, Oltáriszentség! Ki mondhatja el, mennyi áldás és kegyelem, mennyi tisztulás és kegyelem árad, patakzik, örvénylik belőled nap-nap mellett az emberek szívébe! . . .

Érted-e most már, testvér, miért olyan nagy dolog az emberi test? És miért kell a saját testünket is megbecsülnünk? Azt, amely rokon a Jézus testével, amelyet Jézus teste váltott meg, amelyet Jézus teste s vére táplál az örök életre s amely örökre élni és ragyogni fog az égben?

De hát miben álljon ez a megbecsülése a testünknek? A magunkénak és másokénak?

Mindenelőtt abban, hogy *óvjuk testünket minden bűntől*, minden lealacsonyodástól, a vele való minden visszaéléstől. A keresztény ember szemében a test nem arról való, hogy mértéktelenségnek, bujaságnak, renyhéségnek, jóra való restségnek eszköze legyen.

Nem fájdalmas látvány-e a porba ejtett rózsza? A beszározott liliom? A beszennyezett aranykehely? Éppily szomorú és fájdalmas dolog, ha testünk szépségét a bűn sarával beszennyezzük! Sajnos, annyira vakok és érzékiek vagyunk mi emberek, hogy szinte nem tudunk a testnek Istenalkotta szépségeiben gyönyörködni, anélkül hogy lelkünk kárára vissza ne éljünk velük.

Szabad-e a test szépségeiben gyönyörködni? Magában véve hogyne volna szabad. A férfi-test, a női test, a gyermeki test a Uristen kigondolása, pazar alkotása, remek adománya. Mint minden szépség, úgy az emberi test szépsége is az Isten szépségének visszfénye. Azért a tiszta, esztétikai gyönyörködés az emberi test kellemeiben éppúgy nem tilos, mintahogy nem tilos a tudomány érdeklődése, az orvos, a természettudós, az anatómus, a művész eszmélődése a test titkai körül. Csakhogy sajnos, nem szabad feledni az áteredő bűn szörnyű következményét, az érzékiségnek azt a fékezetlen, vad, tomboló erejét, amelyet éppen az emberi test szép-

ségeinek óvatatlan és fegyelmezetlen szemlélete szabadít fel legkönnyebben s ragad szinte ellenállhatatlan, démoni hatalommal a szemérmetlen vágyak, buja elképzelések és parázna tettek felé.

Jaj, milyen gyenge fajta az ember, hogy már saját magának és embertársainak szemlélete is bűnre ingerelheti, hogy a pusztá emberi testnek merő látása is bűnös és aljas vágyakat poshaszt fel benne! Be kell fedni, el kell leplezni az emberi testet, nemcsak szokásból, illemből, esztétikából, hanem szigorú és elemi erkölcsi köteleességből is, mert különben lealacsonyítjuk vele s bűnveszélybe sodorjuk önmagunkat és másokat! Mennél szebb a testünk, annál inkább!

Óvatosan kell tehát bánnunk a testünkkel, a test esztétikájával is, mert ezt az esztétikát gyakran csak egyetlen hajszál választja el az erotikától! Sehol oly közel nem látszik érintkezni báj és csúnyaság, mint e téren; sehol sem oly nehéz megvonni a határvonalat angyali édesség és állati mocskok, ártatlan csillogás és ördögi lélekgyilkolás között! Jaj, hogy mi emberek nem tudunk megállni a nemes és tiszta gyönyörködésnél az Isten e legszebb alkotásával szemben! Hogy nem tudunk örülni egy műremeknek, anélkül hogy baltát ne rántunk és szét ne romboljuk! Egy festménynek, hogy azonnal szét ne hasogassuk! Egy virágnak, hogy szennyes lábbal el ne tapossuk! Egy tiszta csermelynek, hogy sárrá ne zavarjuk! Szomorú elesettség, fájdalmas emberi gyöngeség!

A krisztustalan világ természetesen nem így gondolkodik. Neki a lélek és Krisztus semmi, neki a test a fő s annak kívánságai, gyönyörei a legfőbb életcélok. Neveti a kereszténység önmegtagadását, aszketizmusát, testet sanyargató, vágyakat fékentartó szigorát. Az érzékies emberek szerint éppen az a legszebb és legjobb, ami a kereszténység szerint bűn s el is követnek minden elképzelhetőt, cselszövön és szemérmetlenül, hogy a maguk élvezetelvi világszemléletét kötelezővé, szalonképessé, divatossá, elismertté, magától értetődővé tegyék. Ami ma irodalomban, sajtóban, színházban, filmben, dalokban, divatban, öltözködésben, fürdőéletben, táncban minden komoly ember tiltakozása ellenére végbemegy, sokszor igazán nem egyéb, mint szomorú illusztráció a Szentírás ama szavához, hogy „a világ gonoszságban fetreng”, (Jn. I. 5, 19) mert „minden, ami a világon van, a test kívánsága, a sze-

mek kívánsága és az élet kevélysége, ami nem az Atyától, hanem a világtól van" (Jn. I. 2, 16).

Megfontolják-e ifjaink, leányaink, egyébként istenfélemben s erkölcsi komolyságban nevelkedett férfiak s asszonyaink, hogy ma nemcsak szabadkőműves páholyokban és istentelen-szövetségekben folyik a harc a keresztény élet-nézet fennmaradása s uralkodó helyzete ellen, hanem majdnem még inkább az estélyeken, a bálokon, a strandokon, a varrónők műhelyeiben, a divatszalonokban? Hogy az a tábor, amely Krisztus istenségét megcáfolni, dogmáit megdönteni nem tudta, most egészen más úton próbálkozik vele, hogy gáncsot vessen a kereszténységnek: belekapaszkodik a nők mérhetetlen tetszenivágyásába és a férfiak mohó érzékiségébe s oly társadalmi divatot és viselkedést kényszerít rá a még keresztény világra is, amely a keresztény életfelfogással s erkölcsi komolysággal való végleges szakításnak teszi legalább is a látszatát, sőt ezzel gyakran egyértelmű. Hiszen aki egy modern bált, egy modern fürdőzést végignéz, szinte azt a benyomást szerzi, hogy ezek az emberek itt mind vagy merő angyaloknak képzelik magukat s embertársaikat, vagy pedig fütyülnek lélekre, Istenre, kereszténységre, bűnveszélyre, 6-ik és 9-ik parancsolatra, örök halálra és kárhozatra!

Senkisémmondja, hogy minden testkultusz helytelen és bűnre vezető közelalkalom. Még a bál s a fővenyűrdő sem okvetlenül az. A jó keresztény is örülhet a szépnek, a napnak, víznek, levegőnek, a kedves és jókedvű társaságnak. Az sem bűn magábanvéve, ha testünket okosan és megfelelően csinosítjuk, díszesítjük. Szalézi Szent Ferenc egyenesen azt mondja, hogy a vallásos hölgyeknek kellene mindig a a legizlésesebben öltözködniük. A test szépsége azonban s esztétikájának kultusza legyen mindig összekötve a lélek elsődleges kultuszával s a keresztény önuralom gondoskodjék arról, hogy ez a gyönyörködés mindig tiszta maradjon és nemes magaslatokon mozogjon. Úgy örüljünk az emberi testnek, mintahogy örülünk az erdőnek-mezőnek, a napsugárnak, a művészet alkotásainak: tisztán és önzetlenül, hátsó gondolatok s alacsonyság nélkül, s a lelkünk és mások lelke épségét helyezük mindennemű testkultúra elé.

Megbecsülni a testünket továbbá annyit is jelent, hogy pozitíve is *szenteljük meg*: tegyük a lélek kegyelmi életének

méltó és hathatós eszközévé. Sohasem oly szép a szemünk, mint mikor a menny szépségeit tükrözi, mikor Jézus gyönyörűségei után sóvárog, mikor szent dolgok szemléletében fürdik meg, mikor a feszület sebhelyeibe, vagy az Oltáriszentség titkos lángolásába mélyül; vagy amikor szentiratok s léleképítő könyvek olvasásával szentelődik. Úgyis annyi rosszat, csúnyát, lealacsonyítót lát a szemünk, akaratlanul is; tegyünk hát róla, hogy a romboló s mérgező befolyásokat ellensúlyozza a szép, szent és tiszta képek szemlélete! A katolikus hitélet fölséges élményei, templomaink művészete s a vallásos családok tűzhelyének tiszta szépsége töltse be érzékeinket s szemünk legyen mindig méltó arra, hogy a keresztre s az Oltáriszentségre pillanthasson. Szenteljük meg testünket főképpen az Oltáriszentség gyakori vétele által, hiszen nincsen ennél nagyobb kitüntetés, üdítőbb, fiatalítóbb, megővőbb szere a test és a lélek szépségének.

Oly gyönyörűen mondja Szent Pál apostol: „Kérlek tehát benneteket, testvérek, az Isten irgalmasságára, hogy adjátok testeteket élő, szent és az Istennek tetsző áldozatul: ez legyen a ti észszerű istentiszteletetek!” (Róm. 12, 1)

Boldog, aki testét soha be nem szennyezi! Boldog, aki a test incselkedései miatt lelkét soha erkölcsi fertőbe nem süllyeszti! Boldog, aki testét a Szentlélek méltó templomává szenteli föl! Boldog, aki úgy őrzi meg lelkének törekeny testi edényét, hogy az egykor méltó legyen a lélekkel együtt való feltámadásra, örök életre, örök megpihenésre, örök megdicsőülésre!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1928 május 23 (rádió).

Dallási türelem és elvűség

„Óvakodjatok a hamis profétáktól!” Mt. 7, 15.

Az Úr Jézus óv a hamis profétáktól, akiket juhok ruházatába öltözött ragadozó farkasoknak nevez s utal azokra a rossz gyümölcsökre, amelyeket a helytelenül nevelt, rossz kezekbe került fák teremnek. Majd arra is figyelmeztet bennünket, hogy az üdvözülés szempontjából nem elegendő, ha csak általánosságban hiszünk benne s így vagy úgy tiszteljük őt; hanem hogy mindazt meg is kell tennünk, amit a mennyei Atya parancsként közöl velünk. „Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába; hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az megyen be mennyek országába.” Még akik a jövődőlés és csodatevés adományában részesültek is, azok is kárhoztató ítéletre számíthatnak akkor, ha nem tartották meg a parancsokat: „Akkor megmondom nekik, hogy: sohasem ismertelek titeket; távozzatok tőlem, ti gonosztevők” (Mt. 7, 15—23).

Jézusnak ezek a kijelentései az Úrnak azok közé a megnyilatkozásai közé tartoznak, amelyeket a modern ember nem szeret megérteni, amelyekben rideg, szívtelen és türelmetlen beszédet lát. Ma a kereszténység és névleg a katolicizmus ellen sokan emelik ugyanezt a vádat: hogy merev és türelmetlen. Alkalomszerű tehát, hogy egyszer e sokat hangoztatott jelszóval is foglalkozzunk.

Mindenelőtt tisztáznunk kell a vallási türelmesség és türelmetlenség fogalmát, annál inkább, mert rengeteg félreértés és — türelmetlenség származik éppen onnan, hogy sokan teljességgel összekeverik az elvi vagy dogmatikai türelmesség fogalmát a polgári türelmességgel. Ezt a szót: vallási türelmesség, sokan talán éppen azért szeretik használni, mert mint

a modern jelszavak legtöbbje, kettős értelmű s így különösen alkalmas a félreértésre és megtévesztésre. Mert türelmességen érthetem az *elvi*, vagy dogmatikai türelmességet, vagyis az elvekben való engedékenységet: azt a viselkedést, mely minden vallást és minden vallási hittételt egyenlő jogúnak és egyenlő értékűnek tart, vagy ami ezzel egyértelmű: egyenlően értékeljenek. Szerinte Isten és ember szempontjából tökéletesen mindegy, hogy ki mit hisz és mit tesz és ki hogyan tiszteli az Istent. Nincsenek abszolút vallási igazságok, nincsenek ingathatatlan erkölcsi törvények, föltétlen tiszteletet érdemlő isteni vagy egyházi parancsok. De érthetem türelmességen a *polgári* türelmességet is, amely viszont az a viselkedés, ha az embertárssal szemben akkor is türelmes és szeretetteljes vagyok, amikor az téved, sőt hibázik s amíg csak lehetséges, szívesen fel is tételezem róla, hogy a tévedése jóhiszemű. Ez a polgári, vagy gyakorlati türelmesség vegyes vallású országokban egyuttal mint állami vagy *politikai tolerancia* jelentkezik olyképen, hogy az állam a maga részéről minden polgárának szabad vallásgyakorlatot biztosít. A polgári türelmességgel tökéletesen megfér a dogmatikai türelmetlenség, helyesebben a dogmatikai határozottság és egyházhűség, míg viszont a dogmatikai türelmesség, vagyis a belső hitközöny gyakran együtt jár a polgári türelmetlenséggel, a szeretet elhanyagolásával. Aki ezt a kétféle türelmességet, az elvit és polgárit, nem különbözteti meg élesen és következetesen, az a türelmesség kérdésében sohasem lesz igaz bíró sem a maga, sem mások számára.

Vessük fel most a kérdést: mit kell a vallási türelmetlenségről tartani? E kérdésre nem lehet egyetlen igennel vagy nemmel felelni. Épp azért nem, mert a vallási türelmesség szép jelzője, mint láttuk, két egészen különböző fogalmat jelölhet. Megkülönböztetéssel kell tehát válaszolnunk.

A *polgári* türelmességet az Egyház nemcsak megengedi, hanem sürgeti és parancsolja is, mert az egyértelmű a *szeretet* parancsával a velünk ellenkező nézeteket vallók irányában. Az Egyház álláspontja nem is a türelmé, mert ez kevés, hanem a szereteté. Szeretni kell a bűnöst is, a tévedőt, a szellemileg világtalant, ahogy Jézus szerette őket

s leereszkedett hozzájuk. Követni kell Szent Ágoston elvét: vessük el a tévedést s a bűnt, de ne vessük meg a tévedőt s a vétkezőt! Legyünk szeretettel a tévedők iránt, vagyis: senkit sem szabad kényszeríteni, hogy vallási meggyőződését megtagadja s lelkiismerete ellen cselekedjék; meg kell hagynunk neki a szabadságot, hogy úgy tisztelje Istent, ahogy a meggyőződése és lelkiismerete neki parancsolja. Nem szabad tehát templomokat lerombolni, mint Mexikóban teszik; szerzetesellenes törvényeket hozni, mint Spanyolországban csinálják. Nem szabad elnyomni másvallású felebarátainkat pusztán azért, mert másvallásúak; nem szabad őket emiatt gátolni, hogy valaki ne foglalhassa el azt a közhivatalt, amelyre minden szellemi, fizikai s erkölcsi képesítése megvan, csak azért, mert más valláson van, mint mi. Vallásilag vegyes lakosságú országokban s községekben méltányos és igazságos dolog, hogy a közhivatalokat a különböző vallásfelekezeti emberek az országban vagy községben elfoglalt számukhoz mért arányban nyerjék el; azt az igyekezetet, amely az e tekintetben mutatkozó aránytalanságok elhárítására irányul, senki nem nevezheti türelmetlenségnek. A szeretet s a polgári türelmes-ség elve azonban nem zárja ki azt, hogy ne sajnáljam a tévedőt s ne törekedjem őt állandóan szelíd szavakkal meggyőzni tévedéséről s az igazság felé édesgetni. Nem zárja ki azt sem, hogy ne törekedjem minden megengedett eszközzel arra, hogy ha már tévedő felebarátomat az igazságról meggyőzni nem tudom, legalább meg ne akadályozzam, hogy másokat is tévedésbe ne ejtsen, hogy az együgyűeket s oktalanokat meg ne tévessze, főleg ha ezzel a megtévesztéssel a társadalmi vagy erkölcsi rendet is válságba döntené.

Ezen az alapon állt ellent az Egyház évszázadok folyamán a téves tanok nyílt terjesztésének s ezért vette e célból igénybe a világi hatóságok közreműködését. Nem mintha az egyes embert ilyen vagy olyan hitre akarta volna kényszeríteni, mert hiszen ez belsőleg lehetetlen vállalkozás lenne s az Egyház kezdettől fogva maga is hirdette, hogy a hitnek meggyőződésből, nem pedig kényszerből kell erednie. Hanem mert kötelességének ismerte az Egyház, hogy hamis tételek terjesztésével senki félre ne vezesse az ártatlanokat és hiszékeny embereket s fel ne forgassa a vallással szorosán egybeforrt állami és társadalmi rendet. A középkor második felé-

ben pl. mindig új formában fellépő albi mozgalom, a bogumilek, katharok, lollardok stb. eretneksége nemcsak a hitet fenyegette, hanem az államot és a társadalmat is, valóságos kommunista elveket hirdetett s a népet sok helyen olyan oktalan fanatizmusra ragadta, hogy valóságos rituális tömegöngyilkosság lett az eredménye. Azonkívül ezek a derék eretnekek nem békés zsoldozással hirdették az elveiket, hanem nyílt zendüléssel s pusztító hadjáratokkal, akárcsak később a husziták és a cseh-testvérek. Természetes dolog, hogy ezt a szellemi és fizikai pusztítást sem az Egyház, sem az államok nem nézték tétlenül, hanem erős kézzel kezdték hozzá a vallási és társadalmi forradalom visszaszorításához.

Ezt ma már csak az veszi az Egyháznak zokon, aki a történelmet merő ponyvaregények és irányzatos agitációs iratok alapján ismeri.

Általában nem nevezhető türelmetlenségnek az sem, ha régente, amikor még Európa úgyszólván teljesen egyvallású volt, az Egyház vigyázott arra s fenyítő eszközöket is alkalmazott, hogy híveit senki el ne tántorítsa s a hit egységéből ki ne ragadjon; ma azonban, amikor a vallási egység tényleg sok helyen megszűnt, az ilyen eljárás már a polgári türelmesség s a szeretet elvébe ütköznék s amellet céltalan és oktalan törekvés volna.

Azonban a polgári türelmesség elvéből semmiképpen sem következik a *dogmatikai* vagy elvi türelmesség, helyesebben az elvi, tani engedékenység s a vallási közömbösség, amelyet mi katolikusok soha el nem fogadhatunk s nem követhetünk. Mert ha az Egyház magát a krisztusi tanítást törvényes örökösének és örékének érzi, sohasem helyezkedhetik arra az alapra, hogy igazság és tévedés között nincs különbség, hogy így is jó, úgy is; hogy tárgyilag tekintve a tévedést éppoly tiszteletben s elismerésben kell részesíteni, mint a krisztusi igazságot.

Miért nem helyezkedhetik az Egyház a dogmatikai türelmesség vagyis a hitközöny álláspontjára?

Mindenekelőtt azért, mert akkor megszűnnék a vallást isteni igazságok letéteményének s magát az isteni igazság letéteményesének tekinteni. Amely vallás nem tartja magát a

teljes igazság birtokosának, az ezzel már le is mondott a saját létalapjáról. A protestáns teológusok ugyan időnkint azt hangoztatják, hogy minden keresztény vallás egyformán jó és üdvözítő, a gyakorlatban mégis mindegyik a maga felekezetét tartja egyedül helyesnek és tökéletesnek.

A dogmatikai türelmetlenséget nemcsak az Egyház gyakorolja, hanem minden vallás, amely magát igaznak s Istentől eredőnek vallja.

Sőt nem is csak a vallások, hanem minden igazság-elmélet, így minden tudomány is. A matematika pl. a szó teljes értelmében türelmetlen; nem tűri, hogy valaki a kétszer-kettőt ötnek mondja, hogy valaki tagadja a pythagorasi tantételt. Ugyanígy a természettudomány, de a történelem is. A természettudomány nem tűri, hogy valaki azt állítsa, hogy a testek fölfelé esnek, vagy hogy a hang éppoly gyorsan terjed, mint a fény. A történelem nem tűri, hogy valaki a mohácsi vész idejét a XVII. századba tegye, vagy Mátyás királyról azt állítsa, hogy skót pékinas volt s hogy Kopernikus fedezte föl Amerikát. Minden nemzet és minden erkölcsi testület föllázad, ha hamis vádak emelnek ellene, ha ferdén és tévesen állítják be a köztudatba jellemét, jogait, történelmét. Az állam is türelmetlen, amikor a tolvajlást, betörést, gyilkolást és zendülést nem tekinti egyenlő rangú állampolgári cselekedetnek a hazafias kötelességteljesítéssel s a közhasznú cselekedetekkel.

Mi több: az elvi türelmesség szabálya következetesen alkalmazva képtelenségekre s nevezetesen teljes hitetlenségre vezetne. Mert ha vallási téren nincsenek szilárd ingathatatlan igazságok, ha minden vallási tévtannak ugyanaz a belső jogosultsága mint a krisztusi igazságoknak, akkor a teljes tagadásnak: az istentelenségnek is ugyanolyan jogai vannak, mint a hitnek. Ha szabad tagadnom az egyik kinyilatkoztatott igazságot, szabad tagadnom a többit is és ezen az úton nincs megállás egészen az atheizmusig és nihilizmusig.

Ezért is látjuk, hogy a dogmatikai türelmességnek leghangosabb szóvivői mindig az istentagadók és krisztustagadók voltak: Voltaire, Renan, a szabadkőművesség és a bolsevizmus. A francia forradalom a vallási türelmesség címén csukatta be a templomokat, gilottinozta le a szerzeteseket és apácákat, deportált több ezer katolikus papot és püspö-

köt Cayennebe s máshova, ahol aztán a tropikus, egészségtelen levegőn a négekkel egy sorban dolgoztatta őket az ültetvényeken, hogy úgy hullottak el, mint a legyek. A dogmatikai türelmesség csak szép szó a vallásgyűlöletnek az elleplezésére: teljes megvetése minden kinyilatkoztatott igazságnak és hittételnek, közöny és vallástalanság.

Sőt a dogmatikai türelmesség végső eredményben nem is csak minden vallási igazságnak tagadására vezet, hanem minden kulturális, polgári és társadalmi értéknek deklasszifikálására, arra a Nietzschei nihilizmusra, amelynek az az elve: „Nichts ist wahr, alles ist erlaubt“: semmisen igaz, minden meg van engedve.

Hogyan volna ez az elv összeegyeztethető a kereszténység alap gondolataival?

De aztán azért sem helyezkedhetik az Egyház a dogmatikai türelmesség álláspontjára, mert ezzel súlyos hűtlenséget követne el alapítójával, az Úr Jézussal szemben. Az Egyház nem a maga kedvteléséből, nem is mint egyesek vélik, hatalmi vágyból védi a rábizott igazságokat, hanem azért, mert Krisztus erre rendelte, mert Krisztus erre határozott parancsot adott neki. „Menjetek, tanítsatok minden nemzeteket . . . tanítván őket megtartani *mindazt*, amit én meghagytam nektek.” Az Egyház tehát nem maga válogatta össze és alakította a kedve szerint a dogmákat, a hittételeket, hanem a Krisztustól vett tanítói és lélekkormányzói hatalom alapján működik. Hűséges lelkiismeretességgel áll őrt a krisztusi hitkincs és tanrendszer csorbítatlan fennmaradása mellett, hogy azt századokról századokra változatlanul átszármaztassa az utókorra. A megnemértés nevezheti ezt merevségnek, ridegségnek, maradiságnak, dogmakényszernek, csökönységnek és türelmetlenségnek, de mi éppoly és nagyobb jogon nevezhetjük rendületlen menyasszonyi hűségnek, elvszilárdságnak, a Krisztustól vett küldetés mellett való jellemes és tiszteletreméltó helyállásnak.

Ha nem így tenne az Egyház, akkor érdemelné csak meg igazán azokat a megbélyegző és gúnyolódo támadásokat, amelyekben egyes oldalokról állandóan része van, s amelyeket ma nem érdemel meg. Hiszen akkor az Egyház árulója lenne Krisztusnak, Júdása a rábizott szent örökségnek! Ha Jézus azt tanítja, hogy egy Istenben három személy

van, hogy a halál után ítélet lesz és örök boldogság, vagy örök kárhozát, ha Jézus a keresztséget az ő országába való belépés lényeges föltételének nevezi, ha Egyházat rendel s abban bűnbocsátó hatalmat állít fel és Oltáriszentséget szerez — s a katolikus Egyház mégis azt mondaná: nekem egészen mindegy, hogy hisz-e valaki a háromszemélyű egy Istenben, vagy sem, hisz-e a keresztségben, a bűnbocsátó hatalomban, az Oltáriszentségben, az ítéletben s az örök életben, vagy mindezt fölösleges babonának és mendemondának tartja, vajjon akkor az Egyház hű maradt volna-e a krisztusi parancshoz: „Menjetek, tanítsatok minden nemzeteket . . . megtartani *mindazt*, amit én meghagytam nektek?” Vajjon akkor megérdemelné-e azt a diszítő jelzöt, amellyel Szent Pál illeti, amikor azt mondja, hogy az Egyház a krisztusi igazságnak „oszlopa és erőssége”, *columna et firmamentum veritatis*? Vajjon akkor hű maradna-e az Egyház az ő legszebb hagyományaihoz, az ősegyház nagy tanúihoz, az első zsinatokhoz és egyházatyákhoz, akik valamennyien szent kötelességüknek érezték, hogy a krisztusi és egyházi tanítás értékeit, mint Krisztus varratlan köntösét, romlatlanul és szakadások nélkül hagyományozzák át a jövő századokra? Az ősegyházban, az ariánus harcok idején, egyszer a hívek valahol egy püspök ellen fellázadtak és eretnekséggel vádolták, mert az evangéliumnak egyetlen betűjét megváltoztatta, rövid o-ból hosszú ó-t csinált, „hosz” helyett „hósz“-t olvasott, ami a szöveg értelmét módosította volna; s a néppel együtt a többi püspökök és maga Róma is az illető püspök ellen fordult. Nem szép-e ez a törhetetlen ragaszkodás a krisztusi kinyilatkoztatáshoz? Mi lenne az Egyházból, ha minden jövő és múltó divat, minden ötlet és korfordulat kedvéért egyszerűen fölládozna kétévezredes örökségét, eddig minden támadás közt sértetlenül megőrzött hűségét?

Igen, mi lenne akkor az Egyházból? Elvesztené azt az egységes jellegét, amely egyik legszebb díszé és szintén krisztusi parancs és krisztusi örökség. Jézus azt akarta s azért imádkozott még az utolsó vacsorán is mennyei Atyjához, hogy akiket az Atya neki adott, *egyek legyenek*, miként ő és az Atya egy, hogy *tökéletesek legyenek az egységben* (Ján. 17). De hogyan maradhatnak a hívek egyek, ha mindenki azt

hihet, amit akar, azt tehet, amit akar s úgy élhet, ahogy akar? Ha mindenki úgy magyarázhatja Krisztus szavait, ahogy neki jól esik; az egyik így, a másik úgy? Ha az egyik annak a kerek ellenkezőjét tartja isteni kinyilatkoztatásnak, amit a másik? A történelem elég szomorú képét nyújtja azoknak a vallási villongásoknak, amelyek bizonyos oldalakon a tanegység hiánya miatt származtak. Már ezért sem veheti zokon senki az Anyaszentegyháznak, ha a villongások és egyenlenségek elkerülése érdekében is legalább a maga körében ragaszkodik az egység elvéhez.

Végre ne feledjük el, hogy az u. n. dogmatikai türelmesség, vagyis a vallási közömbösség elve semmikép sem egyeztethető össze *magának az Úr Jézusnak és apostolainak eljárásával.*

Jézus valóban nem azért tanított s nem azért hirdetett örök érvényű elveket és törvényeket, hogy az ő hívei ezekről az elvekről és törvényekről egyszerűen kijelentsék, hogy nem fontosak; hogy mindegy, hisszük-e azokat, nem-e, követjük-e, nem-e. Jézus nem filozófiai iskolát nyitott, mint a görög bölcsek, nem szelid tanácsokat adott s véleményeket nyilvánított, amelyeket követhetünk is, nem is, ahogy jól esik. Hanem tanait, mint mindenkire nézve kötelező, léleküdvösséggel járó, múlhatatlan isteni igazságokat hirdette. „Ég és föld elmúlnak, — ugymond — de az én igéim el nem múlnak.” „Mert bizony mondom nektek, míg elmúlik az ég és föld, egy i-betű, vagy egy vesszőcske sem szűnik meg a törvényből, míg csak mind be nem teljesedik. Aki tehát felbont egyet e legkisebb parancsok közül és úgy tanítja az embereket, azt legkisebbnek fogják hívni mennyek országában.” (Mt. 5, 18 k.) „Könyebben múlik el az ég és föld, mintsem a törvényből egy pont elvessen” (Luk. 16, 17). Tanításainak föltétlen hitet és engedelmességet követel s a kafarnaumi beszédben még tanítványait is mintegy távozásra szólítja fel, ha nem hisznek neki (Ján 6, 68).

Hasonlóképen nem ismer tréfát parancsolatainak megtartása körül. „Ha be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsokat” (Máté 19, 17). „Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözülni; aki pedig nem hiszen, elkárhozik” (Mk. 16, 16).

Ezek a szavak kategorikusak, határozottak, félremagyarázást nem tűrök.

Távozása idejére pedig Jézus az Egyházat teszi meg tanításai hiteles magyarázójának. Vitás esetekben „*dic Ecclesiae*“, „mondj meg az Egyháznak“; ha pedig az illető az Egyházra sem hallgat, „legyen neked mint a pogány és a vámos“ (Mt. 18, 17). Ugyanígy beszélnek az ő felhatalmazása alapján apostolai. Szent Pál kiközösíti az Egyházból a korintusi vérfertőzöt, majd annak bűnbánata után ismét megengedi visszavételét. A Galata-levéiben átkot mond arra, aki más evangéliumot hirdet, „mint azt, amit átvettetek“, még ha angyali jelenésre hivatkoznék is az illető. (1, 9 k.)

Csaknem valamennyi apostol-levéiben visszatér ez az intés, a hívek óvása az illetéktelen és hamis tanítóktól. Még a szelid és szeretetet prédikáló Szent János apostol is, úgy mondhatnók, a legridegebb dogmatikai türelmetlenséget hirdeti, mégpedig éppen a szeretet alapján. „Ez a szeretet — úgymond, — hogy az ő parancsai szerint járjunk. Mert ez a parancsolat, hogy amint kezdettől fogva hallottátok, aszerint járjatok. Mert sok csaló ment szét a világba, akik nem vallják, hogy Jézus Krisztus testben eljött: az ilyen csaló és antikrisztus. Vigyázzatok magatokra, hogy el ne veszítsétek, amit szereztek, hanem hogy teljes jutalmat kapjatok. Mindaz, aki eltér és nem marad meg Krisztus tanításában, nem bírja az Istent; aki megmarad a tanításban, az bírja az Atyát is és a Fiút is. Ha valaki hozzátok jön és e tanítást nem hozza magával, ne fogadjátok be őt házatokba, még Üdvözlég-*y*-et se mondjatok neki. Mert aki neki Üdvözlég-*y*-et mond, részes az ő gonosz cselekedeteiben“ (II. 6—11).

Ezek bizony kemény szavak, de semmivel sem keményebbek, mint Jézus szavai az evangéliumban, aki a hamis prófétákról azt mondja, hogy „juhok ruházatában jönnek hozzátok, belül pedig ragadozó farkasok“ (Mt. 7, 15).

Az a világ, amely a polgári türelmességet állandóan összetéveszti a dogmatikai türelmességgel, helyesebben a hitközönnyel, nyilván elfelejtette ezeket az evangéliumi és apostoli intelmeket.

Mindent meg tud bocsátani: hitetlenséget és istentaga-

dást, erkölcstelenséget és léhaságot, csak egyet nem: ha valaki komolyan és következetesen katolikus s nem hajlandó a tévedést egyenjogúnak tekinteni az igazsággal. Jaj annak a katolikus világinak, aki nem hajol meg a divatos vallási elmosódottság előtt s a gyakorlati életben is igazi katolikusként viselkedik, ha megtartja az Egyház törvényeit s pl. a házassági kérdésekben ragaszkodik a katolikus állásponthez. Bigott! Türelmetlen! hangzik róla azonnal az ítélet. Másvallásúakkal szemben azonban különösképen egészen más a felfogás. Azoknál a tévedéshez való ragaszkodás, sőt a legvaskosabb türelmetlenség „gerinccesség”, „vastagnyakuság”, „lelkiismereti szabadság” számba megy. Jaj annak a katolikus papnak is, aki a Krisztus Egyházát s annak igazságait nem hajlandó egy szintre süllyeszteni a téves tanokkal, aki védelmére kel a megtámadott krisztusi törvénynek s annak elsőbbségi jogait sürgeti. Még katolikusok is akadnak, akik az ilyen papot egy sorba helyezik a felekezeti izgatókkal és gyűlölködőkkel; akik nem veszik észre, hogy más dolog az igazságot férfiasan védelmezni s más a tévedést, talán a ravaszságot és álnokságot leplezgetni; más dolog Krisztus menyasszonyának lovagiasan a pártját fogni s más dolog a Krisztus nyája ellen törő farkasoknak minél több szabadságot biztosítani; más dolog a krisztusi egységparancsot sürgetni s más a széthúzást és törvénytelenséget állandósítani. Az őskeresztény egyházeszme nagyfokú elhalványulásának a jele, ha még katolikusok közt is annyian vannak, akik szemrebbenés nélkül áldoznák fel ennek az eredeti, ősi egyházeszmeinek minden tisztaságát és szépségét, ellenben magukból kikelve toporzékolnak azok ellen a katolikus világiak és papok ellen, akik ehhez az őskeresztény szent örökséghez férfiasan ragaszkodnak.

Szinte halom azonban bizonyos oldalról az ellenvetést: Persze az egyedül üdvözítő Egyház tana! Persze a máglyák és az inkvizíciók! Persze a dogmakényszer!

Hogy az egyedül üdvözítő Egyház tanán a katolicizmus mit ért és milyen korlátok közé szorítja ennek az elvnek alanyi érvényesülését, a szubjektív beszámíthatóság vagy benemszámíthatóság mértéke szerint, elégszer megmagyaráztuk már. Tárgyilag azonban a katolicizmus csakugyan nem vallhat mást, mint az egy, üdvözítő Egyház krisztusi tanát. Mert Jézus maga egyedül üdvözítő Egyházat hirdetett. Ó

nem tanított ellenmondásokat és nem tanított minket sem egymással ellenmondó hitrendszerek vallására. Nem alapított hatféle vagy hatszázféle üdvözítő Egyházat. A máglyák és az inkvizíció rémregéivel pedig csak az hozakodik elő, aki vagy nem ismeri a történelmet, vagy elmúlt korok társadalomfegyelmező és igazságszolgáltatási módszereit, akár az Egyház, akár az államok részén, a mai kor felfogásai szerint itéli meg s a kortörténeti keretből erőszakosan kiragadja azokat. Hibák, botlások, túlzások, semmivel sem menthető helytelenségek az Egyház képviselőinél is előfordulhattak, elő is fordultak bőven, ha nem is úgy és olyan arányban, ahogy azt a felekezeti és szabadkőműves regényírás elképzeli. Ez azonban semmit sem változtat az elvi tényen, hogy az Egyház nem alkudhatik meg sem a hitetlenséggel, sem a krisztusi hitet veszélyeztető tévedésekkel, sem nem hajolhat meg minden ötlet, szeszély és divat előtt, sem nem mondhat le a krisztusi tanletének féltékeny és hűségés őrzéséről.

Más ellenvetés így hangzik: De hiszen sokszor nem olyan világos, hogy mit tanított ebben vagy abban a kérdésben Krisztus; maguknak a szentírási kijelentéseknek a magyarázata körül gyakran évszázados viták folynak. Mi jogon akarja tehát az Egyház elhithetni velünk, hogy éppen ez vagy az a magyarázási mód helyes? — Erre mindennek előtt azt felelem: végre tehát te is elismered, felebarátom, hogy a szentírási szöveg egymagában nem mindig egyértelműen világos, sőt éppen ezért mutatkozott rengeteg vitatkozás és felfogásbeli eltérés a krisztusi kijelentések körül. De mi következik ebből? Éppen az következik, hogy ha Krisztus Urunk nem akart bennünket sokszor igen lényeges vallási kérdések körül teljes határozatlanságban hagyni, szükséges volt Egyházában döntő tekintélyű tanítói hivatalt létesítenie. Hiszen éppen ott és azért van örökös vita, tépelődés, harc és egyenetlenség, ahol és mivel a döntő tekintély szavára nem hallgatnak az emberek. A magyar törvények is elég világosak magukban véve s mégis: ha nem volnának bíróságok, amelyek ezeket a törvényeket döntő tekintéllyel alkalmazzák, végeszakadatlan veszekedés és harc állna be, teljes jogbizonytalanság, a jogrendnek végzetes felborulása.

Hogy mi jogon magyarázza az Egyház Krisztus szavait ilyen vagy olyan értelemben? Azon a jogn, amelyet *Krisztus*

adott neki, amikor reábizta a minden nemzetek tanítását. Az egyes emberre nem bízott ilyen jogot, az államokra és világi hatóságokra még kevésbé, de az Egyházra rábizta, és megígérte neki, hogy a poklok kapui, vagyis a tévedés és hazugság hatalmasságai nem vesznek erőt rajta a világ végezetéig. Ezen a krisztusi megbízáson alapul az Egyház tévedésmentessége, de egyuttal ránk nézve is az a boldog és megenyhítő tudat, hogy amikor az Egyházra hallgatunk, nem a saját ötleteinkre, hanem Krisztusra hallgatunk.

Igen ám — mondja valaki, — de ez a dogmatikai türelmetlenség, vagy ha tetszik: dogmatikai hűség rengeteg szeretetlenségre, sőt kegyetlenségre vezet. Az Egyház nem gyóntatja meg a feleségemet, — mondja valaki — mert elvált asszony, vagy mert én vagyok elvált ember, vagy általában mert nem élünk egyházi házasságban: milyen szívtelenség ez! Az Egyház elzárkózik attól, hogy más vallásokkal közös istentiszteleti cselekményeket végezzünk! Nem engedi meg, hogy egyházi temetésben részesítsék az öngyilkost, a közismert templomkerülőt, a párbajban elesettet, a halott-hamvasztót, az egyházellenes társulatok és szövetségek tagjait: milyen ridegség!

Mielőtt erre az ellenvetésre felelünk, mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy mások meg túlságos engedékenységet vetnek az Egyház szemére, mintha egyes esetekben a saját törvényei alól nagyon is könnyen adna fölmentést. S csakugyan igaz: egyes egyháziaknak néha túlságosan oppor-túnus, hogy ne mondjam gyáva és egyházhűtlen viselkedése, akik hogy pillanatnyi kényelmetlen helyzetekből meneküljenek, hajlandók az Egyház elveit és törvényeit holmi látszólagos mentőokok alapján azonnal kijátszani s feláldozni, valóban mély sebet üt azon az apostoli elvhűségeen és elv-tisztságon, amelyet az Egyház követel. Visszaélések azonban mindenütt előfordulhatnak s az Egyházat nem lehet azonosítani egyes kötelességükről megfélelmező képviselőinek hibáival.

Hogy a krisztusi elvek s az azokat a gyakorlatban érvényesítő egyházi törvények az életben nem egyszer nehéz helyzeteket teremtenek s következetes alkalmazásuk szigorúnak, ridegnek, sőt kegyetlennek látszik, tagadhatatlan tény. De mi következik ebből? Vajjon a krisztusi elveket s a leg-

szentebb törvényeket kell-e feláldozni olyan emberek kedvéért, akik szembehelyezkedtek velük? Szívtelen-e a haza, amikor a honvédelem kemény kötelességét érvényesíti, családok boldogsága, sőt alkalmilag életünk árán is? Szívtelen-e az állam, amikor törvényeinek tiszteletben tartását büntető szankciókkal sürgeti? Mi lenne az államból, ha csak szép szövegeket és tanácsokat hirdetne, hogy: méltóztatások adót fizetni, ha éppen tetszik, és úgy, és annyit, amennyit éppen tetszik? Ha megtűrné, hogy a polgárai hazaárulást kövessenek el s elforgassák a nemzeti élet rendjét s azokat, akik így cselekszenek, tovább is teljes értékű és teljes jogú polgárainak tekintené? Hasonlóképen: mivé lenne az Egyház, ha a hit megtagadóit s a legkomolyabb isteni és egyházi törvények lábál taposóit semmiféle erkölcsi fenytékkal nem sujtaná s így a többi vétkezni akarókat a vétkezéstől el nem riasztaná? Nem kellene-e akkor a Krisztustól rábizott szent örökség nevében súlyos mulasztással, hűtlenséggel vádolnunk?

Az Egyháznak éppúgy, mint az államnak, kötelessége, hogy ne csak erkölcsi törvényeket szabjon, hanem azok megtartását szorgalmazza is. Csakhogy az Egyháznak nem állnak, legalább ma már nem állnak szuronyok, börtönök a rendelkezésére. Azért legalább egyet kell megtennie s ez szent kötelessége is: legalább erkölcsi fenytékekkel, szentségeinek, szentelményeinek, szertartásainak megvonásával kell törvényeinek megtartását körülbástyáznia.

Es erre köteles nemcsak a krisztusi hűség nevében, hanem a hívek erkölcsi életének színvonala, sőt az egész társadalom érdekében is. Hiszen ha pl. a statisztika szerint a hívő katolikusok között aránylag mégis kevesebb az öngyilkosság, a házassági elválás és hasonlók, ennek kétségtelenül egyik főmagyarázata az egyházi büntető szankciók szigorúságában keresendő. És ha az egyházi tényezők ezeket a törvényeket még szigorúbban kezelnék és pl. a papok az öngyilkosokat még látszólagos mentőkörülmények esetén sem részesítenék egyházi temetésben, — igaz, hogy erre még többen kiabálnák, hogy íme milyen szívtelen az Egyház, de — végeredményben az Egyház ezzel is szeretetet gyakorolna, nem szívtelenséget, mert akkor valószínűleg igen jelentékenyen alábbszállna a ma már oly ijesztően magas öngyilkossági arányszám.

Hasonlóképp mennyivel boldogabb és szilárdabb volna a családi élet, mennyivel ritkább és legyőzhetőbb lenne a hűtlenségre való belső megkísértetés, mennyivel kevesebb megúnt feleség kerülne az utcára s mennyivel kevesebb gyermek lenne még a szüleinek életében árvává, ha az Egyháznak módjában állna az evangéliumi házasságtörvényt még szigorúbban, még kérlelhetlenebbül érvényesítenie! Egyes esetekben, megengedem, ez kemény áldozatot róna az egyesekre, de ezerszerte több bajnak, viszálynak, meghasonlásnak, árvaságnak, családi tűzhely rombadőltenek lenne a megakadályozója.

A „szívtelenség” tehát végeredményben éppen a társadalomnak válnék javára. Épúgy, ahogy az állam „szívtelensége” egyenesen létérdeke a tisztességes társadalomnak. Hiszen ha az állam nem büntetné meg keményen a rablókat és gyilkosokat, a tisztességes embereknek hamarosan ki kellene bújdosniok a világból!

Egyébként van-e egyáltalán joga szívtelenségről panaszkodni az Egyház részén annak, aki *magá rekeszti ki magát az Egyház szentségeiből és szertartásaiból?* Mi jupon követelhet bárki pl. egyházi temetést, ha életében talán soha feléje sem nézett az Egyháznak, vagy pedig életmódjával, bűnös viselkedésével azt mutatta, hogy neki az Egyház nem kell? Krisztus Anyaszentegyháza nem esketési vagy temetési díszítésrendező vállalat, amely kívánatra bárkinek házhoz szállítja a szenteltvizet s a tömjént s amelyet egyszerűen pénzért oda lehet rendelni, ahova bárkinek tetszik. Aki életében nem élt az Egyházzal és az Egyházban, miért kívánja, hogy a halála után úgy bánjunk vele, mintha világeletemben buzgó, egyházhű ember lett volna? Ha a szentségek nem kellettek neki, miért kellene egyszerre a szentelmények? Ha a házasság szentsége nem kellett neki, miért kellene a többi szentségek, amelyek úgysem hozhatják létre a lelkében a maguk gyümölcsét, amíg az illető a bűn állapotával szakítani nem akar?

Az ilyen csak magára vethet, ha az Egyház sem tekinti őt az ő hűségese gyermekének s nem hajlandó gúnyt üzetni a szentelményeiből és szertartásaiból! Aki az Egyházból s annak belső, kegyelmi életközösségéből emigrál s e helyzetéből őszinte bűnbánattal meg nem tér, éppúgy nem formálhat

jogot az Egyház kegyelmi eszközeire, mintahogy a politikai emigránsok és szökevények önként kirekesztik magukat az állampolgári jogok élvezetéből.

„Óvakodjatok a hamis prófétáktól!” mondja Jézus és ezzel mindenkorra leszögezi, hogy vannak tehát hamis próféták is, hamis tanítók és hamis tanítások.

Mi következik ebből? Az, hogy ne engedjük magunkat megtévesztetni általuk! Nekünk ne a divatos szölamok és kétértelmű jelszavak legyenek fontosak, hanem Jézus intelmei! A rosszal, helytelenül szemben nem a türelmesség van a helyén, hanem a visszautasítás és jellemes színvallás!

A tévedőkkel s a bűnösökkel pedig ne is türelmesek legyünk, hanem szeretettel teljesek! Sőt különös szeretettel kell szánunk azokat, szegényeket, akik Jézus igazságait nem ismerik vagy félremagyarázzák, akik az ő kegyelmi eszközein s Egyházán kívül állnak! Szeretnünk kell őket s imádkoznunk értük, hogy ők is nyerjék el az Úr kegyelmét, ők is jussanak el az igazság birtokába s ezen keresztül az örök életre! Hogy ők is lássák be a különbséget igaz tanítók és hamis próféták között, igaz tanítás és tévtanítás között, a mennyei Atya akaratának teljes és maradéktalan teljesítése és az Úr Jézust pusztán általánosságban tisztelni akaró állvasosság között! Hogy keljen fel mindnyájunk fölött a Jézus igazságának napja, hódítsa meg őket is az Úr egy kegyelme s mindnyájan egy szívvel-lélekkel járjunk az ő parancsolatainak útján az egy mennyei boldogság felé!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1933 július 23 (rádió).

A húsvéti gyónás-áldozás kötelessége

*„Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik;
és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva.“ Jn. 20, 23.*

Husvét táján a IV. lateráni egyetemes zsinat rendelete s az Egyházi Törvénykönyv előírása értelmében a katolikus embernek két szentséghez kell járulnia: a töredelem szentségéhez s az Oltáriszentséghez. Más szóval: ilyenkor minden katolikusnak meg kell gyónnia s meg kell áldoznia. Főképen ennek a kettős kötelességnek teljesítésén vagy nem teljesítésén szoktuk megállapítani, hogy valaki komoly, gyakorló, aktív katolikus-e, vagy nem. A zsúfolt gyóntatószékek s a nagyszámú áldozó, különösen a húsvét előtti hetekben, mutatja, hogy hívő katolikusainknak igen jelentékeny része kész örömmel teljesíti ezt a kettős, szent kötelességet. Fájdalom, viszont sokan, nagyon sokan elhanyagolják, néha hosszú éveken át elmulasztják e kötelesség teljesítését.

Ennek a kötelesség-nem-teljesítésnek különböző okai vannak. Nem szólok azokról, akik csak névleg katolikusok, valójában pedig semmiféle vallást nem gyakorolnak, sőt talán hitetlenek és az Egyház ellenségei. Nem szólok azokról sem, akiknek lelkét megfertőzték az egyházellenes felfogások vagy az a hitközöny, amelybe környezetük, olvasmányaik, mások rossz példája ringatta őket. Vagy az az idegen, protestáns eredetű felfogás, amely sok katolikus ember lelkébe is beszűrődött, mintha a gyónás a keresztény életben felesleges, az áldozás lényegtelen dolog lenne. Merő papíros-katolicizmus az, amely azt hiszi: az is elég, ha valaki hisz az egy Istenben és kereszténynek nevezi magát, beéri néhány Miatyánkkal, néhány kenetes szólammal, áldással-békességgel; de minden pozitívumot, minden parancsot, egyháztörvényt,

szentséget mellőz és fölöslegesnek ítél. Sajnos, vannak aztán ezeken az átkatolikusokon kívül sokan olyanok is, akik egyébként hívő s vallásukat amúgy szerető katolikusok, talán misére is járnak, csak épen a húsvéti gyónás-áldozástól maradoznak el. Vajjon miért?

Ennek az elmaradozásnak egyik legfőbb oka a *kényelem és feledékenység*. Ma nincsen kedvem, nincs hangulatom hozzá, mondja akármelyik, mikor a húsvét ideje elközeleg; majd a jövő hetek egyikében. No, ráérek még, gondolja magában húsvétkor; elég, ha Szentháromság vasárnapjáig elvégzem a gyónás-áldozást. Akkor aztán esetleg közbejön megint valami, s a húsvéti gyónás arra az évre végérvényesen elmarad. A következő esztendőben meg már azért is halogatja az ilyen ember a gyónást, mert resteli, hogy tavaly lemaradt s most már a múltévi gyónás-áldozás elhanyagolásával is vádolnia kellene magát. Ez újabb okot ad neki a halogatásra s így marad el a szentségek vétele évről-évre, néha minden különösebb rosszakarat nélkül, néha 30—40 éven át.

A másíknál a fő akadály a *bánat hiánya*. Bánat nélkül tudvalevőleg nincs érvényes gyónás, és bánat viszont nincs megtérési szándék nélkül s komoly erősfogadás nélkül. Már most akárhány embernél itt a bibi. Gyónni csak meggyónna, de javulni nincs szándéka. Aki pl. nem akar bizonyos bűnös szenvedélyek dédelgetéséről, tiltott élvezetek folytatásáról lemondani, aki nem akarja a jogtalanul szerzett vagy megtartott vagyont visszaadni, haragosával megbékülni, törvénytelen házasságát rendbehozni, az természetesen lapul és húzódozik a gyóntatószék mellől s nem egyszer azzal hitegeti magát, hogy elég lesz majd a halál előtt meggyónnia. Ez persze szintén nem mindig sikerül, hiszen elég sok esetben hirtelen halál a szomorú büntetése ennek a tusakodásnak az isteni kegyelem ellen.

Végül vannak, akik merőben azért maradnak el a gyónástól, mert *félnek tőle*. A gyónás nagy magunkbaszállást jelent, komolyságot, megalázkodást, leszámolást a múlttal. A gyónás amolyan lelki fürdő s ahogy vannak emberek, főleg gyermekek, akik félnek s fáznak a hideg víztől s a mosakodástól, úgy vannak emberek is, akik inkább tovább hordják a lelkükön a bűn szennyét, minthogy erőt vegyenek

magukon s legyőzve minden húzózkodást tisztára mossák a lelküket. Az emberek kevélyek s akárhány inkább tovább cipeli a bűn átkát a lelkén, semhogy levetve minden gőgös-ködést, alázatosan, megtört szívvel odatérdeljen a bűnbevallás és bűnbocsátás kegyelmi törvényszéke elé s Isten bocsá-
natát keresse.

E megtévedésekkel szemben lássuk csak röviden, miért is szép és nagyszerű dolog a gyónás, áldozás, miért kell azt lelkes meggyőződéssel elvégeznünk. Hadd erősödjön meg e megfontolás által bennünk, hitéletet élőkhben is ennek a két szentségnek szeretete és nagyrabecsülése s hadd okuljon belőle az is, aki eddig idegenül nézte ezt a kettős szent, husvéti köteleességet.

Jó katolikus ember a husvéti gyónás-áldozáshoz örömmel járul mindenekelőtt azért, mert itt *komoly parancsról, kötelességről van szó*. Ha egyszer a töredelmet s az Oltári-szentséget az Úr Jézus rendelte, ha ő akarja, hogy főleg e két szentség által újítsuk meg magunkban s növeljük a kegyelem életét, akkor komoly katolikus ember szemében ez az ő akarata egyedül is elég indíték. A parancs parancs. Nem mondhatod, hogy jó keresztény vagy, ha nem teszed meg, amit az Úristen parancsol. Hiába hivatkozol talán arra, hogy nem érzed a szükségét, hogy téged a gyónás nem elégít ki stb. Hiába hivatkozol arra, hogy hiszel, hogy imádkozol, talán jót is teszel a felebarátaiddal, hogy jó hazafi és becsületes ember vagy. Ez mind szép és szükséges, de nem elég. Ha Isten parancsa az, hogy gyónjál és áldozzál is, nem lehetsz Istennek hűséges gyermeke, ha meg nem teszed, amit ő told parancs alakjában kíván.

Már most, hogy Isten parancsolja-e ezt? Ebben józanul semmi kétséged nem lehet. Parancsolja az Isten kétféleképen: egyenesen és az Egyház által. Kezdjük ez utóbival, az egyházi parancsal.

Itt persze mindjárt baj van azokkal az idegen hatások alá került katolikusokkal, akiknek az Egyház parancsa nem imponál. Akik azt hiszik, az Egyház csak valami magántársaság, klerikális alakulat, a papok és püspökök magánegyesülete, amely parancsolgat ugyan, de amelynek nem kell szótfogadni. Ezt az egyházfogalmat azonban meg kell javí-

tani, mert ez ellentétben van Jézus rendelkezéseivel. Az Egyház nem magán-társaság, nem emberi szervezet, hanem *Krisztus titokzatos teste és az igazság oszlopa és erőssége*. Az Egyház az a test, amely által Krisztus, a fej, a földön működik. Az egyháznak Krisztus adta meg a lélekkormányzati jogot, amidőn az egész hívőnyáj legeltetését legfőbb fokon Péterre ruházta. „Aki titeket hallgat, engem hallgat s aki titeket megvet, engem vet meg” (Luk. 10, 16). Az oldó és kötő hatalom, melyet Jézus az ő Egyházára hagyott, nemcsak bűnbocsánati hatalmat, hanem általában kormányzati és törvényhozó hatalmat jelent. Más szóval ez annyi, hogy amit az Egyház a lelkünk érdekében parancsol, amit a vallási és kegyelmi életre vonatkozólag előír, azt Jézus nevében és megbízásából teszi, azt tehát visszavezethetőleg maga Jézus akarja, parancsolja, sürgeti. Ha az Egyházat megvetem, Jézus szava szerint „pogány és vámos” vagyok, azaz kirekesztem magam Jézus kegyelméből s az Isten országából.

Ahogy nem lehetek jó magyar hazafi, ha az állam törvényeit megvetem, úgy nem lehetek jó keresztény sem, ha az Egyház törvényeit semmibe veszem. Tehát az az egy tény, hogy az Egyház a húsvéti gyónást és áldozást súlyos parancsként előírja, hívő katolikusknak elegendő arra, hogy benne Isten törvényét s akaratát ismerje fel.

Nincs igazuk azoknak, akik az egyes egyházi előírásokkal szemben, pl. a tiltott könyvek, vagy a házasság, vagy akár a halotthamvasztás kérdésében minduntalan ki akarják oktatni az Egyházat, hogy dogmatikai szükségesség-e ennek vagy annak az egyházi törvénynek a fenntartása. Hívő katolikusknak elég, ha az Egyház valamit parancsol; ő abban máris Isten rendelkezését látja s gyermeki szeretettel, lelkes együttérzéssel azonnal melléje áll.

Az Egyház parancsa magában is elég volna a húsvéti kettős köteletség megállapítására. Azonban tovább is van; a gyónás és áldozás egyenesen krisztusi előírás. Így mindekelőtt a *gyónás*.

Evangéliumismerő ember előtt nem lehet kétséges, hogy Krisztus Urunk húsvéti estéjén tanítványainak (s természetesen azoknak is, akik az ő apostoli hivatalukat öröklik) megadta a bűnbocsátó és bűnfenntartó hatalmat: „Akiknek ti megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik s akiknek ti

megtartjátok, meg vannak tartva" (Ján. 20, 23). Más szóval: Jézus az Egyházra bízta, hogy kegyelmi törvényszéket léteítsen s azontúl ő döntsön Jézus nevében a bűnök alól való feloldozás vagy fel nem oldozás felől. Jézus rendelése értelmében tehát mindenkinek, aki az Istentől bűnbocsánatot akar kapni, az Egyház bűnbocsátó fórumához kell fordulnia, másképp nincs bűnbocsánat s így nincs üdvösség sem számára. Így hitte és gyakorolta ezt az ősegyház is; ebben nincs semmi kétség. Az ősegyházban külön amiatt támadtak eretnokségek, mert egyes túlzók helytelenítették, hogy az Egyház a töredelem szentségében minden bűnt, még a legnagyobbakat is megbocsátja. A manicheusok a II. században és a novatiánusok a III.-ban azért váltak ki az Egyházból, mert szerintük erkölcsi lazaságra vezetett az, hogy az Egyház még bizonyos nagy bűnöket is, mint a bálványimádást, házasságtörést és gyilkosságot, feloldozott. Sőt az ősegyházban, mint tudjuk, nemcsak magángyónás volt, hanem nyilvános gyónás is, bár ez az utóbbi minden valószínűség szerint már nem tartozott a szentség lényegéhez, hanem inkább elégtételi, jóvátételi, vezeklési jellegű volt.

Hasonlóképp tudjuk, hogy az *Oltáriszentséget* Jézus szerzte. Aki egyszer elfogulatlanul elolvassa a Szent János evangéliumának 6-ik fejezetét s összeveti azt az utolsó vacsora igéivel és Szent Pálnak I. Korinthusi levelével (11, 23—31), az nem kételkedhet benne, hogy Jézus az Oltáriszentséget, az ő kenyér s bor színe alá rejtett szent testét s vérét tette meg azzá a titokzatos erőforrássá, amelyen keresztül bennünket az ő megváltói kegyelmeiben részesíteni akar. „Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő vérét, *nem leszén élet tibennetek*“ (Jn. 6, 54). „Aki nem eszi az én testemet s nem issza az én véretem, abban *nem leszén élet*,“ mondja Jézus. Mert „az én testem bizonytal étel s az én vérem bizonytal ital!“ Lehet-e ennél világosabban szólni? Itt nyíltan ki van mondva, hogy áldozás nélkül nincs üdvösség. Nem lehetek eleven tag Jézus testén, nem lehetek szőlővessző rajta mint örök szőlőtő, ha az ő szent testének s vérének vétele által nem élesztem s táplálom magamban az ő boldogító s erősítő közösségét. Enélkül száraz venyige vagyok, melyet letörnek, amely

lehull a szőlőtőről, amelyet összekötnek s tűzre dobnak (Jn. 15, 6).

Ha tehát vétkes ember vagyok — s ki tagadhatná magáról, hogy vétkes ő is? — akkor a bűneim bocsánatára igénybe *kell* vennem a töredelem Jézus rendelte szentségét. S ha gyenge, bűnrehajló ember vagyok — és ki tagadhatná magáról, hogy ő is az? — akkor a lelkem táplálására, erősítésére, kegyelemmel eltöltésére magamhoz *kell* vennem az Úr szent testét és véréét, ahogy ő ezt oly nyomatékosan sürgette s elrendelte.

Lehet, hogy nem hiszek Jézusban, hogy nem vagyok keresztény. De hogy az ő világos rendelkezéseit félrelökjem s akkor mégis kereszténynek nevezsem magam, az nem lehet, az egyszerű önámítás.

A töredelem szentségéhez járulnom, vagyis gyónnom tehát *kell*, és áldoznom is *kell*; ezt Jézus akarja. Az Egyház csak Jézus parancsát ismétli és sürgeti; mindössze azt a minimumot határozza meg, hogy mikor, hányszor, mily alkalmalmmal kell e Jézus rendelte szentségekhez járulnom: legálább egyszer egy évben, husvét táján.

A kötelesség tehát világos és félreérthetetlen.

Azonban szomorú vallásosság volna az, amely csak parancsokra hallgatna és csak azt nézné, mi a szigorú kötelesség; mi az, ami nélkül bünt követünk el s elkárhozunk. Bűn, pokol emlegetésével kelljen a keresztényt a mennyei Atyához csalogatni? A Jézusban hívő s az ő kegyelmét őszintén sóvárgó lélek nem rideg parancsot keres, hanem a gyónásnak és áldozásnak főleg a belső szépsége, gazdag kegyelmi tartalma, nagyszerű lelki hatásai indítják arra, hogy Jézusnak ezzel a két felséges ajándékával örömmel és gyakran éljen. Nem is csak egyszer egy évben, hanem amikor csak alkalma van rá.

Mert hát mi is az a gyónás és az az áldozás? A két legszebb ajándék, amivel bennünket Jézus megajándékozott. *A gyónás a legnagyobb rossztól szabadít meg minket.* Mi a legnagyobb rossz a világon? A szegénység? Dehogy! A betegség? Nem! A gyász? Még az sem! A becsületünk elvesztése? Nem. A legnagyobb baj és veszteség az, ha az Istent elveszítjük a bűn által.

A legnagyobb szegénység az, ha Isten kegyelmét tékozzuk el. A legpusztítóbb betegség az, ha a lelkünk kórsgos. Magának az életnek elvesztése sem olyan kár, mondja az Údvözítő maga, mint amikor a lelkünket döntjük kárhozatba. A bűn a lélek fekélye, hontalansága, irányvesztése, halálos nyavalyája, mely az Isten szemében utálatossá, gyűlöletessé tesz minket s örök büntetésre méltóvá.

Mily szörnyű szavakkal írja le az evangélium azokat az örök büntetéseket, amelyek azokra várnak odatúl, akik bűnben halnak meg! Kétkeltek a pokol létezésében? De az örök igazság szavát nem lehet megváltoztatni. Pokol van s akkor a bűn, amely a poklot maga után vonja, csakugyan a legborzasztóbb teher, ami az ember lelkét nyomhatja. Ha mindenedet elvesztetted: apádat, anyádat, gyermekeidet, feleségedet, vagyonodat, házádat, hazádat, becsületedet az emberek előtt, állásodat, kenyeredet, egészségedet, ez még mind összevéve sem olyan rossz, mintha csak egyetlenegy súlyos bűn terheli a lelkedet. Ha minden összeesküszik ellened: emberek és elemek, ha koldus vagy és rongyokban jársz, ha megfagysz az út szélén, ha fekélyeidet, mint az evangéliumi Lázárét, kutyák nyalják, ha nyárson sütögetnek mint a vértanukat, ha börtönt és rabszolgaságot kell elviselned évek-hosszán, ha halálraítélnék s kivégeznek: ez még mindig nem olyan nagy baj és kár, mintha egyetlenegy súlyos bűnnek a terhe nyom.

Lehet, hogy a vallástalan ember ezt nem érzi, talán kiveri fejéből az Isten gondolatát, nem gondol a halál utáni számadásra s az örök sorsra, csak a mának él. De aki hisz, az tudja, hogy nem lehet borzalmasabb sors, mint Isten ellenségének lenni! Az ilyen ember érzi is a lelkén az átok súlyát; jártában-keltében, néha még álmában is felriad s reszketve gondol a szörnyű adósságára, amit előbb-utóbb meg kell fizetnie „az utolsó fillérig.” Ez a büntudat, ez a szörnyű adósságérzés megkeseríti minden szórakozását, minden örömét, elrabolja minden nyugalmát.

Már most Jézus, aki tudta a mi lelkünk nagy gyengeségét, gyógyszerül a bűn ellen kigondolta s legszebb húsvéti ajándékul elénk állította a töredelem szentségét. Őszinte, mély megbánás, javulási szándék, alázatos bűnbevallás és a pap feloldozó szava: „én téged feloldozlak bűneidtől az

Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében," s akkor megtörténik a legnagyobb csoda, a legbámulatosabb halotttámasztás: a bűnös mint megígazult áll fel a gyónószékből, az Isten ellenségéből ismét Isten kedves gyermeke lett, a tékozló fiúból boldog hazatalált, a lelkileg leprózusból, betegből, kórságosból, kárhözatravalóból Isten házának egészséges és teljesjogú polgára.

Lehet-e ennél szebb és boldogabb változás?

Sokszor kérdezem magamtól: vajjon van-e igazi hitük azoknak a katolikusoknak, akik tudják, mit jelent a gyónás és mégis húzódoznak tőle? Tudják ők vajjon, ki az Isten, mi a lélek, mi az örökkévalóság, örök mennyország és örök pokol? Tudják, mi a bűn s mily rettenetes ítélet fenyegeti azokat, kik makacsul megmaradnak a bűn állapotában? Hívő és gondolkozó emberek ezek? Bajosan. Mert tudni a veszélyt, látni az örvényt, amelybe rohanunk, látni a mentőeszközt is, amelynek elérését az Isten könyörületessége oly könnyűvé tette — és mégsem nyúlni utána, hanem megmaradni a halálos veszedelemben pusztá lustaságból, kényelemből, gondatlanságból, ez vagy az öngyilkosságnál is megdöbbentőbb örület, vagy a hitnek végleges elalvása, kihülése a lélekben.

Tudod-e szegény bűnös, mit nyersz te a feloldozás által?

Gondold, hogy beteg vagy, hónapok óta nem szívta a szabad levegőt, állapotod egyre rosszabbodott, a halál csíráját hordta a testedben, szinte nem volt már remény a felépülésedhez. S egyszer csak arra ébredsz, hogy hirtelen meggyógyultál. Minden lázad elmúlt, minden sebed behegedt, minden tagod ismét ép. Ugyanígy jársz a gyónás és feloldozás által. Vagy gondold el: adós vagy, anyagi gondok s terhek nyomnak, már nem tudod, honnan teremtsd elő a kamatokat s adósságod terhe még csak egyre nő. A hitelező a törvény szigorával fenyeget, el fogsz veszteni mindent, a fejed alól húzzák ki a párnát, nem lesz egyetlen filléred sem a tied eltartására. S akkor a hiteleződ egy szép nap azt mondja: Elengedem minden tartozásodat, nem kell fizetned semmit, sőt még én ajándékozlak meg bőségesen s a fiammá, örökösömmé fogadlak . . . Nos, a földi hitelezők, a kereskedők és bankok ritkán beszélnek így, de az Isten

így beszél. Mindössze azt a semmiséget kívánja tőled, hogy kegyeskedjél kinyújtani a kezedet a pazar, a megmentő ajándékért. S te nem teszed, te még erre is kényelmes vagy! Csak hadd vesszen minden, csak hadd jöjjön a nyomor s a a kétségbeesés, de te nem vagy hajlandó — nem is mondom: segíteni magadon, mert hiszen itt erről sincs szó, hanem csak megtérni és kegyesen elfogadni azt, hogy az Írgalmas Szamaritánus segítsen rajtad! Hát ember, eszes lény vagy te még? És tudod-e, hiszed-e, mi az: Isten ellenségének vagy Isten gyermekének lenni?

Vagy gondold el: halálra ítélt ember vagy. Kimondták fölötted a végzést minden fokon: méltó vagy a halálra. Nincs emberi fórum, amely kegyelmet szerezhetne neked. Ki fognak végezni s te máris a síralomházban ülsz. A halálnak minden rettenete, a bitónak minden szégyene mint hollófekete árnyék suhog az öntudatod fölött: akárhová tekintesz, nincs menekvés, nincs reménység. S akkor egyszerű csoda történik s valami váratlan békehírnök kegyelmet, menekülést, sőt dicsőséget s felmagasztaltatást hirdet neked. Bilincsed lehull, börtönöd ajtaja kitérül s te ismét élhetsz, szabadon, boldogan, családot tagjai között! Mindössze alá kell írnod, hogy elfogadod a felmentő végzést és előzőleg persze magadba kell szállnod és szent bánattal ígérned, hogy többé nem követed el azt, ami miatt a halálbüntetést magadra vontad. Melyik halálra ítélt nem fogadná kitörő, ájuló örömmel ezt az üdvözítő fordulatot? Melyik-e? Te, testvér, aki még akkor is inkább megmaradsz a börtön sötétjében s a bilincsben, amikor tudod, hogy innen az út már csak a vesztőhelyre visz, ha magadba nem szállsz s a mentőjebbet meg nem ragadod!

Vagy hogy evangéliumi példázatot hozzak: bárány vagy, aki eltévelyedtél a nyájból, aki elhagytad a lelked pásztorát s most bojtorjában, tövisbe kerültél, meredély szélére siklottál s most bojtornyok fenyegetnek alul, tépő, fogvicsorító farkasok jobbról-balról s a tövis felvérzi a tested, a félelem és magadrahagyatottság égeti a lelked . . . És akkor a Jó Pásztor, aki utánad ment a pusztaságba s leereszkedett értetted a meredély szikláján, a málló-hulló kőomladékok közé, ki akar menteni, meg akar gyógyítani s vigasztalni, haza akar vinni a biztonságos béke helyére. Kinyújt-

ja utánad karját. De nem, te ellököd, te nem akarsz tudni róla, neked a farkasok inkább kellenek s az örvény mélyén leselkedő halál kívánatosabb, mint a Jó Pásztor mentő keze, szerető ölelése, gyógyító gondoskodása!

Tékozló fiú lettél, messze elkerültél az atyai háztól, vad idegenben éhséget szenvedtél, sertések örvévé szegődtél, irigyelted még az állatot is, mert neked már moslékot sem adtak többé . . . S akkor megtudtad, hogy atyád vártonvár, könnyezve epekedik utánad, lesi az országutat, nem kerül-e elő rajta valahol messze az ő hűtlen és hálátlan fia, hogy akkor azonnal eléje fusson, összeölelje, lecsókolja róla a port, a szennyet, a verejtéket s bevezesse ismét, egyetlen zokszó nélkül, megbocsátó szeretettel az atyai házba s új köntöst öltessen rád s új sarut a lábadra s gyűrűt az ujjadra s lakomául leöllesse számodra, ó nem is a hízott állatot, hanem a saját örök, áldozatra szánt Fiát . . . De nem, te hallani sem akarsz róla, neked nem kell a bocsánat s a visszafogadtatás, nem kell az atyai ház melege, derűje, édesége, békessége, neked tovább is csak a buja élet s a rab-szolgaélet kell, a sertések társasága, a hontalanság és elsorvadás. Hát ember, mondd: van neked ép eszed? És főleg: van hited, ha ilyen kincset, ilyen jótéteményt ily könnyelműen s ily érzéketlenül ellóksz magadtól?

S még ez sem minden! Ha a husvéti gyónás a legnagyobb rossztól szabadít meg minket, viszont a *husvéti áldozás meg a legnagyobb jóban részesít*, amit a földön el tudunk képzelni. A szentáldozásban Jézus testét-vérét veszünk magunkhoz eledelként a lelkünk táplálására.

Megint azt kell kérdeznem: tudod, testvér, mit jelent ez?

Az áldozás jelenti mindenelőtt a *legnagyobb istenközeliséget*, a legbensőbb egyesülést Istennel, amely a földön lehetséges. Isten mindenütt jelen van s különösen is jelen van a lelkünkben a Szentléleknek bennünk lakó kegyelme által. De sohasem oly teljesen, oly mindenestül, oly meghatározó s érezhető közvetlenséggel mint itt. Az áldozás személyes találkozás Jézussal, az ő édes ránkborulása, belénk szállása, szívünkbe hullása. A szentáldozás boldog pillanataiban a Teremtő csókját érezzük égni a homlokunkon, Jézus Szívét

érezzük dobogni a szívünkön, tiszta szent vérét érezzük az ereinkbe átömleni.

Vakmerőnek hangzanak e kitételek? Egyik sem vakmerőbb, mint amit ő maga használ: „Ez az én testem, egyétek; ez az én vérem, igyátok!” Az anya csak tejével táplálja gyermekét, Jézus a vérevel! Más csak a gondjait, szeretetét ajándékozza oda kicsinyeinek, Jézus önmagát adja, mindenestül. A megtestesülésben elrejtette istenségét, hogy meg ne riadjunk az ő fölségétől; itt még az emberségét is elrejtí, hogy ne vonakodjunk táplálék, eledel gyanánt egyenesen magunkhoz venni, szinte magunkba forrasztani. A szentáldozás után az Ő vére piroslik arcunkon, az Ő édes, tisztaságos teste nemesíti meg testünket. Általa vérrokonává válnunk a Háromszemélyű Istennek, benne a mennyország tartja bevonulását a mi földiségünk szegényes betlehemi istállójába.

Lehet-e nagyobb leereszkedést csak elgondolni is, teljesebb Isten-leszállást, s az ember részén felségesebb magvaszállást? Ha a világ legelőkelőbb fejedelme, legszebb és leggazdagabb embere jelentené be nálunk látogatását, nemde örülnénk neki? Nemde buzgó gonddal díszítenők fel jövelele elébe a házunkat s eldicsekednénk vele minden ismerősünknek: képzeljétek, milyen hallatlan tisztesség éri a házunkat! Itt pedig nem földi király, nem mulandó kincsek és veszendő bájok birtokosa készül betérni hozzánk, hanem az Isten Fia maga. S mi mit teszünk? Eltorlaszoljuk az útját! Hátat fordítunk neki! Kiüzenjük a cseléddel, hogy nem vagyunk otthon a számára. Hát nem eszemel viselkedés ez?

És ha még csak maga és üres kézzel jönne! De nem, magával hozza *adományait* is, éppenséggel azokat az adományokat, amikre nekünk oly régtől s oly égetően szükségünk van.

Mi kell nekünk inkább, mint vigasz, béke, bátorítás ezekben a rettenetes, nehéz időkben? Mi kell jobban, mint eleven hit, amely az örök javakat pillanatig sem téveszti szem előtt s egy hitetlen és hitközönyös világban fensőséges, keresztény, krisztusi gondolkodásra tanít? Mire van inkább szükségünk s minek vagyunk jobban híjával, mint a lelki erőnek, ellenállóképességnek a mindenfelől ránk törő kísértésekkel szemben? Tisztaságnak egy érzeki lázban égő világ közepén, szeretetnek a gyűlölet és irigység lángcsóváit

között, szociális igazságosságnak az önzés és versengés poklában? Állhatatosságnak a jóban, éberségnek a veszedelmek között, a bűnbánat szellemének a multtal s a reménynek a jövővel szemben. Mindezt Jézus nyújtja nekünk az Oltáriszentség által. És csak az által. Aki nem eszi az ő testét, mondja ő maga, abban nem lesz élet, azon nem tud érvényesülni az ő gyógyító, talpraállító, erőtadó, izmosító, vigasztaló kegyessége.

És mi mégis mit teszünk? Mintha bizony nagyon is gazdagok volnánk lelki erőben, vigaszban, hitben, reményben, szeretetben, szociális igazságérzetben, erkölcsi tisztaságban, ellőkjük magunktól a minden erők örök forrását, minden gyógyszer mennyei osztogatóját. Megint csak azt kell mondanom: nem esztelenség-e ez, de a legfőbb fokon?

És nemcsak esztelenség, hanem *hálátlanság* is és alacsony lélekre valló érzéketlenség. Visszautasítani az Istent! Az ő legszebb ajándékait, az ő leggyengédebb, legleereszkedőbb szeretetét! Jézus testét s véré! Minden más leköt és érdekel, csak ő nem! Onthatja a véré a Golgotán, mi oda se nézünk. Kínálhatja az élet kenyerét, a mennyei vígasságok kelyhét, mi vállat vonva suhanunk, lopózunk tovább. A kártya fontosabb, a főzés fontosabb, a meccs, a politika, a heverés fontosabb, az emberek fontosabbak, de még az állatok is, még az oktalan tárgyak is, mint Isten, lélek, örök élet. Hát emberek vagyunk mi még? Keresztények?

S akkor még nekünk, akik ilyen vakmerően hívjuk ki Isten büntetését önmagunk ellen, van merszünk odaállni s nagyképműen arról vitatkozni, lehetséges-e a pokol és van-e az Istennek joga örök pokollal sújtani azokat, akik ennyi isteni jótéteményt ilyen sértő és csökönys módon visszautasítottak? Nem, Uram! távol legyen tőlünk ekkora farizeusság!

Husvéti ajándékaidat kínáló, rajtunk szánakozó, lelkünket mindenáron megmenteni szomjazó Jézus! Nem, mi nem leszünk ilyen esztelenek és hálátlanak, hanem szeretettel fogadjuk szereteted pazar ajándékait! Minket ne korbács-csapással kelljen üzni a jóra; mi a húsvéti szent időt örömmel felhasználjuk arra, hogy nem is egyszerű, hanem több-

szőr s azután is minél gyakrabban éljünk a bűnbocsánat kegyelmi ajándékaival és az Euharisztia szentségével!

A görögök regéje szerint Narcissus gyönyörű szép ifjú volt s midőn egyszer a tó tükreben az őnmaga képmását meglátta, annyira beleszeretett e képmásba, hogy ölelésére lehajolt a vízre s addig hajolt, míg a vízbe merült s a habok elnyelték. Ennek a halálnak emléke volna a monda szerint a fehér narcisz-virág. Egy misztikus lelkületű spanyol költőnő a XVII. században ebből a regéből oltáriszentségi drámát alkotott „El Divino Narciso” címmel. A drámában Jézus az a mennyei szépség, aki bennünk emberekben saját képmását ismerve fel, lehajolt hozzánk s irántunk való szeretetből a halálba ment értünk. De halálának helyén fehér virág támadt: az Oltáriszentség fehér ostyája, mely örökre hirdeti a mi mennyei szerelmesünknek hozzánk való jóságát.

Hófehér narcisz, eucharisztikus Jézus, szeress minket! Taníts meg minket arra, hogy mi is szeressünk téged! Szeressük bűnbocsánatodat és szeressük oltáriszentségi ajándékaidat!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1932 április 24 (rádió).

Akik két úrnak akarnak szolgálni

*„Nem szolgálhattok Istennek
és a mammonnak“ Mt. 6, 24.*

Az Úr Jézusnak ezek az intelmei: senki két úrnak nem szolgálhat; nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak; ne aggodalmaskodjatok azon, mit fogtok enni, mit inni s mivel ruházkodni — annyira meglepők, annyira nem e világból valók, emberfölöttiek, főleg napjainkban, hogy sokak fülében csaknem érthetetlenként hangzanak. Hogyan? Amikor ezreknél a legszükségesebb életfeltételek is hiányoznak, amikor mindenki termelést és többtermelést sürget, akkor ilyen tanokat hirdet nekünk Jézus: Nézzétek az ég madarait, az Úr gondoskodik róluk; nézzétek a mezők liliomait, az Úr öltözteti őket; biztatok, mert a ti mennyei Atyátok tudja, mire van szükségetek . . . Ugyan mit akar mondani Jézus ezzel? Csak nem azt, hogy hagyjuk abba a munkát, a törődést, a földi javakról való gondoskodást, a termelést, a földművelést, az ipart, a kereskedelmet?

Bizonytal nem. Az evangélium intelmének nem lehet az az értelme, hogy henyéjünk s úgy várjuk, hogy a sült galamb a szánkba repüljön. Maga az Úr arra tanít az ő imájában, a Miatyánkban, hogy imádkoznunk kell a mindennapi, földi kenyérért is. A munka kötelességét pedig már a paradicsomban hangoztatta az Isten.

Itt csak attól óv az Úr nagy nyomatékkal, hogy minden túlzott és egyoldalú aggodalmaskodást a földi javak dolgában üzzünk messze magunktól; hogy az anyagi javak keresése ne legyen legfőbb és szinte egyetlen gondolatunk; ne merüljünk el azok hajszolásában úgy, hogy mellettük a lelki javakról szinte megfeledkezünk. Jézus a helyes arányra,

az alárendeltségi viszonyra akar tanítani a kettő között: a földi javak és lelki kincsek keresése közt. Emez legyen az első, az uralkodó és vezető szempont, a másik legyen emennek alárendeltje. „Keressétek azért először az Isten országát . . . és ezek mind hozzáadottnak nektek“ (Mt. 6, 33).

Ki tagadhatná, hogy erre a figyelmeztetésre ma sok tekintetben különös szükség van? Az emberek napjainkban rendkívül anyagiás gondolkodásúak lettek. Egyik oldalon a mammut-vagyonok halmozása, másik oldalon a tömegek nyomora és nincstelensége s emellett a mindkét félen magasan felcsigázott igények az embereket az anyagi javak egyoldalú hajszolására vezették, a szegényeket és gazdagokat egyaránt. Amazok az elnyomottság és nélkülözés elkeseredésében, emezek a javakban vájkáló emberek mindig többre éhes telhetetlenségében vadul rávetették magukat a föld javainak izgalmas hajszolására. Az emberek mint a megszállottak rohannak minden után, ami pénz, ami mammon, ami érdek és földi érték. Minden az arany, a pénz körül forog, ez a legfőbb cél. Csak minél több kényelem és fényűzés legyen, minél több szórakozás, élvezet és multság, minél több könnyű élet és ragyogás. Akiknek minderre nem telik, azokat sötét elégedetlenség tölti el, komor, forradalmi bosszúvágy s ezeket könnyen csatolják zászlójukhoz azok, akik rombolást és felforgatást akarnak, a más vagyonának erőszakos elvételét, bolsevizmust és anarchiát.

Hát természetes, hogy ezzel a szellemmel szemben az Úr Jézus felemeli tiltakozó szavát s kereken kijelenti: nem lehet Istent s a mammont egyenlően s egyszerre szolgálni. Akinek istene a pénz, a vagyon, a földi kincs, annak más istene nem lehet. Aki az igaz Istent akarja szolgálni s a lélek kincseit biztosítani, az törekedhetik ugyan a szükséges és megfelelő földi javakra, bizonyos fokú jólétre is, sőt ez a törekvés általában kötelessége is, de nem állíthatja a pénzt egy sorba az Istennel. Isten az első és legfőbb úr, akit legelső sorban kell szolgálni.

Csak azt ne gondolja senki, hogy ez a jézusi intelem csupán azoknak szól, akik a földi javak mértéktelen hajszolása közben végleg és teljesen elfeledkeznek az Istenről. Nem, ez az intelem nekünk is szól, akik keresztényeknek érezzük magunkat. Mert mi is folyton oda hajlunk, hogy

túlságos figyelemben részesítjük a földieket s őmiattuk elhanyagoljuk az égieket.

Vizsgáljuk meg magunkat: készen vagyunk-e bármikor lemondani bármily, mégoly kedves földi jóról, csakhogy Isten kegyelmét el ne veszítsük? Nem ejt-e meg bennünket is akárhányszor a földi szemmértéknek az a szűkössége, amely csak a közelfekvőt, a kézzelfoghatót tekinti igazi értéknek? Hányszor buzgólkodunk módfelett s veszítjük el lelkünk nyugalmát, talán enni, aludni nem tudunk napokon, heteken át, mert valami anyagi baj ért bennünket, vagy csak fenyeget is; s viszont sokkal kevesebb fájdalomt érzünk azon, ha Istent esetleg súlyos bűnnel is megbántottuk. Anyagi kár, fizikai veszteség, betegség, gyász, mellőztetés, megaláztatás mennyire ki tud hozni a sodrunkból, mennyire kínoz, mennyire nyugtalanít, sokkal inkább, mint amikor a lelki életünk vall kárt, vagy éppen Isten kegyelmének megtartása forog kockán! Mennyivel lázasabb igyekezettel óvjuk s munkáljuk földi érdekeinket, mint Krisztus országának ügyeit!

Pedig ha komolyan vesszük Krisztus Úrunk szavát: Keressétek először az Isten országát, sokkal inkább kellene búsulnunk és aggódnunk egyetlen bocsánatos bűn miatt, mint akár a legfájóbb földi veszteségen. Miért nincs ez így mégsem? Mert gyengék vagyunk a hitben, a vallásos élet-szemlélet következetességében. Nekünk is szól tehát az Úr figyelmeztetése: ne szolgáljunk két úrnak s ne tekintsük a földi javakat abszolút értéknek!

Az ám, mondja erre valaki, de az Úr Jézus, úgy látszik, nem hozzánk, hanem valami boldogabb kor nemzedékéhez intézhette szavait, akik nem küzdtek annyi anyagi bajjal, mint mi. Amikor nekünk az ég madarairól s a mező liliomáról is gondoskodó mennyei Atyát emlegetik, önkéntelenül felvetődik lelkünkben a kétség: de hát igaz-e egyáltalán, hogy a mi mennyei Atyánk elegendőképen gondoskodik rólunk, úghogy nincs okunk túlságosan aggodalmaskodni a szükséges anyagi javak miatt? Hiszen ma az a látszat, hogy az Úristen gondoskodik ugyan talán a mezők liliomairól s az ég madarairól, de az emberekről valósággal megfeledkezett. Annyi a nincstelen, a szenvedő, a végínségben levő, hogy nem csoda, ha ezek szegények már Istent sem hiszik és éjjeli-nappali

kétségbeesett gondjuk csak a megélhetés művészete. S nemcsak a nincstelenség, hanem az u. n. középosztálybeliek is nagyon sokszor úgy vannak, hogy ha minden erejüket nem összpontosítják a gazdasági harcra, bizony alulmaradnak; nemhogy vagyonról, de még a mindennapi kenyérről sem beszélhetnek többé. Nemhogy kényelemre, szórakozásra, fényűzésre nem felik, de néha még a legszerűesebb életszükségletek kielégítésére sem. Hát ilyen esetben csak nem lehet hibáztatni, ha az ember egyelőre minden mást félre tesz és csak az anyagi helyzetének a megjavításán fáradozik?

Igy beszélnek, de ebben a felfogásban is nagy tévedés van. Természetes, hogy akinek a betevőfalatja is kétséges, annak minden igyekezete elsősorban a kenyérré irányul. Azonban ez nem jelenti azt, hogy emellett meg kellene feledkezni az Istenbe vetett hitről és bizalomról, az Úristent egy rangba kellene állítani a kenyérrrel. Dolgozhatom, igyekezhetek, sürgölődhetem a kenyérkeresésben napestig, azért még nem kell sem Istentől elpártolnom, sem a lelkeim értékeit elhanyagolnom.

De más vonatkozásban sem helyes ez a felfogás. Éppen a mai nyomorúságban különösen igaznak és fontosnak bizonyul az Úr intelme: Nem szolgálhattok Istennek és mammonnak egyszerre. Mert hiszen miből másból ered éppen a mai gazdasági válság, a tömegnyomor, az elviselhetetlen nincstelenség, a társadalmi igazságtalanságok egész rendszere, mint a szóbanforgó krisztusi intelmennek elhanyagolásából az egész társadalom részén? Nem az Úristen az oka a nyomornak, mert miképp XI. Pius pápa helyesen hangoztatja, az Isten elegendő mértékben nyújtja ma is a megélhetésre szükségeset a föld lakóinak. Csakhogy az emberek rosszul osztják el és bűnösen használják fel a föld termését. Okosabbak akartak lenni az Istennél, letértek az evangélium szellemének útjáról, megtagadták a keresztény testvériség és szolidaritás elvét s a gazdasági liberális musnak teljeséggel pogány és erkölcs-telen alapjára helyezkedtek.

Ennek a kereszténységtől elfordult gazdasági rendnek pedig egyenes folyománya az, hogy ma az emberek egyik része csakugyan ki van rekesztve a szükséges életjavak birtokából. Míg az egyik ember dőzsöl; addig a másik koplal. Az egyik nem tudja, hogyan szórja a pénzt s hogyan találjon

ki mindig újabb és újabb ingyenc élvezeteket, a másik pedig a hulladékból kaparja ki a félig rothadt kenyérhéjat. Az egyik szinte munka nélkül vágja zsebre a milliós osztalékot, a másiknak pedig ökölbe szorul a keze s káromlásra nyílik az ajka Isten s ember ellen, mikor a gyermekeinek, beteg feleségének a legszükségesebbet sem tudja beszerezni s hiába keres munkát, nem tud kapni.

Ezekon a társadalmi bajokon ma mindenkinek kesereg, az újságok vezércikkében siránkoznak rajta, de az emberek nem akarják belátni, hogy mindez *szükségképeni következése annak a kereszténytelen társadalmi rendnek*, amelyet a modern szabadelvűség termelt ki.

A szabadelvűség azt vallja, hogy csak hagyni kell mindenkinek, hadd művelje a saját egyéni érdekét, ahogy tudja; a szabadversenyből, az erősebbnek érvényesüléséből, a gyengébbnek könyörtelen letaposásából fakad majd a társadalmi jólét. Csoda-e, ha a keresztény szellemnek ez a nyílt megtagadása mérhetetlen gazdagságok halmozására, a fényűzés orgiáira vezetett az egyik oldalon, a másik oldalon pedig milliókat döntött elviselhetetlen anyagi és szellemi nyomorba? És csoda-e, ha vele, a liberálizmus mammon-imádatával szemben azután megszületik a kétségbeesettek filozófiája, a bolsevizmus örülete? És nem kézzelfoghatóan igazolódik-e ezen a szörnyűséges helyzeten az Úr szava: *Keressétek először az Isten országát? Vagyis állítsátok vissza a teremtés és vagyoneosztás rendjébe az evangélium szellemét*, a keresztény szolidaritizmus és igazságosság elveit s akkor majd egészségesebb lesz a társadalmi élet, biztosabb az egyensúly az egyes osztályok között s boldogabb, bátorságosabb, békeesebb és derűsebb az élet?

Borzasztó az, hogy az emberiség mennyire nem akar tanulni még a saját kárán sem! Mikor 40 évvel ezelőtt a munkáskérdés kezdett egész Európát fenyegető viharfelhővé sötétülni, felállott XIII. Leó pápa s kezében a *Rerum novarum*-körlevéllel oly programot adott a válság megoldására, amely Krisztus evangéliumának örökérvényű elvei szerint mutatott utat a kibontakozás felé. A nagyhangú s pöffeszkedő szabadelvűség azonban nem akart tudomást szerezni róla, iparkodott semmibe venni, agyonhallgatni a nagy pápa szociális szövegét. Végül is a későbbi fejlemények sorban

kényszerítették az egyes országok törvényhozó testületeit arra, hogy egymásután megvalósítsák vagy legalább megközelítsék a XIII. Leó pápa által régen ajánlott módszereket, nehogy saját vesztükbe rohanjanak. Így sem fajulhatott volna el a modern munkáskérdés Moszkva szellemében annyira, ha annakidején az államférfiak és társadalmi szervezők nem tértek volna oly rövidlátó fölényességgel napirendre a *Reserum novarum* útjelzései felett.

Ma pedig, amikor a társadalmi válság kiszélesedett s már nemcsak munkásosztályt, hanem a társadalom legszélesebb rétegeit fenyegeti a legborzalmasabb lehetőségekkel, ismét csak a pápa, XI. Pius az, aki hatalmas, korszakalkotó enciklikájával, a *Quadragesimo anno*-val, egészen újszerű kibontakozási programot adott a társadalom újjászervezésére, az osztályharcnak kiküszöbölésére a szaktestületi rendszer sürgetése által. Azonban mit tesz ma is a modern világ? A liberális és szintelen lapok tíz-húsz sorban elsiklottak a pápa egyszerű útmutatása mellett, az államférfiak napirendre tértek fölötte. Legtöbbször bizonytalannal el sem olvasták a körlevelet, tudomást sem szereztek a benne lefektetett hatalmas gondolatokról. A pápa nekik nem számít; kiment a divatból, hogy az ő szavát, az evangéliumnak a modern korviszonyokra való alkalmazását másnak tekintsék, mint egy tiszteletreméltó öreg ember jámbor áhítkozásának.

Hát ez a baj: jajgatunk a tehetetlenségünkön, siránkozunk a világválság elviselhetetlenségén, azonban a kínálkozó s isteni tekintély alapján nyújtott kibontakozási lehetőséget könnyelműen mellőzzük, mert megszoktuk, hogy csak a mammonban bízunk, nem az Istenben. A mammoni, materialista gondolkodás hozzászoktatott bennünket ahhoz, hogy Krisztust egyszerűen kirekesztjük a számításból, hogy az általa rendelt legfőbb tanítói tekintély irányításait még csak tudomásul sem vesszük, nem tekintjük többnek, mint valami exotikus csodarabbi vagy valami tibeti dalaj-láma hivatlan és illetéktelen megnyilatkozásának.

Igy aztán nem okolhatjuk az Urístenet, hogy csodával nem segít; nem jajgathatunk, hogy tovább kell sínylődnünk s fuldokolnunk, amikor ellöktük az Isten által nyújtott segítő kezét! Amikor a hivatott orvost eltaszítjuk magunktól s modern kuruzslókra hallgatunk, akik jazz-zenével

gyógyítják a társadalom égő sebeit, vajjon ki akkor a hibás?

Genf, Moszkva és Róma állanak ma egymással szemben. Genfben a népek megbizottjai címén a mammon főpapjai, táltosai, bankárjai tanácskoznak immár tíz esztendeje. Békeokmányokat, szerződéseket gyártanak tonnaszámba. Ott ülnek a világ kalmárai, a nábobok, az aranyimádó plutokraták kiküldöttjei, akik a béke jelszavai mögött a nemzetközi gazdasági háborút akarják állandósítani. Apró huncutkodásokkal, a mammonimádat pepecselő intrikáival, ravasz boszorkányfőzetjeivel akarnak a világon segíteni.

Moszkva viszont gyógyítás helyett kalapácsot ragad, dinamitot gyújt, légberőpítéssel akarja boldogságszigetére varázsolni a világot.

Csak Róma az, amely a mammonnal meg nem alkuszik, hanem az evangéliumra mutat s a megbomlott világ fülébe odadörghi az Úr Jézus szavát: „Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságát és ezek mind hozzáadottnak nektek” (Mt. 6, 33). Szervezzétek át, szervezzétek újjá a termelést, a földi javak elosztását, a társadalmi konstrukciót, de Krisztus elveinek és törvényeinek szellemében! Ne a mohó nyereszkeskedés mértéktelensége legyen az irányelv, hanem az emberi szükségletek arányos és észszerű kielégítése! Ne az osztályharc s a munkapiac két táborba osztó embervására legyen a társadalmi rétegződés alapja, hanem az egyes rétegek szaktestületi csoportosítása az általános jólét érdekében! Ne a vagyon és fényűzés növelése legyen a célpont a szerencsésebb tízezrek számára s mellette a tömegek elproletárizálódása, hanem ellenkezőleg: a törekvés, hogy ne legyen senki többé proletár, hogy a proletárság is biztos léttalappal bíró polgársággá emelkedjék.

Ez a *Quadragesimo anno* lényege s ezzel válik ez a pápai irat az utóbbi fél évszázad legfigyelemreméltóbb emberi okmányává. Ennek az enciklikának ott kellene ma feküdni minden európai parlament asztalán, minden egyetemi katedrán, minden államférfinak, szociológusnak, kormányzásra hivatott embernek a kezei között; ezt kellene tanulmányozni, fejtegetni az irodalomban, az újságokban, a társas összejöveteleken, az akadémiákon, az iskolákban. Azonban mindez nem történik. A pápa szava, Krisztus szava, a meg-

váltó szózat: a pusztába kiáltónak szava marad. Miért? Mert az emberek jobban szeretik a sötétséget, mint a világosságot. Mert elszoktak attól, hogy Krisztus csatlakozhatatlan, Isten-vezette helytartójának szózatát azzal a tisztelettel fogadják, amelyet isteni rendelés és százszeres történelmi igazoltság alapján megérdemel.

Vajjon az Úristen felelős-e ilyen körülmények között a nyomorért, amelybe az emberiség dönti önmagát? Nem, ezerszer nem. Hanem az emberek maguk a felelősek.

Felelősek mindenekelőtt a népek vezérei, az államférfiak, a törvényhozók, a kormányon levők, az írók, a társadalom irányítói.

Felelősek vagyunk azonban mi is mindnyájan, akik nem állunk minden erőnkkel a katolikus mozgalmak s a katolikus sajtó mellé, amely a pápa szövegait visszhangozza, ismerteti, magyarázza, megvalósításukat sürgeti. Felelősek vagyunk mindannyian, akik a magazinokat és liberális irkálmányokat többre becsüljük, mint a katolikus irodalmat. Felelősek vagyunk valamennyien, akik olyan sajtót olvasunk, amely a pápa szavát, Krisztus szózatát semmibe sem veszi, amely minden kis tőzsdei eseményről, minden napi pletykáról, minden színésznő kulisszamögötti élményeiről, minden kis sporteredményről, egy öngyilkos gyufakirály barátnőjének szerelmi kalandjairól hasábokat közöl, de a *Rerum novarum*-ot s a *Quadragesimo anno*-t valósággal elsikkasztja a köztudat elől.

Nem az evangélium a hibás, nem az Úristen, nem az Anyaszentegyház, nem a kereszténység, hanem mi magunk vagyunk a hibások abban, hogy nyomor és igazságtalanság van a világon, gazdasági válság és tömegszenvedés. Nem lehet Istent együtt szolgálni és a mammont! Nem lehet a gazdasági és társadalmi életben egyszerre pogánynak is lenni, kereszténynek is! Aki a mammontól vár megváltást, az kikeresztí magát s a társadalmat a krisztusi béke-ország áldásaiból!

Ez a krisztusi intelem különben: Nem szolgálhattok egyszerre két úrnak, Istennek és az ördögnek (a mammon ezt is jelentheti), általánosabb vonatkozásban is figyelemreméltó. Nemcsak társadalmi és gazdasági vonatkozásban,

hanem az *egyéni életben* is igaz: *felemás vallásosság*, a félkereszténység és félpogánység mindannyiszor megbosszulja magát s lehetetlen helyzeteket teremt.

A mai keresztényeket, sajnos, jellemzi ez a felemás kereszténység. Az a megdöbbentő következetlenség, amellyel egyszerre keresztények is, pogányok is szeretnének lenni. Keresztények, akik valahogyan hisznek még Jézusban, de sem a hit következetességében, sem a parancsok teljesítésében nem állanak határozott, keresztény alapon. Olyanok, mint az egyszeri templomos asszonyka, aki a Szent Mihály szobra előtt vastag gyertyát gyújtott, de a sárkány képe elé is tűzött egy gyertyácskát és a plébános kérdésére, miért teszi ezt, azzal felelt, hogy ő „szeret mindenkivel jóban lenni!” Hát a mai keresztények is szeretnének jóban lenni az Úristennel is, de az ördöggel is. Az ilyen mai keresztény istenhívőnek vallja magát, néha talán a templomba is ellátogat, vagy legalább kalapot emel a templom előtt, de már a misét, gyónást, áldozást a legkisebb okért is, sőt a legkisebb ok nélkül is elhanyagolja. Nem érdeklődik katolikus mozgalmak iránt, nem vesz részt azokban, nem olvas katolikus lapokat s könyveket. Fék és gát nélkül engedí át magát az erkölcsi lazaságnak, az érzékiségnek, sikamlós beszédekert folytat, nőket csábít, beszennyezi a családi életet, megtagadja a házasságot, egyházellenes házasságot köt.

S miként az erkölcs kérdéseiben, ugyanilyen felemás vallásossággal, ugyanilyen komikus összevisszasággal találkozunk gyakran a dogmatizmus terén is. Az emberek a vallásban is szeretnek szabadgondolkodók lenni. Szép nyugodtan közös bokrétába fűzik egymás mellé az igazságot és a tévedést, a hitet és a hitetlenséget, a szubjektív elképzeléseket és az evangéliumi kinyilatkoztatást, katolicizmust, protestantizmust, teozófiát, babonát, ahogy jön, összevissza. Nem is csoda: a mai emberek lelkét annyi mindenféle ellentétes behatás éri, annyi kuszaságot olvasnak össze, annyi téveszmét hallanak, hogy végül már a legselejtesebb világnézeti zagyalékot sem tudják megkülönböztetni a krisztusi dogmatika kristálytisza tétéleitől. Így aztán oda jutnak, hogy csak képzelik magukról, hogy katolikusok, valójában valami sajátságos és nevetséges vallási vegyeskereskedésnek a le-

rakodóhelye a fejük, világnézetük tarka és értelmetlen hiedelmek szatócsboltja. Nincsenek tiszta hittani fogalmaik, komoly vallási ismereteik. Azt hiszik, a hit terén is ők az irányadók s nem az Isten; nem azt hiszik, amit az Úr kijelentett s Egyháza által a világ végéig tévedésmentesen tanít, hanem amit ők szabnak meg maguknak, egyéni ötleteik szerint, innen is, onnan is felszedett olvasmánybenyomásaik alapján.

Nem veszik észre, hogy ez a két úrnak szolgálás, ez a felemás vallásosság, a hitnek és hitetlenségnek, pogány és keresztény erkölcsnek ez a kedélyes összeboronálása mindenekelőtt milyen *logikai lehetetlenséget* tartalmaz. Jézus szelleme s a világ szelleme közt áthidalhatatlan az ellentét, ezt Jézus maga hangoztatja az utolsó vacsorán. Jézus az égre mutat, ők mindenestől a földet nézik; Jézus a lélek uralmát hirdeti, ők meg a testet helyezik minden fölé. Jézusnál nagy eszmék, igazságok, elvek és törvények állanak előtérben, nekik meg a szeszély, az érdek, a pillanatnyi kedvtelés a fontos. Jézus örök tételeket hirdet, ők múló divatokat, efemer, szubjektív vélekedéseket kergetnek. Jézus a magasságok felé hív, ők a porban akarnak kúszni; Jézus az örök pálmák és örök liliomok édenébe csalogat, őket pedig a szemek kívánsága, a test kívánsága s az élet kevélysége érdekli. Tüzet s vizet nem lehet összeházasítani; a pogány kereszténység époly ellenmondás, mint a fából vas-karika.

Nem veszik észre ennek a felemás, félszeg „kereszténységnek” hívei azt sem, hogy ez az ő viselkedésük az Úr-istennel szemben is a legfőbb fokban *sértő és méltánytalan*. Aki az Úristen mellé a lelke trónusára a mammont is oda akarja ültetni, az az Istent lefokozza, meggyalázza. Jézus nem egy a sokak közül, akiket legfőbb irányítókul tekint-hetünk, hanem az egy legfőbb irányító. Az ő kijelentései nem tiszteletreméltó magánvélemények, hanem elhatározó, végső, örök isteni megnyilatkozások, szellem és élet, igazság és léleküdvösség. Jézus parancsai nem kaszinó-szabályok, nem egyesületi, vagy akár állami törvények csupán, hanem abszolút erejű, örökérvényű isteni parancsok, normák, amelyeket nem lehet világi szempontok, emberi ötletek kedvéért feláldozni. Aki mégis így akar tenni, az vétkezik az Úr

abszolút fősége, uralma ellen. „Idegen isteneid ne legyenek énelöttem!“, mondja az Úr.

S nem veszik észre ezek az emberek végül azt sem, hogy ez az eljárás nekik *maguknak is ártalmas*. Mert ez a folytonos ingadozás Isten és az ördög között, a jó és rossz között, természetesen nem is hozhatja létre azokat a felséges gyümölcsöket, melyek az igazi vallásossággal együtt járnak. Az Úr parancsai nemcsak morális szabványok, elvont paragrafusok, hanem a boldogság és jólét feltételei is s ahol az emberek letérnek e parancsok útjáról, ott a lábukat csakhamar felvérzi a tövis és a bojtortján. A lélek békéje és nemessége, a társadalom boldogulása, a nemzet jövője s emellett az örök élet reménye, mindez csak ott fejlődhetik, ahol az ember mindakét lábával rááll a kereszténység talajára s nem ingadozik örökké Krisztus és Béliál között.

Csak a következetes és teljes kereszténység kecséget a felségesebbnél felségesebb krisztusi ígéretek teljesülésével, azzal a békével és derüvel, boldogsággal és egyensúllyal már e földön, az üdvösség ama biztos reményével odatúlra vonatkozólag, amelyet XI. Pius programja oly szépen fejez ki: „Pax Christi in regno Christi“: *Krisztus békéje a Krisztus birodalmában!*

Azért csak az Úrnak szolgáljunk s ne a mammonnak! Csak Istentől várjunk üdvöt és megváltást, ne a világ szellemétől vagy az antikrisztusok portékáitól!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1932 augusztus 21 (rádió).

***Elmélkedés Krisztus
Urunk kínszenvedéséről***

Miért kell Krisztus kinszenvedésére gondolnunk?

Elmúltak a farsang bohóságai, itt a nagybőjt: a magunkbaszállás, a bűnbánat és megjózanodás ideje. Lehullott a hamvazószerdai hamu a fejünkre, violaszínbe öltözik az Egyház s széttárja előttünk ismét a Passió színpadjának kárpitját, az isteni színjátékét, amelynek Jézus a szenvedő hőse. Felhangzik az ének: „Keresztények, sírjatok!” s az emberek lehajtott fővel jönnek, hosszú sorokban s magukra eszmélten, a keresztutat járó Jézus eleven stációi elé.

Nagybőjt a Jézus kinszenvedésének, keserves meggyötörtetésének, kínos keresztthalálának az emlékezete. Gyerünk, elmélkedjünk róla mi is, kegyeletes szívvel, meghajtott fővel, áhítatos megtörődéssel!

Testvér, te félsz? Te vonakodol velünk jönni? Téged bánt és idegesít a kinszenvedésnek még a gondolata is? Talán azok közé tartozol, akik mégha egyébként vallásosak is, a vallásban mindig csak a derűs, felhőtlen, a kínra, vérre s végre nem emlékeztető témákat kedvelik? Futsz a passió komor képei elől, mint ahogyan egyesek nem bírják hallgatni a Circumdederunt-ot s nem tudják elviselni a gondolatot, hogy valahol a közelükben temető van, vagy egy ember haldoklik? Kinszenvedés? mondják sokan. Nem, nekem az élet maga úgyis elég kinszenvedés, ne hozakodjatok vele elő jobban, mintahogy elkerülhetetlenül szükséges! F fiatal vagyok és élni akarok, nekem ne beszéljete halálról és megfeszítettéről! Kinszenvedés? Nekem akció kell és nem passió, cselekvő, eleven, mozgalmas és szervezkedő katolicizmus; elég volt a szemlélődő, az álmatag, a Kálváriát járó vallásosságból!

Engedd meg, testvér, hogy megmagyarázzam neked, mennyire félreérti a passió igazi jelentését, aki így beszél.

Neked kell a passió, éppen mert fiatal vagy s veszélyekben forogsz. Éppen mert szenvedsz és passió a magad élete is, kell neked a Krisztus kínszenvedésére gondolnod, hogy benne megennyhülj s erőt találj. Éppen mert aktív vagy és, nagyon helyesen, az aktív katolicizmusért lelkesedel, jó, ha tevékenységedet megtermékenyíted a legmozgalmasabb akció szellemével, amely a világon valaha lefolyt: a Krisztus szenvedésének életet sugárzó energiáival.

Miért kell nekünk keresztényeknek mindig újult buzgalommal sietnünk Krisztus keresztjéhez s miért kell mindig új szeretettel merülnünk el a kínszenvedés szemléletébe?

Mindenelőtt a *hűség és hála* okából. Ne feledjük, hogy Krisztus Urunk nem szeszélyből, nem fanatizmusból, nem öncsonkító fakir- vagy szaniasszi-kedvből vállalta a szenvedést, hanem nagy, pozitív célért: mihozzánk való szeretetből, a mi megváltásunkért. Vagyis szenvedett, mert rajtunk akart segíteni vele s mert tudta, hogy Isten örök végzése szerint minket másként a büntől s örök haláltól megmenteni s megszabadítani nem lehet. Már pedig tűrhetetlen, hogy olyan valakire ne emlékezzünk szívesen, olyan valakinek a passiója s halála ne foglalkoztasson bennünket mindig új és friss emlékezéssel, aki nem önmagáért, nem is tőlünk idegen célokért, hanem egyenesen miérettünk s a mi megmentésünkért szenvedett. Olyan valaki mellett menjünk-e el közönyösen, „cuius livore sanati sumus”, akinek a „kékségei” (Iz. 53, 5) azaz sebei, megverettetése, összetipratása által gyógyítottunk meg?

Mi emberek tudunk nagyon hálásak lenni egymás iránt, de azt hisszük, az Úr Jézus iránt nem tartozunk ugyanolyan meleg hálaérzéssel, oly kegyeletes emlékezéssel, mint valami embertárs iránt, akitől nagy jót vettünk. Itt a földön, egymás közt, nem bocsátjuk meg egymásnak, ha valaki köztünk hálátlan. Ha valaki beteg volt s azáltal menekült meg a gyötrő elsorvadástól s kora elmulástól, hogy más valaki vállalta helyette a betegséget és halált, vagy ha valaki börtönben, rabságban, számkivételésben sínylődött s úgy szabadult ki, hogy egy jószívű ember őhelyette öltötte magára a bilincset, vagy ha valakit nyomasztó adósság terhelt, úgyhogy fuldokolt alatta s minden reménységét már-már rombadólni

látta s akkor egy jó ember ingyen, semmiért, nagylelkű szeretetreméltóságból kifizette minden tartozását s még gazdagon meg is jutalmazta, fel is öltöztette, fel is kelengyézte a szegényt: az, ha nem tuskó és katángkóró, ha nem az állatiságig érzéketlen és hálátlan, ha emberséges ember, az kell, hogy holta napjáig a szívébe zárja s mindennapi hálás emlékezésébe foglalja ezt az ő egyetlen, legnagyobb jótévőt.

Miért csak az Isten Fia legyen az, akivel szemben nem ismerjük a hála legelemibb kötelességét? Miért csak az az élő, véres Nefelejt, akit Jézusnak hívnak, száradjon el és halványuljon fakó semmivé a lelkünk emlékezésében?

Ne felejtjük, hogy ha keresztények vagyunk, ha életünknek magasabb értelmet tulajdonítunk, ha azon az úton akarunk járni az üdvösség felé, amelyet a kereszténység alapítója s Istene, Jézus, jelölt meg nekünk, akkor első életparancsunk és életfeladatunk csak ez lehet: az Isten szeretete s imádása, a *Jézussal való belső élethkapcsolat* ápolása, örök életünknek s örök boldogságunknak végső célpontjával való egyesülésünk már ezen a földön. Ha keresztények vagyunk s ha ez a felséges szó nem pusztá sallang nekünk és nem pusztá külső elnevezés, akkor a mi legszebb élet-hívatusunk s legelőkelőbb gondoskodásunk az legyen, hogy ezt a Jézust tanulmányozzuk, közelről megismerjük, őt utánozzuk, kövessük, a lelkünk arcvonásait egyenkint alakítsuk át az ő lelkének fölséges és minden fölött gyönyörűséges arcvonásai szerint. Mert ez a kereszténység lényege.

Úgy is az a baj, hogy mi keresztények nagyon kevésbé tudjuk, mi mindent jelent ez a szó: keresztény! Nagyon kevésbé gondolunk vele, hogy ennek a szónak belső tartalmát ne csak megértsük, hanem át is éljük. Úgy is az a baj, hogy Krisztus nagyon idegen nekünk, messze jár tőlünk, vagy helyesebben: mi járunk nagyon messze tőle, nem értjük, nem ismerjük őt. Csak távoli ismerősünk. Nem él a szívében eleven valóságként, égő színekkel lobogó, eleven, sugárzó s éltető lángként, melynél jól éreznők magunkat, amelyhez vissza-visszatérnénk melegedni és megvilágosodni és akiben leghívebb vigasztalónkat, legjobb barátunkat s legokosabb tanácsadónkat ismernők fel. Kereszténynek lenni

pedig mindenelőtt annyi mint Jézussal benső, édes, állandó s eleven barátságot kötni, nem tudni megenni nélküle egyetlen napig, egyetlen óráig sem, üresnek s izetlennek találni minden munkát, beszédet és szórakozást, ahol ő nincs velünk. Kereszténynek lenni annyi, mint Krisztust hordozni magunkban, homlokunkon, ajkunkon és szívünkben állandóan.

Már most hol ismerhetjük meg Jézust jobban s hol szerethetjük meg mélyebben, mint az ő *kínszenvedésében*? Minden ember akkor mutatja meg az igazi arculatát, jellemét, szívét, amikor szenved, amikor magára van hagyatva. A fájdalom órájában elsímul az emberek arcáról s eltűnik a viselkedésükből minden, amit póznak lehetne tartani. Ekkor, éppen mert szenvednek s mert nem másoknak tesznek-vesznek, beszélnek és élnek, hanem a maguk legbensőbb énjét élik, éppen ezért a legigazibb arculatukat is vetítik azok elé, akik szenvedésüknek véletlenül a tanúi. A síró ember nem éppen szép ember, de bizonyos, hogy igazabban s őszintébben mutatkozik be a maga való mivoltában, mint az ereje teljében pompázó, a nevető, a diadalmas, a kifelé szereplő ember.

Jézusnál talán kevésbbé találó ez a szembeállítás, mert ő kétségtelenül éppen olyan őszinte volt diadalai perceiben mint fájdalomában. Mégis még őrá is elmondhatjuk, hogy sokkal mélyebb bepillantást enged önszívébe a passióban, sokkal többet s megrázóbbat leplez le a saját csodálatosan gazdag lelki életéből, amikor szenved, mint mikor csodákat művel, oktat, rendelkezik s országát szervezi. Hát hogyan ragadnók meg az alkalmat, hogy a szenvedés jeleneim mint megannyi meghasadt kárpiton keresztül beletekintsünk ebbe a csodálatos és titokzatos lelkiségbe, Jézus belső életébe, érzelmeinek s gondolatainak titokszerű, rejtelmes birodalmába! Hogy megismerjük, megszeressük, eggyé olvadjunk vele, megszilárduljunk az ő szeretetében, szívünket belehorgonyozzuk az ő Szívébe, az ő barátságába.

Erre valók a böjti elmélkedések, Jézus kínszenvedésének ájtatos szemlélete.

További hiba, hogy mi emberek nagyon könnyen megfedkezünk az *elégítetlen*nyújtás kötelességéről.

Még a vallási életünkbe is belevisszük az önzést; csak

azt keressük benne, ami felemel, vigasztal, hangulatot ad. A vallásosság terén is szeretünk középpont lenni, amely körül forog minden. Mintha maga az Úristen is csak arra való volna, hogy minket szolgáljon s legjobb esetben a mi nemes és legnemesebb passzióinkat kielégítse!

Pedig hát nem így van, a valóság szerint az Úristen a középpont és minékünk kell körülötte forognunk és neki szolgálunk. És mivel az Úristent megbántottuk, tehát tartozásaink is vannak vele szemben, amelyekről nem szabad megfeledkeznünk; amelyekért ha ízlik, ha nem, vezekelnünk kell és elégtételt kell nyújtanunk.

Mármost a passió ájtatos szemlélete éppen ezt az elégtető, vezeklő szellemet ébreszti fel bennünk s hozzá is edz bennünket a köteles istenszolgálatnak és elégtételyújtásnak komoly, önhúsunkba-vágó, önmagunkat fenyítő fegyelméhez.

Mi több, a Krisztus kínszenvedésével való ájtatos foglalkozás szükségkép felkelti bennünk a Jézus iránt való önzetlen szeretet lángját. Ez pedig minden vezeklő és elégtető cselekedetünknek és minden kereszthordozásunknak csodálatosan sokszorozott, ragyogó értéket ad.

A töredelem szentségéről azt tanítja a hittudomány, hogy a bűnbánatból, gyónásból és feloldozásból álló szentségi ténynek kiegészítő alkatrésze az elégtétel, a lelkiatya által kiszabott penitencia s éppen azáltal, hogy még ez a penitencia is a szentségnek kiegészítő alkatrésze, bizonyos fokig reá is kiterjed a szentségnek „ex opere operato”, vagyis dologi teljesítmény alapján érvényesülő, Jézus-adta és csalahatatlan hatékonysága. Úgy, hogy amikor gyónás után az elégtételt elvégzem, ezt az elégtételt még bizonyos értelemben Krisztus és az egész Egyház végzi bennem és azért mérhetetlenül nagyobb értékű, mint valamely magamtól választott vezeklés. Ha nem is ugyanily fokban és ugyanily értelemben, de némileg hasonlóan emeli át vezeklésként felajánlott vagy elviselt szenvedéseinket felsőbb értékrendbe, ha azokat az Úr passiójával egyesülve az Úr Jézus iránt tiszta szeretetből vállaljuk; azért, mert ő is szenvedett értünk.

Dehát nem magától értendő-e, egyáltalán magyarázatra szorul-e, hogy a Krisztus kínszenvedéséről szóló elmélkedés mindenkép jó, időszerű és hasznos nekünk? Hiszen *magunk*

is szenvedünk és panaszkodunk, sokszor szinte leroskadunk már és kétségbeeséssel vívódunk a ránk nehezedő terhek, csapások súlya alatt. Mi lehet a jajokban fuldokló embernek vigasztalóbb és felemelőbb, mint Jézus szenvedésének a megfontolása? A gondolat, hogy az Isten Fia maga is szenvedett? Hogy a legártatlanabb maga is vért izzadott, ostorcsapásokat tűrt; hogy megköpdösték, keresztre szegezték őt. Hogy amikor ő, a legbölcsebb, a földre jött, minden kincsek közül, amelyeket neki a föld nyújthatott, egyesegyedül a keresztet, a vérontást, szégyent és halált kereste. Hogy nem az aranyunkat, ezüstünket, selymünket és bársonyunkat kérte ki magának, hanem a kint, gyalázatot, a megtépetést!

Szabad-e annak, aki ezt meggondolja, gyáván panaszkodni és összetörni a kereszt súlya alatt? Szabad-e átoknak tekintenie, amit az Isten Fia bölcsőajándékul kért magának s haláláig való nászajándékként tartott meg? Amit legfőbb áldásnak tekintett s minden megváltásnak forrásává emelt? Illik-e ellőknünk magunktól, amit ő oly forrón ölelt magához, illik-e szégyelnünk, amire ő büszkébb volt, mint minden evilági fejedelmi címre? Aminek ő jobban örült, mint minden dísznek, pompának, idilli nyugalomnak, édes názáreti csendnek, meghitt bethániai lelkek hűséges hódolatának?

Passió! Krisztus szenvedése! Te aranybrokát, te királyi fejék, te drágaköves korona, amely nyomorult kicsiségünkre, alacsonyágunkra és földi szenvedéseinkre ráborulsz, hogy azokat természetfeletti kincsekké magasztosítsd, hogy minket koldussorsból fejedelmi magaslatokba lendíts!

Mily kincs vagy te, Krisztus kinszenvedése! Te bölcségek könyve, te szegények bibliája, te csodálatos fényár, melyben a legszegényebb is olyan könnyen s boldogan megtanulja hétköznapi teherviselésének mennyei értékeit!

Mily könnyű a legnehezebbet is tűrni, a legkínosabbat is elviselni, ha a szenvedő Jézus képe áll előttünk! Ha itt érezzük őt a közelünkben! Őt, az örök kereszthordozót, a töviskoronás királyt! Mellettünk, velünk, körülöttünk, amint együtt jön velünk, lépteit a mi lépteinkhez egyenlítő és segít cipelni keresztünket, felfelé, mindegyikünkét a saját Golgotája útján! Mily édessé válik akkor minden olajfahegyi óra! Milyen széppé szelidül minden undorral, félelemmel, rémülettel telj getszemáni-kerti vívódás! Minden anyagi gond és

családi aggodalom, minden egyéni vérrelverejtékezés! Ha Jézus itt vérez, verejtékez s vívódik velünk! Mily könnyű lesz a gúnyos pillantások, szűrő megjegyzések, kegyetlen ítéletek s meghurcoltatások elviselése, ha Jézus jön velünk Pilátustól Heródesig és Heródestől Pilátusig! Ha ő fogja fel a szitkok áradatát, türelmetlen szavak, megszegyenítő csúfondárságok özönét! Fájdalmas betegségek, metsző kínok, fizikai gyötrelmek ostorcsapásai édes zsbongássá, szinte lágy símogatássá csendesülnek, mihelyt a megostoroztatott Jézust állítjuk szemünk elé. S magának a halálnak borzalmait hogyan kisimulnak, mennyire a hazatérés boldogságává enyhülnek, ha utolsó sóhajunkat a haldokló Jézus sebeibe leheljük bele!

Szegény emberek, akik annyit szenvedtek és sokszor nem tudjátok, *miért* szenvedtek és nem tudjátok, *hogyan* kell szenvednetek: a kínszenvedő, haldokló Jézushoz jöjjetek s egyszerre világos lesz előttetek a legkínosabb *miért* és a legnehezebb *hogyan*. A keresztrefeszített jobb lator is szinte elfelejtette szenvedését és szörnyű sorsát, mihelyt Jézus szenvedésének szemlélete őt is a titkok megértésének szentélyébe vezette. Ugyanígy lesz velünk is. Csak *egyedül* szenvedni borzasztó: Jézussal a szenvedés is édesség és dicsőség.

A szentek úgy szerettek elmélkedni Jézus kínszenvedéséről! A katolikus nép is mindenütt felállítja a maga keresztútját, feszületeit. A liturgia minden oltárra, a legelőkelőbb helyre a kínszenvedő Üdvözítő képét állíttatja. Még áldásait is kereszt alakjában, a kínszenvedés jelképének felidézésével osztja az Anyaszentegyház. Keresztben a győzelem, keresztben az üdv. Nem volnánk keresztények, ha Jézus keresztjének titkába be nem hatolnánk, ha ennek a mi legfőbb jelvényünknek csodás eszmei tartalma, ennek a mi legszebb nemesi címerünknek teljes jelentősége meg nem nyílna előttünk.

Jöjj, testvér, s a nagybőjt folyamán merüljünk el szerető áhitattal a passió titkainak kegyeletes szemléletébe! Kezdjük akárhol s akármivel; hiszen a passió, akárhol érzük, mindenütt szép s akármely mozzanatát ragadjuk ki, mindig, mindenben tanulságos.

Jöjj! „Buzgó szívvel ünnepeljük Krisztus szenvedéseit!”

Jézus elhagyatottsága **a szenvedésben**

Ezúttal egyetlen körülményt figyeljünk meg a passió történetében: azt a fájdalmas és szégyenletes tényt, hogy Jézust mennyire magára hagyták hívei mindjárt a passió kezdetén s aztán annak egész folyamán. Ezt a mozzanatot, Jézusnak ezt a kínos elhagyatottságát, egyedüllétét, elárvulását talán még soha külön meg nem figyeltük. Pedig mi lehet borzasztóbb dolog mint társtalanul szenvedni; nemcsak kint és gyötrelmet tűrni, szégyent s megaláztatást viselni, hanem ezenkívül még magunkra is maradni. Látni, hogy mindenki elpártol s megfutamodik tőlünk; hogy nincs, akinél vigaszt, támaszt, megértést találunk. A legnagyobb szenvedés is elviselhetőbbé válik, ha van, aki szeretettel s részvétellel osztózik kínjainkban; ha a gyengéd együttérzés bársonyos simogatása tartja bennünk a lélek ellenállóerejét. Már a tudat, hogy valaki tud rólunk, gondol ránk, itt aggódik, itt könnyezik velünk, megenyhíti a test s a lélek gyötrelmét. Amikor valaki kínos műtét alá kerül, mondjuk: elaltatás és érzéstelenítés nélkül, már az is valami különösképp jóleső enyhületet szerez neki, ha pl. gyengéd, ápolónői kéz tartja a fejét, miközben tü és kés cikáz a beteg szeme előtt és seb tátong, vér piroslik, kloroformszag terjed mindenütt körülötte.

Egyedül szenvedni, elhagyottan, kitagadottan: ez a gyötrellem legmagasabb foka s az Úr Jézus olyan hős volt és úgy szeretett minket, hogy a szenvedésnek ezt a legfájdóbb módját választotta értünk.

Az elhagyatott, magára maradt, kitagadott Jézus képéből sok fájdalmas és mégis vigasztaló tanulságot meríthetünk. Mi is sokszor érezzük a kétszeresen ölü, fájdalmas magányosságot, az elhagyatást a szenvedésben! Tanuljunk meg ilyenkor Krisztusra pillantani, aki ugyanezen az úton járt, még pedig készakarva, hozzánk való szeretetből!

Jézust csakugyan mindenki magára hagyta a kinszenvedésnek mindjárt a kezdetén; kivéve bizonyly Szűz Máriát és a szent asszonyokat, akiket azonban valószínűleg egyáltalán nem engedtek akkor még hozzá; ők csak a keresztúton magán s aztán a kereszt alatt, tehát már csak a kivégzés óráiban jöhettek Jézus közelébe.

Magára hagyta Jézust mindenekelőtt a *nép, a tömeg*. Az a tömeg, amely néhány nappal előbb még hozsannát zengett, palmaágot, zöld gallyakat lengetett feléje s ruháit, szőnyegeit terítette elébe. Ma pedig az izgatók és félrevezetők szavára hallgat s hozsanna helyett „Feszítsd meg”-et kiált reá. Tegnapelőtt még királlyá akarták kikiáltani, ma már kényszerítik a pogány császár helytartóját, hogy végezze ki Jézust, még pedig olyan halálammal, amellyel csak egészen elvetemült gyilkosokat és útonállókat volt szabad sújtani, azokat is csak akkor, ha rabszolgasorban voltak.

Az a tömeg viselkedik így, amely oly lelkesedve hallgatta Jézust. Amely a pusztába követte s ételről, itálról elfeledkezett, csakhogy őt hallhassa. Amelynek gyermekeit Jézus meggyógyította, halottait feltámasztotta, éhezőit táplálta, szomorúit megvigasztalta. Az ember rémülten kérdezi: hát csakugyan ilyenek vagyunk mi emberek? Ilyen állhatatlanok és ilyen önállólanok? Ennyire el tudjuk feledni a nyert jótéteményeket s ennyire ki tudunk fordulni a saját jobb mivoltunkból?

Bizony így van s ez nagyon komoly intelem a hit őreinek s mindazoknak, akik a népet nevelni, vezetni hivatottak. Hogy ne hagyatkozzanak soha arra, hogy a mi népünk jó és vallásos, erkölcsös és hagyománytisztelő, hanem gondoljanak arra, hogy ez a derék nép ingatag és befolyásolható is és nemcsak vezetni könnyű, hanem félrevezetni is. Ma az Isten hírnökeire hallgat, holnap a sátán csatlósaira. Ma az Egyház igéit követi, holnap az agitátorok jelszavaira figyel. Gondoljunk csak városaink ifjú-munkásságára: hogyan lett valástalan s az istentagadó és egyházirtó szociálistáknak segédcsapata? Hiszen az apja, a nagyapja még jámbor, templomos földműves ember volt az akáclobos faluban. S íme, alig költöztek a városba, a második nemzedék már papfaló, templomkerülő, talán részeges, erkölcstelen. És persze esküszik az ő pártszervezetére és marxi sajtójára! Mily váratlanul,

mily észrevétlenül s mily gyökeresen irtotta ki szívéből a nagyváros levegője a hitet, az Egyházhoz való ragaszkodást, a hagyományok szeretetét! S ha ma azt hisszük: legalább a földműves nép metelyezetlen még s híven őrzi a Szent István óta szívébe oltott vallásosságot: vigyázzunk! Egy szép napon arra ne ébredjünk, hogy ez a derék és jámbor falusi nép is irtózatos frontfordulást csinál s a vörös agitátorok istentagadó szólamaihoz csatlakozik!

Ne felejtjük a francia példát. Ott is csendesen, észrevétlenül, de megdöbbentő radikálizmussal tépték ki a földműves nép szívéből az ősi, sokszáz éves vallásosságot s ma Franciaországban az a különös helyzet, hogy míg az értelmiség legmagasabb rétegei lelkes katolikusok (pl. a világháborúban szereplő legnevesebb tábornokok csaknem mind), míg az Akadémiák tagjai közt feltűnő sok a hitvalló katolikus, addig a csekély műveltségű ipari munkásság mellett főleg a francia parasztság az, amely a vallástalanság táborát gazdagítja. Miért? Mióta? Éppen az a szomorú, hogy nem is tudjuk megmondani, mióta, annyira észrevétlenül jött ez a fájdalmas és végzetes változás.

Jézust elhagyta népe s ez mindenekelőtt fájdalmas volt neki. Hiszen minden hálátlanság fáj s annál inkább fáj, minél nagyobb volt a jótétemények száma, melyekben a hálátlan részesült s minél nagyobb szeretetből fakadtak ezek a jótettek. De a fájdalmasságon kívül szégyenletes és megalázó is volt ez a magárahagyatottság: hiszen az Úr Jézus művének szégyenbefúlását, megsemmisülését látszott jelenteni. Most Jézus ellenségei valósággal gúnyolódhattak azon, hogy íme, hol vannak hát a tömegek, amelyek őt eddig hallgatták? Hol vannak Jézus imádói, csodálói, dédelgetett kedvencei, meggyógyítottjai? Hol van az ő országa, az ő hatalma a szíveken? Hol van a csodatevő erő, amellyel az embereket magához láncolta? Ime, széthullott a varázs; mégis csak ámitó volt, szélhámos, gonosztevő. És mégis csak Béliál volt az, akinek erejével látszatos csodajeleit művelte!

Ha a nép csak ingadozó volt, a nép *vezérei* annál tudatosabban gonoszak s elvakultak voltak az Úrral szemben. Ez is mélyen fájdalmas és mélyen megalázó lehetett Jézusra nézve: hogy hiszen nem a pogányok adták halálba,

hanem a saját népének hívatott vezetői, elvakult fejei. Nem a hitetlenek, hanem a hívők. Nem a törvény nem ismerői, hanem éppen a törvénytudók, írásmagyarázók, a hagyománytisztelők. A messiás-várók, akik a próféták írásával kezükben, az ó-szövetségi szentírással érvelve követeltek halált az ő fejére. A Messiást várták s mikor eljött, megölték. Szabadítóról álmodoztak s mikor az igazi szabadító megérkezett, rabbá tették s bitóra szegezték. Királyt áhitottak s egyetlen, igazi királyukat tövissel koronázták s gúnypalástba öltöztették!

Külön talány a farizeusoknak és zsidó főpapoknak ez a csökönyös, nemcsak meg nem értő, hanem egyenesen megtéríthetetlen elvakultsága. Ők, akik az igaz Istent imádták, akik a törvénytiszteletben inkább túlmentek a határon, mint innen maradtak rajta: mikép keményíthették meg ennyire a szívüket? Mikép homályosodhatott el a gondolkozásuk, az ítélőképességük ennyire?

De nem látjuk-e napjainkig ennek a lelkiületnek szomorú, mindennapi példáit? Az emberek oly vakon s csökönyösen tudnak ragaszkodni téveszméikhez, annyira el tudják hitetni magukkal, hogy az ő igazság elleni tusakodásuk valósággal Isten-szolgálat és vallási kötelesség, hogy ilyen esetekben szinte képtelenek már a higgadt gondolkozásra. Főleg ha aztán a pártszenvédély is fűti ellenállásukat, ha felekezeti elfogultság, ha az eretnekségeknél kezdettől fogva tapasztalt beteges makacsság járul hozzá, könnyen odajutnak, hogy a fehéret is feketének nézik s fordítva! Hiába érvelünk nekik, hiába fejtünk ki veretlen, soha meg nem cáfolt, mert cáfolhatatlan érveket, nem felelnek rájuk, nem is engedik a szívükhöz féрни őket, fülük mellől bocsátják. S holnap újra előhozakodnak az ezerszeresen megcáfolt váddal s ellenvetéssel. Ha nem így volna, lehetséges volna-e csak elképzelni is, hogy a kereszténység jelentős töredékei minden krisztusi egységreintés és apostoli hagyomány ellenére oly csökönyösen megmaradnak az elszakadásban, szétfelekezésben, pártoskodásban, gyűlöletben Krisztus egy igaz Egyháza ellen? És közben a szeretet és béke ígéit hangoztatják s magukat jó keresztényeknek tartják?

Ennél is sokkal fájdalmasabb és szegyeteljesebb lehe-

tett az Úr Jézusra nézve az a hűtlenség, amellyel még saját *tanítványai és apostolai* is elhagyták a kinszenvedésben. Az evangéliumban szó van arról a 70 vagy 72 tanítványról, akiket Jézus kiküldött az ő országának hirdetésére s akiket még csodatevő hatalommal is felruházott (Lk. 10, 1). Hogyan jöttek vissza első igehirdető útjukról diadalmasan, örvendezve, hogyan dicsekedtek az elért eredményekkel! S most hol vannak? Hova lett a 70, vagy csak a fele, a tizedrésze is? Nem találtatott köztük három sem, kettő sem, egy sem, aki Jézushoz hű maradt volna a kinszenvedés véres országútján! Egyetlen egyről sem olvassuk, hogy azonnal odaállt volna büszkén Jézus mellé, jelentkezett volna a nagytanácsnál vagy Pilátus előtt s kijelentette volna, hogy Jézushoz az út az ő holttestén megy keresztül! De még azt sem olvassuk sehol, hogy legalább egyik vagy másik bánkódva s részvétkönyvet hullatva ott állott volna a keresztfá mellett.

Nemcsak a tágabb értelemben vett tanítványok, még az apostolok sem maradtak hűek Jézushoz. Az evangélium kertelés nélkül kimondja: „Valamennyien, elhagyván őt, megfutamodtak“ (Mt. 26, 56). Ó szégyenletes futás, ó gyászos csapat, fájdalmasan hűtlen udvartartás! Az apostolok közül sem maradt meg Jézus mellett senki, senki! Csak az egy János, a szeretet apostola, került elő a kinszenvedés utolsó óráiban s legalább a végső tusáiban ott állt a haldokló Údvözítő mellett. Jézus elfogatásakor még ő sem állott ki a Mester mellett, ő is elfutott! A bőrét mentette valamennyi! Igaz, az apostolokat akkor még nem járta át a pünkösöd tüze, a Szentlélek éltető, csodálatos, lélekidomító ereje, akkor még ők is csak emberek, gyenge, hitvány, ingatag emberek voltak, akárcsak mi. Mégis milyen elszomorító ez a gyászos és gyáva menekülés, ez a tömeges elpártolás és elszakadás attól a Mestertől, akit hiszen szerettek, akivel évek óta együtt jártak-keltek, aki őket külön oktattatta, szeretetébe fogadta, aki nekik megígérte, hogy országának oszlopaivá teszi őket! Nem, az oszlopok közül nem maradt meg egyetlen egy sem! Akikben Jézus bízott, akikre épített, azok közül sem bizonyult Jézushoz méltónak egyetlen egy sem!

Már a Getszemáni-kertben mily gyengének bizonyult az apostolok hűsége, még a kitüntetett, kedvenc apostoloké

is. Hiába beszélt nekik Jézus előre a közeledő szenvedéseiről, hiába kérte, hogy virrasszanak vele. Ők elaludtak, amíg ő virrasztott. Majd pedig magára hagyták, mikor Jézust ellenségei elcipelték s fogságba vitték.

Megint milyen kín lehetett ez az ember-Jézus lelkének! Körülnézett a rémes börtönben, a durva római katonák szitkai s gorombaságai között, a nagytanács előtt, Pilátus előtt — s nem találta egyetlen hívét sem sehol! Abban a szörnyűséges éjszakában, amikor a praetorium udvarán nyers római légionáriusok töltötték ki rajta pajzán, pogány játékkat, amikor arcul verték, köpdösték s náddal verték töviskoronás fejét, ó hányszor mehetett át Jézus elméjén a tizenkettő névsora, akiket ő kiszemelt és magához emelt! Hány-szor gondolhatta ott Jézus végig az apostolokat egyenkint s mindeniknél fájdalmasan kérdezhetette magában: Hát ez miért nincs itt? Hát az miért? Hol van Péter? és András? És János és Jakab, a „mennydörgés fiai”? Akik oly szívesen ültek volna az ő jobbján és balján a dicsőség trónján? És hol van Tamás? és Bertalan, Júdás Tádé és Simon? Nincs itt egy sem?

És főleg nincs itt Péter! A fogadkozó, az ígérető, a lelkendező, a karddal és szájjal hőködő főapostol! Ime, ő bizonyult a legingatagabb jelleműnek, mert nemcsak megfutamodott, hanem még meg is tagadta Jézust. Hitvány ajtónálló kedvéért, fecsegő, kicsiny szolgálólányoktól való félelmében! Sőt: esküdözött, átkozódott, hogy Isten büntesse, hacsak hallotta is a nevét ennek a gonosztevőnek! Dehogy ismeri, sohasem látta, nem is tud róla és nem is akar tudni róla: Isten őt úgy segítse! Így beszélt a főapostol, az, akit Jézus anyasztegyháza oszlopául és kösziklájául jelölt ki, akinek fülében ekkor rég elhangzott már a legfelségesebb ígéret: „És neked fogom adni a mennyek országa kulcsait!” Ime, a leendő első pápa, mennyek kulcstartója hová sülyedt! Tegnap még büszkén hangoztatta, hogyha valamennyien elhagyják is Jézust, ő nem, s ha meg kell is halnia bele, nem tágít az oldala mellől. És most? Bemege-e a pogány helytartó udvarába, jelentkezik-e mentő tanunak, odakiáltja-e a bűnös sokaság elé: engem is vigyetek, engem is feszítsetek keresztre, én is ugyanazt vallom és hirdetem, amit ő? Nem, Péter mindezt nem teszi és nem mondja; hanem fél és re-

meg és vásott gyermek módjára hazugsággal vágja ki magát a képzelt vagy való kelepceből s aztán tovább áll, mintha semmi sem történt volna . . .

Azaz nem, nem áll tovább; mert megszólal a kakas és Péternek eszébe jut az Úr Jézus jóslása . . . Talán abban a pillanatban vezették át Jézust a praetorium egyik nyílt, árka-dos folyósóján és Jézus ránézett Péterre; és ebben a nézésben annyi kín volt és gyötirelem, annyi megtöröttség és megszegyenülés és annyi néma szemrehányás, hogy Péter ettől a tekintettől mint valami villámcsapástól sújtva megtá-molygott. Kiment az éjszakába és sírt mint egy gyermek, siratta szörnyű bűnét . . . De jaj, nem tért vissza! Nem tette jóvá gyávaságát, még mindig nem állott ki bátran Jézus mellett . . . A Mester úgy halt meg nélküle! Anélkül, hogy még egyszer látna volna maga mellett Egyháza leendő, első pápáját . . .

A tanítványok és apostolok hűtlensége s főleg Szent Péter szomorú Krisztus-tagadása egyenesen nekünk szóló tanulság, nekünk, akik amúgy szeretjük Jézust és az ő kö-vetői közé számítjuk magunk. Papoknak, szerzeteseknek, világi hívőknek egyformán. Mi is úgy vagyunk, hogy amíg nincs baj, addig nagyszerű keresztények vagyunk, addig templomba járunk, imádkozunk, gyónunk, áldozunk. De ha egyszer komoly és súlyos kísértésbe jutunk, egyszerre vajmi könnyen meginog minden hitünk és Krisztus-bizalmunk. A hétköznapi kötelességeit még csak teljesítjük, de már hősi-ességet ne kérjen tőlünk az Úristen. Nagyobb megpróbál-tatásoknak ne vessen alá minket. Heves kísértés, csábító földi előnyök, ígésző, de bűnös örömmök ne tegyék próbára hűségünket, mert akkor megfutamodunk.

Hány nagyszerűen nevelt katolikus leányunk van, aki pompás kis katolikus és buzgó Mária-leány egészen addig, amíg valami földi szempontból előnyös házasság lehetősége meg nem csillan a szemében. Abban a pillanatban aztán nem lehet beszélni vele többé. Természetes, hogy hozzámegy akár az eleven ördöghöz is, csak kérje meg. Ha a férfi elvált is, ha másvallású és nem ad reverzalist, ha azt köve-teli, hogy egyházellenes házasságot kössön . . . És hány pompás katolikus emberünk van, aki a magánéletben, az otthon csendjében nagyszerűen teljesíti feladatát, de a köz-

életben már opportunistá s az első hatósági személy előtt, az első nehezebb helyzetállás kötelességében megtagadja katólikus voltát!

A legszomorúbb és legszégyenletesebb elhagyás, nem is elhagyás, hanem gyalázatos szembefordulás és nem is szembefordulás, hanem hitvány árulás szintén egyik apostola, Júdás részéről érte az Úr Jézust. Ez a szomorú emlékü ember csak itt, a kínszenvedésben lép az evangéliumi elbeszélés előterébe. Jézus őt is kiválasztotta, mint a többit. Apostolává tette, szeretetével s bizalmával megajándékozta, annyira, hogy a kis csapat erszényét is rábízta. Mellesleg: ez a kiválasztatás is annak jele, hogy az Úrnál az „előrelátás” nem tévesztendő össze az „előre elhatározással” vagy „elrendeléssel”; azért mert Isten tudja, mit fogunk tenni a jövőben, még nem határozza el akarunktól függetlenül, hogy mit fogunk tenni. Jézus Júdásról előre tudta, hogy áruló lesz, de ez az előretudás nem akadályozta meg abban, hogy azért meghívta az apostolságra s teljesen úgy tett vele, mintha nem is tudná, mi lesz vele később! Júdás éppúgy mint a többiek, éveken át állandóan Jézussal járt-kelt, vele társalgott, az ő tanításait hallgatta. Szinte érthetetlen, hogyan idegenedett el tőle lassankint mégis és végül hogyan lehetek a lelken ennyire úrrá a legalacsonyabb szenvedélyek!

Nem borzasztó-e ez, csak úgy hidegvérrel a halálba adni a legjobb barátot, a legnemesebb mestert? S nem is csak úgy küzködve, engedve valami hosszas nógatásnak, rábeszélésnek; engedve egy gyenge pillanatnak s hamar megbánva azt s visszavonva, amit lehetett! Nem! Júdást nem is a farizeusok keresték fel, nem csábították vagy csalogatták: ön maga ment hozzájuk! Ő maga kínálkozott, tolakodott fel s érvelt nekik, hogy majd így meg úgy; ő úgy játsza kezükre a gyűlölt vetélytársat, hogy nem kell semmiféle népháborgástól vagy zendüléstől tartani; mire a nép megtudja, Jézus elfogatása már befejezett tény lesz! Odavezeti őket, ahol Jézus éjente pihenni szokott, ahol csak legmeghittebb barátai szoktak vele tartózkodni, ahol tehát Jézus sem nem védekezhetik, sem el nem menekülhet. S aztán boldogan fogadja el a vérdíjat, a 30 ezüst pénzt s ki tudja milyen terveket főz ki magában, mit fog ezzel a pénzzel kezdeni!

S Júdás nemcsak elárulta Jézust, hanem hajlandó volt az elfogatásban magában is segédkezni. És milyen alávaló, képmutató módon! Hogyan alakoskodott már az utolsó vacsorán is, mennyire nem akarta szinte megérteni Jézus célzásait, sőt világos kijelentéseit az árulóról! Még ahhoz is volt arca, hogy azt kérdezze: „Uram, csak nem én vagyok az?” Mint aki semmit sem ért és semmit sem tud! S a jellemtelen képmutatást folytatta az utolsó percig, a Getszemáni-kertig. Más talán odavezette volna a felfegyverzett poroszlokat, a lámpával felszerelt fogdmegeket a kiszemelt áldozat közelébe, messziről rámutatott volna: „nézzétek, ő az, az ott!” s aztán elfödte volna arcát s pirulva ég és föld előtt, rohant volna el a szörnyű tett színhelyéről s álmában is kínlódott volna az elárult Mester emlékétől . . . Júdás nem! Hidegvérrel odalép Jézushoz, egészen közel; a megbeszélte jel szerint arcon csókolja Jézust és még köszönti is: „Üdvözlégy, drága mester!” A köszöntés és a csók az árulás jele! Undor! Utálat! Szörnyűség! S ezt egy apostol teszi!

Elborzadva kérdezzük: miképen süllyedhet le valaki, egy apostol ilyen mélyre? Mi minden folyhatott le Júdás lelkében, micsoda súlyos mulasztások és bűnök, benső hűtlenségek és kegyelem elleni tusakodások, míg a tanítványból áruló, Krisztus barátjából Krisztus tudatos megrontója lett?

Ha ennek a sötét, fekete jellemnek az alakulását, a pszichológiáját az evangélium alapján kutatjuk, csak azt találjuk feljegyezve róla, hogy „tolvaj volt” és hogy „nem hitt”. Ezenkívül még csak egy különös megnyilatkozást jegyzett fel róla Szent János evangélista. Amikor néhány nappal a kinszenvedés előtt Mária, Lázár testvére, az Úr Jézusnak a lábához borult s illatos olajat öntött rá, Júdás volt az elégedetlenkedők vezére, aki így okoskodott: „Mire való ez a pazarlás! Miért nem adták el ezt a kenetet 300 dénárért és adták a szegényeknek?” (Ján. 12, 4) Az evangélium maga megjegyzi e szóról: „Ezt pedig nem azért mondta, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mivel tolvaj volt és nála lévén az erszény, az adományokat elsikkasztotta” (6). Az idézett szavakból azonban nemcsak a nyers önzés és tolvajlási szándék beszél, hanem talán még valami: az a henye, kusza, igazságellenes és logikátlan gondolkodás, amelyet szintén oly gyakran tapasztalunk az Egyház ellenségeinél. „Minek

ez a pazarlás! Mert drágán el lehetett volna ezt adni és árát a szegényeknek adni" (Mt. 26, 8—9).

Ki ne ismerné fel ebben az érvelésben azt az ügyeskedő, féligazságokkal dolgozó, az alapgondolatot félremagyarázó s mellékességeken nyargaló eszmekuszaságot, azt a rosszindulatból táplálkozó fogalmi zavart, amellyel a vallás ellenségei mai napig is igazolni szeretnék katolikusellenes eljárásukat? Ma is vannak, akik ájtatos, szociális szólamokat hangoztatva izennek hadat pl. az egyházi vagyonnak, vagy a templomok diszítésének. „Minek ez a pazarlás” mondják, „legszebb valóság az emberszeretet”. Nem gondolják meg, hogy amit az ember az Isten dicsőségére szentel, az közvetve mindig a szegényeknek is használ; hogy minél virágzóbb a hitélet, annál szociálisabb lesz az emberek gondolkozása, annál több alimizna folyik a szegények kalapjába, annál több a társadalmi igazságosság, méltányosság és szeretet s annál kevesebb a nyomor és szenvedés. S ha már olyan nagyon fáj nekik az a pazarlás, amelyet Jézus testének, az Egyháznak csinosítására fordítunk, joggal kérdezhetjük: hát az a fényűzés és pénzsórás miért nem fáj nekik, amelyet a bankok kupolacsarnokaiban, a színházak s mulatóhelyek márványlépcsőin, a molesztárok és táncosnők tiszteletdíjában oly bőven megtalálunk? Miért lehet tetszés szerint felhasználható s korlátlan egyéni vagyona minden tőzdespekuláns galiciainak s csak éppen a Krisztus Egyháznak nem lehetnek meg azok az eszközei, amelyek végeredményben mind a lelki igények s szükségletek szolgálatában állanak?

Azoknál, akik a hittől elpártolnak, gyakran tapasztalunk valami ilyen különös lelki állapotot: minden érv alól kibújnak, semmi bizonyíték nem tesz rájuk hatást, ellenben minden akárhányszor megcáfolt tévállítás azonnal meghódítja őket. Ezek a beteglelkű emberek sokszor egyenesen azt a benyomást keltik, mint akik nem születtek arra, hogy gondolkodzanak. A gyenge logika, a zavartagyúság persze magában még nem bűn, csak szerencsétlenség; azonban ha gőg és szenvedély járul hozzá, a bűnnek s istentagadásnak szörnyű lendítőkereke lesz. A zavartagyú okoskodás Júdásai így találkoznak a tolvajlás és gonoszság Júdásaival.

Hogy a fenti példában maradjunk: mikor a francia egyházüldözés 30 évvel ezelőtt az Egyházat Franciaországban

megfosztotta minden javától, a likvidáció során a „milliárdos” kongregációi vagyonból csak nevenségesen csekély összeg folyt be az állam pénztárába, a többi a likvidátorok zsebébe vándorolt. Mexikó történetében is azt olvassuk, hogy mikor Benito Juarez alatt a múlt század 70-es éveiben a mexikói egyházat minden vagyonából kifosztották, az elszekularizált hatalmas egyházi birtokállományoknak alig 5 0/0-a jutott valóban közcélok szolgálatába.

Így van ez mindig: nagy szavak, féligazságok s egész gonoszságok rendszeren nyomon követik egymást ott, ahol hit nincs és a kegyelemmel szemben siketek lettek az emberek. S a féligazságok és egész gonoszságok nyomán kiserken az emberek lelkében a megátalkodás, az istengyűlölet, a Krisztusárulás, a Krisztus híveinek ócsárlása s üldözése.

Júdás árulását maga az Úr Jézus bélyegezte meg a legélesebb szavakkal: „Jobb lett volna annak az embernek, ha nem születik meg.” A kinyilatkoztatás csak egyetlen egy emberről mondja ki, hogy elkárhozott, hogy „jobb lett volna, ha meg sem születik” s ez Júdás . . . A volt apostol! Reszkessünk azokért, akik alkudoznak a lelkiismeretükkel s az önámításban és szenvedélyeikkel szemben való engedékenyséjükben odáig mennek, hogy végül a legrútabb bűnöktől sem irtóznak.

A passió legelején s legvégén még egy figyelemreméltó mozzanatot jegyez fel az evangélium. Jézus mintha egyenesen el is fordult volna minden emberi vigasztalástól: a Getszemáni-kertben maga hagyja el apostolait, még a hozzá legközelebb álló hármat is, Pétert, Jakabot és Jánost s elvonul *imádkozni egyedül*. Tudatosan akarja kiüríteni a poharat, még mielőtt elhagyják az emberek, készakarva lemond az együttlét utolsó vigasztaló perceiről is. Hiszen végeredményben mit is adhatnak neki az emberek, amit az Atya meg nem adhat? Egyedül lép az Atya elé s nála keres vigasztalást. És az Atya erősítőül angyalt küld hozzá.

Csakugyan kellett is, hiszen az apostolok, akikhez Jézus visszatér, máris elaludtak, mintha nem érdekelné őket Jézus halálos, belső vívódása. Ime, mily kevéssé lehet ráhagyatkozni az emberekre, még a legjobbakra is, a leghívatottabbakra is. „Amíg jó a dolgod, sok a barátod, ha beborul

feletted az ég, egyedül maradsz", mondta már a pogány költő. Az Isten az egyetlen vigasztaló, aki soha nem alszik el és soha el nem feledkezik rólunk; az ima az egyetlen forrás, amely sohasem apad ki.

De jaj, mintha még az Atya is elhagyná Jézust! A kinszenvedés delelőpontján egyszer csak Jézus maga erre a panaszra nyitja ajkát: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!” Igaz, hogy ez a felkiáltás elsősorban nem is panasz, hanem diadalmi szózat volt, az egyik legismertebb messiási zsoltárnak, a 21-iknek ünnepélyes magára vonatkoztatása; kezdőszavainak önmagára alkalmazása. Annak a zsoltárnak, amely a feltámadás és messiási világuralom dicsőségének hirdetésével végződik. De azért biztos, hogy amikor Jézus e szavakat mondta, azoknak tartalma is teljesült rajta: az Atya visszavonta Jézus emberi lelkétől a boldogító jelenlét és Isten-látás érezhető hatását. S Jézus lelke ekkor merült csak el a magárahagyatottság érzetének legmélyebb tengerébe, mint valami feneketlen tóba, amelyből, úgy látszik, most már igazán nincs menekvés.

Atyám, Istenem, miért hagytál el engem! Lehet-e ennél keserűbb fájdalom, súlyosabb elhagyatottság, lehet-e ennél szomorúbb panasz, még hozzá ilyen ajkon!

Miért akarta Jézus még ezt a végső vigaszt is megtagadni önmagától? Miért akarta az Istentől elhagyatottság legfájóbb érzésének keserű kelyhét is fenéig üríteni? Ó, biztonnal azért, mert nagyon jól tudta, hogy ezt a fájdalmas érzést mi is meg fogjuk ízlelni gyakran s példát akart adni rá, hogyan kell erőseknek maradnunk a megpróbáltatásnak e legkínosabb fokán, az Istentől elhagyottság éjjelében is.

Mert könnyű testi kint szenvedni s akár lelki kint is hozzá, hacsak Istennek vigasztaló, boldogító jelenlétét érezzük; ha a kegyelem visz, emel, ragad bennünket, ha túlszögít minden külső-belső bajon. De rettenetes szenvedni úgy, hogy a lélek ege is beborul, az Isten képe maga is elhomályosodik bennünk! Szenvedni, amikor úgy hisszük, az Úr is elhagyott s szenvedésünk az örök kétségbeesésnek és elvettetésnek előíze!

De Jézus példát ad reá, hogy még ilyen perceinkben sem szabad megfélekednünk a minden vigasztalás legdúsabb forrásáról: az imádságról. Panaszkodjunk, de imában! Tegyük

az Úrnak szelíd szemrehányást, de imádó megadással és bizó, gyermeki várakozással: hogy majd megjön a próba vége s Isten arca ismét derűs napot fog ragyogtatni felettünk! Az imádkozó Jézust angyal erősíti, felmutatja neki bizonynal a passió fényes, vigaszos eredményeit. Így a mi könnyes imánk is — lehet, hogy nem veszi el a keserűség s elhagyottság érzetét, de erőt ad s felcsillogtatja szemünkben a pálmágák szelíd, lengő fényét, amelyek közt a harc után a győzelem koszorúját teszi fejünkre az Úr!

Jézus elhagyatottságából fontos, *hasznos tanulságok* kínálkoznak.

Mindenekelőtt az, hogy nem igaz: nem vagyunk igazán elhagyatottak soha! Isten velünk van, az ő szenvedése erőt ad a mienkre!

Azután: hogy mily hős a mi Üdvözítőnk, mily fenséges nyugalommal indult el magára hagyatva is a legnehezebb úton s mily férfias, katonás, királyi biztonságérzettel utasított el magától minden földi segítséget s vigaszt!

Továbbá: tanuljuk meg az Úr magáramaradt elhagyatottságából, mennyire szent kötelességünk, hogy ne hagyjuk többé magára a szenvedő s magára hagyatott Krisztust! Jézus ma is folytatja passióját szentegyházában és jaj, hányszor maradt itt is szégyenletesen magára! Ha hallom, hogy a Krisztusellenes sajtónak egy-egy közepesmagyar városban 2—3000 napi rendelője van s ugyanakkor a Krisztus Egyházát védelmező sajtónak csak néhány száz, ha látom, hogy büntanyát, mulatóhelyet, tivornyatelepet százat is építenek az emberek, de ezer akadályba ütközik, ha egyszer Jézusnak kell templomot építeni, ha olvasom, hogy Jézus templomait egész országokban bezárják vagy felrobbantják, papjait száműzik, szerzeteseit s apácáit bebörtönzik, csendőrszuronnal úzik ki az országhatárokon: meg kell döbbernem azon, mennyi „keresztény” ember él itt körülöttünk, aki minden iránt érdeklődik, csak Jézus iránt nem, mindent szeret vagy megtűr, csak Jézust és az ő ügyeit nem; aki szemrebbenés nélkül hagyja cserben Jézust s az ő zaszlaját. És hányan vannak, akik Jézust a szenvedő felebarátban hagyják magára!

Pedig oly biztató ígéret s oly isteni hála rezeg azokban a gyönyörű szavakban, amelyekben Jézus a mellette

híven kitartókat megdicséri: „Ti, akik megmaradtatok velem megpróbáltatásaimban . . . Nektek rendelem én is, miként Atyám országot rendelt nekem, hogy egyetek és igyatok asztalomnál az én országomban és trónokon üljete, ítélvén Izrael tizenkét nemzetségét!” (Lk, 22, 28 kk.) Boldog, aki Jézust nem hagyta magára a szenvedésben s akit az Úr örökre meg fog dicsérni érte, hogy „vele maradt a megpróbáltatásban!”

A lelki szenvedések Jézus passiójában

Lehet vitatkozni azon, melyik a fájdalmasabb szenvedés: a külső-e avagy a belső, a fizikai kín vagy a lelki gyötrellem. Mindenesetre ennek az utóbbinak a fájdalmas priviligiuma, hogy a szenvedést tudatossá teszi, úgyhogy ahol nincs lelki fájdalom, ott a szenvedés pszichikai folyamat ugyan, mint az állatnál, de nem öntudatos; a merőben testi szenvedésnek az állatnál nincs öntudatos alanya. Ezért is engedi meg a keresztény erkölcsstan pl. az állatok megölését; maga az állatkínzás is nem önmagában rossz és bűn, hanem csak az emberre való romboló és durvító visszahatása miatt.

Bizonyos az is, hogy a lelki kínok intenzitása néha felülmúlja a testi kínokét. Nincs az a testi fájdalom, amit erős lelkű emberek el nem viselhetnének s már el nem viseltek volna. Gondoljunk csak a vértanúk hősiességére, akik mosolyogtak a fizikai gyötrelmek között. Ellenben a lelki kínok természetéhez hozzátartozik az is, hogy könnyen megtörik a léleknek egész benső erejét, hogy úgy mondjam: idegzetét s izomzatát. Ahol elfogy a benső ellenállóképesség, ott a kín már igazán pokollá válik: elviselhetetlenségé, amelyet aztán mégis el kell viselni. A lelki kín mindenfölképp alkalmas arra, hogy az embert végleg tönkretegyje és földre sujtsa. Ebből a szempontból a lelki szenvedés kétségtelenül a nagyobb, a végzetesebb és fájdalmasabb szenvedés.

És így nem csoda, ha Jézus, aki az emberi kín és nyomorúság egész skáláján végig akart haladni a mi megváltásunkért, a testi gyötrelmek mellett a lelki szenvedéseket szintén teljes fokban bele akarta illeszteni a passió sötét részletei közé. Ennek bizonyossága az a vérrel verejtékezés, melyről az evangéliumok szólnak, az a kínos haláltusa, az

a félelem, iszonyat, undor, keserűség és szomorúság, amely a Getszemáni-kertben elfogta, valamint az a felkiáltás, amelyet a keresztfán hallatott: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!”

Valóban, a testi kínoknál is megrázóbb látvány, ahogy az Isten Fia önmagával, önlelkével, gondolataival és érzelmeivel vívódik. Mennyire közel hozza őt ez a gyötrődés hozzáunk, lelkileg beteg és sebzett, vívódó, hányódó, belsőleg oly gyakran levert és elbágyadt emberekhez! Nézzétek a szomorú Jézust! Amint ott térdel az elhagyott kertben, a százados fák alatt, ahogy kínlódik magában s leborul a fájdalomában talán arccal a porba, a kövekre. Az éjszaka titokzatos csendjébe belenyög és belesír a világ Megváltójának reszkető, rémült imája: „Atyám, ha lehetséges, múltjék el tőlem ez a pohár!” (Mt. 26, 39) Jézus nyugtalan, mint soha máskor. Magával viszi az apostolokat, majd megállítja őket s egyedül megy előre. Imádkozik, majd ismét feláll és visszatámolyog az apostolokhoz, akiket kitüntetésképp hozott ide magával szenvedésének tanuiként s akiket mégis elnyomott az álom, úgyhogy Jézus szemrehányást is tesz nekik: „Hát egy óráig sem tudtok virrasztani velem?” (Máté 26, 40) Majd ismét visszamegy előbbeni helyére, megint imádkozik, megint nyög és reszket, megint előveszi a halálos aggodalom; majd ismét talpraáll, a tanítványokhoz siet s innen megint vissza az imához. Mint valami benső nyugtalanságtól úzótt beteg jár-ke, mint valami testetlen árnyék bolyong fel s alá az éjjeli magányban; mint valami hazajáró lélek, aki helyét nem leli. Belső vívódása mint a láz emészti; a tudat, hogy még csak néhány negyedóra s itt lesz Júdás a poroszlókkal, akik a köteleket s bilincseket hozzák s a szégyent, a kint és a halált, nem engedni egy helyben maradni. Nem mond le az önként vállalt szándékról, hogy mindezt elszenvedje, de érzi, mert akarja érezni ennek a kínos, várakozó helyzetnek minden emberi depresszióját, minden levertségét, lelket felkavaró keserűségét. S végül mikor tán már több órája vívódik s valósággal vonaglik a belső haláltusában s imádkozva mégis magára kényszeríti a megnyugvást és hősies engedelmességet, az erőfeszítés emberfölötti hősiességében a vére toluul verejéteke nyomába s rügyez ki drága, gyöngyöző cseppekben az arcán, kezén és tagjain. „Ki érettünk vér-

rel verejtékezett“, „qui pro nobis sanguinem sudavit,“ imádkozzuk azóta szent megdöbbenéssel . . .

A hívő lélek azt kérdezi itt magától: vajjon mit jelentett Jézusnak ez a vérrel verejtékezése, ez a féelme s iszonyata, undora és keserősége? Vajjon csak a halál féelme, a kínok rettenetes előérzete s előrelátása gyúrta le Jézust a porba s tépte fel szívét ily szokatlan hevességgel? Kétségtelenül az is, és elsősorban az. Ez a szenvedés elsősorban haláltusa volt, a lélek természetszerű vonaglása és vonakodása a testtől való elválás, az emberi összetétel kettéhasadása ellenében. Ezt a haláltusát még csak kiélezték a közeledő halál körülményei. Fiatalon itt hagyni az életet, ártatlanul kivégeztetni, a legszégyenletesebb s legfájdalmasabb halálnemmel halni meg, mint egy útonálló, mint egy rablógyilkos . . . Ez Jézusnak szívébe markolt s époly gyötrődést okozott neki, mint bármelyikünknek okozott volna ily körülmények között. Jézusnak látnia kellett, tisztán s egyenkint előre szemlélnie a kinszenvedésnek minden egyes borzalmas részletét, átélnie mindent előre, elejétől végig, az ostort, a szögeket, a szomjazást, mindent, egészen a Szűz Máriától való búcsúzásig a kereszten s az utolsó kínos, lelketelválasztó kiáltásig szemközt a halállal . . . Láta önmagát kínban és szégyenben, az ellenség kárörvendő kacajának, nyers, kegyetlen és szemérmetlen megjegyzéseinek tárgyaként; előre hallotta, hogyan gúnyolják, mint akinek most egész életműve megsemmisül s mint aki végleg népámító-nak, csalónak, a Béliál cinkosának bizonyult . . . Jézus átérzte már itt a kertben azt a kint is, amit neki az ő szüzi Anyjának halálos gyötrődése a kereszt tövében okozni fog . . . Ó, igen, ez a halálféellem maga is mindenkép igazolja s megérteti velünk, miért sóhajtott fel Jézus már a Cedron-patakhoz érve: „Szomorú az én lelkem mindhalálíg“ (Máté 26, 38) s miért mondja az evangélista oly nyomatékkal, hogy Jézus „elkezdett remegni és gyötrődni“ (Mk. 14, 33).

A halálféellemen s a kínok előrelátásán kívül azonban más okai is lehettek Jézus lelki szenvedésének az Olajfák hegyén. Ha a passió célját s körülményeit figyelembe vesszük, egyszerre megértjük, hogy a haláltusán túl milyen

iszonyat, milyen undor s mily mély szomorúság tölthette el Jézus szenvedő Szívét ebben a fájdalmas órában.

Iszonyat mindenelőtt . . . Jézus finom, nemes és szent lelkének meg kellett iszonyodnia attól a szereptől, melyre most önkaratából s Atyja akaratából vállalkozott. Ő most mint vétkekkel terhelt ember áll az Atya előtt, ő képviseli most az összes bűnöket és bűnösöket, ő hordja vállán az egész emberiség minden vétkeit. Minden gyalázatosságot, istensértést, zendülést és aljasságot. „Az Úr Óra tette mindnyájunk gonoszságát“, ahogy Izaiás ama nevezetes passiói jövődőlésében (53, 6) mondja. Most „ő hordozza minden gonoszságainkat“ (u. o. 53, 11).

Mily megaláztatás: Jézus mint az összes bűnök és gonoszságok viselője! Bárha csak önként és helyettesítőként, de mégis elvállalója mindannak az erkölcsi szennynek és romlásnak, amit az emberek a földön az összülők vétke óta elkövettek s a világ végéig még el fognak követni! Micsoda sötét, hömpölygő áradat ez a bűnözön! Mennyi a vétek sokszor egyetlenegy lélekben, egyetlenegy napon! Mennyi bűn történik gyakran egyetlenegy házban, egyetlenegy faluban, egyetlenegy nagyvárosban, egyetlenegy napon! Hát még az egész világon, és annyi ezer éven keresztül!

Jézus szemében nincs szomorúbb, nincs szégyenletesebb, nincs átkozottabb valami a bűnnél. A bűnnél, amely annyira ellenkezik az Isten jóságával, szépségével, fölségével. A bűnnél, amelyből az emberiségre magára annyi baj és átok szakad, amelyből fakadnak az irigykedések, gyűlölségek, háborúk, betegségek, lélekrontások, kétségbeesések, odatúl pedig milliónyi léleknek szörnyű, végeszakadatlan kárhozata. S ezeket a vétkeket, ennek az erkölcsi szennynek egész tengerét kell most Jézusnak mintegy magára zúditania, ebben a romboló árban kell alámerülnie, ezt a pusztító folyót kell útjában feltartóztatnia, megállítania, kitisztogatnia, helyébe zöldelő virányt ültetnie! Ezért a rengeteg ocsmánysáért s gonoszságért, könnyelműségért és szégyenletességért kell most az ő tiszta vérenek kifolynia!

Mint valami szomorú, iszonytató filmen száguldhattott el Jézus rémülő tekintete előtt ezeknek a bűnöknek szörnyű és felháborító sorozata. A véres gyilkosságok, paráznaságok, természetellenes förtelmességek, gyűlölködések, kegyetlen-

kedések, embertelenségek, jellemtelenségek véget nem érő rémképei. Istenkáromlások pokoli zsvajja, a hitetlenségnek és istengyűlöletnek milliónyi szofizmája, képmutatása, szakadatlan s oly szomorúan változatos borzalmassága. Ártatlanok megszédítése, tudatlanok félrevezetése, sátáni rosszakarat, lélekvesztő örület. Az egész emberi élet úgyszólván egyetlen seb, egyetlen hasadás, az egész emberi történelem szinte egyetlen nagy zendülés az Atya ellen, az Úr ellen, a Vég-cél s a Boldogság ellen. Nem kellett-e iszonyattal elfordulnia Jézusnak a gondolattól, hogy most egyszer ő legyen mindezért felelős, ő vegye mindezt magára, valami vonatkozásban azonosítsa magát ezzel a tengernyi rosszal, átokkal, kárhozatravalósággal?

Az iszonyathoz az undor és kedvetlenség fájdalmas érzete járult. Megérdemlik-e legalább ezek az emberek ezt az önmegalázást s ezt a sokkínú, borzalmas szenvedést? Ezek az emberek! Ezek a dörék és hálátlanok! Ezek a vakok és gonoszok! Akik mintegy összeesküdtek önmaguk ellen. Akiket úgy kell örök pokol fenyegetése mellett a saját mennyországuk elfogadására, saját boldogulásuk munkálására nógatni, szinte kényszeríteni s akik mindennek ellenére anynyira csökönyösen ostobák, hogy akárhányan mégis inkább a poklot választják! Megérdemli-e ez a bűnös és romlott nemzedék, hogy az Isten Fia így utánuk járjon, így könyörödjön, szinte még rimánkodjék nekik, hogy engedjék kegyesen megváltatni, meggyógyíttatni magukat; mint mikor egy beteget, egy öngyilkost úgy kell kényszeríteni rá, hogy elfogadja az orvosságot, hogy ne tépje fel unsuntalan a kötelekeit s ne vájkáljon szennyes kézzel a saját sebeiben! Érdemes?

Mire nem képes, milyen örületbe, alacsonyságba nem tud süllyedni a teremtésnek ez a dicső koronája! Hol van az a jellemtelenség és aljasság, amire a dőre ember kapható ne volna! Hol van a szemérmertlenségnek, állatiasságnak, becstelenségnek az a neme, amit szemrebbenés nélkül el nem követne, sokszor talán még az is, aki a világ előtt, sőt ön maga előtt mint gentleman, mint a tisztesség és finomság mintája szeret tündökölni! Mennyi materializmus, mennyi tompaelműjűség mutatkozik sokunkban minden nemesebb, tisztább, mennyieibb gondolat iránt, a léleknek magasabb igé-

nyeivel szemben! Mennyivel többre becsülik a testi egészséget, nyomorult fizikumuk nyugalmát s kényelmét, mint a lelkük jólétét! A kezük, az arcuk tisztaságát, mint a tetteikét vagy a szívükét és a jellemükét! Mennyivel fontosabb nekik az egyéni szeszély és gőg, mint az ő ügyei, rendelkezései! Hogyan nyesik az élet fáját, melyet ő ültetett, hogyan tépik meg az ő köntösét, hogyan szítják a széthúzást ott, ahol ő szent egységet akart! Sőt: milyen semmis jogcímenek nevezték ki magukat inkább az anyag merő rezgésének, vagy a majmok leszármazottjának, csakhogy Isten elől menekülhessenek s ne kelljen felismerniök önmagukban a lelket!

Milyen kába szofizmákkal vezetetik magukat félre, félévszázadonkint új meg új tudományos örülettel s milyen szívesen kergettetik bele magukat akármily agyrém-elméletbe, csak a kereszténység felséges világnézete alól kibujhassanak! S még a névleges keresztények között is milyen sokan vannak, akik egyenesen személyes gyűlöletet látszanak táplálni Krisztus ellen, akik dühre gerjednek, ha csak templomot, vallást, papságot említ nekik valaki; akik megfojtanak a Krisztus Egyházát egy kanál vízben! Akik úgy beszélnek, mint Calles, a mexikói Néró: „Valahányszor Krisztussal találkoztam, mindannyiszor arculvertem őt”. Egész világszövetségek alakulnak, amelyeknek — hiába leplezik — egyetlen igazi szándékuk, hogy az ő királyságát megdöntsék az emberek szívében: szabadkőművesek, szabadgondolkozók, szociáldemokraták, bolsevisták. Kiűzik az ő papjait, elrabolják vagyonukat, felgyújtják templomait, iskoláit, zárdáit, elragadják tőle a gyermekeket. S ördögi leleményességük mintha éppen azt gyűlölné legjobban és szidalmazná leggyalázatosabban, ami Jézusnak leginkább a szívében fekszik, ami neki legdrágább: Egyházát, az ő helytartóját, az Oltáriszentséget, Szűz Máriát. Nem olyanok-e ezek az emberek, ezek az álkeresztények, mint akik minden pillanatban lelkiismeretfurdalás és aggályosság nélkül, hidegvérrel újra elárulnák őt, halálra ítélnék és keresztrefeszítenék őt? S ezekért megy ő most szenvedni, ezekért ezeket a kimondhatatlan kínokat, gyötrelmeket s megsejényüléseket elviselni?

És ha legalább remélhetné, hogy ezzel a túlzott, túlcsonduló és túlcsapó szeretetével csakugyan megnyeri, meg-

térti és megváltoztatja az embereket! Ha legalább remélhetné, hogy szenvedése senkire nézve sem lesz hiába, hogy a pokol szája csakugyan bezárul s többé nem nyel el örök életre teremtett lelkeket! De jaj, mondhatta-e, ígérhette-e ezt magának Jézus? Nem; sőt éppen az ellenkezőt látta, tudta előre s ez okozta lelkében a legmélyebb és kétségkívül legszaggatóbb fájdalmat. Ez volt annak a „halálíg való szomorúságnak“ legvégső oka, amelyről Jézus a tanítványainak maga panaszkodik. Ez a gondolat hajtotta ki a vért a pórusaiból, ez a menedéktelen szomorúság sajtolt ki halálos-véres könnyesöt az ő kinban vonagló testéből: *Hiába!* Sokaknál mindhiába! Hasztalan minden jószág és szeretet, minden szenvedés és vérhullatás . . . Jézus lelki szeme előtt felpattant a pokol zára s ott kóválygott előtte a lobogó tenger: tűz, sötét lángok, kénes izzások óceánja, förtelmes, borzalmas tüzeknek végtelenbe nyúló tava. És ez a kénköves, izzó tó, tele emberrel, égő férfiakkal és nőekkel, égő leányokkal, ifjakkal, aggokkal, talán gyermekekkel is . . . Akiket ő teremtett, akiket mind egyenkint szeretett, akikért mindegyikért külön is hajlandó lett volna a keresztfának minden rettenetét újból magára vállalni. De akik nem akartak megváltani . . . Akiket ő hívott, de akik elutasították őt: „Vocavi, et renuistis!“ Akiket kért, intett, figyelmeztetett, csalogatott, édesgetett, a maga szavával, evangéliuma szavával, Egyháza szavával, papjai szavával. De akik tudatosan elfordultak tőle, bedugták fülüket minden intelligenciával, minden hívogatóssal szemben, akik üldözték papjait azért, mert az ő nevében hívogatták s figyelmeztették őket. S most örök gyötrelemben, kétségbeesésben s mégis visszavonhatatlan megátalkodottságban káromolják őt, az igaz Bírót s ebben a meddő és gyümölcstelen gyötrődésben maradnak meg örökön örökké, amíg Isten Isten marad . . .

Jézus lelke halálosan megborzadt e gondolatra s legyűrhetetlen szomorúság szaggatta Szívét.

De nem, nem pusztán elkárhozottak lesznek. Az angyal, akit az Atya a szenvedő Jézus erősítésére küldött, biztonnyal rámutatott azokra a fölséges eredményekre is, amelyek az ő megváltó szenvedéséből milliókra háramlani fognak. Rámutatott az Egyház csendes diadalaira a földön, a száza-

dokon át; számtalan lélek megmentésére s örök üdvözülésére, a szentek, a tiszták, az ártatlanok és bűnbánók légióira, akiket ez az ő hullni induló vére szabadított meg a bűntől s a pokoltól. Rámutatott a vértanuk hősie hűségére, a Jézust szerető lelkek odaadó szolgálatára, az apostoli buzgalom s a karitasz Szent Vincei és Szent Erzsébeti csodáira.

Csakhoggy, jaj, amikor azokra gondolt Jézus, akik vég-eredményben üdvözülni fognak, nem tépte-e fel szent Szívét még akkor is sokszoros szomorúság, ha azokra a hibákra eszmélt, amelyeket a jók is elkövetnek? Ha eszébe jutott az a sok hidegség és kisebb-nagyobb hűtlenség, amellyel még hívei körében is úgyszólván nap-nappal találkoznia kell? Arra a sok apró restségre, visszaesésre, lanyhaságra, álmoosságra, közömbösségre, amellyel az ő szolgálói az ő ügyeit hátráltatni, érdekeit elhanyagolni, mindenféle nyomorúságos földi és egyéni tekintetnek alárendelni szokták. Az „alvó tanítványokra”, akik kényelmesen szunyókálnak, miközben az ő ellenségei ugyancsak sürgölődnek!

Papok, szerzetesek, lelki életre vállalkozó buzgóbb világiak: nem jutottunk-e mi szintén eszébe az Úrnak ezen a vergődéses, szomorú éjjelen? S a sok közt én is? Rám is gondolt-e e legszomorúbb órájában Jézus? És rám is szomorúan gondolt-e? Az én nevem, az én képem is szaporította-e agoniáját, elkedvetlenedését, keserűségét?

Ezek voltak azok a lelki kínok, amelyeket Jézus a passió folyamán szenvedett. Az Olajfák-kertjében csak megkezdődtek ezek a gyötrő érzések; aztán, a passió további részeiben a külső események, a fizikai kínok égése mintegy elnyomta s elborította őket, de a kereszten függés irtóztató óráiban ezek a gyötrő érzések ismét előtérbe nyomultak s még utolsó perceiben is ezt a fájdalmas kiáltást fakasztották Jézus cserepesedő, elszáradó ajkán: „Én Istenem! én Istenem! miért hagytál el engem?” (Mt. 27, 46)

Igaz, hogy Jézust e belső kínok közt sem hagyta el az Isten közvetlen látásának, a visio beatificá-nak végtelen boldogsága. De kétségtelen, hogy ennek a boldogságnak fájdalomcsillapító hatását az Úr felfüggesztette a kinszenvedés óráiban s Jézus az elhagyatottság keserű érzetében nézett szembe a halállal.

Vegyük most még röviden eszünkbe, *miképen*, milyen módon viselte Jézus ezeket a benső szenvedéseket?

Mindenelőtt *hósi türelemmel*, megadással, belenyugvással, szabad akarrattal. Ha egyszer az Atya így akarja, akkor ez a legjobb, ez az egyetlen járható út. Ha egyszer ez a megváltás kijelölt eszköze, ő nem riad vissza tőle . . . Kéri ugyan az Atyát s oly megható, emberi megnyilatkozása ez is az ő emberi természetének, hogy ha lehetséges, muljék el tőle ez a pohár; de azonnal hozzá is teszi: „Mindazonáltal ne az én akaratom legyen, hanem a tied!” Főlséges imádság! A legnagyobb hősiesség ez: a szenvedés tetőfokán ennyire Istenre hagyatkozni, ennyire az ő atyai akaratában látni a legjobbat, leghelyesebbet. Ennél magasabbra ember már nem szállhat, ennél magasztosabb Istennel-egyesülést ember itt a földön már el nem érhet. „Legyen meg a te akaratod!” Erre az imára Jézus tanított minket s ebbe az imába befektette a hősiességnek és természetfölötti bölcseségre-törekvésnek minden művészetét.

Nekünk is meg kell ezt a legmagasabb művészetet tanulnunk. Meg kell tanulnunk a Miatyánk egész csodálatos, mennyei értelmét. Tudnunk kell elmondani a „Legyen” szót, a „Fiat” hatalmas responsoriumát, nemcsak a napsütéses napokban, hanem a viharos éjszakákban is. Nemcsak a jólét s a nyugalom perceiben, hanem életünk legkoromfeketébb, legválságosabb óráiban is. Legyen, Uram! Legyen megaláztatás, legyen szegénység, legyen mellőztetés, meggyötörtetés, legyen borzalom, legyen halál! Legyen csendes vagy nyílt vértanúság! Legyen, amit akarsz. Mert amit te akarsz, ami keresztet te küldesz rám, az a legjobb, annál magam sem kereshettem volna ki magamnak jobbat! Csak éppen, hogy vakoskodó vakondok vagyok, feledékeny és rövidlátó s a dolgokat nagyon is a földön kúszók szemével, a szűk-horizontúak értelmével szemlélem s nem értem fel azonnal ésszel, ami javamra szolgál!

Miképp szenvedett Jézus? *Imádkozásban keresett erőt és vigaszt*. Nem mintha megengedettnek nem tartotta volna a helyes és észszerű emberi vigasztalást. Igenis, ő felkereste tanítványait és kétségtelenül jól esett volna neki, ha hűséges velevirasztásukban megérdemelt emberi vigaszt is talál. De nem talált. Az emberi vigasz ingatag, csalóka, bizonytalan.

Azért hát Jézus ismét csak az Atyához fordul. „Csodálatos, mondta egy sokat élt és sokat gondolkozott ember: mennél tovább élünk, annál inkább magunkra maradunk, s legvégül nem marad senkink, csak az Isten!” S az Atya meg is vigasztalta a Megváltó vívódó Szívét. Nem vette el a keserűség és szomorúság fájdalmas érzéseit, mert hiszen Jézus ezeket is át akarta szenvedni értünk; de a fájdalomhoz s a szomorúsághoz megadta a nem hiába-szenvedésnek, az Isten akaratát felismerő világosságnak mennyei vigasztalását, megnyugtató, biztató érzését.

Nekünk is tanulságul. Ha összecsapnak fejük fölött a hullámok, mi se essünk soha kétségbe. Lehet, hogy az emberek magunkra hagynak, sőt az is lehet, hogy az Úr-isten is elvonja tőlünk, átmenetileg, akárcsak a szenvedő Jézustól, jelenlétének s velünkmaradásának érezhető, kedélybelileg is hatékony vigaszát. De ez nem azt jelenti, hogy elfeledkezünk rólunk s magunkra hagy, hogy nem érez velünk, hogy megtagadja tőlünk a hősiességhez szükséges kegyelmeket. S ha a megpróbáltatás elmúlik, már e földön, de mindenesetre az örök béke és nyugalom helyén, megadja nekünk a fájdalmas órák bőséges ellenértékét. „Requiescent a laboribus suis”, meg fognak pihenni az ő fáradaimaik után!

Mert hiszen ezt se feledjük: amikor Jézus szenved, *példaadó szeretetből* is szenved, s ez az ő olajfahegyi kínlódásának harmadik, drága sajátossága. Szenvedni csak úgy, a szenvedésért s csak azért, mert kell, mert hát egyszer ránk szakadt a baj, kemény dolog; de szenvedni azért, mert szenvedésünkkel valakin segíteni akarunk, akit szeretünk, ez szép és hősi dolog. Jézus így és ezért szenvedte belső passióját s ez volt titkos öröme ebben a vigasztalan, lelki kínban. Akarta, hogy hasznunk legyen belőle, ezekből a benső kínból is, az ő szomorúságának s vért izzadó lelki tusájának szemléletéből. Hogy erősödjünk általa és tanuljunk belőle.

Megenyhítjük Jézus lelki szenvedését, ha mi is megtanuljuk úgy viselni a saját lelki kínjainkat, tépődéseink, aggályaink, szomorúságaink olajfahegyi óráit, ahogy ő tette, s ahogy ő tanított meg rá. A bizalom és remény jegyében, az örök húsvét allelujájának előérzetében, a Krisztus-szeretet és Krisztus-ölelés örvendő felujjongásában, a hívó lélek

nagypénteki megnyugvásában, megbékélt síránkozásában, a kereszthez símulás enyhítő, feloldó, megváltó könnyeiben, a misztikus vágyban, hogy fájdalmaink s keserőségeink tudatos elviselésével mi is hasonlók legyünk ama Legszentebbhez és Legártatlanabbhoz, „aki érettünk vérrel verejtékezett“!

A megaláztatások Jézus kinszenvedésében

Az ember úgy van megalkotva, hogy rendkívül érzékeny mindaz iránt, ami a becsületét illeti, még pedig nem annyira a belső, igazi becsületét, vagyis a jellemének becsülésre érdemes voltát, mint inkább a tényleges, külső megbecsülést az emberek részén. A hírnév, a dicsőség, a feltűnésvágy egyik legtevékenyebb ösztönünk; elmondhatatlan, hogy az emberek milyen fáradozalmakat, milyen erőfeszítéseket tudnak magukra vállalni, csakhogy a világnak becsülésében növekedjenek, hogy ragyogjanak és tiszteletben részesüljenek. A becsületváagnak van előnye s hátránya. A jogos önmebecsülés nagy tettekre, hősies helytállásra sarkal, de az emberi kevélység és hiúság is rettenetes táplálékot talál a dicsvágóban, mely így rengeteg megtévelyedésnek és bűnnek lesz a forrása. Lemondani külső javokról nagy dolog, az emberek által való megbecsüléstől százszor nehezebb.

A hét főbűn közt első helyen a kevélység áll. Bizonytal azért, mert a legveszedelmesebb emberi hibák s bűnök közé tartozik. Maga a Szentírás azt mondja róla, „hogya az Isten ellenáll a kevélyeknek.” De valószínűleg azért is, mert ez az egyik leggyakoribb és legszembeszökőbb emberi tökéletlenség.

Oly hihetetlenül kicsinyek vagyunk mi emberek, olya lehetetlenül hitványak, testileg-lelkileg olya törékenyek, esendők, nyomorultak, de azért a legjellemzőbb tulajdonságunk mégis a kevélység és nagyravágyás! Törpék vagyunk, de szeretjük magunkat nagynak képzelni; erőtlének, akik azonban folyton az erőnkkel hetvenkedünk; bűnösök, lelki fekélyekkel teli szörnyetegek, de akik szeretünk a gáncsnélküli lovagok fehér fegyverzetében állni a világ s lehetőleg még a magunk szeme előtt is. Faluhelyen sokszor úgy van, hogy

akinek egy holdnyi földszárvval több jutott, mint a másoknak, az már a sárga földig lenézi azt a „semmiházi“ felebarátját, akinek kevesebbje van, vagy éppen semmije sincsen. A városi népről pedig köztudomású, hogy inkább éheznek, csak a ruháján ne láthassák meg, hogy kicsiny és szegény; kifelé mindenáron előkelőt akar mutatni. Egy kis dicséretért, ragyogásért, kitüntetésért kicsoda áldozatokat tudunk hozni, sőt kicsoda jellemtelenségeket elkövetni, bizony még hullákon is keresztülgázolni!

Ez a kevélység és hiúság végzetesen veszélyes hiba, mert elveszi minden szemmértékünket s ítélőképességünket, éppen a lelki és természetfölötti javak irányában. A kevély és hiú embernek ez a világ minden, a másik semmi; az emberek véleménye és ítélete az egyetlen fontos, az Istené mellékes. Maga magát teszi meg a világ középpontjának, a maga istenének s épp azért vonakodik szolgának, alárendeltnek érezni magát az Úrral szemben. Mindent eladni, mindent elfeledni, mindent kockára tenni az evilág görögtüzeinek pillanatnyi lobogásáért: ez a kevélység, dicsvágy és rendetlen öntúlbecsülés természete és veszedelme.

Amikor az Úr Jézus szenvedni akart értünk, két okból is felvette kinszenvedésének programjába a megszegyenülést és megaláztatást. Először mert eleget akart tenni a mi hiúságunkért, kevélységünkért, dicsőség után való rendetlen vágyunkért, öntúlbecsülésünkért; óvni akart itt is a kevélység veszedelmétől. Másodszor, mert a megaláztatás magában véve is a legfájdalmasabb áldozat lévén, különösképen alkalmas arra, hogy az Úr Jézus az ő irántunk való szenvedő szeretetét ezúton is megbizonyítsa.

Valóban érdemes az Úr Jézus passióján egyszer külön e szempont szerint is elmélkedve végigmenni: mennyit szenvedett Jézus a becsületében kinszenvedésének egész folyamán! Hogy alázkodott meg, hogyan tiportatta össze magát, mily tudatosan vetette alá magát a megszegyenítések, a szinte megsemmisítő megaláztatások egész szűrő, kínos, arcpirító gyötrelmének!

Mindjárt az olajfákhegyi haláltusa után, amikor kinszenvedése megkezdődött, a passió első mozzanata az a megszegyenülés volt, amely az *elfogatást* magát kísérte és jelle-

mezte. Igaz, még mielőtt a poroszlók kezére adta magát, Jézus egy utolsó, királyi gesztussal bizonyította be felsőbbrendűségét, amidőn a katonákat és szolgákat ezzel a szavával: „Én vagyok a názáreti Jézus” (Ján. 18, 7—8) földre terítette és Malkus fülét, amelyet Péter levágott, meggyógyította. Ez volt az utolsó gyógyítási csoda az ő földi életében; de Jézus ezt sem a maga érdekében művelte.

A katonák földre vetése nyilván azt célozta, hogy ellenségeivel még egyszer s utóljára éreztesse királyi és messiási fenségét. Utolsó térítési kísérlet volt ez, utolsó fellépése nem annyira csodatevő erejének, mint inkább megváltó kegyelmének.

Ez a csoda azonban hiábavalónak bizonyult; az elvakultakra látnivalólag közvetlenül nem volt semminemű kijózanító hatással. Jézus tehát megadta magát az Atya akaratának: jöjjön hát a bilincs és a kötelék, jöjjön a fogság és a szegény!

Jézust tehát foglyul ejtik ellenségei s megkötözve cipelik végig Jeruzsálem útain. Mint egy hurokrakerült, tettenért gonosztevőt. Ó, hogyan érzik még igazi, megrögzött gonosztevők is a szegényt, amely az ilyen meghurcoltatásokkal jár! Hogyan húzódnak össze s hogyan hullanak magukba, hogyan szeretnének elsüllyedni a földbe, csakhogy kikerülhessék a kíváncsiak tekintetét! Hogyan vonakodhatott s lázadozhatott Jézusban is az emberi érzés az ellen, hogy őt, az ártatlant, a született, örök királyt most hitvány gonosztevőként kísérik végig az utcákon, a tömegnek gúnyos és megbélyegző pillantásai s megjegyzései célpontjaként!

Megkötözik Jézust . . . Megkötözik a kezét, mely világokat alkotott és világokat semmisíthet meg minden pillanatban. Megkötözik a kezét, amely csak áldást osztott, csak betegeket gyógyított, kenyeret szaporított, gyermekeket simogatott. Megkötözik mint valami gonosztevőt, akit tetten értek, aki most végleg hurokra került. A megkötözés arra való, hogy ártalmatlanná tegyék a megrögzött gonosztevőt, hogy kárt ne tehessen többé senkiben s meg ne szökhessék az igazságszolgáltatás elől. Nem a végletekig megszégyenítő-e Jézusra nézve, hogy vele is úgy bánnak, mint akit fizikai erővel kell meggátolni a gonosztevésben? Az igazságszolgáltatás elől való megszökésben?

Ugyanakkor Jézust csúfosan magára hagyják az apos-

tolok. Megfutamodnak. Újabb szégyen az Údvözítőre: íme, hát ennyire becsülték a saját, legbensőbb hívei, barátai, hogy az első támadásban magára hagyják, sorsának átengedik! Mily diadallal vehették ezt tudomásul a farizeusok és a zsidó főpapok! Ők, akik annyira félték, hogy valamiképen azért zavargás ne legyen a népben, a Jézus elfogatása miatt. A népben? Még a saját párthívei, tanítványai körében is milyen simán ment a dolog: szélnek eredt valamennyi, mikor a Mestert megkötözték!

S most megindul a szégyenletes meghurcoltatások egész sora. Vesszük-e észre, testvéreim, *hányszor cipelik végig Jézust az utcákon?* Mintha külön öröme telt volna benne ellenségei hadának, hogy minél többször vihessék ki az utcára, minél többek előtt szégyenítsék meg! A Getszemáni-kertből beviszik a városba, valószínűleg ugyanazon az úton, amelyen Jézus pár órával előbb tanítványaival együtt az utolsó vacsoráról ide kijött. Be Annás házába. Hogy miért ide, nem mondja az evangélium. Mi célja, mi értelme volt ennek? Mit házaltak vele, mint valami zsákmánnyal, amit boldogan kell házról-házra mutogatni? Annástól aztán Kaifáshoz cipelték. Majd reggel Kaifástól Pilátushoz, megint nyílt utcán, az idegenekkel, vidékiekkel zsúfolt városnak legforgalmasabb utcáin át, véges-végig. Pilátustól megint Heródeshez folytatódik a szégyen menete, majd innen ismét vissza a pretóriumig s aztán innen az utolsó útra: a vesztőhelyre.

Mintha csak az Úr a megszégyenülés és kipellengéreztetés minden keserűségét végig akarta volna ízlelni s valóság-gal végig élvezni értünk!

A hírre, hogy a gyűlölt Názáreti kézre került, még késő éjjel azonnal összeült a nagytanács, a 70 tagból álló szinédrión. A zsidó egyházi és nemzeti élet fejei. Fent, emeltebb helyen a főpap, Kaifás. Jobbra-balra írkokok, jegyzőkönyv-vezetők. Félkörben pedig hármassorban a nagytanács tagjai, akik most fognak dönteni Jézus sorsán: a farizeusok, írástudók és papok.

A főpap intésére templomkatonák, poroszlók vezetnek be a terembe az Urat s most megkezdődik a megszokatlanabb s legilletéktelenebb kihallgatás, ahol a Teremtőt hallgatja ki a teremtmény, az ártatlant a bűnös, a Messiást a messiásvá-

rök hivatásos képviselői. Hogyan mert Jézus arra vállalkozni, hogy megváltsa a világot? Hogy meri őket szeretni s velük jót tenni? Hogy meri az igazságot hirdetni s az ő képmutatásukat leálcázni? Hogy meri magát annak nevezni, akire a próféták ezer és másfélezer év óta vártak?

Ennek a kihallgatásnak még a módja is megalázó és igazságtalan. Minden kihallgatáson vádat terjesztenek elő s a vádlottnak alkalmat adnak a védekezésre. Kaifás megfordítja ezt a sorrendet s azt szeretné, ha Jézus maga vádolná magát. Kérdezi a tanítványai s a tanításai felől. Annyira magától értetődőnek, eleve bebizonyítottanak veszi Jézus bűnösségét, hogy szinte már csak arra szólítja fel, hogy vallja be bűnösségét s önmaga sorolja fel a vádakat önmaga ellen. Jézus szelíd méltósággal utasítja rendre a bírót s figyelmezteti őt, hogy neki kell vádlót s terhelő tanúkat állítania: „Nyiltnan tanítottam; kérdezd meg azokat, akik hallották, mit beszéltem s mit tanítottam“. Kaifás kénytelen tanukat keresni s végül mikor ezek ellenmondásba keverednek, ő maga szövegezi meg a vádat. Közben azonban történik valami. Az első nyilvános és egészen durva sértés és megalázás, amelyben Jézusnak része van. Jézusnak méltóságteljes és tökéletesen logikus válaszára a zsidók nem tudtak mit felelni s ekkor az egyik jelenlevő zsidó katona a primitív emberek nyers, de legalább őszinte őszönösségében egyszerűen arcul ütötte Jézust. „Így mersz válaszolni a főpapnak? (Ján. 18, 22) A kérdés: így válaszolsz-e a főpapnak? a saját tehetetlenségükön s rajtakapottságukon való belső bosszankodásnak volt őszönös kirobbanása, a haragé, hogy okosabb visszavágás nem jut eszükbe, hogy Jézus szavait megcáfolni nem tudják. Jaj, hányszor ismétlődött meg azóta ez a primitív és igazságtalan elintézési mód az Egyházzal szemben! Ha elfogy az érv, jöjjön a gorombaság, a cselvetés és erőszak, a száműzés, az elhallgattatás, a megfélemlítés. Vannak emberek, akik nem bírják el az igaz szót s mivel az Egyház igazat mer mondani s ők nem tudják megcáfolni, hát kerecsztre keresik, arculütik, mint egykor Jézust.

Jézust arcul ütik! Arcul üti egy szolga, egy közember, egy zsoldos templomőr! Arcul üti nyilvánosan az egész törvénytllató színédrión előtt, nyilvános tárgyalás, bűnvallatás közben. S a főpapnak nincs szava ellene, sőt! A csattanás,

a Jézus arcát előntő pír, talán egész alakjának megrázkódása s megtántorodása bizonynyal határtalan kárörömmel töltötte el halálos ellenségeinek, irigyeinek szívét. Csak így, csak így! Durván s megszegyenítőn! Nem szabad kimélni! Ne kiméltessék meg semmitől, ami emberi kint és megsemmisítő megaláztatást jelent!

Boruljunk le az égő sértés után a méltatlanul megfenyített isteni Arc előtt és köszöntsük forró szeretettel s tisztelő imádással a miértünk szégyenbe süllyedt Üdvözítőt! Mennél megalázóbban sujtják, annál leborulóbb hódolattal csókoljuk a lába nyomát! Mennél mélyebbre szállt le értünk, annál magasabban álljon a mi szemükben s annál jobban igyekezzünk megtanulni az ő csodálatos, csendes prédikációját: alázatosságról, bánthalmak elviseléséről, hallgató szerénységről s a világ hiú ítéleteinek semmibe vételéről!

Fáj nekünk a megszegyenülés? A méltatlan bánásmód keménysége, a félreértetés és ártatlanul meghurcoltatás? Ó, testvér, meg ne tévesszen a hiú, dőre látszat, a külszín csalódása! Vajjon itt, a főpap előtt melyik volt nagyobb: az arculütő-e vagy az arculütött? A durva sértegető, az igaztalanul verekedő, avagy a némán tűrő? A szolgáló-e, vagy az Úr? A pökhendi kis névtelen, vagy a megszegyenülés felséges Királya? Tanuljuk meg Jézus alázatosságából, hogy nem az alázatosság aláz meg igazán, hanem a kevelység s nem a gögösök, kitüntettek, fényben sütkérezők az igazi nagyok az Isten szemében, hanem sokszor éppen a világ megvetettjei!

A kihallgatás természetesen Jézus elmarasztalásával végződött. Kaifás a legsúlyosabb vádat emelte Jézus ellen: az istenkáromlás vádját. Jézus Isten Fiának mondta magát, ami természetesen csak istenkáromlás lehet s ezért Jézus halálra méltó. Hogy Isten Fiának nemcsak mondotta, hanem annak is bizonyította magát, azt Kaifás már nem keresi és nem veszi észre.

Szavára a szinedrion jelenlevő tagjai egyértelműleg halálra méltónak ítélik Jézust s a főpap felháborodásában megtépi ruháját. Ilyen gonosztett, ilyen Isten ellen való vakmerőség e szent gyülekezet színe előtt! Nincs szükség többé tanura, vagy újabb bizonyítékokra, Jézus maga szolgáltatott bizonyítékot önmaga ellen. Ezért saját népének hivatalos

képviselője, vallási főhatósága löki ki magából s taszítja ki az emberi társadalomból. Mily szégyen, mily megaláztatás!

Most aztán *Kaifás börtönében*, ki tudja, milyen szennyes, földalatti oduban, tölti Jézus az éjszakát. Az utolsó éjszakáját ezen a földön! A zsidó törvény megkívánta, hogy ne mindjárt a tárgyalás első napján mondjanak halálos ítéletet; meg kellett tehát várni a hajnalt, hogy a „második nap” törvényét betartsák. Az időt a zsidó katonák visszataszítóan durva, réttentően kegyetlen szórakozással töltik: mulatnak a megkötözött, nekik kiszolgáltatott, védtelen Krisztus gyámoltalanságán. Arculütik, ököllel vágnak az arcába, megköpdösik, befogják szemét s úgy ütik-vágják, miközben csúfondárosan kérdezik: no, találd el, ki volt, melyikünk ütött meg? Találd ki te Krisztus, ki ütött meg téged? (Máté 27, 68)

Álljunk meg itt egy percre, a szégyennek ennél a tengerénél, amelybe most Jézust lemerítik. A zsidó katonák semmi gyaláztatótól nem kimélik őt; nekik a legbarbárabb piszkolódás sem elég durva játék. A zsidó templomnak még a küszöbére sem volt szabad kiköpní, művelt ember nem köp még a padlóra sem. Csak az Isten Fiának arcát volt szabad ily aljas módon beszennyezni! Ah, le kell borulnom gondolatban a meggúnyolt Fölség, a megköpdösött örök király előtt s meg kell reszketnem a hősiesség és lángoló szeretet láttán, amely ilyen kiméletlen s megsemmisítő szégyenüléseket is önként vállalt el érettem!

Micsoda éjszaka, micsoda órák következtek ekkor! Más elítéltnek legalább a siralomháza csendes, legalább ott bánnak vele emberségesen; teljesítik utolsó kívánságait, szinte hízelegnek neki; hiszen holnap úgyis kivégzik. Jézusnak a siralomháza is csupa tortúra, csupa szégyen. Mily megrázóan teljesednek rajta a Siralmak-könyvének versei ebben a szörnyű, magános éjszakában: „Sírván sír éjjel, és könnyei folynak orcáin; nincs, aki vigasztalja őt minden szerelmesei közül; minden barátai megvetették őt és ellenségeivé lettek” (Jer. Siralmi 1, 2).

Végre megpirkad. Ó, mily érzelmekkel köszönthette Jézus ezt a szomorú reggelt! Az utolsót, amely földi életében rávirradt! Amelynek alkonyát már nem éri meg élve!

A kínok és borzalmak napjának hajnalhasadását, a végső szégyen és megaláztatás beteljesülésének reggelét! Hogyan köszönhetik vajjon utolsó hajnalukat a siralomháziak!

Alighogy reggel lett, megint felcipelték Jézust a nagytanács termébe. Megint ott álltak előtte bírái, akik emiatt ma korán keltek, korán gyűltek egybe. A gyűlölet nagy ébresztő! Hideg, gúnyos mosollyal fogadják Jézust: hiszen ez már csak formaság, a halálos ítélet régen, előre készen van. Röviden megismétlik a kérdést: „Az élő Isten Fiának nevezed-e magad?” S Jézus megmarad ünnepélyes állítása, önkinyilatkoztatása mellett. A főpap újra kimondja a szót: „Méltó vagy a halálra!” (Máté 27, 66) S az egész társaság azonnal felkerekedik, hogy Pilátushoz siessen s Jézust is magával vivén, a pogány helytartótól követelje ki rá a végleges halálos ítéletet.

Nem törődnek vele, hogy ezzel az eljárással magukat is mennyire megalázzák, hogy mennyire elismerik tehetetlenségüket, jogfosztottságukat, Rómától való függésüket. Mi az, csak célt érjenek!

Jézusra nézve ez a cipeltetés a nyílt utcákon át, a vidékiek százezreivel tele városban ismét különösen megalázó lehetett. — Nézzétek, kít visznek arra? — kérdezhette száz és száz járókelő. S a felelet állandóan ez volt: — Valami gonosztevőt! — Annál feltünőbb lehetett a menet, mert hiszen az egész nagytanács együtt jött Jézussal s az ilyen felvonulás mindig nagy ünnepélyességgel történt. Ezzel akartak a helytartó előtt nyomatékot adni követelésüknek. Jézust őrség vette körül; úgy hajtatták maguk előtt a gögös, kárörvendő, diadalittas farizeusok, mint ahogy értékes hadifoglyot a triumfátor hajtata a szekere előtt.

Pilátusnál Jézust a megaláztatásoknak újabb sora fogadta. Mindenekelőtt az a közönyös lenézés, amellyel ez a gögös római az ő egész ügyét intézte. Talán hajnali álmából zavarták fel; rosszkedvűen, álmosan, únottan hallgathatta a zsidók vádaskodását. Nem érdekelte az ügy; neveltségének, bosszantóan kicsinyesnek, semminek találta. Bánja is ő, hogy egy emberrel több vagy kevesebb él a cézár birodalmában? De mert mégis művelt ember volt, nem akarta a halálos ítéletet csak úgy ok nélkül és semmiért kimon-

dani. Legszívesebben lerázta volna az egész ügyet, kibújt volna a tárgyalás s a döntés kényszere alól. Csak mikor a zsidók politikát vittek a dologba, akkor kezdett felfigyelni. Ez már fontos volt neki. Jézus nem fontos, a politika fontos. Valami távoli vonatkozás a cézárhoz, a közigazgatáshoz, a saját állásának biztosításához — igen, akkor már érdemes kidöröglni az álmat a szeméből. A messiás kérdése, lelki értékek, igazság, Isten s hasonló bagatell dolgok nem érdeklik. Hány mai ember képe ez a Pilátus ebben is!

A politikai vonatkozás a jelen esetben az volt, hogy a zsidók a királyi cím bitorlásával vádolták Jézust. Megkérdi hát Jézustól Pilátus, durván és fölényesen, ahogy egy tettenért gonosztevőt szokás: Mit tettél? (Ján, 18, 35) Micsoda király vagy te? E kérdésre aztán Jézus ajkán feleletként felhangzik az örök Királynak, az igazi, nem e világból való Királynak rövidre foglalt, egész, fenséges teológiája: „Én király vagyok . . . de az én országom nem e világból való . . . Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonysgot tegyek az igazságról. Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra“. Pilátus fölényes gúnnyal vonogatja a vállát: ugyan mit beszél neki ez a megkötözött ember földöntúli igazságról! Mit érdekli őt az ilyesmi! Ez sem nem politika, sem nem eszem-iszom, sem nem gáláns kaland, sem nem divatos filozófia. A megvetés felsőfokára hágva hártja el Jézus egész igazságkincsét: „Ugyan, mi az igazság?“ Lehet, hogy e kérdésben cinizmus volt, egy minden felsőbb igazságból kiábrándult, prózai léleké! Lehet az is, hogy a kérdésben benne rezgett egy szemlélődéseiben zátonyrajutott, iránytvesztett lélek minden csalódottsága, a pogány életnézet ürességét megsejtő elme fájó szkepszise. De bizonyos, hogy Pilátus nem annak nézte Jézust, mint akivel az igazság kérdésében érdemes volna szóba ereszkedni. Az ő szemében Jézus műveletlen, barbár, eszelős álmodozó volt, talán inkább nevelés mint veszedelmes futóbolond. Mit beszél ez neki igazságról! Mit ért ő az igazsághoz! Majd épen tőle kérdezi! Micsoda megszégyenülés az Úrra nézve!

Egyszerre csak meghallja Pilátus, hogy Jézus galileai. A politikus megint felébred benne. Hiszen ni, most érdekes sakkhúzást lehetne tenni! Most éppen itt van a fővárosban

Galilea árnyékfejedelve, Heródes, aki úgyis orrol és neheztel, mert elvették tőle jóformán minden politikai hatalmát. Nagyszerű ötlet, most ki fogjuk engesztelni Heródest, akivel mégis jobb jóban lenni s amellet ezt a kellemetlen ügyet is lerázhatjuk a vállunkról. S Pilátus sebtében átkisérteti Jézust Heródeshez: mit törődik ő vele, tegyen Jézussal ez a bábnak meghagyott negyedes-fejedelem, amit akar!

És újra megismétlődik a szégyenteljes végigcipeltetés a városon, az utcákon, a csöcselék mulattatására. És újabb kihallgatás következik, ha ugyan annak lehet nevezni.

Heródes, a cinikus, a vérfertőző, aki egy táncosnő kedvéért jobb meggyőződése ellenére kivégeztette Keresztelő Szent Jánost, az élvezethajhász, az asszonyvadász ítél most Jézus fölött. Társaságbeli ember lévén, sokat hallott Jézusról s most kíváncsi, hátha csodát lát tőle. Jézus az ő szemében csak ez: egy búbajos, olcsó mutatványos, valami ravasz vagy ördögi fogásokkal dolgozó hókuszpókusz-mester. Hadd lássuk hát, mit tud. Hadd szórakozzunk az ezermesterségén! Jézus azonban ezúttal már nem alázta meg magát: nemhogy csodát nem tesz Heródes kedvéért, hanem még csak szóba sem áll a cinikus, parázna emberrel. Büntetésül aztán Heródes is és egész háznépe kigúnyolja őt. Fehér gúnypalástba öltöztetik s mint valami maskarát adják át ismét az utcai publikum, a suhancok és gyermekek nevetségének.

Újra végig tehát az utcákon! Viszik ide-oda. Mint aki nem kell senkinek. Egyik törvényszék a másikhoz dobálja át, mint valami labdát. Mint olyan vádlottat, akit elítélni is szégyel és röstel mindegyik!

Pilátus végül elúnja a huzavonát és most már gyökeres megoldásokat keres. Barabbással próbálkozik. De nem, a felizgatott tömegnek Jézus kell a keresztre, nem a rablőgyilkos. Mikor ez sem használ, megkorbácsoltatja Jézust. Ettől talán mégis jóllakik és megpihen a farizeusok dühe. A megostoroztatás megint nemcsak kegyetlen kín volt, hanem mély megaláztatás is. Valószínűleg a praetorium előtt, a piac közepén állt az oszlop, amelyhez hozzákötötték vagy inkább félig a magasba húzták az elítéltet, hogy megostorozzák. Jézust is odakötötték, miután letépték róla a ruháit.

S megindult a rettenetes fürgeteg: vesszők, szíjjak, ólmos korbácsok, csomós kötelek irtózatosszélvészese, csattogása a közszégyenre kitétt, mezítelen Údvözítő hátán, karján, láb-szárain. Körülötte a bámuló, vérszomjas tömeg. Durva, szív-telen hangok: „üsd, csak üsd!“ Hogyan vonaglott Jézus és amikor végül elengedték az oszlopról, hogyan roskadott össze a saját vérében! Mint egy eltaposott féreg. Mint egy megtíport, összerugdosott rongy! Valóban már nem is ember többé! Az Isten Fia!

Pilátus még egy kísérletet tesz a zsidókkal. Újabb megaláztatásul Jézusra nézve. Az összevert, kék és véres testű Jézusra még egyszer ráakasztatja a biborszínű gúnyköpenyt s a töviskoronás Jézust odarángatja maga elé a praetorium márvány-teraszára. Felmutatja a népnek ezt a porig alázott, meggyötört embert, ezt a véres árnyát, gúnyalakká torzított királyt s rámutat, mintegy részvétet könyörögve számára: „Ecce homo!“ Nézzétek, micsoda ember! Hát ember ez még?

Azt hiszi, erre talán megpuhul a tömeg. Ám a zsidók szívében nincs irgalom. Még nem telt be a pohár. Még ezen a szörnyen megkínzott emberen is van mit kínozni tovább s megalázni tovább. „Keresztre vele!“ kiáltja az egész nép, ó bizony, nem mindannyi a szívéből. Lehetek ott sokan közömbös emberek, lehetek olyanok is, akik valaha Jézust ámulva s hálásan hallgatták, akik jótéteményeit vették; lehetek ott olyanok is, akik kevéssel utóbb, pünkösd napján, Szent Péter prédikációjára azonnal megtértek s megkeresztelkedtek. De hát ilyen a tömeg: ma így, holnap úgy viselkedik! Önállótlán, hajlítható s vakon megy a vezetői után. A vezetői pedig vajmi sokszor farizeusok és gonosztevők. S az ő felbujtásukra most együtt ordít apraja-nagyja, örege, fiatalja, örülten és öngyilkosan: „Keresztre vele, feszítsd meg őt! Az ő vére rajtunk és a mi fiainkon!“ Megint milyen megaláztatás Jézusra nézve: hát az ő vére olyan semmi, hogy nem is kell érte felelősséget érezni? Csak annyi az ő vére, mint egy állaté, mint egy verébé, hogy azt lehet mondani róla: baj is az, ha ez a vér miránk hull?

Pilátus türelmének végre fonala szakad: ugyan hát vigyétek, ha mindenáron akarjátok. Nem érdemes egy egész délelőttötmet feláldozni miatta, egy ilyen semmi-pörért, egy

ilyen senkiért! Kimondja a hivatalos ítéletformulát: „Ad crucem ibis! Lictor, para crucem!” Eredj a keresztre! Poroszló, készítsd a keresztet!

A kereszt a megszegyenülés legfelsőbb foka. Az ókor felfogása szerint nemcsak a leggyötrelmesebb, hanem a leggyalázatosabb halálnem is. Római polgárt, ha apagyilkos volt, akkor sem volt szabad keresztrefeszíteni. Csak rabszolga-rendű embert lehetett keresztre ítélni, azt is csak egészen alávaló gonosztettekért. Az elítéltnak aztán magának kellett cipelnie a keresztet a vesztőhelyre; egyetlen hóhérlegény, egyetlen katona nem szennyezte volna be vele a kezét.

Halálos ítélet! Jézus halálra ítélve! Hát olyan valaki ő, akit erőszakos halállal kell kítaszítani az emberi társadalomból? Aki nem méltó arra, hogy egy levegőt szívjon a többi emberekkel? Nem méltó az emberi névre többé, a napfényre, amely ráhull, a darab kenyérre, amelyet megeszik?

S a végrehajtással pillanatig sem késlekednek. Máris indul a szörnységes menet. Ez Jézus utolsó útja a földön. Nagy lárma, lótás-futás körülötte, kíváncsi tömeg mindenfelé. Az ablakokból asszonyok, gyermekek néznek lefelé az útra; itt is, ott is felhangzik aztán egy gyermekkérdés: „Anyám, mit tehetett az a gonosz ember?” S a közönyös válasz: „Bizonyosan gyilkolt vagy rabolt”. Egyszerre hármat visznek a vesztőhelyre, de nyilván Jézus közülük a legnagyobb gonosztévő, azért került a keresztje is a másik kettő közé középre.

S jönnek a végső megaláztatások a Golgota dombján. A ruháitól megfosztatás, a keresztre felszegeztetés, kitért karral, ruhátlanul közszemlére kitétel, a legborzalmasabb pellengér. A pogány helytartó még egy utolsó szellemeskedő gúnyolódást enged magának s Jézus feje fölé „titulust” írat. „Ez itt a názáreti Jézus, a messiás, a zsidók királya.”

A szégyen fáján, katonák nyers kacaja, kárörvendő farizeusok kegyetlen gúnyolódása közt így hal meg Isten Fia, a Messiás. A zsidók királya és minden népek és századok és világok királya, az örökkévalóság örök fejedelme. Nemcsak mondhatatlan testi-lelki kínban, hanem szégyenben is, szinte belefojtva a megaláztatások, a gúny, a gyaláztat pocsolóiába.

Milyen tanulságos és minő végtelenül sokatmondó nekünk bűnösöknek, gőgös és hiú embereknek ez a vég! Milyen ékesszóló és milyen megszegényítő! Milyen vakmerőség tőlünk: dicsőséget, nagyrabecsültetést követelni s hiú csillogást hajhászni ezen a világon, amikor a mi üdvözítő Istenünk önként olyan mélyre szállt a megaláztatás örvényében! Hogyan merészelünk mi még Isten rendelkezéseivel is szembeszállni a saját nagyravágásunk és öntúlbecsülésünk érdekében! Hogy szeretjük azonnal emancipálni magunkat a türelem és felebaráti szeretet minden kötelessége alól, mihelyt azt hisszük, hogy megsértettek minket s jogtalanság vagy méltánytalanság esett rajtunk! Hogyan tudunk zúgolódni még a jó Isten atyai intézkedései ellen is, ha egyszer az emberek részéről megaláztatás ér, mellőztetés, igazságtalanság!

Nem vesszük észre, hogy nem az a kicsiny, aki megalázódik, hanem aki a dicsőségvágyak rabja? Hogy nem az a sajnálatraméltó, akit megítélnék az emberek, hanem az, aki az emberek hiú ítéleteit és véleményeit tartja irányadónak?

Jézus önkéntes megszegényülései végtelenül vigasztalók és felemelők nekünk is a mi megpróbáltatásaink között. Minket is megütnek, megaláznak, eltaposnak néha az emberek, talán mi is gyötrődünk néha szegényünkben s mint megtiport férgek vonaglunk a megaláztatások súlya alatt. Ó, ne felejtjük ilyenkor: lehet valaki az alázatosságban is nagy, a szegényben is fejedelmi lélek, az eltiportatásban is királyi. Kereszt! Hát nem az volt-e a legnagyobb, akit legmélyebben megaláztak? S kisebb lesz-e az én valódi értékem azáltal, hogy azt fel nem ismerik és el nem ismerik, hogy ártatlanul megaláznak, hogy másokat, méltatlanabbakat fölībém helyeznek, hogy éppen azok nevetnek rajtam, akik lelki értékekben talán mélyen alattam állnak? A Krisztusért méltóságteljesen elviselt megaláztatás nem tesz engem semmivel sem kisebbé, mint aminő az Úristen szemében vagyok, sőt inkább nagyobbá tesz, felemel és gazdagít. És csak az a fontos, hogy mi vagyok az Úristen szemében. Amint viszont a dőlyfösködés, a megaláztatás ellen rugdalkozó értetlenség és dühös tehetetlenség csak arra jó, hogy még jobban megalázzon az Isten előtt és a saját lelkiismeretem előtt.

Töviskoronás, nádjogaras, gúnypalástos Jézus! Hozzám való szeretetből megrugdosott, megköpdösött, gyalázatokkal tetézt király! Taníts meg engem szeretni alázatosságod királyi jelvényeit s nyugodtan és boldogan viselni azt a ruhát, amelyet te is viseltél érettem! Tudom, hogy akkor ez a gúnyruha odaát királyi palásttá válik rajtam is, a töviskoszorú a dicsőség koronájává, az érted békén viselt megvettetés szégyene örök ragyogássá!

A testi szenvedések Jézus passiójában

A vallásos katolikus népnek ősi, kedvelt áhitatgyakorlata a keresztútjárás. A szentföldi zarándokok kezdték ott a helyszínen, ahol az Úr maga járta elsőnek a keresztút fájdalmas stációit, de aztán itthon is, templomokban, templomok körül és az úgynevezett kálvária-hegyeken szokásos lett a keresztjárás. Járjuk át lélekben mi is a kínszenvedés útját kegyeletes áhitattal. Amit ezek az állomások lelkünk elé állítanak, Jézus szenvedéseinek egyes jelenetei, mindig szépek, vigasztalók és felemelők és mindig újra szívünkhöz szól belőlük a gondolat, hogy ez az egész fájdalmas kínszenvedés miértünk történt, hozzánk való szeretetből, rajtunk való könnyülésből.

A fizikai fájdalom Jézus kínszenvedésében az *olajfa-hegyi jelenettel* kezdődik, ahol a halálfelelem és a lelki tusakodás hatása Jézusnak testszervezetére is átterjedt és az Úr Jézus véres verejtékezésében nyilvánult meg. Folytatódott a testi szenvedés az *elfogatás* durvaságain, a szorító kötéleken, a rángatáson, taszigáláson. A külső bántalmazás első kínos és felháborító aktusa az, amikor a főpap szolgája Jézust *arculüti*. Ennek a durvaságnak folytatása az a gyötrelmes néhány óra, amelyet Jézus az első és második kihallgatás közt éjjel Kaifás börtönében tölt, ahol a zsidó katonák „csúfolták és ütlegették őt; és betakarván szeméit arcul csapdosák és kérdezik mondván: találd ki, hogy ki ütött meg téged” (Lk. 23, 63 k.). Szent Márk szerint úgy látszik, hogy a szolgákon kívül magának a nagytanácsnak tagjai közül is többen résztvettek e bántalmazásban: „kezdék őt némelyek leköpdösni, szemét bekötve öklözni . . . S a szolgák is arculverék őt” (14, 65).

A voltaképeni kínzás azonban csak másnap, Pilátus palotájának udvarán vagy a praetorium előtti téren történt, amikor Pilátus Jézust *megostoroztatta*. Olyan egyszerű ez a szó, s oly röviden fejezi ki az evangélium is: „*flagellavit Jesum*“, megostoroztatta Jézust. De mennyi borzalom rejlik e szóban! A zsidóknál a vesszőzés volt szokásban s az előírás csak 40 ütéset engedélyezett; a római ostromozás azonban ennél lényegesen keményebb fenyítés volt. Itt 66 ütés járta, de kínvallatásnál ezt a számot meg is lehetett haladni; eszközül pedig a vesszőn kívül hosszú szíjostorok szolgáltak, amelyeknek végén nem ritkán vasdarabkákat és szegeket is alkalmaztak. Római írók (pl. Cicero) irataiból tudjuk, hogy a római ostromozás következtében az elítélt, ha utána nem végezték is ki, gyakran egész életére megbénult, de nem volt ritka az az eset sem, hogy az ostromozás nyomában kiszenvedett. Pilátus az ő okatlan számításában arra törekedett, hogy a zsidók szívét részvétre indítsa s feltehető, hogy éppen ezért a szokottnál is kegyetlenebb ostromoztatásra adott parancsot. Jézusról durva hóhéri kéz rángatja le a ruhát, karjánál fogva felemelik s odakötözik az ostromozó köoszlophoz s azután megindul az ütések rettentő zápora. Metsző fájdalom hatja át Jézus egész testét. Az ütések vállát, hátát, lábát, karját érik; nyomukban kék és vörös csíkok támadnak. Majd a bőr megrepedezik s az ütések most már egy eleven véres sebre hullanak . . . A szent vér felgyülemlik az ostromozószlop körül s vékony erekben folydogál tovább a piszkos kövön. Mikor végre leoldják Jézust kötelekeiről, talán összeesik s önvérébe hull az összetört, szétmarcangolt, imádandó test.

És ettől kezdve ennek a testnek nincs nyugodalma többé. Rádobálják ruháit, amelyek beleszáradnak a véres, nyílt sebekbe, majd ismételten letépik róla, hogy ezzel mindig újra felszakasszák az égő sebeket. A katonáknak nem elég a borzalmas fenyítés; míg Pilátus a zsidókkal tárgyal, valamelyikük pokoli ötlettel tövises katángot hoz elő és ebből gúnykoszorút alakít; nyers vihogás közben Jézusnak homlokára szorítják a töviskoszorút s náddal verik, hogy a tüskék jó mélyen befúródjanak halántékába, koponyája bőrébe. Ez a rémitő kínokat okozó gúnyjelvény most aztán rajta is marad az Úr Jézus fején egészen a haláláig.

A legfájdalmasabb aktus azonban: maga a *keresztrefeszítés*, csak most következett.

A halálos ítélet elhangzott, a liktorok hamarosan kikeresték a bizonynyal készen álló s már több gonosztevő kivégzésénél használt keresztet. Durva, csomós, alig ácsolt, csak éppen egymásba illesztett két fadorongot. A keresztet természetesen Jézusnak magának kellett a vesztőhelyre vinnie, mert a keresztrefeszítés annyira megalázó, utolsó halálnem volt, hogy maguk a hóhérok annak még eszközeit sem vették szívesen a kezükbe.

Úgy látszik, Jézus ismételen lerogyott a fájdalmas úton, s a hóhérok attól féltek, hogy élve nem is éri el a vesztőhelyet. Ez lehet a magyarázata annak, hogy egy arra jövő embert, Cirenei Simont kényszerítették, hogy Jézus helyett a keresztet vigye. Jézusnak ez a végső elerőtlenedése abból is érthető, hogy álom nélkül töltötte az éjszakát, az utolsó vacsora óta sem nem evett, sem nem ivott s az ostoroztatás rettentő kínja és vérvesztése, valamint az egész délelőtt tartó tárgyalás és ide-oda hurcoltatás folytán teljesen kimerült.

A keresztút maga nem volt nagyon hosszú, a Golgota alacsony, koponyaalakú kis domb volt, közel a város kapujához. Azonban Jézus ide is már csak halálos fáradtan vándorolt. A kivégzésre szolgáló domb tetején talán még végig kellett előbb néznie kivégzendő két társának, a két latornak a törvény által előírt megostoroztatását. S aztán megkezdődött a tragédiák tragédiája.

Még egyszer s most már utóljára letépték róla ruháit s az időközben valószínűleg már felállított és körülcövekelte keresztre alacsony létrákon felhúzták őt. Alkalmassal először hóna alatt áthúzott kötelekkel erősítették rá a fára, azután egymásután ráfeszítették a harántfára Jézus két karját s kezére illesztették a tompa, háromszögletű szöveget. Erre aztán kíméletlen kalapácsütésekkel rászögezték a fára két kezét.

Hasogató, őrjítő fájdalom lángolt át Jézus egész testén, főleg midőn a kötelekeket eltávolították s most már egész felsőteste a szögekre nehezedett, úgyszólván a nyílt sebeken lógott. A szögek körül görcsösen zsugorodhattak össze ujjai. Aztán a lábak átszögelésére került a sor. Durva szitok és

körövendő rivallgás zúgott fel ellenségeinek ajkán, mikor végre a szörnyű hóhérmunka befejeztével Jézus ott függött a kereszten. Ott függött az áldozati Bárány, egy egész világ bűneinek hordozója, a keresztrefeszített szeretet, a szegény és a kín fáján.

Micsoda elmondhatatlanul kínos percek, negyedórák és órák következtek ezután! A vér egyre bővebben ömlött a sebekből, csurgott a tövises fejről le a szembe, a nyitott szájba, végig a szent testen, a durva fán, le a porba, a kövekre. Hozzáértők szerint a legkínosabb halálnemek egyike a szomjúságé, az elvérzésé, a belső elégésé. Ezt a halálnemet választotta Jézus. De nem engedte, hogy a halál hamarosan végezzen vele. Ki akarta húzni a gyötrelmes vívódást, a szörnyű perceket órákká szélesítette, mintegy ki akarta szűröcsölni a keserűségek poharát az utolsó cseppig.

A keresztrefeszítés megkezdésének pillanatában ember-séges szokás szerint jószívű nők kábitó italt nyújtottak át neki, keserű áloe, mirrha és kalmusz-keveréket, hogy ezzel a kínokat valamivel elviselhetőbbé tegyék. Jézus azonban ezt az italt csak éppen megízlelte, hogy meg ne szomorítsa azokat, akik azt nyújtották. De aztán azonnal vissza is utasította, mert nem akart elkábulni; teljes öntudattal és teljes átérzéssel akart értünk szenvedni.

A szenvedésnek csakugyan minden borzalmas hulláma összecsapott a feje fölött. A testi kín, a megszegyenülés, a lelki szenvedés. Előtte, talán egy lépésnyire tőle a jámbor asszonyok között édesanyja, a fájdalmas Szűz. Jézusnak látnia kellett tehetetlen fájdalmában csak emberfeletti erővel megálló s össze nem roskadó édes anyját, akinek szívét szent Fiának minden kinja, minden kiömlő s elfolyó vércseppje, minden gyötrődő szempillantása metsző késként hasogatta. Mily fájdalmas és némán is hangos párbeszéd folyt le ott, három hosszú órán át, Mária könnyes és Jézus véres szeme között!

Jézus időnként megszólal . . . Szinte csoda, hogy hangja van, hogy még lehet érteni, hiszen torka, nyelve, ajka végleg kiszáradt, gyötrő szomjúságtól ég.

Igy múltak a percek, a negyedórák, az órák. Délről délután háromig. Csak akkor intett Jézus a halálnak, hogy jöjjön s adja meg neki a kegyelemdőfést. Mária az anyák

csodálatos ösztönével megérzi, hogy ez itt most az utolsó tusa. A „Beteljesedett” szóra talán még egyszer térdreborul s elcsukló, halk zokogás közt szemléli annak az életnek elszállását, amelynek kezdetét ő annyi tiszta, anyai örömmel köszöntötte a názareti ház idilli csendjében s Betlehem csilagos, angyalénekes éjjelében.

Aztán még egy utolsó, hatalmas kiáltás Jézus ajkán, úgy hogy a hangos szó a római centuriót is álmélkodásba ejti: „Atyám, a te kezedbe ajánlom lelkemet!” s az Üdvözítő ezzel lehajtja fejét, mintha intene a halálnak, hogy immár jöhet. S a halál jön!

A halál, ez a mélységes megalázása az emberi természetnek, amelyben a test s a lélek mint két bűnös cinkostárs erőszakkal elszakíttatik egymástól! A halál, ez a legkeserűbb tusa, amelyben a test mintegy kilöki magából a lelket, a lélek felsír, vonaglik, ellenáll, mintegy bujdosol szervről-szervre, testrésztől-testrészre, de sehol sincs maradása, mennie kell! A halál, ez a legkeserűbb keserűség, amikor az utolsó könnycseppben a fájdalomnak egész tengere viharzik s a szájon valami mondhatatlanul rémüldöző, mindent lezúzó utálat vonaglik végig! A halál, ez a bűn fia és bűn zsoldja csakugyan a legártatlanabbat is elpusztítja-e? Igen, mert Jézus így akarta! Mert ő ezt a legmegalázóbb s legfájdalmasabb emberi sorsot is a magáénak választotta, még pedig azok kezéből, akiket megmenteni jött!

A Teremtőt teremtményei, az Ártatlant a bűnösök, a Megváltót a megváltásra szorulókat, a legnagyobb Jótevőt a megjutalmazottak adják a halálba. Istenét gyilkolja meg az ember, a Végtelent a hitvány féreg, az örök Bírót a nyomorult gonosztevő! Nem csoda, hogy ily látványt nem bírt el az élettelen természet sem: a Nap elfödte arcát s elsötétedett; a sziklák megrepedeztek s fájdalmas rángással megindult és meghasadozott a föld. A holt természet gyászolta a megholt Alkotót; egyedül a bűnös és elvakult ember, a teremtés koronája tapsolt a szörnyűséges gaztettnek.

Ha most azt kérdezzük: *miképp szenvedte Jézus ezt a tömérdék gyötrelmet és kínt?* első válaszul ezt felelhetjük: tudatosan, készakarva, teljes megadással; sőt nemcsak megadással, hanem igazi repeső örömmel. Jézusnak nem kel-

lett volna ennyit szenvednie; az emberi nem megváltásáért s az Atya kívánságának teljesítésére elegendő lett volna egy pillanatnyi elégtételnyújtó szenvedés is. De ő szerette a szenvedést, a szenvedést értünk. Megszégyenítő tanítás ez nekünk, akik azonnal összeroskadunk, eget és földet betöltünk síránkozásunkkal, még a hitünkben is megingunk, ha egyszer szenvednünk kell!

Jézus annyira öntudatosan és szántszándékkal szenvedett, hogy nem is akarta elfogadni az italt, mellyel el akarták kábítani. Nem akart letompítani a szenvedéseiből semmit; teljes öntudattal, teljes átérzéssel akart szenvedni értünk. Mint igazi katona, igazi hős, igazi fejedelmi lélek nézett szembe a kínnal.

Másodszor: Jézus az egész idő alatt *Istenbe merülten* szenvedett. Más ilyenkor azon jajgat, hogy imádkozni sem tud a fájdalomtól. Jézus ellenkezőleg: éppen fájdalmi között merült el leginkább az Atya imáadásában. Más ilyenkor zúgolódik és keserűen kikel talán az Isten ellen; Jézus a fájdalom tetőpontján, közvetlenül a halál pillanata előtt is „Atyjának” szólítja Istent: „Atyám, a te kezébe ajánlom lelkemet!” (Lk. 24, 46) Mily páratlanul szent és áhítatos ima ez a három órás haldoklás a kereszten! Az Atyától való elhagyatás, lelki szárazság és gyötrődés kínos óráiban! Mily hódoló, tiszteletteljes, csodálatos, néma párbeszéd az Atya s a Fiú közt, mélységes imádat, hódolat, megalázkodó bocsánatkérés az emberek bűneiért, szeretetteljes lángolás az önfeláldozás tüzeiben. „Ne az én akaratom legyen, hanem a tied!” (Lk. 22, 42) Jézusnak minden gondolata szent volt, minden imája csodálatos Istenbe-merülés, de talán szabad emberileg így beszélünk: egyetlen imája sem volt oly istenien magasztos és emberien is oly hősi, mint ez a három óra hosszú, gyötrő önfelajánlás, ez a véres offertórium, ez a kínlódó, vergődő, sunagló s mégis oly nyugodtan és nagy lélekkel meghozott Suscipe, Domine!

Harmadszor: Jézus ezt a rengeteg szenvedést, még a kín tetőfokán is, csodálatos *önfeleltséggel* és felebaráti szeretettel állta. Más, ha a fájdalom tépi, ha oly borzalmas kínokat kell elviselnie, hogy az idegei majd szétpattannak a feszüléstől, másoktól kér enyhülést és vigasztalást. Jézus nem! Ő még itt, a borzalmak örvényében is úgyszólván csak

másokra gondol és másokat szolgál ki. A golgotai úton a jámbor asszonyok könnyeznek rajta; ő nem hagyja rájuk, hogy bizony mennyire igazuk van, mily rettenetesen szenved ő, hanem azonnal átfordítja a szót őrájuk s az ő gyermekeikre. Azokon sírjanak, ne őrajta! Az önfeladásnak és csak másokért élésnek halhatatlan példaképe aztán, ahogy az Úr még a legmetszőbb fájdalmak, a felszegeltetés hasogató kínjai közt is kivégzőire gondol, értük imádkozik, hóhéraiért s üldözőiért.

És nemcsak imádkozik értük, hanem még mentegeti is őket az Atya előtt: „Mert nem tudják, mit cselekesznek!” (Lk. 23, 34) Ó, valóban, nem tudták, nem érthették meg a szerencsétlenek, mily szörnyű bünt követnek el, mert nincs teremtett értelem, amely ennek az Isten-gyilkolásnak a szörnyűségét át tudná fogni. De mintha Jézus sem tudná, hogy vele mit cselekszenek: ő még a legnagyobb bánatalom közepett sem gondol magára, csak másokra: üldözőire, gyótrőire! S azután a kereszten ismét: gondol a latorra s boldoggá avatja, megvigasztalja a bűnbánót s bocsánatot és örök paradicsomot ígér neki. Gondol anyjára s Szent János tanítványra s egymásnak ajánlja őket s Jánosban mindnyájunkat a Szűzanya örökkétartó, kegyes oltalmába helyez . . . Még talán a fájdalmas kiáltás is: „Szomjúhozom!” (Ján. 19, 28) nem csupán a fizikai szenvedés fájdalmaira vonatkozott, hanem arra a lelki epedésre, amellyel Jézus még itt is a mi üdvösségünket, a mi megtérésünket szomjúhozta . . . Mily megcségyenítő példa ez nekünk, akik mindig csak magunkra gondolunk s ha egy kis szenvedés ér, azt hisszük, ez most már felold bennünket minden összeszedettség, minden önfegyelmzés és minden felebaráti szeretetgyakorlás kötelessége alól!

Vessünk még egy pillantást Jézus szenvedéseinek céljára és jelentőségére! Mit jelentett az Üdvözítőnek ez a végkimerülésig való testi szenvedése?

Jelentette mindenekelőtt, hogy Jézus igazán *eleget akart tenni* értünk s a mi bűneinkért. A keresztra s a rajta függő Istenfia csakugyan véres, borzalmas mementó, amely a bűn rettenetességére utal. Ime, ez az, amit mi nem akarunk megérteni. A bűn, amelynek szörnyű rosszasága mellett mi oly

könnyelműen szeretünk elsiklani. Ilyen váltságbért kellett fizetni érte az Úrnak, ilyen irtózatos az a tartozás, amelyet a bűnnel a lelkünkre vettünk. Mi lenne, hogyan hordanók le ezt a tartozást, ha Jézus segítségünkre nem siet! Ha nincs itt a rézkigyó, amelyre csak hittel, bűnbánattal és szeretettel fel kell pillantanunk, hogy megtisztuljunk a legfeketébb mocsoktól, a leghalálosabb fekélytől, a legundorítóbb kórságtól, amely a lelkünket belepte! Meneküljünk hát a bűntől, emberek; féljünk tőle, ne maradjon részünk abban az átokforrásban, amely ilyen pusztítást okozott bennünk s miatunk az Isten Fiában is!

Jelentette továbbá ez a szenvedés, hogy Jézus elsősorban az *érzéki*ség bűnéért tett eleget e szörnyű kínokkal, főleg az ostoroztatás kínjával. Testiségünk bűneiért akarta Jézus a testiség büntetését elviselni; öntestén szenvedni meg azokért a vétkes gyönyörökért, amelyekben a mi testünk tisztasága ég el, a pokol örömére. Jaj, az *érzéki*ség! Ez a soha nem alvó, soha el nem múló, mindig és mindenütt újra kibuggyanó, rettenetes kísértés! Ó, hogyne, szörnyű a megejtő ereje, szégyenletes az ember rettentő gyengesége ezen a téren, de azért mégis csak igaz marad: az *érzéki*ség meg nem engedett kielégítése súlyos bűn s a legveszedelmesebb bűn. Mert ha vannak is nála súlyosabb bűnök, ez annyiban lehet legvégzetesebb, mert oly könnyen ejti meg az embert leggyorsabban, legkönnyebben s legmélyebben megalázza s megnyomorítja. Jaj, ha én is rabja lettem ennek a bűnnek; jaj, ha értem is el kellett szenvednie Jézusnak az ostoroztatás szörnyű vezeklését!

Vannak még keresztények, katolikusok is, akik azt mondják védekezésül: Nem, a VI. és IX. parancsot nem lehet megtartani, az *érzéki*ség bűnét nem lehet elkerülni; ez nem is lehet bűn, annyira természetes; ilyen ne kívánjon az Isten, se az Egyház; a testnek is megvannak a maga jogai. Féltrebeszélők! Nézzetek Krisztusra, királytokra, és szégyenüljete meg! Jézus az ostorozó-oszlopnál, Jézus a kereszten, szétvert, vérző, agyonhasogatott testtel s akkor ti a test „jogaira” mertek hivatkozni? A szolgálta ne tehesse s ne szenvedhesse legalább kicsiny részét annak, amit az ő vezére, ura és királya tehetett és szenvedhetett? A test joga! Jézus szétmarcangolt s megostorozott teste a szörnyű

válasz, az örök cáfolat az érzékiség gyáva kibúvóira!

Jézus testi szenvedésének további jelentősége, hogy benne az Úr példát adott nekünk a *testi szenvedések méltó elviselésére*. A testi szenvedés a mi életünkben sem hiányzik! Ha valamelyikünkében eddig hiányzott, legyen nyugodt: nem fog hiányozni végig. Sőt időnként, pl. a háború idején, tömegestől zúg az emberek nyakába a testi kín. Akárhogy lesz is: ha Jézus tudott szenvedni értünk, nekünk is meg kell tanulnunk szenvedni érte. Még pedig nem gyermekes nyafogással, nem anyámasszonyos kislelkűséggel, hanem férfiasan, katonásan, keresztényien! S addig is, míg a nagy próbák ideje elközeleg, edzenünk kell az akaraterőnket a bőjt, a keresztény önfegyelmzés és a törvénytelenítés gyakorlatai által!

Végül Jézus testi kínszenvedésének utolsó, nagyszerű jelentősége: Jézus mindezt nemcsak hozzánk való *szeretetből* szenvedte, hanem azért is, hogy mi ezt a szeretetét megértsük és méltányoljuk. Ebből a kínszenvedésből, ebből a sokállomású keresztútból, főleg ebből a rémes, háromórás elvérzésből, vonaglásból, elgyötrődésből szinte kicsendül a Jézus Szívének szeretetteljes epedése, hogy végre hát értsük meg, mennyire szeret és mennyire áhítja a mi viszontszeretünket! Az egész passió egyetlen véres nefelejcsokor, melyet Jézus hozott az ő gyermekeinek emlékül s vérével hintette meg! Az egész passió egyetlen hangos szeretetvallomás, egyetlen türelmetlen, zakatoló, sőt dörömbölő zörgetés a szívünk ajtaján: Emberek, mit tettem volna még értetek, amit meg nem tettem, csakhogy szeressetek, csakhogy megváltói haláalomnak gyümölcseit a magatok javára fordítsátok!

Ne mondd, testvér, hogy te nem tudod szeretni Jézust, mert hogy sohasem láttad, mert messze feletted áll, mert nem tudsz felemelkedni hozzá! Ne, ne mondd! Mert talán annak még volna értelme, ha azt mondanád: én nem tudom szeretni a Jézus végtelen bölcsességét, az ő világokat teremtő mindenhatóságát, az ő isteni felségét . . . De nem lehet értelme annak, hogy ne tudd szeretni azt, aki *így és ennyire és ilyen áldozatosan szeretett téged!*

Ó szeresd hát, aki téged a megfeszítettetésig szeretett! Szeresd a Golgotát, a passiót, az érted égő szeretet Istenét!

Nagypéntek

Nagypéntek az Úr Jézus halálának napja, a kereszthalozat befejezéséé. „Consummatum est” (Ján. 19, 30): mindaz beteljesedett a Golgota tetején, amit a próféták a Messiás világmegváltó áldozatáról jövendöltek s amit Jézus irántunk való szeretetből s mennyei Atyja iránt engedelmes hódolatból magára vállalt. Az áldozati Bárány kiszzenvedett. Az Isten Fia, mint széttépett, összetaposott, felismerhetetlenségig eltorzított holttet függ a kereszten. Odaadta mindenét. Magárahagyottan, lelki gyötrődésben s testi kínban égve, megszégyenülve, becsületében megtépázva, az emberek szemében szinte megsemmisülten halt meg. Kimondhatatlanul gyötrelmes, háromórás agónia után. Három óráig nem engedte, hogy a halál jöjjön s a végkimerültet, az elvérzettet megszabadítsa kínjaitól. Csak nagy sokára intett neki, hogy jöhet s a csontkarú Kaszáznak nagy aratása lett; magának az életnek az Adóját teríthette le.

Most aztán ugye, fellélegezhetünk: most már a passiónak vége. A kereszt most már csak a megdicsőülésnek jele s a szent sír körül, amelybe Jézus testét fektették, máris a feltámadás édes, sejtelmes diadalénekei csilingelnek. A passió elmúlt, befejeztetett; rémületes volt, de véget ért. Nincs tovább.

Nagy tévedés! A passió befejeztetett, mint megváltói cselekmény, de folytatódik, mint a vérző, siránkozó, szomjúhozó s meggyötört Krisztusnak misztikus tovább-szenvedése a századok folyamán, szenvedése Egyházában, híveinek lelkében, küzdelmes gyötrődése a lélekmentés és világhódítás viszonytásgaiban.

Jézus mint ember ma a mennyben van s nem szenvedhet többé. Lelke végtelen boldogságban élvezi az Isten látását, saját isteni természete szépségét, hősies engedelmességének s megváltó szenvedésének jutalmát. Azonban Jézus a

földön is tovább él, még pedig nemcsak híveinek s az egész világnak emlékezetében, hanem azon titokzatos egységnél fogva, mellyel Egyházával magát eljegyezte, azt mondhatjuk: Egyházának élete csakugyan az ő élete is. Egyházában s Egyházával Jézus maga is tovább él és sajnos, tovább szenved köztünk.

A nagypénteki liturgia a szenvedő Jézusra alkalmazza az Úr panaszát Izaiásnál: „Tegyetek ítéletet közöttem és szőlőm között: Mit kellett volna még tennem az én szőlőmmel és nem cselekedtem vele?” (5, 3 k.) Valóban Uram, mit nem tettél meg s főleg mit el nem szenvedtél értünk, csak-hogy megváltás bűneinktől s kigyógyíts vakságunkból? Mit kellett volna még kitalálnod, hogy az embereket szeretetedről meggyőzd, tanaidnak megnyerd, saját örök boldogságuknak biztosítására ösztököld? Mit szenvedhetél még s mit győtrődhetél volna még?

E kérdésre ime, itt a válasz. Jézus még talált szenvedni valót; misztikus testének passiója még tovább folytatódik a századokon át. Figyeljük meg a misztikus Krisztus-test e passiójának néhány főbb állomásait!

Jézus mindenelőtt *ma is hiába szomjazza művének teljes eredményességét*, a megváltás gyümölcsseinek megérlelődését az emberek szívében s országának terjedését. Az emberek vaksága, tunyasága és szenvedélyei egyre megakadályozzák az ő művének diadalmas előbbremenetelét.

Tekintsünk végig a földtekén. Közel kétezer éve, hogy az Istenember áldozati vére e földre kiömlött. Közel kétezer éve hangozott fel először az apostolok tanítása, Jézus ama parancsa szerint, hogy hirdessék az evangéliumot minden népnek és minden teremtménynek. Eljutott azóta az evangélium csakugyan minden néphez és minden teremtményhez? Dehogy jutott! A keresztény népeknek akárhányszor minden egyéb gondjuk nagyobb volt, mint az, hogy Krisztus apostolainak ezt a világtérítő munkáját támogassák. Az első ezer év alatt kevés gond jutott a többi világrész megtérítésére, hiszen akkor még Európát kellett megtéríteni s benne a kereszténységet meggyökereztetni. Később is sokáig a közlekedés hihetetlen nehézségei és sok népnek, pl. az amerikai őslakosságnak, Kínának, Tibetnek, teljes elszigeteltsége a

keresztény Európától e népek megtérítését lehetetlenné tette. Azután, mikor a nagy felfedezések korában s a hajózás fejlődésével a távoli világrészek is megközelíthetőbbek lettek, a vallásszakadás áldatlan harcai kötötték le az erőt és figyelmet; majd ennek nyomában a közgondolkodás elvilágiasodása s elanyagiasodása, a vallás nagy érdekeinek az elpogányosodott európai közéletből való kikapcsolása. Ma és már száz év óta a „keresztény” hatalmak kereskedelmi és közlekedési összeköttetései az egész világot felölelik; az európai civilizáció és technika, a bank, az autó s a rádió már mindenütt ott van, a legsötétebb Afrikában s Oceánia szigetein is, azonban Krisztus evangéliumának hírnökeit a gyarmatállamok hivatalos igazgatása alig támogatja. Krisztus ügye a keresztény államoknak nem fontos, parancsa nem kötelez. S valljuk meg az igazat, maguk a hívek is, maguk az egyháziak is nem mindig lelkesedtek s lelkesednek a hitterjesztés nagy ügye iránt úgy, mint kellene. Mennyi mindenre volt és van gondjuk, csak erre nem! Mennyi mindenre volt az egykor csakugyan dúsgazdag magyar katolicizmusnak pénze, csak erre nem! És mennyi probléma foglalkoztat bennünket folyton, mennyi kanapépör és hiúsági vita, mennyi személyi érdek és anyagi törekvés, és emellett mily könnyen felejtjük Jézus szívének legfőbb óhaját, hogy az ő neve, keresztje, evangéliuma ne csak néhány százezer választott, túlgondozott és ha szabad így mondani, lelkileg túltáplált embernek legyen csemegéje, hanem eljusson minden országba, minden szigetre, minden néphez és minden egyes ember szívébe!

Ma kb. 2000 millió ember él a világon. Ebből a tömérdek számból csak kb. 700 millió a keresztény, sőt csak 350—380 millió tartozik a katolikus Egyházhoz. A többinek homlokát nem érte keresztvíz. Nem ismerik azt a nevet, amelyből egyedül származik az emberre üdvösség. Vagy 15 millió zsidón kívül több mint 200 millió a mohamedán, ugyanannyi a buddhista, a konfúciánus stb. Kínának 430 millió lakója közül még csak kb. 3 millió a katolikus, tehát az összlakosságnak kevesebb mint 1 százaléka. Indiában az arány kb. ugyanolyan. Az emberiségnek több mint a fele: 1045 millió, Ázsiában lakik; ez az a földrész, amelyen a paradicsom állott, amelyen Jézus a földre jött, amelyre az

ő vére ömlött. Már most, ha a Fülöpszigeteket nem számítjuk Ázsiához, akkor Ázsiának még csak 1 egész százaléka sem katolikus s alig 1^{1/2} százaléka keresztény!

Ahhoz, hogy az egész világ Krisztushoz térjen, mindenekelőtt még sokkal több apostolra, hithirdetőre, papra, tanítóra, apácára volna szükség s a híveknek is még sokkal inkább kellene ezeket támogatniok, a hitherjesztés anyagi segédeszközeit előteremteniök, mint eddig. Hithirdetőink sokszor írják, hogy egész tartományok, egész országok volnának hajlandók Krisztus hitére térni, ha csak elegendő számú hithirdető volna s meglennének a szükséges templomok, iskolák s egyéb missziói intézmények. A hívek adakoznak is sokat, de hol vagyunk azoktól a hatalmas anyagi eszközöktől, aminőket az államok költségvetése akármilyen más világi célú berendezkedésre szívesen fordít!

Nem szomorú-e, hogy a „keresztény” államok háztartásában mindenre van pénz, csak a Krisztus-ország terjesztésére nem? Mily tekintélyes összegeket fordítunk a közlekedésügy fejlesztésére, vasutakra, kereskedelmi kikötőkre, hajókra, alagutakra, fegyverkezésre s hadviselésre! Hogyan dobáljuk a milliókat mindenféle más célra, csak az evangélium terjesztésére nem! Azon a pénzen, amibe pl. a világháború került, templomok, iskolák és zárdák vilázeivel lehetett volna telehinteni az összes pogány világtájakat. Egy hadihajó költségeiből egész tartományokat lehetne kereszténnyé tenni, már amennyiben ez az anyagi eszközöktől is függ. De kísérelné meg csak valaki, hogy ilyen irányú indítványt tegyen, akár az angol, akár a francia, a német vagy bármelyik parlamentben! Kinevetnék, eszelősnek tartanák! Azt kívánni, hogy Krisztus országát, kultúráját, evangéliumát a modern „keresztény” államok intézményesen előmozdítsák! Hiszen már azt is nagy dolognak nézik, hogy egyáltalán megengedik a katolicizmus szabad mozgását, hogy nem gátolják a katolikus hitbuzgóságot s a hithirdetők áldozatos munkáját a Krisztus-ország terjesztésében!

Jaj, mily messze vagyunk attól, hogy még csak Európa keresztény népei is igazán akarják és előmozdítsák, amit Krisztus akart, ami után vágyott és sóvárgott, amit a keresztfán oly hévvel szomjúhozott!

Itt van aztán a fájdalmas szakadás katolikus és nem-

katolikus keresztények között. Most ne keressük, kinek a hibája volt a múlt századokban a szerencsétlen vallásszakadás. Bizonyos azonban, hogy Jézus zászlajára nézve csak fájdalmas és megszégyenítő lehet híveinek ez a megoszlása, annyi millió megkeresztelt embernek az igaz Egyházon kívül maradása. Ő még a búcsúzás órájában is egységért imádkozott, de híveinek jelentékeny része kiszakadt ebből az egységből s gyűlölettel szakadt ki. Ő Oltáriszentséget rendelt, de száz meg százeken nemcsak sohasem veszik magukhoz az élet kenyerét, hanem azt még bálványimádásnak is nevezik. Ő a bűnbocsánat szentségét szerzette, de rengetegen vannak, akik ezt a mentődeszkát az általános vízözönben nem is ismerik. Hát nem fájdalmas neki mindez? Az apostol szerint Jézusnak titokzatos teste az Egyház, és senkisé meggyűlöli a saját testét, hanem szereti és dédelgeti. Jézusnak azonban nemcsak a fizikai testét tépték fel ellenségei az ostromozással s a keresztrefeszítéssel, hanem misztikus testét is megtépik megítévdé hívei az eretnek és szakadár gyűlölködés ezer ostorával.

Hasonlóképen folytatódik Jézus kínszenvedésének másik fájdalmas és megszégyenítő mozzanata: *elhagyatása és megtagadása* a saját hívei részéről. Ahogyan a fizikai passió idején történt, így van sajnos ma is: Jézust sokszor a legkitűntetettebb hívei, barátjai is hűtlenül elhagyják. Azok, akiket kegyelmeivel elhalmozott, akiket nemcsak az igaz hitnek, hanem már bizonyos magasabb lelki életnek adományaival is kitűntetett, akiknek bűneit annyiszor lemosta a gyónásban, akiknek lelkét annyiszor táplálta a szent áldozásban: egyszer csak hátat fordítanak neki s elpártolnak tőle. Lehet-e fájdalmasabb, Jézus ügyére nézve megszégyenítőbb, mint ezek az öt baráti részről érő megtagadások, elfeledések, árulások! Ezek a nyílt vagy titkos aposztaziák! Ha egy pap, egy szerzetes, egy apostol lesz hitszegővé, sőt átpártoló ellenséggé, ez Jézus Szívét bizonynyal fájdalmasabban érinti, mint ezer farizeusi gúny. Egyetlen ilyen tövis hasítóbban metsz bele Üdvözítőnk homlokába, mint a poroszlók fonta egész töviskoszorú.

Azonban nemcsak ezt a teljes elpártolást nevezzük aposztaziának, hűtlen Krisztus-elhagyásnak. Kisebb mértékben,

de ugyanily megbélyegző ámulást követünk el Jézussal szemben, valahányszor szégyeljük hitünket, valahányszor bármi földi jóért, gyönyörért, tréféért súlyosan vétkezünk a Jézus-hűség ellen. Hányan vannak, akik tán éveken át nagyszerű katolikusok voltak s aztán egy-két év múlva szép csendesen abba hagytak mindent, ráléptek arra a széles útra, amely a könnyelműségé s végül könnyen a kárhozatba vezet. Zárdában nevelt leányok, akik aztán a házasságkötésnél félrelöktek minden nemcsak egyházi, hanem isteni törvényt is. Katolikus egyházközségi és egyesületi vezető tagok, akik egy semmiért, egy kis hiúságért, sértődöttségért, vagy pedig emberi tekintetek s érdekek, számítás és politika miatt dezertálnak s az ellenfél s a hitelenség szekerét tolják.

És nemcsak ezeket tekinthetjük a Jézus elhagyóinak, hanem magunkat is valamennyiünket, akik nem hagyjuk ugyan el Jézust mindenképen s nem is lényeges dolgokban, hanem igenis apró hűtlenségeinkkel, hanyagságainkkal, lanyhaságunkkal okozunk neki szégyent és gyöttrődést az ő misztikus testében. Hányszor kerülnek fontos lelki és egyházi ügyek valósággal válságba, ó, nem súlyos bűnök s elpártolások, hanem apró hanyagságok és mulasztások, a vallás védelmére s fejlesztésére hivatottak kicsiny botlásai, kényelmeskedései, egyéni szeszélyei, lustasága, álmosága folytán. Hányszor van az, hogy még egyébként szentéletű emberek is elég végzetes bajokat okoznak azért, mert valami emberi gyengéjüket nem győzik le, mert nem állnak teljesen a magaslaton, nem igyekeznek minden erejükkel helytállni az apostolkodásban. Még kiváló katolikus családapák és családanyák is hányszor követnek el pusztá restségből, figyelmetlenségből, szenvedélyességből, pl. a gyermeknevelés terén végzetes hibákat, amely aztán a gyermekek fejlődésében siralmas következményekkel járhatnak.

Isten szolgálatában sokszor még a legkisebb hiba és mulasztás is gyászos eredményekkel járhat. Hátha valaki csak úgy immel-ámmal éli a lelki életet s teljesíti kötelességeit! Jézus minden hívét hívja, kegyelmével tanítani, vezetni, irányítani akarja, de ha magára hagyjuk, ő is magunkra hagy és akkor jaj nekünk és jaj azoknak, akik reánk vannak bízva!

Ne hagyjuk Jézust magára, mert akkor magunkat

hagyjuk el! S emellett Jézus passióját növeljük; dicsőség helyett szégyent hozunk reá!

Folytatódik azután Krisztus passiója abban is, hogy ma is *vannak ellenségei*, akik őt és ügyét halálra keresik. Nem haltak meg a farizeusok, akiknek szemében túske ő s az ő országa. Nem haltak meg a Pilátusok, akik politikai érdekből, opportunizmusból, emberi tekintetből, karrierféltésből akármely pillanatban akár újra a halálba is adnák Jézust. Nem haltak meg a Heródesek, a kéjencek és jólélők, akiknek érzéki gyönyöreit, materializmusát és földönkúszó gondolkozását zavarja Jézus tiszta hittana és erkölcstana. Nem haltak meg az állhatatlan és önállóan gondolkozású tömegek, amelyek bármely pillanatban beállnak a Jézus-ellenes tábor szolgálatába s támaszul, dobogóul szolgálnak az üldözőknek.

Jézus Egyháza már 19 évszázada áll a földön s ez a 19 évszázad a sűrűn kiújuló vértanuságnak hosszú korszaka. Micsoda elkeseredett üldözésben volt része a katolikus gondolatnak még a Voltaire-ek és a nagy francia forradalom kora óta is! Mennyi kivételes törvény, mennyi jogfosztás, mennyi erőszak és cselvetés, mennyi ferdtítés és befeketítés dolgozott ellene! Ma is hány pap és világi katolikus ül az orosz vagy a mexikói börtönökben, hány szerzetes lett földönfutó a katolikus Spanyolországban! Milyen pokoli gyűlölet fejeződik ki azokban a törekvésekben, amelyek a vallás-tanítás megszüntetését, a templomok bezárását, a papok számának lecsökkentését célozzák — amikor pl. Mexikóban csak 50 vagy 100 ezer katolikusra akarnak egy papot engedélyezni, ami egyértelmű a lelkipásztorkodásnak csaknem teljes kiirtásával! Milyen Krisztus-üldözés nyilatkozik meg a sorozatos egyházrablásokban, a szekularizálásokban, templomok felgyújtogatásában s hasonlókban!

Ezeknek a Krisztus-gyűlölőknek nem elég, hogy ők maguk élnek vallástalanul, krisztustalanul. Nem tudnak nyugodtan aludni, amíg a nép szívéből is ki nem tépik Krisztus hitét, amíg a gyermekeket le nem szakítják Krisztus kebeléről! Még a családok szentélyébe is behatolnak felforgató elveikkel, a polgári házasság és válás mérgével; sőt még a halottak birodalmába is beleerőszakolják a maguk hitetlen-

ségét és egyházgyűlöletét a kegyeletlen és keresztényellenes halotthamvasztás sürgetésével. A sajtó és az irodalom terén is úton-útfélen terjesztik a maguk Krisztus-ellenességét, vallásgúnyolását, hitközönyét és a VI-ik és IX-ik parancsot semmibe sem vevő, cinikus erkölcstelenségét. Száz és százezer lélek veszte, ifjú szívek halálra-mérgezése, együgyűek félrevezetése, vallásgyűlöletbe, hitetlenségbe csalogatása ennek a Krisztusellenes sajtókampánynak mindennapos, szomorú eredménye.

S ha legalább a Krisztus hívei, akik ezt a pusztítást mindennap látják, azonnal erélyesen és férfiasan védelmére sietnének a megtámadott Krisztus-országnak! Ha legalább papok és világiak, férfiak és nők szent keresztshadjáratot indítanának a rombolás hadseregei, a kárhózat segédcsapatai ellen s a veszendő lelkek védelmére!

De jaj, itt megint mennyire magára marad Krisztus! És nemcsak magára marad, hanem hány, egyébként magát vallásosnak képzelő katolikus támogatja gyáván a Krisztustalan, katolikusellenes tábort! Hány van, akit az Egyház harcai nem érdekelnek, a lelkek veszélye nem izgat, Krisztus helytartójának sürgető intelme és felszólítása süketül talál, akik a katolikus életnyilvánulások, katolikus sajtó és hasonlók iránt teljesen érzéketlenek!

Így maradnak a legsürgetőbb katolikus közfeladatok megoldatlanok; hatalmas katolikus többségek bámulnak tehetetlen bábként maguk elé, amikor Krisztus nyája ellen ordítva rohannak elő a farkasok . . .

Vajjon azért Jézus mai passiója *céltalan-e és sikertelen-e*? Ki mondhatná ezt? Amikor Jézus a kereszten függött, akkor is úgy látszott, hogy rá és az ő országára nézve minden elveszett. Ha akkoriban már ujságirodalom lett volna, aznap este a jeruzsálemi ujságok valószínűleg nagybetűs címek alatt megírták volna, hogy Jézus végérvényesen és mindörökre elvesztette a küzdelmet ellenségeivel szemben. Megírták volna, hogy a nap látszólag elhomályosult ugyan a halál percében, de hozzátették volna, hogy ez mindössze valami rejtelmes természeti tűnemény lehetett, valami szokatlan, de éppen nem természetfölötti napfogyatkozás. Talán megemlítették volna, hogy a római százados, aki Krisztus

keresztjét őrizte, maga is így kiáltott fel: „Ez az ember valóban Isten Fia volt“, de alkalmasint hozzátették volna, hogy ez a római centurió bizonyonnyal beszámíthatatlan ember, akinek elmeállapotát meg kellene vizsgálni. Szóval néhány hasábon elintézték volna az egész Krisztus-problémát s aztán már csak a politika meg a sport eseményeit tartották volna érdekesnek arra, hogy témaként szerepeljen a nyilvánosság előtt. Nagyon sok mai ujság is így tesz: Jézus neki nem téma, a nagypéntek titka neki egyáltalán nem esemény.

Mennyire nincs igazuk! Jézus éppen abban a pillanatban aratta *legnagyobb győzelmét*, amikor a kereszten meghalt s amikor ügyét ellenfelei végleg elintézettnek hitték. Akkor váltotta meg a villágot s akkor hódította meg az emberiség millióit, amikor mint véres, élettelen s összezúzott holttest fűgött a szégyen fáján. Mikor ellenségei a tenyerüket dörzsölték boldog kárörömükben, hogy végre hát mindenkorra megszabadultak a gyűlölt vetélytárstól. Jézus akkor ülte legcsodálatosabb diadalát . . .

Így az Anyaszentegyház is. Állandóan üldözik s ő állandóan győz. Azzal győz leginkább, hogy szenved és vértanukat termel. Az egyháztörténelem csupa vér és mártírság, de ugyanakkor csupa diadal és hősiesség is. Csupa letörés és gúzsbakóttetés, és mégis csupa új életrekelés és virágzás. Tegnap még üldözték, ma az üldözők maguk térnek meg hozzá. Tegnap még gúnyolták, ma a tegnap gúnyolók borulnak le előtte. Kifelé sokszor úgy látszik, hogy Jézust mindenki elhagyta, valóságban pedig milliók szíve dobog feléje s százmilliók hisznek benne s imádkoznak hozzá. Ellenségei egymás után meghalnak s elhamvadnak, a tagadás elméletei a hitelüket veszítik, a divatok elmúlnak, a tévedések mind elavulnak, fényes nevek elkopnak, korszakok átalakulnak, egész világok cserélődnek ki, csak Jézus marad úr továbbra is a lelkeken. Úr marad a modern nagyvárosokban s egyetemi katedrákon éppúgy, mint ahogy úr volt a kora középkor európai erdőirtásainak s a trecento dómépítéseinek napjaiban. Jézus titkos győzelmeket arat nap-nap mellett gyóntatószékekben s áldoztató rácoknál, a tisztaságért vívott belső küzdelmekben s a szenvedők hősi kitartásában. Halottakat támaszt fel ma is, vakokat, sike-

teket, bénákat gyógyít, millió és millió szívben kelti fel az életszentség tavaszának mennyei rózsáit.

Ó, csakugyan, Jézus ma is nemcsak szenved, hanem győz is!

S még teljesebb lesz diadala a világítéleten s az örök-kévalóságban. Ó, hogyan szégyenülnek majd meg akkor azok, akik itt ellene fordultak, akik elhagyták s megtagadták, akik elárulták, gyűlöltek és üldözték! Hogyan kapnak majd a homlokukhoz a döllyfösök, akik itt a földön még tudomást sem akartak venni Jézusról s az ő jogairól, egyszerűen semminek, levegőnek tekintették őt és szélsőségesnek, fanatikusnak és futóbolondnak az ő követőit és igazságainak hirdetőit! Hogyan kényszerülnek majd fogcsikorgatva tudomásul venni, hogy tévúton jártak, önmagukat ámitották s legszebb kincsétől fosztották meg a világot!

Mi, testvéreim, tartozunk azok közé, akiken Jézus passiója nem vezett kárba. Akik nem vele szembeszállni, hanem mellette küzdeni akarnak s ha kell, övele hajlandók szenvedni is! Hogy ne csak Jézus passiója folytatódjék, hanem győzelme és segítségünk neki, hogy az ő dicsőséges passiója másokban is győzedelmes legyen. Hogy ha majd a nagy leszámolás napja eljön, Jézus bennünk kínszenvedő, világmegváltó szeretetének osztályosaira találjon. Ha pedig mi is növeltük eddig bűneinkkel Jézus passióját, siessünk hozzá alázatos bocsánatkéréssel, hogy Jézus nekünk is azt mondja, amit a megtérő latornak a kereszten mondott: „Még ma velem leszel a paradicsomban!”

„Aki győzedelmes lesz, annak megadom, hogy velem üljön trónomon, amint én is győztem és Atyámmal ülök az ő trónján” (Jel. 3, 21).

Budapest, Szent István-Bazilika,
1932 nagyböjtje.

Tartalomjegyzék

Evangéliumi szakaszok

Jézus és a jerikói vak	7
Az élet értelme	19
Helyes és helytelen vallásosság	29
Az isteni magvető és az emberek	42
Jézus és az inaszakadt	55
Az ima-meghallgattatás feltételei	64
A szeretet gátlásai	77
Az irgalmas szívű Jézus	87
Testünk a Szentlélek temploma	95
Vallási türelem és elvhűség	106
A húsvéti gyónás-áldozás kötelessége	121
Akik két úrnak akarnak szolgálni	134

Elmélkedés Krisztus Urunk kinszenvedéséről

Miért kell Krisztus kinszenvedésére gondolnunk?	147
Jézus elhagyatottsága a szenvedésben	154
A lelki szenvedések Jézus passiójában	168
A megaláztatások Jézus kinszenvedésében	179
A testi szenvedések Jézus passiójában	193
Nagypéntek	202

Az „Evangéliumi szakaszok“ beosztása vasárnapok szerint:

Jézus és a jerikói vak: Ötvenedvasárnap.
Az élet értelme: Pünkösd után 6-ik vasárnap (lecke).
Helyes és helytelen vallásosság: Pünkösd után 5-ik vasárnap.
Az isteni magvető és az emberek: Hatvanadvasárnap.
Jézus és az inaszakadt: Pünkösd után 18-ik vasárnap.
Az ima-meghallgattatás feltételei: Vízkereszt után 3-ik vasárnap.
A szeretet gátlásai: Pünkösd után 17-ik vasárnap.
Az irgalmas szívű Jézus: Pünkösd után 9-ik vasárnap.
Testünk a Szentlélek temploma: Pünkösd után 15-ik vasárnap (lecke, értelem szerint).
Vallási türelem és elvhűség: Pünkösd után 7-ik vasárnap.
A húsvéti gyónás-áldozás kötelessége: Fehérvasárnap.
Akik két úrnak akarnak szolgálni: Pünkösd után 14-ik vasárnap.

